UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

INTEGRARE
PRIN CERCETARE ŞI INOVARE

8-9 noiembrie 2018

Rezumate ale comunicărilor

Ştiinţe sociale

Chişinău – 2018

Universitatea de Stat din Moldova

CONFERINȚA ŞTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

INTEGRARE
PRIN CERCETARE ŞI INOVARE

8-9 noiembrie 2018

Rezumate ale comunicărilor

Ştiinţe sociale

CEP USM
Chişinău – 2018

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
„INTEGRARE PRIN CERCETARE ŞI INOVARE”

Comitetul de organizare:

Gheorghe Ciocanu	Rector USM, dr. hab., prof.univ.
Florentin Paladi	Prorector pentru activitatea ştiinţifică, dr. hab., prof.univ.
Constantin Marin	Preşedinte al Consiliului ştiinţific al USM, dr. hab., prof. univ.
Leonid Gorceac	Secretar ştiinţific, Institutul de Cercetare şi Inovare, dr., conf. univ.
Valentina Nicorici	Decan al Facultăţii de Fizică şi Inginerie, dr., conf.univ.
Galina Rusu	Decan al Facultăţii de Matematică şi Informatică, dr., conf.univ.
Mihai Leşanu	Decan al Facultăţii de Biologie şi Pedologie, dr., conf. univ.
Viorica Gladchi	Decan al Facultăţii de Chimie şi Tehnologie Chimică, dr., conf. univ.
Sergiu Brînză	Decan al Facultăţii de Drept, dr. hab., prof. univ.
Sergiu Matveev	Decan al Facultăţii de Istorie şi Filosofie, dr., conf. univ.
Georgeta Stepanov	Decan al Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, dr. hab., conf. univ.
Viorica Lifari	Decan al Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine, dr., conf. univ.
Adriana Cazacu-Ţigaie	Decan al Facultăţii de Litere, dr., conf.univ.
Vladimir Guţu	Decan al Facultăţii de Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială, dr.hab., prof.univ.
Alexandru Solcan	Decan al Facultăţii de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, dr., conf. univ.
Stela Milicenco	Decan al Facultăţii de Sociologie şi Asistenţă Socială, dr., conf. univ.
Galina Ulian	Decan al Facultăţii de Ştiinţe Economice, dr. hab., prof. univ.
Tatiana Bulimaga	Şef secţie, responsabil de ediţie, responsabil Secţiunea ştiinţe ale naturii şi exacte
Marianna Savva	Inginer coordonator, responsabil Secţiunea ştiinţe sociale şi Secţiunea ştiinţe juridice şi economice
Cristina Cebanu	Inginer coordonator, responsabil Secţiunea ştiinţe umanistice
Sergiu Vatavu	Şcoala doctorală de ştiinţe fizice şi inginereşti, dr., conf.cercet.
Vasile Guţanu	Şcoala doctorală de ştiinţe chimice, dr. hab., prof.univ.
Victor Şalaru	Şcoala doctorală de ştiinţe biologice şi geonomice, dr. hab., prof. univ.
Aurel Zanoci	Şcoala doctorală de istorie, arheologie şi filosofie, dr., conf.univ.
Iraida Condrea	Şcoala doctorală de studii lingvistice şi literare, dr. hab., prof.univ.
Cornelia Cincilei	Şcoala doctorală studii de lingvistică romano-germanică şi literatură universală şi comparată, dr., conf.univ.
Mariana Doga-Mîrzac	Şcoala doctorală de ştiinţe economice, dr., conf.univ.
Lilia Gârla	Şcoala doctorală de ştiinţe juridice, dr., conf. univ.
Victor Saca	Şcoala doctorală de ştiinţe sociale, dr. hab., prof. univ.
Svetlana Tolstaia	Şcoala doctorală de psihologie şi ştiinţe ale educaţiei, dr., conf. univ.

Responsabilitatea asupra conţinutului rezumatelor revine în exclusivitate autorilor

ŞTIINŢE ECONOMICE

DIFERENŢIEREA PREŢURILOR LA MEDICAMENTE (Avantaje şi dezavantaje)

Maria COJOCARU

Ţinând cont de creşterea continuă a cheltuielilor publice, dar şi a cheltuielilor populaţiei pentru sănătate, Guvernele sunt preocupate permanent de implementarea unor sisteme de fundamentare a preţului la medicamente, care să asigure realizarea a cel puţin trei obiective:

1) eficienţa fondurilor alocate pentru serviciile medicale prestate persoanelor asigurate;

2) accesul populaţiei la medicamente calitative şi la un preţ acceptabil;

3) asigurarea dezvoltării durabile a producătorilor şi vânzătorilor de medicamente.

În Republica Moldova, cheltuielile pentru sănătate înregistrează o creştere constantă atât în mărime absolută, cât şi ca pondere în PIB. O tendinţă asemănătoare se atestă şi în statele UE.

Tabelul 1

Evoluţia ponderii cheltuielilor pentru sănătate în PIB şi în totalul cheltuielilor bugetului consolidat al UE şi al Republicii Moldova în perioada 2002-2015

Anul	**Ponderea cheltuielilor pentru sănătate în PIB, %**		**Ponderea cheltuielilor pentru sănătate în total cheltuieli ale bugetului consolidat, %**	
	UE-28	Republica Moldova	UE-28	Republica Moldova
2002	6,2	3,5	13,7	15,3
2003	6,4	3,4	13,8	15,1
2004	6,4	4,2	14	11,9
2005	6,5	4,2	14,3	11,3
2006	6,6	4,7	14,5	11,7
2007	6,5	4,9	14,6	11,7
2008	6,7	5,4	14,5	13

2009	7,4	6,4	14,7	14,1
2010	7,3	5,6	14,6	13,6
2011	7,1	5,2	14,7	13,3
2012	7,2	5,4	14,6	13,4
2013	7,2	5,2	14,8	13,5
2014	7,2	5,3	15	13,3
2015	7,2	5,8	15,2	13,7

Sursa: elaborat de autor în baza surselor [3, 6, 7].

Cercetarea factorilor determinanţi ai creşterii cheltuielilor pentru asistenţă medicală în Republica Moldova a scos în evidenţă alţi factori decât indicii preţurilor la medicamente [1]. La reuniunea din noiembrie 2012, problematica diferenţierii preţurilor la medicamente a fost discutată şi emisă Declaraţia EUCOPE (*European Confederation of Pharmaceutical Entrepreneurs* (www.eucope.org)) ca răspuns la stabilirea preţurilor de vânzare la medicamente de către producători, fără a ţine cont de nivelul de dezvoltare economică şi nivelul veniturilor populaţiei în diferite ţări [8]. Companiile farmaceutice, prin strategia de diferenţiere a preţurilor, au un şir de avantaje şi dezavantaje, sintetizate de autor în Figura.

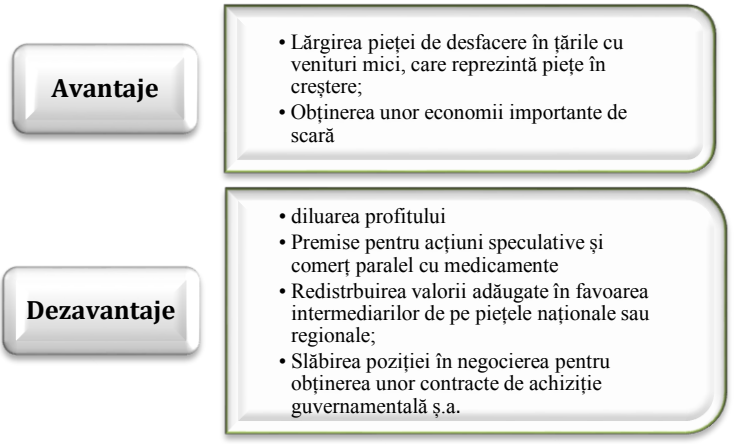


Fig. 1. Avantaje şi dezavataje ale strategiei de diferenţiere a preţurilor pentru companiile farmaceutice. Sursa: Elaborat de autor.

Cel mai elocvent exemplu de diferenţiere a preţurilor la medicamente se atestă pe piaţa vaccinurilor. Strategia de diferenţiere a

preţurilor are o abordare triplă:

- *Preţuri înalte* – pentru ţările dezvoltare;
- *Preţuri mici* – pentru ţările sărace, susţinute de Alianţa Globală pentru Vaccinuri şi Imunizare (GAVI – Global Alliance for Vaccines Immunisations);
- *Preţuri medii* – pentru ţările cu nivel mediu de dezvoltare economică.

Cea mai mare parte a achiziţiilor pe piaţa vaccinurilor se efectuează prin reţeaua UNICEF şi Organizaţia Panamericană de Ocrotire a Sănătăţii (PAHO – *Pan-American Health Organization*). Prin intervenţia acestor organizaţii internaţionale, sunt scoase în evidenţă *beneficiile sociale* ale diferenţierii preţurilor la vaccinuri. UNICEF achiziţionează vaccinuri la cele mai mici preţuri pentru ţările sărace şi la preţuri negociate – pentru ţările cu nivel mediu al dezvoltării economice. Spre exemplu: preţul de achiziţie al vaccinului contra hepatitei B, achitat de UNICEF pentru ţările finanţate de GAVI a fost de 40 de ori mai mic decât preţul achitat de SUA [4].

UNICEF, prin programele sale sociale, furnizează loturile de vaccinuri către ţările subdezvoltate.

Ca efecte ale acestor politici internaţionale, putem menţiona atât reducerea gradului de infectare cu această maladie, cât creşterea ratei de succes a tratamentului, datorită investiţiilor efectuate de companiile farmaceutice în medicamente şi metode de tratament inovatoare. Analiza Tabelului 2 reflectă clar situaţia în domeniul tratamentului de hepatita C.

Tabelul 2

Evoluţia ratei de vindecare a hepatitei C şi a perioadei de tratament

Generaţia tratamentului	**Perioada în care s-a aplicat tratamentul**	**Durata tratamentului**	**Rata de succes a tratamentului (şanse de vindecare), %**
Generaţia 1	2001-2010	Circa 11 luni	41
Generaţia 2	2011-2013	6-11 luni	63-80
Generaţia 3	2013-2014	12 săptămâni	90
Generaţia 4	2014-2015	8-9 săptămâni	95-96

Sursa: Elaborat de autor în baza Raportului „Pharma industry's contribution to health and wealth. Final version: 21/09/2015". Disponibil on-line pe site-ul www.efpia.eu [5].

În Uniunea Europeană, de asemenea, se atestă strategii diferenţiate de stabilire a preţurilor la medicamente. Studiile efectuate au scos în evidenţă trei criterii de stabilire a preţurilor la medicamente în ţările Uniunii Europene:

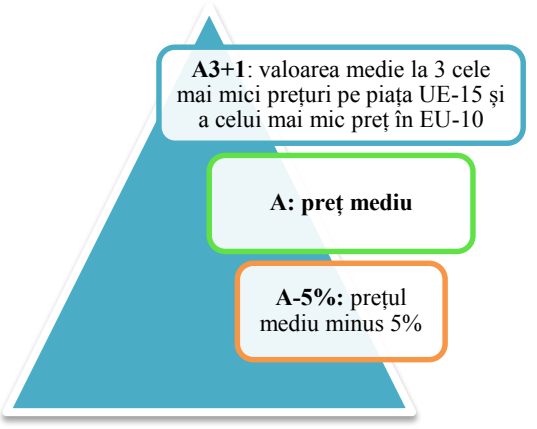


Fig. 2. Criterii de stabilire a preţurilor la medicamente în ţările UE
Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [2].

În acest studiu, autorul prezintă rezultatele cercetării comparative a diferitelor sisteme de stabilire a preţurilor la medicamente. Este comparat sistemul de stabilire a preţurilor la medicamente aplicat în Republica Moldova cu sisteme din ţări dezvoltate din UE, dar şi cu sisteme aplicate în ţări postsovietice. În baza studiului realizat, autorul concluzionează că fiecare sistem are atât avantaje, cât şi dezavantaje, iar aplicarea acestuia depinde de un şir de factori specifici de natură diferită: economică, socială, geopolitică etc.

Referinţe:

1. COJOCARU, M., HĂMURARU, M. *Determinants of the increase in public health costs in Republic of Moldova*, p. 235-242.
2. VLĂDEANU, D. (coord.) *Culegere: progrese în teoria deciziilor economice în condiţii de risc şi incertitudine*. Vol. XXVIII. Iaşi: Performantica, 2017.
3. MERLIS, M. Explaining the Growth in Prescription Drug Spending: A Review of Recent Studies. In: *Pharmaceutical Pricing Practices, Utili-zation and Costs.* Leavey Conference Center, Georgetown University.
4. *Raport privind executarea fondurilor asigurării obligatorii de*

asistenţă medicală în anul 2016. CNAM. http://www.cnam.md/ RapoarteActivitate _anualeRaport-executare-FAOAM.pdf
5. WILSON, P. *Giving developing countrie sthe best shop: An overview of vaccines acces and R&D*. Medicins Sans Frontierea. Technical Report, April 2010.
6. *Ibidem, 2015, Pharma industry's contribution to health and wealth. Final version*: 21/09/2015". Disponibil on-line pe site-ul www.efpia.eu
7. *Ibidem, 2016, Evolution of total general government expenditure, EU-28, 2002-2015, % of GDP and % of total expenditure*. Disponibil online: http://ec.europa.eu/eurostat /statisticsexplained/index.php/File: Evolution _of_total_general_government_expenditure,_EU-28,_2002-2015,_%25 _ of_GDP_and_%25_of_total_expenditure.png
8. *Ibidem,* 2017, *Anuarul Statistic al Republicii Moldova*, 2016: http://statistica.md
9. www.eucope.org

SUCCESUL ȘI EȘECUL – BAZA PE CARE PUTEM SĂ NE CONSTRUIM DRUMUL SPRE PROPRIA AFACERE

Alexandru SCUTARU, Anastasia SIVOCONI

Eşecul – este un mare profesor. Idealurile și obiectivele majore constituie cea de-a cincea componentă a succesului. În opinia dr. Viktor E. Frankl, autorul cărții Man's Search for Meaning (Omul în căutarea unui ideal), probabil cea mai arzătoare dorință din subconștientul nostru este necesitatea de a avea un sens și scop în viață. Stabilirea obiectivelor reprezintă o precondiție inalienabilă a fericirii. În acest sens, asumarea responsabilităților trebuie să fie mult mai amplă comparativ cu satisfacerea nevoilor personale [5, p. 13]. Percepția utilității propriei vieți pentru societate trebuie să fie în prim-plan pe lista priorităților.

Fericirea reprezintă „realizarea progresivă a unui ideal important" [5, p. 13]. Realizarea obiectivelor de importanță majoră constituie cheia fericirii. Setarea acestora necesită reflecții asupra activităților și succeselor obținute care au contribuit la împlinirea potențialului propriu. Ce ați îndeplinit în trecut, când v-ați aflat într-o stare de deplină mulțumire sufletească? Ce tipuri de

activităţi stimulează dezvoltarea personală?

Definitivându-şi lucrarea, Viktor Frankl, la solicitarea unui reporter, a oferit un răspuns cu privire la sensul vieţii sale: „Sensul vieţii mele este să îi ajut pe alţii să îl găsească pe al lor” [5, p. 13].

Afacerea – o modalitate de a găsi sensul vieţii. Înfiinţarea şi dezvoltarea unei afaceri prospere consumă mult timp şi necesită un mare efort fizic şi intelectual, tenacitate, cunoştinţe în domeniu, spirit de ordine şi de antreprenor. Prin urmare, unica variabilă a ecuaţiei este atitudinea. Potenţialul individual este definit prin următoarea ecuaţie [5, p. 32]:

$$[AÎ+AD] \times A = PI, \quad (1)$$

unde:

AÎ – aptitudinile înnăscute;

AD – aptitudinile dobândite;

PI – performanţa individuală;

A – atitudinea.

Aptitudinile înnăscute (AÎ) reprezintă ansamblul însuşirilor comportamentale înnăscute, temperamentul, capacitatea mentală etc. Aptitudinile dobândite (AD) se definesc prin cunoştinţele, deprinderile, talentul, experienţa şi alte caracteristici însuşite sau dezvoltate pe parcursul vieţii. Atitudinea (A) reprezintă tipul de ener-gie mentală manifestat la combinarea aptitudinilor înnăscute şi dobândite. Astfel, ecuaţia este: suma aptitudinilor înnăscute şi celor dobândite, multiplicată cu atitudinea personală, echivalează cu performanţa individuală [5, p. 32].

Aptitudinile înnăscute, talentele şi abilităţile proprii – portretul psiho-moral al personalităţii – sunt determinate, de regulă, genetic. Modificarea acestora este practic imposibilă [5, p. 32].

Aptitudinile dobândite totalizează îndemânările şi abilităţile însu-şite prin dezvoltarea talentelor înnăscute, în procesul educaţiei şi experienţei. Acestea constituie principalele atuuri potenţiale ce pot fi valorificate prin instruire şi formare profesională continuă, rezultatul scontat fiind o afacere de succes.

Pe lângă aptitudinile dobândite şi înnăscute, lansarea şi dezvoltarea activităţii antreprenoriale necesită un efort perseverent, competenţe, abilităţi şi neapărat împrejurări favorabile în acţiunile

întreprinse [5, p. 33]. Thomas J. Watson, Sr., fondatorul IBM, a spus: „Doriți să aveți succes? Atunci, dublați-vă rata de eșec. Succesul se află la celălalt capăt al eșecului”.

De menționat că eșecul reprezintă o constrângere/un impediment în calea spre prosperitate și poate fi depășit prin conștientizarea efectelor și eliminarea pe viitor a factorilor de influență negativă. Limitele de toleranță la risc sunt condiționate implicit de eșecurile survenite în viață.

Toate marile personalități ale lumii și-au dezvoltat capacitățile de asumare a riscului precum și modalitățile de gestionare a acestora, astfel încât expunerea permanentă la risc devine o caracteristică inalienabilă a temperamentului, însoțită totodată de realizarea cu succes obiectivelor de importanță strategică. În opinia lui Henry Ford „eșecul nu este decât o altă oportunitate de a începe din nou, într-un mod mai inteligent” [5, p. 150].

Benjamin Disraeli, prim-ministru al Angliei în secolul al XIX-lea, a afirmat că: „Nici un succes din viața publică nu poate compensa un eșec în viața personală”. Relațiile familiale trebuie să fie privilegiate. Odată cu maturizarea personalității relațiile familiale trebuie să se dezvolte și să se perfecționeze corespunzător [5, p. 176].

Sfaturi de la oameni de succes [6]:

1. Identifică activitățile prioritare și aplică regula 80-20, conform căreia 80 la sută din efort trebuie să fie alocat celor mai importante 20% dintre activități. Asumarea responsabilităților din diverse dome-nii nu aduce rezultate sporite ci din contra, duce la scăderea eficienței cu 40 la sută.

2. Drumul parcurs de la generarea unei idei până la realizarea acesteia este dificil întrucât ideile au un „termen de valabilitate” scurt și necesită acțiuni imediate.

3. Interacționează cu oameni inteligenți și profesioniști în domeniu. Aplicarea metodei brainstorming generează cele mai creative și viabile idei. Relațiile interpersonale în cadrul grupului sporesc productivitatea muncii.

4. Planificarea strategică și tactică a activităților trebuie să se axeze pe primul loc, făcând o rezervă mică pentru factorii aleatorii.

5. Abordează situațiile sub diferite aspecte, acționează creativ. Generează soluții, colaborează cu oameni noi, consultă literatura care nu-ți trezește interes. Aspirația spre dezvoltarea spiritului de inițiativă se soldează cu rezultate frumoase.

6. Renunță la raționamentul pesimist. Ai încredere în capacitățile proprii. Sam Ewing, fost jucător de baseball, a afirmat că: „Nu este nimic mai rușinos decât să privești pe cineva făcând ceva ce tu ai zis că nu se poate

7. Demonstrează că dispui de cunoștințe pertinente, o pregătire și o experiență corespunzătoare la orice întâlnire, petrecere sau atelier de lucru la care participi.

Pentru încurajare câteva istorii de succes:

Steve Jobs. Jobs, cofondatorul și președintele uneia dintre cele mai renumite companii din lume, Apple, a preferat să-și valorifice în alte domenii timpul pe care l-ar fi dedicat studiilor superioare. Jobs a introdus multe inovații în industria tehnologiilor informaționale însoțite de un raționament creativ [4].

Comparativ cu calculatoarele electronice voluminoase elaborate de IBM utilizate de întreprinderi și instituții, Steve Jobs a lansat ideea calculatorului electronic de uz personal.

Ulterior, Apple a introdus pe piața computerele Macintosh, primele calculatoare din lume cu interfața grafică, ce s-au bucurat de un succes remarcabil pe piața bunurilor de larg consum [4]. Lecția: previziunea strategică a lucrurilor poate fi cea mai valoroasă calitate personală; dacă ai simțul orientării operative în spațiul pieței, poți fi primul care să lanseze un produs nou.

Bill Gates. A fondat compania Microsoft în colaborare cu Paul Allen, în rezultatul abandonării studiilor universitare la Harvard, în anul 3, a devenit cel mai înstărit om al lumii și s-a menținut pe aceasta poziție ani la rând [4].

Potrivit lui Gates, pe lângă o inteligență deosebită pe care o posedă a beneficiat și de o posibilitate unică la vârsta de 13 ani, când obținut acces nelimitat în laboratorul de computere al şcolii, în timp ce calculatoarele electronice nu erau atât de răspândite în societate. Astfel, Gates a profitat din plin de împrejurimile în care și-a petrecut adolescența și a studiat cele mai complexe principii de funcționare a echipamentelor și softurilor [4]. Lecția: accesul

unic îți oferă posibilitatea de perfecționare a cunoștințelor în domeniu, iar perseverența transformă această posibilitate în succes.

James Cameron. Perioada premergătoare regizării celor mai renumite filme cu încasări fabuloase – „Titanic" și „Avatar", a fost una complexă și dificilă în viața profesională a lui James, și a fost marcată de următoarele evenimente cum ar fi: renunțare la colegiu, muncă în calitate de șofer de camioane și instruire profesională continuă (studierea literaturii de specialitate despre efectele speciale) [4]. Odată cu închirierea primei camere video, pentru înregistrarea unui filmuleț cu amicii, James a petrecut o bună jumătate a timpului cu dezasamblarea și reasamblarea acesteia, însușind principiile de funcționare inclusiv cele mai mici aspecte. Cariera în industria filmelor a început într-un studio cu un buget mic – activitatea de bază fiind efectele speciale, tot aici și-a dezvoltat capacitățile de creare a acestor efecte într-un timp eficient și cu investiții nesemnificative [4].

Tiger Woods, deși a renunțat la colegiu, a fost clasat de nenumărate ori pe primele poziții în lista celor mai bogați sportivi din lume. Un factor de influență pozitivă poate fi considerat și atragerea atenției mass-media prin desfășurarea unei conferințe de presă în care a declarat că se va dedica îndeosebi carierei în schimbul abandonării studiilor universitare [4].

Există foarte mulți oameni cu potențial înalt, care rămân neobservați datorită faptului că nu promovează relațiile publice. Lecția: Vehiculează-ți imaginea prin intermediul mass-media dacă dorești să întreprinzi acțiuni revoluționare.

Referințe:

1. NITESCU, R. Oameni de succes mondial care au renunțat la facultate. În: *Ziare.com*, 2011. [Accesat 27.06.2018] Disponibil**:** http://www.ziare.com/afaceri/oameni-afaceri/oameni-de-succes-mondial-care-au-renuntat-la-facultate-1119006.
2. SCHIAU, M. *Cum gândesc oamenii de succes. 15 sfaturi pentru a reuși.* 2011 [Accesat 27.06.2018] Disponibil: http://www. gandul. info/ magazin /cum-gandesc-oamenii-de-succes-15-sfaturi-pentru-a-reusi-8830570.
3. TRACY, B. *Succesul în viață. Desprinderi și strategii care vă vor revela puterile și calea spre succes.* p. 212 [Accesat 27.06.2018] Disponibil: http: //www.101books.ru/pdf/Brian-Tracy-Succesul-in-Viata.pdf.

ADAPTAREA COMPANIILOR DE ASIGURARE LA SCHIMBĂRILE MEDIULUI TEHNOLOGIC

Iulia CAPRIAN

Ca şi oricare alte firme care prestează servicii financiare, companiile de asigurări sunt dependente de tehnologie. În acelaşi timp, tehnologiile informaţionale pe care acestea le utilizează sunt tot mai predispuse uzării premature, iar acest lucru poate cauza multe probleme. Acestea necesită o durată de timp mai mare pentru gestionare, costuri de întreţinere mai ridicate şi personal specializat care trebuie să posede cunoştinţele necesare pentru a opera cu ele. Aceste sisteme cauzează obstacole pentru procesul decizional, degradează agilitatea businessului companiei, care foarte uşor pot să evolueze în riscuri strategice.

Pentru a remedia aceste probleme, companiile trebuie să se adapteze în permanenţă la schimbările mediului tehnologic. Unul dintre cei mai puternici perturbatori, cu care se confruntă industria asigurărilor de astăzi, este fenomenul InsurTech. Într-o industrie care, în general, a fost renumită pentru rezistenţa sa la schimbare, InsurTech creează valuri care nu mai pot fi ignorate, iar asigurătorii explorează în mod activ o varietate de oportunităţi interesante prezentate de InsurTech. Cu toate acestea, în atare sens, există pericolul ca o companie să se piardă în labirintul de inovaţii şi să nu obţină cu adevărat rezultatele imaginate.

Asigurătorii globali sunt de neegalat în capacitatea lor de a evalua şi de a gestiona riscul, după ce şi-au ajustat expertiza în acest domeniu de-a lungul deceniilor.

Acum, un nou val de tehnologie de la firmele orientate către consumatori îi forţează să modifice practicile de afaceri de lungă durată.

Asigurătorii trebuie să navigheze într-un flux de tehnologii noi, care sunt aşteptate să fie preluate de un număr mare de consumatori în următorii ani. Pe măsură ce aceste tehnologii avansează rapid, asigurătorii trebuie să dezvolte strategii care să profite din plin de oportunităţile pe care le prezintă, reducând în acelaşi timp riscurile. Asigurătorii pot folosi instrumente din ce în ce mai

avansate pentru a analiza rapid volumele de date provenind din diverse surse şi pentru a automatiza procese, utile în gestionarea multor sarcini administrative.

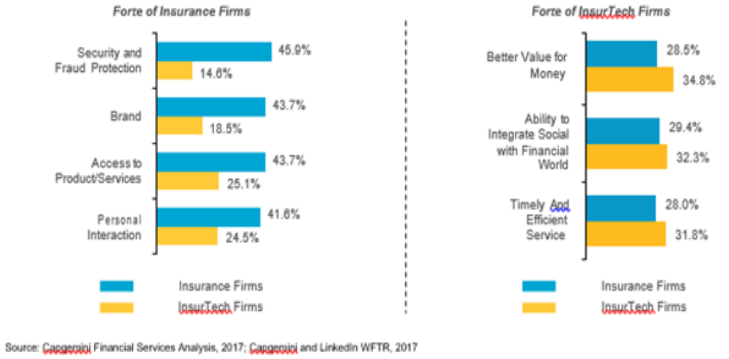


Fig. 1. Importanţa tranzacţiilor digitale
Sursa: Capgemini Financial Services Analysis, 2017; *Capgemini and LinkedIn WFTR*, 2017

Clienţii din generaţia mai tânără doresc să fie contactaţi în modul pe care îl preferă. Cheia pentru atragerea de noi clienţi este capacitatea de a răspunde la cererile lor crescânde prin contactul digital. Clienţii cu experienţă în tehnologie, segmente importante de consumatori pentru progi-tabilitatea companiei, acordă o importanţă deosebită tranzacţiilor digitale, conform analizei incluse în raportul World Insurance Report 2017. Asigurătorii înţeleg în ce direcţie se îndreaptă viitorul şi fac modificări constante pentru a răspunde aşteptărilor mai mari ale clien-ţilor de la implicarea digitală. Exemplele cuprinzătoare includ:

1. Compania de asigurări Aviva oferă o aplicaţie gratuită ce monitorizează şi califică abilităţile de conducere, acordând conducătorilor mai precauţi economii pentru poliţele de asigurare auto.

2. Compania Allstate deţine o aplicaţie, QuickFoto, permiţând deţinătorilor de poliţe să trimită imagini ale vehiculelor lor avariate şi să primească estimări electronice privind reparaţia daunelor, economisind timpul de a vizita un magazin de reparaţii.

3. Compania Meiji Yasuda a distribuit 30.000 de tablete electronice Windows pentru a-şi explica mai bine produsele prin

conţinut video şi foto.

4. Clienţii United Healthcare îşi pot plăti facturile medicale electronic prin site-ul myClaims al firmei.

5. Aetna utilizează reţeaua de socializare Twitter pentru a aborda problemele şi întrebările clienţilor.

Inovaţiile InsurTech coincid cu dorinţa tot mai mare şi nivelul de confort al clienţilor îl au pentru interacţiunea digitală cu asigurătorii. 31,4% de clienţi la nivel global declară că utilizează exclusiv serviciile InsurTechs pentru a-şi îndeplini nevoile de asigurare, procentul fiind de 37,5% în zona Asia-Pacific.

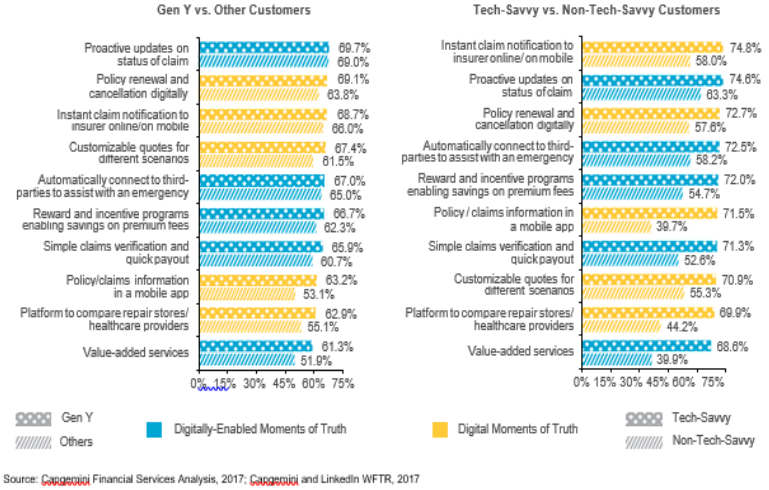


Fig. 2. Percepţia consumatorilor faţă de companiile de asigurări tradiţionale şi InsurTechs
Sursa: Capgemini Financial Services Analysis, 2017; *Capge-mini and LinkedIn WFTR*, 2017

Companiile tradiţionale de asigurare au totuşi propriile lor avantaje, în primul rând, în ceea ce priveşte încrederea clienţilor. Aproape 40% dintre clienţi (39,8%) spun că au încredere în companiile tradiţionale de asigurări, faţă de 26,3% care preferă tehno-logiile InsurTechs (Fig. 2). Colaborarea ajută, atât asigurătorii tradiţionali, cât şi cei InsurTechs să abordeze provocările specifice cu care se confruntă. Asigurătorii tradiţionali au fost încătu-

şaţi de sisteme de îmbătrânire şi de procese pe bază de hârtie care încetinesc funcţiile critice.

Pentru a îmbunătăţi intermedierea riscurilor şi a sprijini procesul de luare a deciziilor la nivel de întreprindere, asigurătorii trebuie să ia măsuri pentru a integra informaţiile stocate în sisteme noi. De asemenea, aceştia se confruntă cu presiuni externe, cum ar fi reglementări mai stricte, intensificarea concurenţei şi clienţii mai pretenţioşi. Modificarea sistemelor legale pentru a satisface cerinţele de reglementare este extrem de costisitoare.

Asigurătorii simt amprenta concurenţei, stimulându-i să caute mai multă eficienţă şi viteză la comercializare, încercând simultan să-şi îmbunătăţească poziţia în rândul clienţilor.

InsurTechs pot ajuta firmele tradiţionale să abordeze aceste provocări prin injectarea de noi tehnologii.

Beneficiile parteneriatelor merg în ambele sensuri, deoarece companiile InsurTechs se confruntă cu numeroase provocări în calitate de nou-veniţi în industrie. InsurTechs se confruntă cu costuri ridicate de achiziţie a clienţilor, căci nu dispun de baze de clienţi existente şi de încredere. În timp ce aceste companii pot fi experţi în valorificarea noilor tehnologii, aceştia deţin puţine know-how atunci când vine vorba de sarcini de bază; nu dispun de mari rezerve de capital pentru extinderea afacerii. Compania de asigurări Aviva poate avea o vechime de peste 300 de ani, dar asta nu o împiedică să fie la egalitate cu noii veniţi din industrie, fiind un inovator digital.

Printre numeroasele sale iniţiative digitale, asigurătorul global - cu operaţiuni în 16 pieţe din Marea Britanie, Europa, Asia şi Canada şi care deserveşte ~33 mil. de clienţi – a lansat trei incubatoare digitale (Londra, Singapore şi Toronto) pentru a experimenta modelele de asigurări ale viitorului. Compania a creat şi un fond de capital de risc corporativ şi intenţionează să investească 100 mil. de lire sterline până în 2020 pentru a sprijini start-up-urile care funcţionează în patru domenii de activitate: Internetul obiectelor, analiza datelor, îmbunătăţirea experienţei clienţilor şi a sistemelor de distribuţie.

Aviva a urmat mai mulţi paşi pentru a stimula fluxul de idei, iar o astfel de iniţiativă este programul Aviva Digital On. În 2015,

a început un parteneriat cu PoliHub, un incubator administrat de Fundaţia Politecnico din Milano, pentru a căuta idei care să-i susţină multiplele scopuri: construirea reputaţiei sale de inovator digital, satisfacerea nevoilor clienţilor într-o piaţă din ce în ce mai digitală şi îmbunătăţirea capabilităţii în procesul de dezvoltare, astfel încât să poată adopta şi integra mai uşor tehnologia nouă. În doar două luni, Digital On a colectat idei pentru ~60 de proiecte. Un juriu format din profesori universitari, top managementul Aviva şi partenerii tehnologici au ales trei idei câştigătoare, care vor fi evaluate pentru planificarea şi dezvoltarea viitoare a Aviva.

În prezent, tehnologia a atins un grad de dezvoltare atât de înalt, încât ne este imposibil să negăm importanţa cercetărilor ce vizează acest domeniu. Invenţiile şi inovaţiile din sfera tehnologiilor informaţionale reprezintă ceva indispensabil deja, infiltrându-se în aproape toate domeniile de activitate pe care le cunoaştem, inclusiv în domeniul financiar şi, implicit, în cel al asigurărilor.

Referinţe:

1. A true state of the Amicable Society: https://books. google.md/books?id=ATRVAAAAcAAJ&pg=PR2&lpg=PR2&dq=amicable+society& source=bl&ots=A3h2ThU8RU&sig=w4cE,Ne2pLWks7Bafs 7xn 2SuiY &hl=ro&sa=X&ved=0ahUKEwjOqI-0ruTanAhWHZ FAKH XbpD F0 Q6AEIXzAI#v=onepage&q=amicable%2society&f=false
2. Modernizing Lagecy Systems în Insurance. The case for transforming core IT systems în the insurance industry: http://www.genesys. com/resources/brochures/customer-service-strategies-for-the-insuran ce- in dus try-strategy-guide-north-america.pdf
3. Deloitte: The modernization of insurance compliance. Enabling and driving with the speed of business: https:// www2. deloitte. com/us/en/ pa ges/regulatory/articles/insurance-compliance-modern ization.html
4. Grant Thornton: Legacy modernization strategies în the insurance industry: https://www.grantthornton.com/~/media/content-page-files/ fi nancial-services/pdfs/2015/INS/ 150619-FIS-Insurance-article-150 716 FIN2.ashx
5. Capgemini & Efma: World Insurance Report 2017. https:// www. worldi nsurancereport.com/

ROLUL ŞTIINŢELOR ECONOMICE ÎN SOCIETATEA MODERNĂ

Natalia STEFANCO

Importanţa studiilor economice poate fi exprimată printr-o obser-vaţie simplă, dar importantă: comportamentul economic al subiecţilor – este comportamentul dobândit şi asimilat.

Adică preferinţele şi obiceiurile, valorile, convingerile şi gusturile care afectează comportamentul economic sunt rezultatul instruirii. Prin urmare, formarea economică este o condiţie prealabilă pentru educaţia economică deci şi a comportamentului economic al subiecţilor [2]. Ştiinţa economică reprezintă cunoştinţele şi ideile structurate într-un sistem logic şi a căror concordanţă cu realitatea le face utile pentru fundamentarea unui comportament al oamenilor în legatură cu modul în care, cu resurse limitate care au întrebuinţări alternative, ei îşi asigură atingerea obiectivelor concurente ale existenţei.

Referindu-se la aceste aspecte, John Kenneth Galbraith spunea: „Atâta vreme cât se consideră că sistemul economic functionează, în ultimă instanţă, în interesul individului – că este subordonat nevoilor şi dorinţelor sale – se poate presupune că rolul ştiinţei economice este să explice procesul prin care individul este servit. Economiştilor, aidoma altor oameni de ştiinţă, le place să dea obiectului lor definiţii care au o semnificaţie profundă şi universală. Cea mai cunoscută dintre ele afirmă că ştiinţa economică este „ştiinţa care studiază comportamentul uman ca o relaţie între ţeluri şi resursele rare care au întrebuinţări alternative". Cel mai influent profesor din timpurile noastre redă aceeaşi idee mai simplu: „Modul în care ne decidem să folosim resursele productive rare, cu întrebuinţări alternative, pentru realizarea unui scop".

Potrivit spiritului general de întelegere a activităţii economice, ideilor şi cunoştinţelor din ştiinţa economică le sunt comune caracterul ştiinţific – un anumit grad de concordanţă cu realitatea care le conferă utilitate şi credibilitate; caracterul istoric – s-au format şi s-au perfecţionat în timp, selecţionându-se cele viabile;

şi caracterul util, pragmatic sau aplicativ – se folosesc în activitatea economică, acesta fiind sensul major al oricarei ştiinte. Cercetătorul vieţii economice studiază un domeniu din care el însuşi face parte, cu nevoile şi interesele sale de viaţă, având ca obiectiv satisfacerea tot mai bună a acestora. De aceea, succesul şi eşecul economiei, ca de altfel şi ale celorlalte ştiinţe, sunt evaluate prin prisma capacităţii de a atinge obiectivele respective.

Cunoaşterea noţiunilor şi a teoriilor pe care ştiinţa economică le-a descoperit şi le-a formulat, într-o formă logică, coerentă, consistentă şi utilă, de-a lungul timpului, confirmă că omul este deopotrivă un produs al naturii şi al societăţii, preocupat permanent să depăşească limitele mijloacelor de care dispune şi să evite sau să diminueaze risipa resurselor. Însuşirea cunoştintelor de economie constituie atât un element de pregătire profesională pentru viată, cât şi un act de cultură economică, în sensul că permite formarea unui model despre ceea ce trebuie să însemne comportament raţional, în calitate de producători sau consumatori, impus de faptul că economia este o activitate socială, aflată întotdeauna sub presiunile limitării mijloacelor, dar şi sub avantajul întrebuinţărilor alternative [4].

Dezvoltarea economică reprezintă o formă de manifestare a dina-micii macroeconomice care presupune un ansamblu de transformări calitative, cantitative şi structurale, atât în economie, cât şi în cercetarea ştiinţifică şi tehnologică, în mecanismele şi structurile organizaţionale ale economiei, în modul de gândire şi de comportare a oamenilor [1]. Societatea modernă reclamă economiştilor fixarea evenimentelor activităţii economice, dar şi calitatea unui specialist performant, capabil să pătrundă în esenţa fenomenelor din viaţa economică şi să propună soluţii judicioase pentru problemele cu care se confruntă unităţile economice. La acestea se mai adaugă solicitările sporite pentru o asemenea instruire, venite din diferite sfere ale societăţii, dar şi deosebirile dintre sistemul de învăţământ occidental şi cel naţional. Explicaţiile sunt la suprafaţă, mai importantă fiind stabilirea căilor de reducere şi înlăturare a acestui decalaj.

Opiniile specialiştilor cu privire la problema în cauză diferă.

Unii cercetători se axează pe ideea promovării conceptului

sistemic în instruirea economică, considerând că ştiinţa economică (respectiv instruirea economică) din tot spaţiul ex-sovietic, din care face parte şi Republica Moldova, a suportat până nu demult consecinţele lipsei unei atare concepţii atât pentru obiectul cercetării economice, cât şi pentru procesul educaţiei economice. Aplicarea exigenţelor unei analize sistemice ar contribui substanţial la depăşirea deficienţelor la capitolul dat [4]. Merită atenţie opiniile renumitului economist român, Virgil Madgearu despre rolul deosebit al cunoaşterii istoriei economice în formarea economiştilor de concepţie, care să descifreze şi să înţeleagă, în toată complexitatea şi varietatea manifestărilor, viaţa economico-socială şi să formuleze soluţii ştiinţifice la problematica ei. „Pentru a pătrunde în ştiinţele economice, scrie el, este necesar să se observe raporturile sociale, care decurg din activitatea economică nu numai în timpul unei anumite perioade istorice şi nici numai înăuntrul unui popor, ci în procesul evoluţiei istorice" şi precizează totodată că „acel care cunoaşte numai prezentul şi nu înţelege evoluţia care a dus la împrejurările din prezent, nu poate să vadă viaţa care se petrece sub ochii săi decât cu miopie". Cunoaşterea istoriei economice este necesară şi pentru că „procesele economice nu se petrec nici în acelaşi mediu social-economic, nici în acelaşi timp" şi deci „există anumite deosebiri între diferitele procese istorice, după momentul istoric şi după mediul social-economic în care au loc". Acelaşi rol important în pregătirea economiştilor de concepţie este conferit de Virgil Madgearu şi cunoaşterii gândirii economice, care, familiarizând studenţii cu ideile, teoriile şi doctrinele diferitelor şcoli şi curente de gândire economică şi cu metodele folosite de-a lungul timpurilor de către marii economişti, contribuie într-o măsură însemnată la conturarea şi cristalizarea mai riguroasă a noţiunilor fundamentale ale ştiinţelor economice, la dobândirea şi consolidarea deprinderilor de cercetare economică, a metodologiei ştiinţifice a acesteia şi la înţelegerea mai profundă a raporturilor reciproce şi complexe, dintre teoria şi practica economică, precum şi, prin toate acestea, la formarea capacităţii de apreciere, de a formula judecăţi de valoare pertinente. Iar problema judecăţilor de valoare, subliniază el, este „o problemă extrem de importantă, o

problemă a cărei deslușire este, aș putea zice, călăuza pentru orientarea adevărat științifică a științei economice" [3].

Referințe:

1. CICEA, C., DOBRIN, C. Contribuţia educaţiei la dezvoltarea economică. În: *Economia seria Management*, 2005, anul VIII, nr. 1. http://mer. ase.ro/ files/2005-1/6.pdf
2. БАРАНОВ, А.В., ЧУЧКАЛОВА, С.И. Значение экономического образования для развития экономики. В: *Международный научный журнал «Инновационная наука»*, 2015, № 3.
3. MITOAICA, A.M. Menirea științei economice în viziunea lui Virgil Madgearu. http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/200701/78_Mitoaica-%20Ana%20Maria.pdf
4. PALADE, G. Învăţământul economic: conţinuturi şi continuitate. În: *Revistă de teorie şi practică educaţională a Centrului Educaţional „PRO DIDACTICA"*, nr. 3 (25).

STUDIU DESCRIPTIV ASUPRA APARIȚIEI ȘI DEZVOLTĂRII CORPORAȚIILOR ÎN LUME ȘI INFLUENȚA ACESTORA PENTRU MEDIUL ANTREPRENORIAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Margareta PERDELEANU

De unde a apărut termenul de „corporaţie", cum a evoluat de-a lungul timpului, şi mai ales, care este potenţialul acestuia în Republica Moldova – întrebare care a stat la baza studiului *infra*.

Unele dintre definiţiile pe care le putem găsi la moment pentru termenul „corporaţie" sunt:

* Comunitate (organizată prin lege) de persoane exercitând aceeaşi profesie [1].

* Sistem de organizare comerciala [2].

În Evul Mediu, corporaţia apare ca o organizaţie de meseriaşi care este constituită pentru a apăra interesele şi drepturile angajaţilor dintr-un anumit domeniu. În perioada contemporană, o corporaţie reprezintă o grupare de indivizi care pun bani împreună pentru a realiza un anumit obiectiv, de obicei, major. Aceşti bani, sub formă de acţiuni, sunt folosiţi pentru a cumpăra utilaje, a duce

cercetări, pentru a fabrica, a vinde şi pentru suportul după vânzări (service).

Doar în aşa mod se pot fabrica maşini, avioane, utilaje industriale etc. Altfel spus, e o metodă de a „colectiviza" investiţiile pentru a obţine capital. Corporaţiile mai sunt cunoscute sub diverse nume, toate persoane juridice cu statut bine definit: SA (societate pe acţiuni), SNC (societate în nume colectiv), cooperativă de întreprinzător, companie pe acţiuni, societate anonimă, AG (*Aktien Geseltschaft*), Limited Company, Ltd. etc.[3]. Motivaţia e simplă. Un individ singur nu va fi capabil, sau va putea foarte greu să creeze un avion sau un automobil, dar, prin puterea şi talentul unei corporaţii, unde există elementul forţei de asociere, aceasta se implementează mai uşor şi mai calitativ. Organizaţiile din întreaga lume se confruntă zilnic cu schimbări majore în domeniul de activitate, modul de lucru şi motivaţie. Oamenii de succes din secolul XXI sunt cei care sunt deschişi spre învăţare şi motivaţi să adune noi calităţi şi competenţe.

Dar, pe cât aceasta este o responsabilitate personală, corporaţiile au un rol crucial în crearea noilor lideri. Aceasta poate să nu fie o sarcină simplă, dar dezvoltarea continuă a personalului este foarte importantă pentru o organizaţie în contextul dezvoltării continue şi a aplicării tehnologiilor de ultimă generaţie din domeniul său [4].

Prin anii 80 ai secolului XX, analiştii economici prognozau că în secolul XXI nu guvernele vor fi cele care vor conduce lumea, ci corporaţiile. La moment, aceste preziceri încă nu sunt în totalitate îndeplinite, dar se observă o tendinţă de influenţă a asociaţiilor profesionale de a depune presiuni asupra statului în vederea soluţionării anumitor probleme cu care se confruntă anumite domenii. În Republica Moldova, exemple de corporaţii putem numi întreprinderile cu număr mare de angajaţi, asociaţiile create pe baza domeniilor de activitate, clusterele, care chiar dacă legislaţia încă nu le-a recunoscut de 100% încearcă să-şi facă loc pe piaţă, să creeze legături între pilonii principali (cercetare-producţie-administraţie publică).

Referinţe:

1. *Dictionarul explicativ al limbii române* DEX (ediţie revazută şi adăugită). Bucureşti: Univers enciclopedic gold, 2012. 1230 p.

2. https://ro.wikipedia.org/wiki/Corpora%C8%9Bie [accesat la 29.06.2018].
3. http://www.ziare.com/economie/macroeconomie/de-la-cititori-suma-zero-1051155 [accesat la 29.06.2018].
4. NICK, H.M. van Dam. *21st Century Corporate Learning & Development. Trends and Best Practices*. 2017 ISBN 978-87-403-1881-4 [vers. el. ac cesat la 29.06.2018]. Disponibil: https://bookboon.com/en/21st-century -corporate-learning-development-ebook.

PARTICULARITĂȚILE ORGANIZAȚIONALE ALE ACTIVITĂȚII DE TURISM ŞI INFLUENȚA ACESTORA ASUPRA CONTABILITĂȚII

Oxana COSTEȚCHI-JUŞCA

Atribut al managementului modern, organizarea este înţeleasă, în mod general, ca „un ansamblu de măsuri, forme, metode şi tehnici, având caracter social-economic şi tehnico-organizatoric destinate realizării unui scop bine definit” [2]. Abordată la nivel macroeconomic şi particularizată la sfera turismului, organizarea activităţii urmăreşte, în primul rând, sincronizarea şi corelarea acestui domeniu cu celelalte ramuri ale economiei, integrarea turismului în sistemul funcţional unitar al economiei, în strategia generală a dezvoltării.

Mai mult, în condiţiile globalizării vieţii economico-sociale, se poate vorbi chiar de o corelare cu evoluţiile turismului la scară mondială. În al doilea rând, organizarea este sinonimă cu un ansamblu de măsuri (legislative, organizatorice, administrative etc.), capabil să construiască un cadru propice derulării călătoriilor [1, p.99].

Particularităţile activităţii de turism, exprimate de sfera largă de cuprindere, conţinutul eterogen, dinamismul înalt, dependenţa de alte sectoare ale economiei, numărul mare de participanţi la realizarea şi comercializarea vacanţelor imprimă trăsături specifice organizării turismului. La moment, comercializarea serviciilor şi pachetelor turis-tice pe teritoriul Republicii Moldova este efectuată de turoperatori şi agenţiile de turism în baza contractului de servicii turistice şi a voucherului turistic, ca parte integrantă a

acestuia, în conformitate cu legislaţia [4]. În temeiul Legii privind organizarea şi desfăşurarea activităţii turistice pe teritoriul Republicii Moldova, turoperatorii şi agenţiile de turism pot desfăşura următoarele activităţi [4]:

– turoperatorii pot contracta servicii turistice de la agenţii economici care prestează direct astfel de servicii (unităţi de cazare, unităţi de servire a mesei, agenţi transportatori, unităţi de prestare a serviciilor de agrement) şi forma pachete turistice;

– comercializarea pachetelor turistice proprii are loc prin intermediul agenţiilor de turism sau direct consumatorilor;

– pot rezerva şi comercializa bilete pentru diverse mijloace de transport, pentru spectacole şi pentru alte manifestări culturale;

– pot organiza congrese, conferinţe, întruniri sportive şi culturale, dacă acestea implică prestarea serviciilor turistice;

– agenţiile de turism pot comercializa pachete turistice contractate de la turoperatori;

– pot comercializa servicii proprii, precum şi serviciile contractate de la alte agenţii de turism;

– pot vinde serviciile proprii altor agenţii de turism;

– pot rezerva şi comercializa bilete pentru diverse mijloace de transport, pentru spectacole şi pentru alte manifestări culturale.

În conformitate cu Legea privind organizarea şi desfăşurarea activităţii turistice pe teritoriul Republicii Moldova, turoperatorul are dreptul să creeze pachete turistice şi să le vândă prin intermediul agenţiilor de turism sau direct consumatorului.

Comercializarea produsului turistic prin intermediul agenţiilor de turism se realizează după următoarea schemă [3]:

– turoperatorul distribuie produsele turistice integrate, agenţiilor de turism în baza contractului de subagent;

– agenţia de turism primeşte de la turoperator produse turistice integrate în baza contractului de subagent, unde sunt indicate modalităţile de comercializare a acestora, drepturile şi obligaţiile părţilor incluse în tranzacţia respectivă;

– turoperatorul, de comun cu agenţia de turism, stabileşte mărimea comisionului cedat ca recompensă pentru comercializarea produselor turistice;

– turoperatorul emite factura de expediţie pentru serviciile

turistice transmise pentru comercializare prin intermediul agenției de turism;

– agenția de turism comercializează produsul turistic consumatorilor-turişti, eliberând contractul turistic, voucherul turistic, cecul de la aparatul de casă şi asigurarea medicală;

– turoperatorul emite contractul turistic, voucherul turistic, cecul de la aparatul de casă şi asigurarea medicală în cazul comercializării directe către consumatori a produselor turistice.

Responsabilitatea pentru calitatea serviciului turistic oferit prin intermediul agențiilor de turism revine turoperatorului, iar responsabilitatea privind complexitatea și veridicitatea informației oferite consumatorilor-turişti – agențiilor de turism.

În situația în care turoperatorul vinde pachetul turistic prin intermediul agențiilor de turism, nu se transmite și dreptul asupra pachetului turistic, astfel valoarea acestuia nu este eliminată din bilanțul contabil. În conformitate cu Legea privind organizarea și desfășurarea activității turistice pe teritoriul Republicii Moldova, agenția de turism este specializată în achiziţionarea de pachete turistice de la turoperatori şi în comercializarea acestor pachete direct consumatorilor, precum şi în comercializarea serviciilor proprii. Agențiile de turism pot procura pachete turistice atât de la turoperatorii din țară, cât și de la cei de peste hotarele ei.

Agențiile de turism pot vinde pachetele turistice turoperatorilor conform următorului scenariu:

– turoperatorii încheie contracte cu companiile de transport, hoteluri, centre de divertisment, ghizi etc. pentru a satisface toate serviciile conținute în pachet;

– turoperatorii obțin toate beneficiile, dar își asumă și toate riscurile ce țin de prestarea și calitatea serviciilor;

– agențiile de turism obțin un comision, din acordarea serviciilor de comercializare a pachetelor turistice.

După încheierea turului, agenția de turism dă o dare de seamă despre pachetele turistice vândute. Deoarece toate riscurile sunt asumate de turoperator, pe toată perioada prestării serviciilor turistice, agenția de turism nu are dreptul să includă valoarea pachetelor turistice respective în bilanțul contabil. Toate aceste particularități și altele, precum perioada de gestiune în care are loc

acordarea, primirea şi epuizarea serviciului, metoda de calcul a veniturilor şi cheltuielilor, gradul de certitudine al serviciilor prestate ş.a., îşi pun amprenta pe modul de reflectare în contabilitate a veniturilor şi cheltuielilor la agenţiile de turism şi turoperatori în particular şi în general în ţinerea evidenţei contabile a acestora, dându-i contabilităţii în activitatea de turism un caracter mai specific.

Referinţe:

1. MINCIU, R. *Economia turismului*. Ediția a III-a revăzută și adăugită. București: Uranus, 2004. 312 p.
2. NICOLESCU, O., VERBONCU, I. *Management*. Bucureşti: Editura Economică, 1995, p. 25.
3. PLATON, N. Tur-operatorul – verigă de bază în integrarea produsului turistic. În: *Analele ASEM*. Ediția a VII-a, p.89-95.
4. Legea cu privire la organizarea şi desfăşurarea activităţii turistice în Republica Moldova nr. 352-XVI din 24.11.2006. În: *Monitorul Oficial*, nr.14-17/40 din 02.02.2007.

TEORIA TRATĂRII NOŢIUNII DE CONTROLLING LA NIVEL INTERNAŢIONAL

Iulia CAPRIAN, Ghenadie TIMOFTE

Conducerea modernă a oricărei întreprinderi presupune stabilirea unei strategii care să permită întreprinderii să obţină, pe termen lung, maximizarea avantajelor în urma acţiunii ei într-un anumit mediu economico-social. Controlul de gestiune sau Controlling-ul a fost creat în marile întreprinderi pentru a verifica dacă acţiunile întreprinse pe termen scurt se înscriu în sensul orientărilor strategice.

Altfel spus, controlling-ul este destinat facilitării pilotajului întreprinderii de către manageri în deciziile lor operaţionale şi pe termen scurt, în vederea realizării obiectivelor strategice ale firmei. În condiţiile actuale, procesul de gestiune necesită soluţionarea complexă a diferitelor probleme, cu aplicarea unor noi abordări ale managementului, luând în consideraţie influenţa

atât a factorilor externi, cât şi a celor interni. Dintre factorii externi cu impact major asupra activităţii entităţilor menţionăm, în primul rând, situaţia macroeconomică în schimbare rapidă, criteriile de piaţă ale eficienţei, incertitudinea laturii juridice a afacerilor etc.

În ceea ce priveşte factorii interni, poate fi menţionat mediul în care se adoptă deciziile manageriale, acesta fiind, de regulă, unul incert. Situaţiile de incertitudine cu care se confruntă entităţile sunt un rezultat al insuficienţei informaţiei disponibile pentru luarea deciziilor manageriale şi realizarea obiectivelor entităţii.

Astfel, în cazul în care schimbările în mediul de afaceri nu admit o reacţie întârziată, pentru a face faţă concurenţei, complexităţii şi diversităţii relaţiilor de piaţă este necesar ca entităţile să utilizeze instrumente de gestiune care vor permite:

- depistarea la timp a situaţiilor nefavorabile în activitatea entităţii şi a cauzelor care provoacă astfel de situaţii;
- determinarea rapidă a obiectivelor care urmează a fi realizate de către managementul entităţii;
- crearea suportului informaţional al business-proceselor;
- prognozarea evenimentelor şi a acţiunilor viitoare cu privire la deciziile manageriale.

În contextul celor expuse supra, se impune exercitarea unui control permanent şi eficient asupra modului în care sunt realizate sarcinile puse în faţa subdiviziunilor structurale ale entităţii. Organizarea acestuia este deosebit de importantă. În virtutea faptului că în sistemul de control clasic activităţile vizează mai mult trecutul (au la bază indicatori calculaţi conform datelor istorice) decât viitorul entităţii şi se limitează la un simplu proces de „verificare-sancţiune”, ce reduce considerabil motivaţia angajaţilor în atingerea scopurilor propuse.

Astfel de circumstanţe au determinat evoluţia controlului ca activitate de gestiune şi apariţia unui instrument modern de gestiune denumit controlling. Interesul sporit faţă de controlling, se datorează publicaţiilor autorilor Rudolf Mann, Elmar Mayer, Martin Klitz, Martin Kupper ş.a., în care sunt propuse soluţii ce ţin de organizarea controlling-ului la entitate. Diversele aspecte ale definirii controlling-ului în literatură economică au permis evidenţierea de abordări conceptuale (Tab.).

Tabel

Abordări cu privire la definirea controlling-ului

Aspectul definiţiei	**Conţinutul definiţiei**
Etimologic	Controlling (în lb. latină, engleză, franceză, germană) – supraveghere, monitorizare, management, reglementare, control, inspecţie
Comportamental	Controlling – tip de activitate cu privire la raţionalizarea sistemului informaţional managerial care contribuie la atingerea obiectivelor
Instrumental-conceptual	Controlling – prezentarea managementului entităţii metodelor, instrumentelor, modului de gândire şi a informaţiei privind procesele de planificare şi control în scopul integrării şi coordonării acestora
Instituţional	Controlling – unitate structurală a entităţii care exercită funcţia de control
Filosofic	Controlling – filozofie şi mod de gândire a angajaţilor, bazată pe utilizarea raţională a resurselor, sincronizarea şi combinarea armonioasă a eforturilor în scopul asigurării existenţei şi dezvoltării pe termen lung a entităţii
Moral-etic	Controlling – „conştiinţa economică a entităţii”
Conceptual-funcţional	Controlling – sistem orientat spre viitor şi bazat pe măsurarea performanţelor manageriale în procesul planificării, controlului, analizei şi luării deciziilor prin asigurarea integrităţii subdiviziunilor şi responsabililor în realizarea scopurilor propuse
Instrumental-tehnologic	Controlling – elaborarea şi prezentarea conducerii tehnologiilor eficiente cu privire la realizarea funcţiilor de management prin crearea metodelor, tehnicilor şi instrumentelor care asigură fiabilitatea
Ştiinţific	Controlling – disciplină ştiinţifică care dezvoltă fundamentele teoretico-metodologice ale managementului prin îmbinarea elementelor previziunii, contabilităţii manageriale, analizei economice, controlului şi gestiunii inteme

După cum rezultă din informaţiile prezentate în Tabel, controlling-ul este o noţiune complexă ce presupune o filozofie de gestiune relativ nouă, apărută la intersecţia planificării, analizei

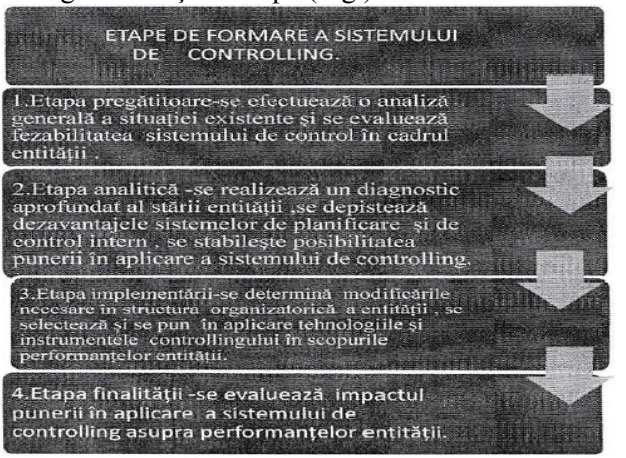
economice, contabilităţii manageriale şi a managementului.

Reprezentând setul de activităţi necesare pentru a conduce şi coordona entitatea, controlling-ul propune o întreagă gamă de instrumente pentru atingerea obiectivelor şi a rezultatelor finale, îmbină, integrează şi coordonează toate funcţiile de control, sprijinind managerii în procesul luării deciziilor. Controlling-ul, numit şi „matematica afacerii", reprezintă un mecanism de autoreglementare care oferă feedback-ul în gestiunea entităţii. Generalizarea situaţiilor problematice din activitatea entităţilor în condiţiile unei pieţe dinamice şi a experienţei apiicării diferitelor metode de gestiune permite evidenţierea sarcinilor primordiale ale controlling-ului:

- crearea unui sistem informaţional eficient pentru luarea deciziilor manageriale (în baza datelor contabilităţii financiare şi contabilităţii manageriale);
- participarea la întocmirea bugetelor entităţii;
- monitorizarea şi coordonarea activităţii tuturor subdiviziunilor structurale şi a entităţii în ansamblu;
- eficientizarea sistemului de gestiune al entităţii. Sarcinile nominalizate ale controlling-ului se rcalizează prin intermediul funcţiilor de bază ale acestuia;
- culegerea, prelucrarea şi transmiterea informaţiei la diferite niveluri ale managementului pentru luarea deciziilor manageriale şi planificarea (bugetarea) entităţii;
- formarea sistemului de planificare strategică şi operaţională şi asigurarea informaţională a acestui sistem;
- elaborarea metodelor de control asupra îndeplinirii planurilor (bugetelor);
- exercitarea controlului propriu-zis asupra îndeplinirii planurilor (bugetelor);
- evaluarea rezultatelor activităţii şi interpretarea acestora prin prisma perspectivelor afacerii;
- coordonarea procesului managerial în scopul îmbunătăţirii performanţelor entităţii.

În vederea elaborării sistemului de controlling, se impune analiza dezvoltărilor teoretico-metodologice şi a practicii

implementării unor astfel de sisteme în domenii de activitate conexe. Se recomandă divizarea procesului de creare a sistemului de controlling al entităţii în etape (Fig.):



În lumea afacerilor, astăzi sunt necesare abilităţi manageriale foarte diferite, din diverse domenii, care să ajute în parcursul corect entitatea. În cele expuse, *controlul de gestiune* sau *controlling-ul* reprezintă principalul instrument, prin intermediul căruia managerul întreprinderii o poate conduce în cel mai eficient mod – un proces prin care se analizează acţiunile şi activităţile desfăşurate, sunt evaluate rezultatele obţinute şi sunt elaborate concluzii, în baza cărora se iau decizii şi se întreprind anumite acţiuni.

Prin controlul de gestiune se urmăreşte realizarea obiectivelor şi permite managementului să evalueze şi să corecteze luarea deciziilor.

Referinţe:

1. ALEXA, V. *Controllingul în mediul de afaceri internaţiona1*. Timişoara, 2012.
2. ESCHENBACH, R., SILLER, H. *Controlling profesional, concepte şi instrumente*. Bucureşti: Editura Economică, 2014. Autorul face referire la lucrarea: ANTONY, R.N. *Planificarea şi controlul sistemelor. Un cadru pentru analiză*. Boston, 1965.
3. BEJAN, G., GRABAROVSCHI, L. Controllingul ca instrument de optimizare a deciziilor manageriale În: *ASEM „Paradigma*

contabilităţii şi auditului: realităţi naţionale, tendinţe regionale şi internaţionale. Ediţia a V-a, 1 aprilie 2016, Chişinău (p. 123).

ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND EFICIENŢA ASIGURĂRILOR

Lilian MARIN
Academia de Studii Economice a Moldovei

Piaţa mondială a asigurărilor a cunoscut creşteri impresionante în ultimele decenii, atât ca număr de contracte, cât şi ca valoare. Potrivit studiului realizat de „Swiss Re Institute Global insurance review 2017, and outlook 2018/19", creşterea economiei globale va continua şi anul viitor, astfel, că piaţa asigurărilor va fi în ascendenţă, cu o creştere mai mare pentru segmentul asigurărilor de viaţă [7].

Piaţa naţională, de asemenea, înregistrează un trend crescător constant, atingând în anul 2017 un volum al primelor brute subscrise de 1,44 mld. lei, comparativ cu 289 mil. lei în anul 2003.

Potrivit raportului anual al Comisiei Naţionale a Pieţei Financiare, valoarea primelor brute s-a majorat cu aproximativ 4,48%, comparativ cu anul 2016. Volumul despăgubirilor şi indemnizaţiilor de asigurare plătite au constituit 506,03 mil.lei, fiind în descreştere nominală cu 2,51% faţă de anul precedent. Raportul despăgubirilor de asigurare faţă de primele subscrise a constituit 35,09%, fiind în descreştere cu 2,52 puncte procentuale faţă de anul precedent [5, p. 20-21].

Pentru a face faţă numeroaselor probleme economico-financiare şi multiplelor evenimente provocatoare de daune importante atât pentru viaţa oamenilor, dar şi pentru mediul de afaceri, societăţile de asigurări caută diferite soluţii în vederea eficientizării activităţii lor. La fel, ca şi în cazul altor domenii de activitate, obiectivul fundamental al managementului financiar al companiei de asigurări este maximizarea valorii de piaţă a acesteia. „Fără o industrie a asigurărilor competitivă şi inovativă, multe aspecte ale societăţii noastre moderne şi ale economiei ar înceta să mai existe sau ar funcţiona mult mai puţin eficient" [1, p.142]. Conceptul de eficienţă în domeniul asigurărilor a ocazionat

variate exprimări de opinii. Astfel, unii autori [2] susţin că eficienţa economică a asigurărilor depinde exclusiv de eficienţa acţiunii, a mijloacelor destinate pentru refacerea bunurilor distruse, fiind dată de raportul dintre efectele (avantajele) economice şi cheltuielile pe care le implică refacerea pierderilor materiale. O definiţie asemănătoare propune C. Ciumaş, susţinând „că gradul de eficienţă al acţiunii de asigurare este reflectat de raportul dintre volumul pagubelor totale şi volumul despăgubirilor încasate de asigurat" [3, p. 54].

Ştefan Popovici afirmă că în aprecierea eficienţei asigurărilor este necesar să avem în vedere şi faptul că în acest domeniu se întâlneşte „… un fenomen original – unic în activitatea economică – şi anume, inversarea ciclului de producţie; asigurătorul vinde înainte de a fi produs, deci înainte de a cunoaşte costul produsului vândut". Prin încasarea primei de asigurare, asigurătorul se obligă să plătească asiguratului eventualele daune a căror mărime nu se cunoaşte decât aproximativ [4, p. 170].

Eficienţa economică a asigurărilor are un conţinut complex determinat de poziţiile şi interesele pe care le au fiecare dintre părţi: asigurător, asigurat şi intermediar. Societatea de asigurare urmăreşte să încheie exerciţiul financiar cu profit, iar asiguraţii doresc ca în urma producerii cazului asigurat drepturile de despăgubire să fie cât mai mari în raport cu paguba şi încasate într-un termen cât mai scurt. În aprecierea eficienţei activităţii de asigurare şi a rezultatelor financiare obţinute de un asigurător, este necesar să avem în vedere şi faptul că în acest domeniu se întâlneşte un fenomen specific – unic în activitatea economică – respectiv inversarea ciclului de producţie. Este vorba de faptul că asigurătorul „vinde" înainte de a fi „produs", deci înainte de a cunoaşte costul „produsului vândut". Din definiţiile prezentate, putem deduce că eficienţa asigurărilor reflectă diferite dimensiuni ale acesteia (economică, financiară, socială) şi poate fi apreciată prin prisma intereselor asigurătorilor, asiguraţilor, intermediarilor, societăţii, statului, adică a părţilor interesate (*stakeholders*). Analiza eficienţei înseamnă, de fapt, punerea în faţă a rezultatelor activităţii cu mijloacele cu care acestea sunt obţinute. Datorită faptului că în asigurare intervin două părţi distincte, având fiecare

anumite scopuri bine definite, este indicat ca analiza eficienţei asigurărilor să se facă atât pe baza unor indicatori care reflectă rezultatele obţinute de asigurător, cât şi a unor indicatori care arată acţiunea lor în favoarea asiguraţilor.

Având în vedere specificul economiei asigurărilor, distingem două grupe de criterii în raport cu care poate fi apreciată eficienţa economică.

Din *punctul de vedere al societăţii de asigurare*, aceştia pot fi divizaţi în două grupe:

a) Indicatorii care reflectă eficienţa asigurărilor la asigurător.

b) Indicatori ai eficienţei asiguraţilor.

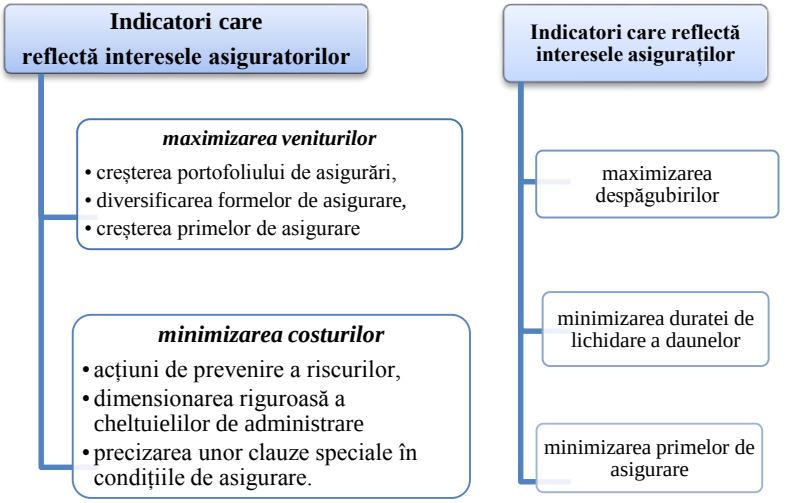


Fig. Criterii de clasificare a indicatorilor eficienţei asigurărilor
Sursa: elaborat de autor în baza sursei [6].

Abordarea dublă a intereselor în evaluarea eficienţei asigurărilor: asigurătorilor şi societăţii, se reflectă în analiza eficienţei economico-sociale. *Eficienţa economico-socială a asigurărilor* se analizează şi se exprimă cu ajutorul mai multor indicatori, dintre care unii sunt specifici anumitor feluri de asigurări. Fiecare dintre indicatorii utilizaţi pentru exprimarea eficienţei evidenţiază anumite laturi ale activităţii de asigurare. Este dificil de efectuat o ierarhizare a acestor indicatori şi, de asemenea, nu se poate

afirma că unii indicatori ar avea o putere de expresie mai mare decât alţii. Datorită faptului că volumul despăgubirilor plătite diferă de la un an la altul, profitul nu poate constitui un indicator absolut de comensurare a eficienţei economico-sociale a asigurărilor. Profitul are însă un rol important în realizarea autonomiei funcţionale şi a gestiunii economico-financiare a societăţii de asigurări, serveşte ca izvor de alimentare a veniturilor bugetului de stat, stimulează salariaţii din asigurări şi reasigurări, cointeresează societatea de asigurări, este un instrument de control etc.

Profitul societăţii de asigurări se determină pe baza bilanţului contabil aprobat de adunarea generală a acţionarilor. Prin analiza eficienţei asigurărilor, pot fi identificate *posibilităţi de creştere a eficienţei activităţii societăţilor de asigurări.* Creşterea eficienţei activităţii constituie un deziderat în economia fiecărei societăţi de asigurare-reasigurare. Deoarece plăţile privind despăgubirile deţin ponderea hotărâtoare în structura cheltuielilor aferente asigurărilor de bunuri, se poate aprecia că identificarea căilor de reducere a despăgubirilor constituie o prioritate. Dar, reducerea cheltuielilor cu despăgubirile are o limită minimă corelată cu valoarea pagubelor generate de imprevizibilitatea riscurilor. Se impune o analiză detaliată a evoluţiei despăgubirilor pe categorii de bunuri, pe categorii de asiguraţi şi în profil teritorial. Astfel se poate aprecia gradul în care unele pagube propuse a fi despăgubite au cauze obiective sau implicaţii subiective.

Referinţe:

1. ALEXA, C., CIUREL, V. *Asigurări şi reasigurări în comerţul internaţional*. Bucureşti: All Back, 2006.
2. BOGDAN, M.D. *Indicatori de eficienţă economica în asigurări în contextul alinierii la standardele europene*. Cluj-Napoca: Sincron, 2003.
3. CIUMAŞ, C. *Economia asigurărilor*. Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă, 2003.
4. CONSTANTINESCU, D. Anghel. *Management financiar în asigurări*. Bucureşti: Editura Economică, 2000.
5. Comisia Naţională a Pieţei Financiare. *Raport anual, 2017*. Disponibil on-line la http://www.cnpf. md/file/Publicatii/Raport _An ual_ 2017.pdf (accesat 22.05.2018).
6. NEGRU, T. *Asigurări*. Editura Fundaţiei „România de Mâine”, 2007.

7. Swiss Re Institute. *Global insurance review 2017, and outlook 2018/* Disponibil on-line la http://institute. swissre.com/ research/.

REALIZAREA PRODUSELOR DE ASIGURARE DE CĂTRE BĂNCILE COMERCIALE

Ionuţ LOM

În ultimii ani, într-un şir de ţări europene şi SUA, pe lângă canalele tradiţionale de vânzare a produselor de asigurare au început să apară noi canale, netradiţionale, unde în calitate de vânzători ai poliţelor de asigurare apar noi intermediari pentru practica asigurărilor – *parteneri*. La aceştia, în primul rând, se referă băncile comerciale, companiile financiare, oficiile poştale etc. Astfel, se deschid noi canale de distribuire a poliţelor de asigurare potenţialilor clienţi (asiguraţi).

Unul dintre motivele apariţiei noilor canale de vânzare este determinat de standardizarea produselor de asigurare, precum şi de calitatea serviciilor prestate pe piaţă. Avantajul acestor canale constă în simplificarea producerii de vânzare a poliţei de asigurare clientului. Problema constă în faptul că clientul trebuie să colaboreze doar cu specialiştii competenţi, cu instruire corespunzătoare în domeniu.

După cum se menţionează, în unele ţări occidentale, de la un timp încoace produsele de asigurare au început să fie realizate de către băncile comerciale. În acest caz, clientul, apelând la băncile comerciale pentru efectuarea operaţiunilor financiare, poate, concomitent, procura şi poliţa de asigurare. Astfel, clienţii băncii devin potenţiali clienţi asiguraţi ai asigurătorului. Conform legislaţiei occidentale, în majoritatea ţărilor banca poate, cu capitalul său, să fie acţionar al companiei de asigurare, iar aceasta, la rândul său, – acţionar al băncii. De regulă, acestea nu sunt legate între ele prin obligaţii, ci activează în baza contractelor. Această tendinţă e tot mai des întâlnită pe piaţa asigurărilor canadiene. Începând cu anul 1992, în Canada, li se permite băncilor să procure companii de asigurare. Astfel, băncile ce dispun de resurse financiare semnificative şi sunt asigurate cu tehnică modernă devin concurenţi de temut pentru companiile de

asigurări. Prin acest canal, vânzarea poliţelor de asigurare a vieţii este foarte răspândită. Avantajul acestui canal de vânzare constă în faptul că cheltuielile companiei de asigurări, în acest caz, se reduc considerabil, comparativ cu distribuirea produsului prin intermediul agentului de asigurare sau al brokerului.

Pe lângă acest fapt, în ţările europene clienţii au încredere mai mare în bănci decât în companiile de asigurări şi de aceea, lucrătorilor bancari le reuşeşte să convingă mai lesne clientul de necesitatea procurării poliţei de asigurare. Neajunsul acestui canal de vânzare constă în faptul că toate viitoarele operaţiuni nu pot fi realizate prin intermediul ghişeului bancar, ceea ce impune necesitatea preocupării de aceste activităţi a unui profesionist al companiei de asigurări. Pentru realizarea vânzării poliţelor prin intermediul ghişeului bancar, se impune o instruire adecvată a lucrătorilor bancari.

Activitatea comună a instituţiilor de asigurare şi bancare este desfăşurată intensiv în Europa, pe când în SUA şi în Japonia, băncile nu au dreptul să gestioneze o companie de asigurări, şi invers. În Franţa, Banca „Société générale" a încheiat un acord de parteneriat cu compania de asigurări AGF. „Credit Lionse" a încheiat un acord de cooperare cu compania de asigurări germană „Alianz".

Distribuţia produselor de asigurare este efectuată şi prin altă modalitate, cum ar fi comercializarea poliţelor de asigurare prin intermediul reţelelor de salariaţi în termen. Compania încheie acorduri de muncă cu aceştia, în care sunt specificate drepturile şi obligaţiunile angajatului. Salariaţii angajaţi în termen pot reprezenta doar o singură companie de asigurări. Salariaţii angajaţi în termen sunt vânzători, în obligaţia cărora intră atragerea clienţilor. De regulă, o astfel de categorie de angajaţi au o specializare îngustă: după tipul asigurării şi piaţa consumatorilor. Avantajul acestor reţele de angajaţi constă în faptul că angajaţii în termen comercializează doar acel produs, pe care compania l-a propus spre vânzare. În etapa actuală, a mai apărut un canal de vânzare a poliţelor prin intermediul profesioniştilor care activează în companie, în obligaţia cărora intră promovarea unor astfel de valori mobiliare, cum ar fi acţiuni ale fondurilor investiţionale,

certificate etc. În general, prin intermediul acestui canal se vând poliţele de asigurare a vieţii. În multitudinea canalelor netradiţionale, se înscrie perfect şi canalul de distribuţie a produselor de asigurare prin intermediul oficiilor poştale. Dat fiind faptul că în majoritatea ţărilor s-au dezvoltat reţelele de telecomunicaţii, volumul corespondenţelor poştale s-a diminuat semnificativ. Drept urmare a utilizării pe larg a legăturii prin fax, introducerea sistemului prin satelit, atribuţiile de vânzare a poliţelor au devenit atractive pentru instituţiile poştale.

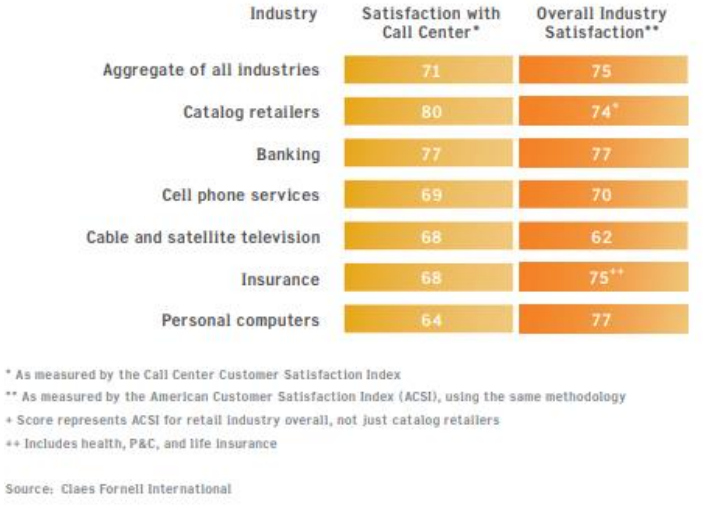


Fig. Satisfacţia consumatorilor cu privire la centrele de apel (comparaţie între industrii)

De exemplu, în Franţa, începând cu anul 1990, printr-o lege specială, oficiilor poştale li se acordă dreptul de a distribui orice produs de asigurare.

În Suedia, în regiunile rurale, unde oficiile poştale sunt indispensabile, guvernarea a luat hotărârea de a dezvolta colaborarea dintre Departamentul poştal şi Banca Nordică, care, la rândul său, a creat un sistem de vânzare a poliţelor de asigurare. Cu departamentul vamal a fost încheiat un acord pe 5 ani, cu posibilitatea prolongării ulterioare.

Astfel, în oficiile poştale au început să fie vândute produsele

băncilor comerciale şi poliţele de asigurare. Banca achită oficiilor un comision pentru servicii, rezultând dintr-un procent anumit din volumul operaţiilor efectuate.

Vânzarea directă (prin telefon) este o altă formă de distribuţie a produselor financiare, apărută recent. Nouă este şi schema „băncii prin telefon", care, în Suedia, este utilizată atât de bănci, cât şi de companiile de asigurări. Clientul nu cunoaşte locul amplasării băncii, iar costul serviciilor bancare nu depăşeşte costul convorbirii telefonice. În acelaşi timp, reţeaua de calculatoare a băncii asigură chemarea pe ecranul computerului a întregii informaţii despre client în timp de 5-6 sec.

Scopul constituirii „băncii prin telefon" este de a asigura claritatea şi simplitatea serviciilor pentru client şi pentru lucrători, astfel colaboratorul, neavând o pregătire specială (de asigurător), să poată uşor vinde poliţele de asigurare oricărui client. De regulă, companiile de asigurare creează „bănci prin telefon" cu un singur departament, deoarece deschiderea filialelor şi secţiilor necesită cheltuieli semnificative la etapa iniţială şi mari cheltuieli anuale de gestiune şi control. În Canada, există sistemul „COMPU – QUOTE", prin intermediul căruia are loc vânzarea poliţelor de asigurare prin telefon. Acest sistem este utilizat de toate companiile de asigurări din Canada, iar în momentul actual acesta se introduce şi în America de Sud. Distribuţia produselor de asigurare, în Canada, se realizează şi prin sistemul „DIREKT" – sistemul obţinerii unei asigurări directe prin telefonul gratuit 1800, când clientul apelează direct la compania de asigurări. De regulă, băncile vând poliţe de asigurare a pensiei complementare şi de asigurare a vieţii, dar nu comercializează poliţe de asigurare a automobilelor, a locuinţelor şi altele, deoarece angajaţii acestora nu posedă tehnica de recuperare a daunelor şi de examinare a reclamaţiilor privind plăţile de asigurare. În ultimul timp, în rândul ţărilor străine, îndeosebi pe piaţa asigurărilor din SUA, au apărut noi intermediari – „consilieri". Aceştia „s-au stabilit" între asigurător şi broker şi, prin intermediul lor, se face vânzarea produselor de asigurare. Funcţia de „consilier" rezidă în propunerea clienţilor a serviciilor de asigurare, în timp ce brokerul acordă astfel de servicii.

Referinţe:
1. CONSTANTINESCU, D.A., ş.a. *Marketing în asigurări*. Bucureşti: Bren, 2016.
2. DOBRIN, M. Comerţul electronic şi încrederea în industria asigurărilor. În: *Analele Universităţii „Spiru Haret”,* nr.1, Bucureşti: Editura Fundaţiei „România de Mâine”, 2011.
3. FUSION, E. *Where insurance and technology converge. The insurance information source*. A.M. Best Company, 2010.

MECANISMUL FINANCIAR AL ACHIZIŢIILOR PUBLICE (Aspecte teoretice)

Elena RUSU

Actualitatea subiectului abordat în această lucrare ştiinţifică se explică prin creşterea volumului cheltuielilor publice alocate pentru achiziţiile de bunuri şi servicii publice. Mecanismul existent al finanţării achiziţiilor publice în Republica Moldova nu asigură în măsura necesară realizarea obiectivului macroeconomic de alocare eficientă şi orientare spre rezultat a mijloacelor bugetare. În contextul expus, autorii au cercetat experienţa ţărilor europene în domeniul finanţării achiziţiilor publice.

Instituţia achiziţiilor publice se află într-o stare de continuă transformare. Starea actuală a economiei din Republica Moldova necesită un mecanism instituţional adecvat, care să contribuie la dezvoltarea şi creşterea economică. În special, la etapa actuală, o atenţie deosebită este acordată dezvoltării instituţiei de achiziţii publice, care reprezintă o combinaţie a relaţiilor dintre entităţi diferite, interesate de crearea şi valorificarea bunurilor publice, precum şi elaborarea normelor şi a regulilor specifice mediului instituţional. Transformările care au loc în cadrul sistemului de achiziţii publice din Republica Moldova se datorează faptului că această instituţie este chemată să asigure stabilitatea economică şi socială, creşterea progresivă a economiei. Mecanismele utilizate în acest proces contribuie la creşterea interesului entităţilor economice pentru crearea de bunuri publice, ceea ce va permite

soluţionarea unor obiective social-economice ale statului.

Aspectele istorice ale evoluţiei instituţiei achiziţiilor publice în Republica Moldova de la proclamarea independenţei permit identificarea unor modele care au stat la baza sistemului actual de contractare a bunurilor, serviciilor şi lucrărilor pentru acoperirea necesităţilor publice. Sistemul de contractare este realizat de instituţia achiziţiilor publice, a căror elemente de bază la etapa actuală sunt reflectate în Figura 1.

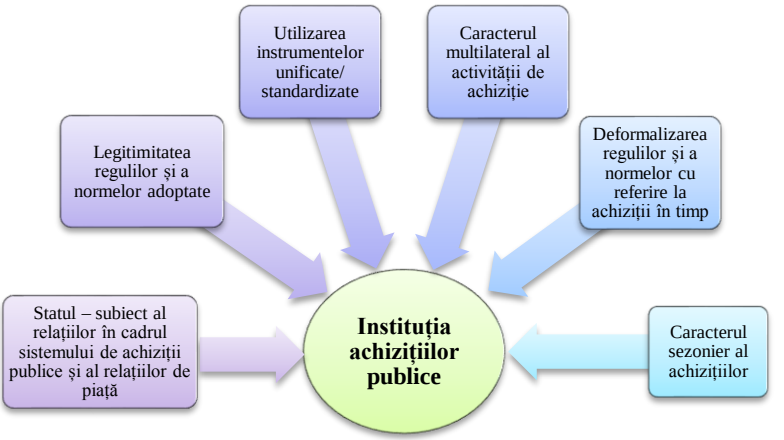


Fig. 1. Caracteristici specifice tuturor modelelor de instituţii de achiziţii publice

Mecanismul achiziţiilor publice reprezintă un proces de realizare a comenzii de stat în corespundere cu reglementările în vigoare. Un mecanism eficient de finanţare a achiziţiilor publice presupune parcurgerea următoarelor etape (Fig. 2):

1. Planificarea necesităţilor de interes public şi a resurselor financiare pentru achiziţia acestora.
2. Biblioteca de contracte tipizate.
3. Reglementari şi asigurarea metodică a procesului de executare a contractelor atribuite.
4. Evaluarea şi gestiunea riscurilor.
5. Controlul execuţiei contractelor (post-factum).
6. Evaluarea rezultatelor contractelor.

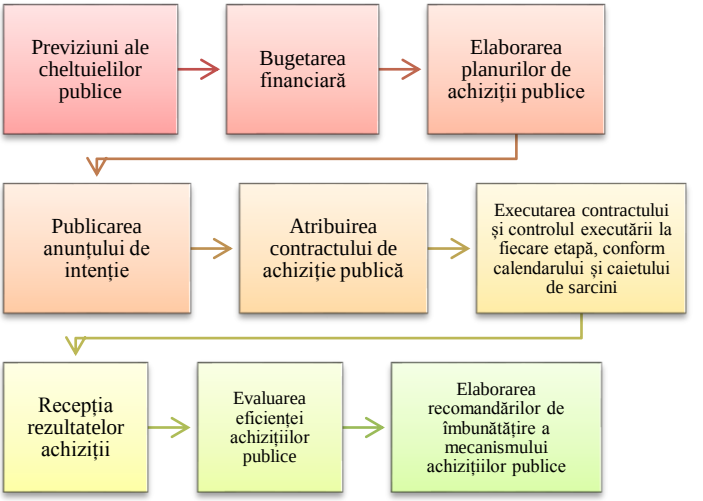


Fig. 2. Mecanismul financiar al achiziţiilor publice

Principalele pobleme ale sistemului actual de achiziţii publice din Republica Moldova sunt următoarele:

- ❑ nivelul înalt al riscului corupţiei;
- ❑ imperfecţiunea metodelor de plasare a comenzilor şi de atribuire a contractelor;
- ❑ utilizarea insuficientă a achiziţiilor publice durabile;
- ❑ cadrul juridic imperfect ş.a.

Toate aceste probleme au drept consecinţă eficienţa scăzută şi riscul mare de fraudare a sistemului de achiziţii publice.

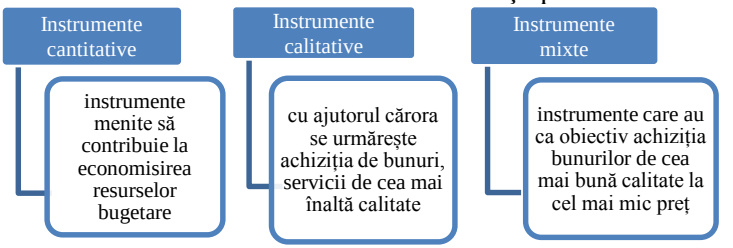


Fig. 3. Instrumentele mecanismului de achiziţii publice

Analiza caracteristicilor instituţiei achiziţiilor publice a permis autorului să identifice instrumentele mecanismului achiziţiilor gu-

vernamentale. Implementarea mecanismului achiziţiilor publice se realizează cu ajutorul diferitelor instrumente. Toate instrumentele mecanismului de achiziţii publice, în funcţie de scopul final urmărit, pot fi împărţite în trei categorii: a) de natură cantitativă; b) de natură calitativă; c) mixte (Fig. 3).

În concluzie, putem considera că mecanismul finanţării achiziţiilor publice este un sistem complex şi dinamic de organizare, gestiune şi utilizare eficientă a banului public prin desfăşurarea achiziţiilor publice pentru acoperirea necesităţilor de interes public. În vederea eficientizării achiziţiilor publice, sunt necesare un şir de măsuri:

- Creşterea gradului de utilizare a e-achiziiţilor.
- Evaluarea cât mai corectă a ofertelor pentru a evita modificarea condiţiilor contractelor pe durata realizării contractului de achiziţie.
- Finanţarea contractelor pe etape, conform calendarului de activităţi.
- Evaluarea cât mai obiectivă a riscurilor, inclusiv de fraudare.
- Analiza prospectivă (la etapa pre achiziţie) este mai importantă decât analiza post-factum. O analiză temeinică cu implicarea experţilor va permite utilizarea cât mai eficientă a fondurilor publice alocate prin sistemul de achiziţii publice.

Referinţe:

1. Legea Republicii Moldova nr.131 din 03.07.2015 privind achiziţiile publice. Publicat la 31.07.2015 în: *Monitorul Oficial*, nr. 197-205.
2. *Eficienţa economică în achiziţiile publice*. KPMG, 2014. http//www.kpmg.ro
3. SCHUSTER, Ilse, MERJAN, S. *Raport de evaluare a riscurilor de corupţie în sistemul achiziţiilor publice în Republica Moldova*, februarie 2016.
4. ИСТОМИНА, Е.А. Особенности современной модели института государственных закупок в России. В: *Вестник Челябинского государственного университета*, 2014, № 9 (338). Экономика. Вып. 44, с. 27-34.

EVALUAREA INIŢIALĂ A ELEMENTELOR PATRIMONIALE DE ACTIV ŞI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA CALITĂŢII INFORMAŢIEI ECONOMICO-FINANCIARE

Rodica POPUŞOI, Iulia CAPRIAN

Prin „patrimoniu" se subînţelege totalitatea bunurilor ce aparţin unei persoane fizice sau juridice, dobândite în cadrul relaţiilor de drepturi şi obligaţii. Conform legislaţiei în vigoare pentru evidenţa bunurilor unei persoane juridice, e necesară ţinerea evidenţei contabile şi întocmirea situaţiilor financiare în baza IFRS sau SNC, conform politicilor contabile.

Element (obiect) contabil reprezintă active, capitalul propriu, datorii, consumuri, cheltuieli, venituri, rezultate financiare şi fapte economice ale entităţii. Entitatea este obligată să ţină contabilitatea şi să întocmească situaţiile financiare în modul prevăzut de prezenta lege, de standardele de contabilitate, de planul de conturi contabile şi de alte acte normative aprobate în conformitate cu art.11 alin.(2) lit.a) Legea Contabilităţii.

Planul general de conturi contabile este elaborat în baza Standardelor Naţionale de Contabilitate (SNC) şi a altor acte normative contabile, ţinând cont de cerinţele de prezentare a informaţiilor în situaţiile financiare şi necesităţile informaţionale ale entităţii. Conform planului de conturi, elemen-tele patrimoniale de active sunt clasificate în două mari grupe, având la bază criteriul timp, sau, mai bine zis, în conformitate cu termenul utilizării acestor active:

1. Active imobilizate, cu termen de exploatare mai mare de un an de zile;

2. Active curente, cu termen de exploatare până la un an de zile.

Recunoaşterea iniţială a imobilizărilor se efectuează pe obiecte de evidenţă, a căror nomenclator se stabileşte de entitate de sine stătător. Obiectul se recunoaşte ca imobilizare numai în cazul respectării simultane a următoarelor condiţii:

1) obiectul este identificabil şi controlabil de entitate;

2) proprietăţile şi particularităţile lui corespund definiţiei imo-

bilizărilor necorporale sau corporale;

3) este probabil că entitatea va obţine beneficii economice viitoare din utilizarea obiectului;

4) costul de intrare al obiectului poate fi evaluat în mod credibil.

Evaluarea iniţială a fiecărui obiect se efectuează la cost de intrare. Componenţa costului de intrare diferă în funcţie de modalitatea de intrare a obiectului: prin achiziţionare, creare de sine stătător, primire în schimb, sub forma de aport la capitalul social, cu titlu gratuit, în gestiune economică etc.

Costul de intrare al obiectului procurat se formează din:

1) preţul de cumpărare, taxele vamale, impozitele şi taxele nerecuperabile, cu scăderea tuturor reducerilor, rabaturilor şi sconturilor comerciale la procurare; 2) orice costuri direct atribuibile obiectului pentru a-l aduce în locul amplasării şi în starea necesară pentru folosire după destinaţie.

Costul de intrare al imobilizărilor se înregistrează ca majorare a imobilizărilor în curs de execuţie concomitent cu majorarea datoriilor curente şi/sau diminuarea activelor utilizate pentru pregătirea imobilizărilor pentru exploatare.

Imobilizările procurate, a căror valoare este exprimată în valută străină, se evaluează în moneda naţională prin recalcularea valutei străine în modul stabilit de SNC ,,Diferenţe de curs valutar şi de sumă". Diferenţele de curs sau de sumă ce apar după recunoaşterea obiectului nu afectează costul acestuia.

Costul de intrare al imobilizărilor create (elaborate, construite) de entitate în regie proprie se evaluează la costul efectiv care include: costul proiectului, valoarea materialelor consumate, costurile cu personalul, contribuţiile pentru asigurările sociale şi primele de asistenţă medicală aferente, costurile indirecte de producţie etc. Imobilizările pot fi primite în schimbul altor active nemonetare sau al unei combinări de active nemonetare şi monetare. Dacă în documentele primare de intrare nu este indicată valoarea obiectului primit, atunci costul de intrare se determină prin expertiză independentă. Stocurile se recunosc ca active circulante la respectarea simultană a următoarelor condiţii:

1) sunt controlate de entitate, adică se află în proprietatea

acesteia;

2) există probabilitatea obţinerii de către entitate a beneficiilor economice viitoare din utilizarea stocurilor;

3) sunt destinate utilizării în ciclul normal de producţie/prestări servicii sau vor fi vândute în termen de 12 luni; şi

4) costul de intrare poate fi determinat în mod credibil.

În cazul nerespectării condiţiilor prezentate, activele procurate sunt recunoscute ca cheltuieli curente, active imobilizate sau reflectate în conturi extrabilanţiere. Costurile de intrare ale stocurilor achiziţionate cuprind valoarea de cumpărare şi costurile direct atribuibile intrării (de exemplu, costurile de transportare-aprovizionare, asigurare pe durata transportării, încărcare, descărcare, comisioane intermediarilor, impozitele şi taxele nerecuperabile, taxele vamale şi alte costuri suportate pentru aducerea stocurilor în forma şi în locul utilizării după destinaţie, cum ar fi: prelucrarea, sortarea, împachetarea).

Principala sursă informaţională care conţine informaţii relevante despre elementele patrimoniale ale unui agent economic este raportul anual „Situaţii financiare", în particular forma „Bilanţul contabil". Organele de control, companiile de audit, instituţii financiare şi alţi terţi cu funcţii similare, determină diverşi indicatori analitici, obiectivitatea cărora este direct dependentă de modalităţile de evaluare a activelor întreprinderii. Cei mai frecvenţi indicatori care reflectă eficienţa utilizării activelor întreprinderii, precum şi starea financiară în întregime a companiei, sunt cei prezentaţi în Tabelul infra.

Tabel

Indicatori economici care reflectă valoarea activelor întreprinderii

Nr. crt.	Indicatori	Formula de calcul
1	Rata activelor imobilizate (rata imobilizărilor)	Total active imobilizate/Total active
2	Rata activelor circulante	Total active circulante/ Total active
3	Rata creanţelor în valoarea totală a activelor	Total creanţe/Total active
4	Rata creanţelor curente în valoarea activelor circulante	Total creanţe curente / Total active circulante
5	Rentabilitatea activelor (economică)	Profit (pierdere) până la impozitare (sau profit net/ pierdere netă a perioadei de gestiune) x 100% /

		Valoarea medie a activelor totale
6	Numărul de rotaţii ale activelor	Venituri din vânzări / Valoarea medie a activelor

În baza acestei informaţii, utilizatorii de informaţii economico-financiare, atât interni cât şi externi, pot să aprecieze starea financiară a companiei, precum şi diferiţi indicatori ai performanţei. Astfel, la nivelul primar de înregistrare a elementelor patrimoniale (activelor) în evidenţa contabilă a agentului economic, este vital respectarea tuturor metodelor şi tehnicilor de evaluare a acestora conform legislaţiei în vigoare, pentru ca ulterior la închiderea şi totalizarea unei perioade de gestiune, bilanţul contabil să reflecte imaginea obiectivă a companiei.

Referinţe:

1. Legea contabilităţii nr.113 din 27.04.2007. În: *Monitorul Oficial*, nr.90-93/399 din 29.06.2007.
2. IFRS 05 „Active imobilizate deţinute pentru vânzare şi activităţi întrerupte”, aprobat prin ordinul nr. 109 din 19.12.2008 privind acceptarea şi publicarea Standardelor Internaţionale de Raportare Financiară.
3. SNC „Imobilizări necorporale şi corporale” , aprobat prin ordinul nr.118 din 06.08.2013 privind aprobarea Standardelor Naţionale de Contabilitate. În: *Monitorul Oficial,* nr.177-181/1224, 16.08.2013
4. SNC „Stocuri”, aprobat prin ordinul nr.118 din 06.08.2013 privind aprobarea Standardelor Naţionale de Contabilitate. În: *Monitorul Oficial,* nr. 177-181/1224, 16.08.2013.

THE MODEL OF QUALITY MANAGEMENT SYSTEM IN PUBLIC ORGANIZATIONS OF CONSTRUCTIONS

Zrikat AWNY

In my research of engineering projects under a quality guide in the engineering departments of public organizations, and after determining a number of indicators for the success of the engineering projects, as well as determining the factors of success. After comparison between the measures of success and success factors through A correlation. It turns out that we need to emphasize three factors of success and they are: co-workers, motivation, and the operation of a quality guide.

1. Employee Involvement. Several Local Authority engineers addressed the inclusion of employees in each new procedure, holding a constructive discourse and then writing down an orderly procedure for use. And thus, they succeed in managing the engineering projects. "Every inclusion of employees in every procedure brings about a good result", so they say [1, p. 73].

A local Authority engineer from Northern Israel says that the involvement of employees brings about success of over 50% in managing engineering projects as they are those who manage the engineering projects and they are those who need to implement the procedures. Occasionally errors in procedures are revealed, but these are corrected instantly [2, p. 14].

Another member of a small Local Authority in the Galilee shares us as well in his method of employee involvement in writing of engineering procedures. He manages the project management system in a computer, to which any employee of the Authority can log in and correct things. However the correction needs to be shared by all, which means that first he makes a certain remark, and then he shares it with the Authority engineer who in turn consults additional employees in the Authority and they decide on an agreed-upon wording. And that employee who has proposed the correction, updates the procedures according to what was agreed.

2. Internal Motives: The subject of internal motives has also received much attention from the City engineers whom the study was sent to, although internal motives complements employee involvement on one hand, it bring about immediate results and current activity on the other hand. One of the Authority engineer in the Nazareth region, explains that one of his employees is considered to be the right hand of Authority Mayor, and he assigns him the difficult jobs. “There will always be a positive result” he explains. Another engineer in a medium-size Local Authority explains that upon assuming of position of a new Authority Mayor, he brought along with him a new engineer (project expeditor), that engineer was able occasionally to wrap things up better than the Authority engineer himself, he would close contracts, approve bills and bring about much benefit to expediting of engineering projects. Manager of a constructions division in a large municipality (about 100,000 residents), explains that the subject of internal motive is a very important one and he uses it constantly. There are 15 project expeditors in his team and when he asks one of them to expedite a certain task he employs internal motive. For example, wage increase, or extra hours or another internal motive, and thus he achieves the purpose faster than what was expected [2, p. 26-28].

3. Quality Management Consultant: The factor of quality manager also constitutes a factor of success in managing engineering projects. The more professional is a project manager, the more effective are the results of engineering projects.

In a medium-size Municipality, the quality manager is constantly pointed out and they learn from him continuously, he is constantly pulled from one task to another. “The secret of success of a quality guide lies in him”, they say. The quality manager brings about benefit and industrial peace to all the Authority. He accepts explanations and constraints, he analyzes them and writes down what is good for the system in order to operate properly.

In another small Authority, it was stated that the quality manager does not handle all matters of procedures, he neglects what has been asked to improve and thus the quality guide does not reflect what they want. And it is neglected due to this reason.

In summary of implementation

Indeed, in all Local Authorities that responded to the study, it is indicated that these are indeed the factors that bring about the best results in all matters of managing of quality in management of engineering projects in Local Authorities.

References:

1. JESSEN, S. *Project Leadership-Step by Step*. Norwegian, 2010.
2. PERRY, T. *HR 2025-Human Resource Management in the Future*. UK: Sheffield, 2013.

ФИНАНСОВЫЙ МЕХАНИЗМ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ

Ульвия МАММАДОВА

Слияния и поглощения (*M&A – mergers and acquisitions*) как современная форма роста современных компаний, позволяют, за достаточно короткий срок, увеличить конкурентоспособность, а в долгосрочном периоде обеспечить устойчивый рост благосостояния их владельцев. Такая стратегия роста широко распространена в банковском секторе, на фармацевтическом рынке и в других сферах деятельности. Слияния и поглощения осуществляются не только на уровне крупных компаниях, но и в среднем, а в некоторых случаях и в малом бизнесе. Структуры корпоративного типа чаще прибегают к такой стратегии роста несмотря на то, что анализ рынка слияний и поглощений показывает, что не все заключенные сделки не обеспечивают прогнозируемый рост компании после слияния или поглощения другой компании. На наш взгляд, одной из причин высокого уровня неудач на рынке M&A является несовершенство финансового механизма реализации этих транзакций [4].

Сделка M&A является достаточно сложным процессом, как для поглощающей компании, так и для компании-цели. Для успешной сделки необходимо разработать финансовый механизм, который является основным инструментом реализации успешной финансовой политики компании.

Обзор исследований, посвященных финансовому меха-

низму, как элемента в системе управления корпоративными финансами, позволил автору констатировать, что до настоящего времени нет единого подхода к определению этого понятия. В целях нашего исследования, нами была исследована этимология понятия «механизм». Так, согласно экономическому словарю [5] «механизм» заимствован с греческого языка в начале XIX века и означало «машина» или «устройство, приводящее что-либо в действие».

Теория финансового механизма была развита классиками экономической теории: А. Маршалл, А. Пигу, Ф.Найт, П. Самуэльсон, И. Шумпетер, А. Бабо и др. Понятие «механизма» было развито во времени и под механизмом ста-ли понимать «совокупность состояний или процессов, определяющих какое-либо явление, в том числе, социально-экономические». Так, появились понятия: экономический механизм, хозяйственный механизм, финансовый механизм. Общее определение механизма – то, что реализует способность двигаться, развиваться, функционировать.

В экономике понятие «механизм» широко используется для описания «способа функционирования хозяйственной системы», который трактуется как «хозяйственный механизм, которому Л. Гурвиц дал следующее определение: механизм это взаимодействие между субъектами и центром, состоящее из трех стадий: каждый субъект в частном порядке посылает центру сообщение m_i, центр, получив все сообщения, вычисляет предполагаемый результат $Y=f(mi,...,m)$; центр объявляет результат Y и по необходимости претворяет его в жизнь [1]. За свой вклад в развитие теории экономического механизма в 2007 году Лео Гурвиц, Роджер Майерсон и Эрик Маскин были награждены Нобелевской премией по экономике. Через финансовый механизм реализуется функция финансов. Множество определений даны и понятию «финансовый механизм», который трактуется как на макроуровне, так и на микроуровне. На макроуровне, понятие «финансовый механизм» рассматривается в контексте финансовой политики в области управления государственными финансами, с помощью которого «мобилизуют и распределяют финансовые

ресурсы, необходимые для производственного и технического развития хозяйствующих субъектов и обеспечения взаимосвязи с бюджетной системой государства» [3, с. 12]. Однако проведенные исследования не дают полного представления о финансовом механизме на уровне компании, который имеют особые элементы, выраженные методами, инструментами, рычагами и т.д. Проблема финансового механизма слияния и поглощения как фактора внешнего роста является одной из наименее исследованных проблем. Финансовый механизм слияний и поглощений, в принципе, имеет те же элементы:

Методы: планирование сделки, прогнозирование будущих денежных потоков, оценка сделки, налоговое планирование, методы финансирования и др.

Рычаги: прибыль, ставка дисконтирования, процентная ставка.

Правовое и нормативное обеспечение: законы, директивы, постановления, Положения о слияниях и поглощениях компаний и защиты конкуренции.

Информационное обеспечение: информация о компаниях заключающих сделку, о рынке, об инновациях, о других факторах имеет существенное значение при принятии реше-ния о слиянии или поглощении компании. В своей работе В.Б. Корнеев [2] рассматривает финансовый механизм с позиции процессного подхода. Для иллюстрации финансового механизма как процесс автор выбрал стандарт IDEF0. Сам процесс изображается как функциональный блок в виде прямоугольника, каждая из сторон которого имеет значение:

- верхняя – «Управление»;
- левая – «Вход»;
- правая – «Выход»;
- нижняя – «Механизм».

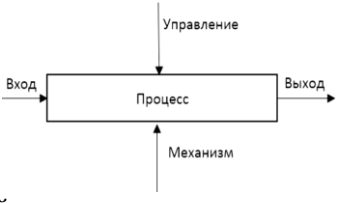


Рис.1. Финансовый механизм с точки зрения процессного подхода
Источник: [2]

Целью этого механизма может быть:

- максимизации ценности/стоимости компании;
- увеличения прибыли;
- избежание банкротства и крупных финансовых потерь;
- роста масштабов производства;
- роста дохода на акцию и др.

На наш взгляд, вышеизложенные цели можно объединить в одну – максимизация стоимости компании или увеличение благосостояния собственников компании. Таким образом, финансовый механизм компании – это процесс реализации стратегии роста, одной из которых является и сделка слияния или поглощения.

Библиография:

1. HURWICZ, L MASKIN, E., MYERSON R.: Mechanism Design Theory.http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics /laureates /2007/advanced-economicsciences2007.pdf
2. КОРНЕЕВ, В.Б. Финансовый механизм управления корпо рацией. Журнал «Экономика и социум» №4(23) 2016// http: www .iupr.ru
3. РОМАНЕНКО, О.А. К вопросу о контурах финансового механизма корпоративного роста. Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования, №3 (13), 2016, с. 10-14.
4. САМСОНОВА, Г.И. АЛТУНИНА, Ю.О. САМСОНОВ, М.И. Проблемы формирования устойчивого финансового механизма организации медиаиндустрии в условиях волатильности внешней среды. Журнал «Современная наука». Финансы. Денежное обращение. Кредит. Серия Экономика и право №2, 2016 г., с. 76-79.
5. http://dictionary-economics.ru/word/%D0%9C%D0%B5%D1%85 %D0%B0%D0%B D%D0%B8%D0%B7%D0%BC

RELAŢII INTERNAŢIONALE, ŞTIINŢE POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE

SEMNIFICAȚIA ONTICĂ A PROBLEMELOR DEMOCRAȚIILOR CONTEMPORANE

Vasile CUJBĂ

În contextul abordării ontice, democrația de azi se prezintă, *inpo facto*, ca o lume a lui ceea ce „este", care, cum spunea C. Noica, semnifică un lucru sigur, în consecință, o realitate asigurată [1, p.242]. Percepută ca o realitate asigurată, *stricto sensu*, ca o realitate ontică democrația se înfățișează în mod evident prin calitățile sale constitutive, precum obiectualitatea (manifestarea obiectului), obiectivitatea (manifestarea valabilității) și semnificația (manifestarea valorii). Din punctul de vedere al acestor calități reprezentative sunt, bineînțeles, democrațiile stabile, cum ar fi cele din Marea Britanie, SUA, Germania, Franța etc. Apropo, în prezent, în categoria țărilor cu democrații stabile sunt plasate 25 de state ale lumii [2].

Starea democrației actuale, de la democrațiile stabile și/sau complete și până la democrațiile cu adjective (fragilă, protejată, iliberală) [3] este departe de a fi absolutul real sau modelul ideal. În această privință, argumentul lui W. Churchill – democrația nu este perfectă [4, p. 54] – este destul de realist și adevărat. În acest sens, relevant este și raportul Freedom House 2018 „Democrația este în retrageri în lume". Conform acestui raport, drepturile politice și libertățile civile s-au deteriorat în întreaga lume ajungând în 2017 la cel mai scăzut nivel din ultimii 12 ani [5].

Așadar, democrațiile actuale sunt, fără îndoială, în continuă schimbare, însă, *sui generis*, acestea câteodată cresc, alteori scad. De aceea, existența unei sau altei probleme este nu doar intelectuală, ci și firească. Ceea ce însă contează, este ca problemele democrației să nu fie examinate ca o sursă de frustrare, așa cum acestea nu trebuie interpretate ca un eșec, fapt care ar putea sugera repudierea democrației și aruncarea ei chiar în lada de gunoi a istoriei. Pentru a discuta despre problemele societății democratice, este oportun să ne

punem câteva întrebări care prezintă în mod evident un act de reflecție, o frământare și, în ultimă instanță, o nevoie de cunoaștere.

În legătură cu problemele democrației, *nota bene*, nu orice situație a democrației devine o problemă, trebuie să pornim de la următoarele întrebări: Ce sunt ele? De ce există? Cine este responsabil pentru apariția lor? Care-i impactul lor? Ce poate fi făcut în legătură cu ele?

În acest context interogativ consemnate pot fi și alte întrebări, dar întrebarea de fond este următoarea: Care-i semnificația existenței problemelor într-o societate democratică?

Ab initio, vom spune că o problemă sau altă problemă a democrației se referă nemijlocit atât la ce este democrația, starea de lucruri existentă, cât și la ce trebuie să fie democrația, întruparea idealurilor și valorilor democratice.

În această perspectivă ce este democrația nu poate fi separat de ceea ce ar trebui să fie ea, ceea ce înseamnă că conexiunea amândurora poate și trebuie să conducă la apariția și afirmarea societății democratice. Ori când atenția se îndreaptă, preponderent la, „ce este" democrația, fără a ține seamă de prescriptivul „ar trebui" rezultatul, nu este decât sau realismul deplasat și eronat, sau căderea în capcana empirismului democratic . [6, p.39]. În asemenea situații democrația propriu-zisă este expusă tensiunii și chiar dezechilibrului [7] stărilor sale componențiale reprezentate de „ceea ce este" și ceea ce „trebuie". În această privință, iminența apariției unei sau altei probleme este certă. Astfel, problema democrației nu este decât decalajul dintre „realitate" și „idealuri", fapt care generează „minusuri" ce înseamnă fie defecte, fie lipsuri, fie contraziceri. Ori, anume aceste stări posibile ale democrației pot exprima „mai puțin" în loc de „mai mult". Când democrația, de exemplu, se manifestă prin „mai puțin" se creează o stare critică [7] nedepășirea căreia echivalează cu pierderea identității democrației care poate însemna alunecarea acesteia spre altceva fie nedemocrație, fie nondemocrație. Ori, proliferaria formelor de nedemocrație și nondemocrație vin de regulă, cu „mai puțin" decât ceea ce trebuie să fie o democrație. Mai mult, modul de a produce mai puțină democrație se face pe nesimțite și chiar prin folosirea metodelor democratice sau mai precis prin pervertirea lor. În acest sens, oare fenomenul democrației iliberale nu este o dovadă concludentă? Ba da!

În context democratic, „mai puțin” înseamnă, *exempli gratia*, mai puțină libertate de a alege, mai puțin echilibru al puterilor în stat, mai puțină toleranță și/sau mai puțină legalitate etc.

În concluzie, cu cât mai puțină democrație afectează un număr mare de oameni (amploarea problemei), cu cât numărul oamenilor preocupați de soluționarea problemei este mare (intensitatea problemei), iar timpul de când durează problema este mai mare (durata problemei), cu atât problema democrației are șanse mari să devină o problemă de politică publică.

În acest fel, problema democrației este nu doar identificată și recunoscută, dar și recunoscută ca obiect al acțiunii politice, care, *noles volens*, presupune adaptarea unei sau altei soluții.

În cele din urmă, soluționarea problemelor democrației nu înseamnă decât a realiza mai multă democrație, deci mai multă libertate, mai multă egalitate și mai multă dreptate.

Referințe:

1. NOICA, C. *Cuvânt împreună despre rostirea românească*. București: Editura Eminescu, 1987. 323 p.
2. Cât privește Republica Moldova, aceasta se referă la statele cu democrație insuficientă.
3. ROSE, R. MISCHER, W. HAERPFER, C. *Democrația și alternativele ei.* Institutul European București, 2003. 286 p.
4. *Ibidem*, p.29.
5. Democrația este în retragere în lume. https://www.europaliberă.org,(accesat 15 iunie 2018)
6. SARTORI, G. *Teoria democrației reinterpretată*. Iași: Polirom, 1993. 482 p.
7. Dezechilibrul democrației se poate interpreta, în linii generale, ca o stare anormală, rezultată din încălcarea valorilor și principiilor democrației.
8. Starea critică a unor democrații: nu este decât diminuarea presiunii lui, „trebuie” și creșterea rezistenței lui „este”.

INCOMPATIBILITĂȚILE PENTRU FUNCȚIA PUBLICĂ LEGATE DE EXERCITAREA ACTIVITĂȚII ȘTIINȚIFICE

Tatiana CIOBANU

În ultimii ani, procesul de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană a reprezentat o prioritate naţională la nivel

economic, social, politic, administrativ, etc. În acest context, implementarea standardelor europene în domeniile menţionate, este o cerinţă importantă pentru realizarea obiectivelor propuse. Reglementarea incompatibilităților vizează protejarea valorilor sociale care privesc imparțialitatea în exercitarea funcțiilor publice, având în vedere că funcțiile deținute în stare de incompatibilitate se influențează sau se pot influența reciproc, funcția publică nemaiputând fi exercitată în condiții de obiectivitate și imparțialitate, fiind astfel vătămat principiul supremației interesului public.

În general, conform art. 25 din Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, calitatea de funcţionar public este incompatibilă cu orice altă funcţie publică decât cea în care a fost numit. În acelaşi timp, nu este în drept să desfăşoare alte activităţi remunerate…cu excepţia activităţilor ştiinţifice, didactice, de creaţie de participare în proiecte de dezvoltare în domeniul de competență în cadrul autorității în care este angajat şi de reprezentare a statului în societăţile economice...[2].

În prezentul studiu, urmărim scopul de a stabili conținutul activității științifice, pe care funcționarul nu le poate cumula cu funcția publică. Astfel se declară că nu se află în situaţie de incompatibilitate funcţionarul public care desfăşoară prin cumul activităţi ştiinţifice, didactice, de creaţie. Această activitate poate fi desfăşurată de funcţionarul public în cadrul societăţilor comerciale, cooperativelor, întreprinderilor de stat sau municipale, precum şi al organizaţiilor necomerciale, din sectorul public sau privat, a căror activitate nu este controlată, subordonată sau nu ţine, în anumite privinţe, de competenţa autorităţii publice în care este angajat.

În unităţile, a căror activitate este controlată, subordonată sau ţine de competenţa autorităţii în care este angajat funcţionarul public, acesta poate desfăşura doar activităţi ştiinţifice, didactice, de creaţie, de participare în proiecte de dezvoltare în domeniul de competență în cadrul autorității în care este numit în funcţie şi de reprezentare a statului în societăţile comerciale şi întreprinderile de stat/municipale [3].

Sunt permise activităţile ştiinţifice, didactice, de creaţie şi de participare în proiecte de dezvoltare în domeniul de competență în cadrul autorității în care este numit în funcţie, desfăşurate de către funcţionarul public, în baza contractelor cu caracter civil în cadrul

societăţilor comerciale, cooperativelor, întreprinderilor de stat sau municipale, precum şi al organizaţiilor necomerciale, din sectorul public sau privat, a căror activitate este controlată, subordonată sau în anumite privinţe este de competenţa autorităţii în care el este angajat.

Nu se află în situaţie de incompatibilitate funcţionarul public care activează în alte domenii de activitate din sectorul privat, care nu sunt în legătură directă sau indirectă cu atribuţiile exercitate ca funcţionar public, potrivit fişei postului, în afara orelor de program.

În contextul celor expuse, cercetarea ştiinţifică este o activitate sistematică şi creatoare, menită să sporească volumul de cunoştinţe, inclusiv cunoştinţe despre om, cultură şi utilizarea acestor cunoştinţe în practică. În acelaşi sens, Codul cu privire la ştiinţă şi inovare al Republicii Moldova specifică cercetarea ştiinţifică o activitate de cercetare fundamentală şi de cercetare aplicată având drept componente principale investigaţia ştiinţifică, tehnologia ştiinţifică, produsul ştiinţific şi serviciul ştiinţific [1].

Problema care apare în cadrul aplicării legii ține de posturile/funcțiile ce au legătură cu activitățile științifice și pe care le poate ocupa funcționarul în același timp cu funcția publică.

În acest sens, legea permite ca activitatea ştiinţifică să fie desfăşurată de persoane juridice cu orice tip de proprietate şi formă juridică de organizare şi persoane fizice ce desfăşoară pe teritoriul Republicii Moldova activităţi în domeniile cercetării şi inovării [1].

Persoanele juridice sunt organizaţie din domeniile cercetării şi inovării, care, la rândul lor, pot fi de drept public, de drept privat, obşteşti şi organizaţii de informaţii ştiinţifico-tehnologice. Persoanele fizice ce activează în domeniul cercetării şi inovării sunt numiţi cercetătorii ştiinţifici stagiari; superiori, coordonatori, principali, invitaţi şi consultanţi ştiinţifici. În toate aceste funcţii legea cere anumite studii, aptitudini şi grade.

Conform legislației în vigoare, funcţia – reprezintă activitatea desfăşurată de o persoană într-o ierarhie funcţională de conducere sau execuţie [4]. Această categorie va caracteriza toate domeniile de activitate economică şi socială fiind utilizată obligatoriu de către autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, unităţi bugetare, întreprinderi, organizaţii şi instituţii, indiferent de tipul de proprietate şi forma de organizare juridică, organizaţii patronale, sindicale,

profesionale şi politice, fundaţii, asociaţii şi alte persoane juridice şi fizice care îşi desfăşoară activitatea pe teritoriul Republicii Moldova, la completarea documentelor oficiale ori de câte ori se cere indicarea ocupaţiei.

Astfel funcţiile pot fi cuprinse de către: legislatori, membri ai executivului, alţi înalţi demnitari şi conducători ai administraţiei publice, conducători şi funcţionari superiori din unităţi; specialişti în diverse domenii de activitate; tehnicieni şi alţi specialişti cu nivel mediu de calificare; funcţionari administrativi.

Funcția – reprezintă activitatea desfăşurată de o persoană într-o ierarhie funcţională de conducere sau execuţie. În Clasificatorul ocupațiilor din Republica Moldova, funcţiile sunt cuprinse în grupele majore de la 1 la 4 şi parţial în grupa majoră 5. Astfel prima grupă include legislatori, membri ai executivului, alţi înalţi demnitari şi conducători ai administraţiei publice, conducători şi funcţionari superiori din unităţi; a doua – specialişti în diverse domenii de activitate; a treia – tehnicieni şi alţi specialişti cu nivel mediu de calificare și a patra – funcționarii administrativi.

Cu referire la domeniu cercetării și inovării, legislația identifică grupa de bază cu nr. 1223, care reprezintă conducători în domeniul cercetării şi dezvoltării ce planifică și coordonează direct activităţile de cercetare şi dezvoltare ale unei unități ori ale unităților care furnizează servicii similare pentru alte unități [4]. În acest sens, sunt specificați exhaustiv conducătorii de grupă sau funcțiile de conducere. Astfel aceştia ocupă funcțiile: constructor-şef, director al proiectului, manager în compartimentele de dezvoltare ştiinţifică tehnică, secretarul ştiinţific, şeful biroului de dezvoltare tehnico-ştiinţifică, șeful laboratorului de cercetări ştiinţifice, şeful proiectului de cercetare proiectare, șeful proiectului/programului, a sectorului sau secției de dezvoltare tehnico-ştiinţifică.

În această grupă nu au fost incluși, însă sunt indicați în calitate de conducători din domeniul de prestări servicii, care planifică, coordonează direct şi evaluează furnizarea de servicii specializate profesionale şi tehnice şi care poate avea funcții legate de cercetare, cum ar fi redactorul responsabil, redactorul-șef al editurii, redacției ziare sau reviste, redactor-șef asociație de creație sau redactor-șef de programe, studio cinematografic, șef redacție, secretar responsabil

agenţie structurală (redacţie), şef de studii (instruire în domeniul relațiilor de muncă). Celelalte subgrupe, care nu panifică sau coordonează activităţi efectuează cercetări, îmbunătăţesc sau dezvoltă concepte, teorii şi metode operaţionale ori aplică cunoştinţe ştiinţifice referitoare la domenii precum fizică, astronomie, meteorologie, chimie, geofizică, geologie, biologie, ecologie, matematică, statistică, informatică, arhitectură, inginerie şi tehnologie.

În acest context, considerăm exercitarea unei astfel de funcţii incompatibile cu una din funcțiile publice. Concluzia generală formulată ține de faptul că, dacă funcționarul publice vrea să presteze activități științifice, acestea nu trebuie să fie legate de planificarea și coordonarea directă a activităţilor de cercetare şi dezvoltare.

Referinţe:

1. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr.259 din 15.04.2004. În: *Monitorul Oficial,* nr. 125-129 din 30.07.2004.
2. Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr. 158 din 23.12.2008 În: *Monitorul Oficial,* nr. 230-232. Data intrării în vigoare: 01.01.2009.
3. Regulile privind desfăşurarea muncii prin cumul a funcţionarului public aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.201 din 11 martie 2009 privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public. În: *Monitorul Oficial,* nr. 55-56 din17.03.2009.
4. Ordinul ministrului Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei nr. 22 din 3 martie 2014 privind aprobarea Clasificatorul ocupațiilor din Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial,* nr. 120-126 din 23.05.2014.

CONDUCEREA MINISTERIALĂ

Vladimir BORŞ

În realizarea sarcinilor administraţiei publice centrale, un rol important aparţine administraţiei ministeriale, adică organelor centrale de specialitate subordonate direct Guvernului. Ministerele traduc în viaţă, în temeiul legii, politica Guvernului, hotărârile şi dispoziţiile lui, conduc domeniile încredinţate şi sunt responsabile de activitatea lor (alin.(1) art.107 al Constituţiei Republicii Moldova) [1].

În principiu, în constituţiile occidentale se precizează că miniştrii conduc departamentele de care răspund, existând şi reglementări constituţionale care conferă dreptul miniştrilor de a exercita „politica definitivă pentru ministerul lor”, aspect care presupune şi adoptarea de acte.

Conducerea ministerului se realizează în exclusivitate de ministrul numit prin decret al Preşedintelui Republicii Moldova, pe baza votului de încredere acordat de Parlament (art.98 al Constituţiei Republicii Moldova) [1]. Art.25 (pct. 3) din Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 07.07.2017 [3] stabileşte că, în realizarea mandatului său, ministrul: conduce ministerul care îi este încredinţat la acordarea votului de încredere; determină obiectivele şi direcţiile strategice în domeniile de activitate ale ministerului în conformitate cu programul de activitate al Guvernului; reprezintă ministerul în relaţiile cu alte autorităţi publice, persoane fizice şi persoane juridice de drept public şi de drept privat din ţară şi din străinătate; exercită şi alte funcţii şi atribuţii care decurg din prevederile prezentei legi şi ale cadrului normativ.

Pentru îndeplinirea atribuţiilor ce le revin, miniştrii folosesc aparatul propriu al ministerelor, precum şi instituţiile aflate în subordinea, coordonarea sau sub autoritatea lor. În activitatea sa ministrul poate fi ajutat de unul sau mai mulţi adjuncţi. Astfel, în Germania, miniştrii sunt asistaţi de secretarii de stat parlamentari, membri ai Parlamentului, numiţi ca adjuncţi ai miniştrilor pentru chestiuni politice, dar fără drept de coordonare la nivelul departamentului ministerial [13,p.99]. În Franţa, adjuncţii miniştrilor sunt secretarii de stat care au rang inferior faţă de miniştri, dar sunt dependenţi de aceştia şi de Prim-ministru. Ei preiau sarcini, competenţe şi responsabilităţi delegate fie de prim-ministru, fie de ministru. Exercitarea funcţiei de secretar de stat este considerată ca fiind o şcoală de învăţare a responsabilităţilor politice pentru eventualii viitori miniştri. [12 p.101, 14, p.235]. În cadrul unor ministere poate fi organizat câte un secretar general care are rolul de a coordona, sub autoritatea ministrului, diferite direcţii şi sau servicii din subordinea ministerelor, fiind conduse de câte un secretar general. În sistemul administrativ francez funcţii de secretar general existau în următoarele ministere: Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul

Poştelor şi Telecomunicaţiilor, Ministerul Apărării, Ministerul Energiei şi în Ministerul Industriei [12, p.103]. Legislaţia din România stipulează, în art. 47 al Legii privind organizarea şi funcţionarea Guvernului României şi a ministerelor, că în activitatea de conducere a ministerului ministrul este ajutat de unul sau mai mulţi secretari de stat, potrivit hotărârii Guvernului de organizare şi funcţionare a ministerului [8]. Aceştia exercită atribuţiile delegate de către ministru. Fiecare minister are câte un Secretar General care este funcţionar public de carieră, numit prin concurs sau examen, pe criterii de profesionalism. Acesta asigură stabilitatea funcţionarii ministerului, continuitatea conducerii şi realizarea legăturilor funcţionale între structurile ministerului [art.49, 8].

În Republica Moldova, în articolul 21 din Legea cu privire la Guvern din 31.05.1990 se menţiona că în activitatea sa de conducere a ministerului, ministrul era asistat de unul sau de mai mulţi viceminiştri.

Reglementarea juridică a funcţiei de viceministru, concepută prin art.8 alin. (2) lit. b) al Legii cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public din 04.07.2008, era încadrată în categoria funcţionarilor publici de conducere de nivel superior [4]. Ulterior, prin LP 41-XVII din 20.10.09, această prevedere a fost exclusă şi în acelaşi timp în art.20 al Legii cu privire la Guvern a fost introdus alin. ($2^{1)}$ [5], prin care Guvernul numea şi demitea din funcţie viceminiştrii Republicii Moldova, funcţia de viceministru devenind o funcţie politică, fapt stipulat şi de anexa la Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcţii de demnitate publică din 16.07.2010, unde sunt enumerate funcţiile de demnitate publică [6].

Adoptarea Legii Republicii Moldova nr.98 din 04.05.2012 privind administraţia publică centrală de specialitate introduce în conducerea ministerială funcţia de secretar de stat [7]. Secretarul de stat este funcţionar public de conducere de nivel superior, numit în funcţie pe criterii de profesionalism în conformitate cu Legea nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public.

Reforma guvernamentală prin adoptarea Legii cu privire la Guvern din 17 iulie 2017 [3] aduce transformări şi în conducerea ministerială prin instituirea funcţiei de Secretar general de stat în locul secretarului

de stat, iar funcţia de viceministru este lichidată fiind substituită cu funcţia de secretar de stat. Secretar general de stat şi secretar de stat al ministerului sunt funcţionar public de conducere de nivel superior [10], numiţi în funcţie pe criterii de profesionalism, conform legislaţiei cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public.(art.13 a Legii nr. 98 din 04 mai 2012) [11] şi punctul 10 al Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea ministerului [9]. Astfel secretarul general de stat asigură realizarea legăturilor funcţionale dintre conducerea ministerului şi corpul de funcţionari publici, precum şi dintre subdiviziunile ministerului, având următoarele atribuţii: acordă suport ministrului la determinarea obiectivelor şi direcţiilor strategice de activitate ale ministerului; coordonează elaborarea programelor şi a planurilor de activitate ale ministerului, a rapoartelor despre realizarea acestora în domeniile încredinţate, în conformitate cu obiectivele şi direcţiile strategice stabilite de ministru; asigură elaborarea de calitate a programelor şi planurilor ministerului; coordonează elaborarea căilor de realizare a obiectivelor şi direcţiilor strategice de activitate ale ministerului; coordonează activitatea subdiviziunilor în vederea realizării obiectivelor şi a direcţiilor strategice de activitate ale ministerului; coordonează activitatea structurilor organizaţionale din sfera de competenţă a ministerului şi asigură conlucrarea operativă dintre ministru şi conducătorii acestora; realizează legătura funcţională dintre subdiviziunile interne ale ministerului şi structurile organizaţionale din sfera de competenţă a acestuia; exercită împuternicirile de conducere a ministerului în cazul lipsei ministrului, în condiţiile legii; participă, fără drept de vot, la şedinţele Guvernului, în cazul în care este delegat de către ministru şi în alte cazuri stabilite de legislaţie; în temeiul delegării, reprezintă ministerul în relaţiile cu autorităţile administraţiei publice centrale şi locale şi cu alte autorităţi publice, cu reprezentanţii societăţii civile, cu persoanele fizice şi juridice din Republica Moldova şi din străinătate; asigură monitorizarea şi evaluarea executării obiectivelor şi a direcţiilor strategice de activitate ale ministerului, precum şi întocmirea rapoartelor privind implementarea acestora; controlează executarea actelor normative care au fost iniţiate de minister; propune iniţierea proiectelor de acte normative în domeniile de activitate ale ministerului, în conformitate cu obiectivele şi direcţiile strategice stabilite de ministru; asigură elaborarea

proiectelor de acte normative, este responsabil de calitatea acestora sub aspectul respectării cerinţelor legale privind elaborarea, fundamentarea, avizarea, consultarea publică, expertiza şi definitivarea acestora; asigură avizarea proiectelor de acte normative elaborate de alte ministere, autorităţi administrative centrale şi autorităţi publice, dacă acestea au tangenţă cu domeniile de activitate încredinţate ministerului; asigură organizarea sistemului de management financiar şi control intern; exercită alte atribuţii stabilite de cadrul normativ ori încredinţate de ministru.

Secretarul general de stat asigură realizarea legăturilor funcţionale dintre conducerea ministerului şi corpul de funcţionari publici, precum şi dintre subdiviziunile ministerului, iar domeniile de activitate de care este responsabil secretarul de stat sunt stabilite prin ordin al ministrului, la propunerea secretarului general de stat.

Referinţe:

Acte normative şi documente de politici:

1. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.1din 12.08.1994, cu modificări la data de 20.06.2006, prin Legea nr.l85-XVI. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. l06-111 din 14 iulie 2006.
2. Legea cu privire la Guvern nr.64-XII din 31.05.1990, În: *Veştile,* 1990, nr.8/191, cu modificări la data de 18.09.2009, prin Legea nr.21-XVIII. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.149 din 22 septembrie 2009 (abrogată).
3. Legea cu privire la Guvern Nr. 136 din 07.07.2017. În: *Monitorul Oficia,l* nr. 252 din 19.07.2017, art. nr.412.
4. Lege cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr.158-XVI din 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.230-232 din 23 decembrie 2008.
5. Lege pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr.41-XVIII din 20.10.2009. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.157, din 22 octombrie 2009.
6. Lege cu privire la statutul persoanelor cu funcţii de demnitate publică nr.199 din 16.07.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.194-196 din 05 octombrie 2010.
7. Lege privind administraţia publică centrală de specialitate nr.98 din 04.05.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.160-164 din 03 august 2012.

8. Legea nr.90/2001 privind organizarea şi funcţionarea Guvernului României şi a ministerelor. În: *Monitorul Oficial al României,* nr.164 din 2 aprilie, 2001.
9. Hotărârea pentru aprobarea Structurii-tip a Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea ministerului, nr.595 din 26 iulie 2017, În: *Monitorul Oficial,* nr.265-273 din 28 iulie 2017.
10. Art.8 al.(2), lit.c) al Legii cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr. 158 din 04.07.2008 în redacţia Legii pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr.153 din 14.07.17. În: *Monitorul Oficial,* nr. 301-315 din18.08.17 art.523.
11. Art.13 în redacţia Legii pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr.153 din 14.07.17. În: *Monitorul Oficial,* nr. 301-315 din18.08.17 art.523.

Literatura de specialitate:

12. ANDRONICEANU, Armenia. Sisteme administrative în statele din Uniunea Europeană studii comparate. Bucureşti: Editura Universitară, 2007. 188p.
13. TOFAN, D. Apostol. *Instituţii administrative europene*. Bucureşti: C.H. BECK, 2006. 244 p.
14. ПРОНКИН, С.В. *Государственное управление зарубежных стран. Учебное пособие.* Москва: Аспект-Пресс, 2001. 416 с.

COMPORTAMENTUL POLITIC DE MASĂ CA FORMĂ A COMPORTAMENTULUI POLITIC (Cazul Republicii Moldova)

Olesea GARBUZ

Comportamentul politic este definitivat pentru prima dată într-o abordare modernă de către Paul Lazarsfeld şi colegii săi de la *Bureau of Applied Social Research*, Columbia University din 1944, care au utilizat date culese în timpul alegerilor prezidențiale din 1940 pentru investigarea comportamentului alegătorilor într-un proces democratic [1]. Abordarea comportamentului politic în calitate de manifestare și experiență socială a populației a fost introdusă de Stein Rokkan. Domeniul comportamentului politic se dezvoltă cu pași rapizi începând cu 1942, atunci când se formează Comitetul pentru Comportament Politic sub conducerea lui Pendleton Herring, președinte al *Social Science Research Council*. Tot în aceeași perioadă este dezvol-

tată abordarea psihologică care are origini în cercetările conduse în cadrul *Center for Survey Research, University of Michigan*. Întrucât centrul celor trei direcţii de studiu este individual, acesta a devenit punctul lor de convergenţă, iar reconcilierea a devenit inevitabilă.

Fiind un adevărat „barometru" al vieţii politice dintr-o societate, comportamentul politic este o transpunere în practică a valorilor politice, a conştiinţei membrilor societăţii, a normelor ce structurează activitatea politică. La baza declanşării şi orientării comportamentului uman stă o varietate de mobiluri, trebuinţe şi interese [4], dintre care interesul politic este cel care dă scop, sens, semnificaţie activităţii şi comportamentului politic. Sociologul român Virgil Măgureanu apreciază comportamentul politic ca fiind obiectivarea în acţiune a convingerilor şi atitudinilor politice, corelată cu interesele, ca motivaţie, şi cu scopurile, ca modele mentale, ale individului sau grupului, un răspuns voluntar al individului la situaţii, evenimente, fenomene politice, în general la solicitările mediului social [3]. În conceptul de „comportament politic" se numără acţiunile participanţilor individuali şi acţiunile în masă, activitatea subiecţilor organizaţi ai puterii şi acţiunile spontane ale mulţimilor, acţiuni în sprijinul sistemului şi îndreptate împotriva lui.

Una din formele comportamentului politic este comportamentul politic de masă. În ştiinţele politice, comportamentul politic de masă reprezintă studiul modului în care cetăţenii îşi formează şi exprimă opiniile despre politică şi decid cum să se implice în procesul decizional prin intermediul votării sau altor forme de participare politică [2]. Comportamentul politic de masă se exprimă prin participarea cetăţenilor la activităţile partidelor politice sau mişcărilor sociale, prin manifestarea reacţiei unei mulţimi de oameni de proveniență socială diferită, dar uniţi prin scopuri comune la problemele vieţii sociale sau deciziile instituţiilor politice. Masele şi comportamentul maselor au constituit subiect de cercetare în lucrările sociologului francez Gustave Le Bon, teoreticianului psihologiei sociale Serge Moscovici, întemeietorului şcolii de psihanaliză Sigmund Freud, filosofului spaniol Ortega y Gasset şi altor cercetători.

Comportamentul politic de masă poate fi organizat sau spontan. Dacă cel organizat se întâlneşte frecvent în viaţa politică, comporta-

mentul politic de masă spontan are loc mai rar, doar în cazul unor contradicții serioase între guvernare și societate, care rezultă în revolte și proteste spontane. În cazul primei forme de comportament politic, există o delimitare clară între lideri și mase, iar identificarea persoanei cu întregul grup este foarte puternică. În cazul comportamentului politic de masă spontan, de cele mai dese ori, nu există un lider politic.

Evidențiem următoarele trăsături ale maselor: *caracter imprevizibil* – componența este nestabilă, granițele neclare, relațiile nesistematizate; *caracter situativ* – caracterul masei depinde de timpul și locul formării masei; *caracter amorf* – lipsa unei structuri și organizări interne; *caracter anonim* – participanții pierd din individualitate. Aceste trăsături ale maselor determină specificul comportamentului politic de masă, și anume subminarea raționalului, predominarea emoțiilor asupra rațiunii, care duce la pierderea responsabilității individuale.

Masele reprezintă o forță pe cât de importantă, pe atât de greu de controlat, de aceea problema controlului, direcționării comportamentului politic al maselor pentru atingerea rezultatelor optime este studiată atât de cercetători în domeniul politicului, cât și de practicieni. În determinarea necesității și intensității controlului politic se iau în considerație factori, precum motivația masei, rolul liderului, necesitatea stabilirii relațiilor politice, nivelul de informare și nivelul de cultură politică al maselor.

Transformările democratice care au avut loc în Republica Moldova de la obținerea independenței au demonstrat că comportamentul politic de masă este un catalizator al schimbării și un factor de transformare și promovare a cursului democratic, indiferent de faptul că acesta are un caracter spontan și deseori divergent [5]. Comportamentul politic de masă în societatea în tranziție devine activ ca urmare a ineficienței modului anterior de luare a deciziilor și de soluționare a problemelor de către instituțiile de guvernare. Astfel, comportamentul politic de masă suferă schimbări, care determină nu doar transformarea acțiunii politice, dar și modificarea rolului și importanței comportamentului maselor în cadrul procesului sociopolitic.

De la începutul perioadei de tranziție, datorită gradului sporit de interes al cetățenilor față de procesele politice din țară, s-a înregistrat o mobilizare a comportamentului politic de masă (Marea Adunare

Națională), fapt care denotă dezvoltarea unui instrument important și necesar al democrației, a culturii politice participative. Însă, odată cu scăderea nivelului de încredere a cetățenilor în instituțiile politice, instabilitatea politică, nivelul de trai scăzut al populației, dar și emigrarea în masa a cetățenilor, comportamentul politic are capacitatea de a evolua în două extreme, pe de o parte, se înregistrează un nivel de participare politică scăzut, iar pe de altă parte, comportamentul politic de masă poate căpăta forme agresive, violente (protestele de la Chișinău din 2009), care duc la destabilizări și întârzieri ale reformelor și procesului de democratizare. După alegerile prezidențiale din 2016, observăm nașterea unui nou val de nemulțumiri în masă față de evoluțiile social-politice din țară, care dobândesc o intensitate deosebită după alegerile locale anticipate la Chișinău din 2018. În aceste condiții, comportamentul politic de masă suferă transformări, își dezvoltă noi caracteristici și necesități, iar capacitatea de reacție și de adaptare a sistemului social-politic devine deosebit de importantă pentru obținerea unei stabilități politice.

Referinţe:

1. CARMINES, E. G., HUCKFELDT, R. *Political Behavior: An Overview*. *A New Handbook of Political Science*. Oxford, 2008.
2. HAAS, I.J., SCHNEIDER, S.P. *Mass Political Behavior*, 2017. [Accesat 30.06.2018] Disponibil: https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.-cgi?article=1094&context=poliscifacpub
3. MĂGUREANU, V. *Studii de sociologie politică*. Bucureşti: Albatros, 1997. 416 p.
4. PIȚURCĂ, A. *Bazele ştiinţei politice. Suport de curs*. Craiova, 2000. 66 p.
5. SACA, V., CAMENȘCIC, E. Formele participării politice ale maselor în Republica Moldova. În: *Moldoscopie (Probleme de analiză politică).* 2007, nr. 1(36). p. 88-98.
6. ДЕМИДОВ, А., ФЕДОСЕЕВ, А. *Основы политологии.* 1995. [Accesat 30.06.2018] Disponibil: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/-Demid/index.php

PUBLICITATEA INFORMAȚIEI PRIVIND INTEGRITATEA INSTITUȚIONALĂ A AUTORITĂȚILOR PUBLICE LOCALE DE NIVELUL II

Igor BUCATARU

Subiectul integrității este unul definitoriu pentru orice proces de modernizare și consolidare administrativă a autorităților publice. Integritatea este, de fapt, principiul de bază al conduitei profesionale a funcționarilor publici și/sau a persoanelor cu funcții de demnitate publică. În cadrul unui proces decizional de natură administrativă, conduita integră este un factor de acțiune deosebit de important în contextul utilizării bunurilor și a finanțelor publice. Ca parte componentă a problemei, conflictul de interese implică un conflict între datoria față de public și interesele personale ale unui oficial public. Conflictul de interese apare atunci când interesele oficialului public ca persoană privată influențează sau ar putea influența necorespunzător îndeplinirea obligațiilor și a responsabilităților oficiale.

În vederea asigurării transparenței activității autorităților publice locale, din perspectiva integrității profesionale, în prezentul articol sunt examinate așa aspecte ale problemei : existența unui Cod de etică instituțional; publicarea CV-urilor conducătorilor autorităților monitorizate; publicarea declarației de avere și interese personale pe pagina Autorității Naționale de Integritate (a președinților, vicepreședinților); persoana responsabilă de modul anticorupție; existenta planului de integritate instituțional; existența liniei telefonice specializate anticorupție și/sau de informare. În calitate de instrumente de lucru au fost folosite: examinarea paginilor web ale autorităților APL și a Autorității Naționale de Integritate (ANI), precum și alte surse de informare cu acces public. De asemenea, au fost purtate discuții cu persoanele responsabile de proces din cadrul APL monitorizate.

a) Un prim aspect al problemei abordat de către monitorii Promo-LEX se referă la existența unui Cod de conduită instituțional în cadrul autorităților APL. În contextul dat, dacă în prima jumătate a anului 2017 nici o administrație nu dispunea de un astfel de document, atunci

pentru semestrul II al anului 2017 putem raporta deja cinci autorități APL care au publicat un astfel de document – Orhei, Basarabeasca, Cahul, Cantemir și Cimișlia.

b) Un al doilea aspect relevant al problemei monitorizate se referă la publicarea CV-urilor conducătorilor autorităților monitorizate. În conformitate cu prevederile pct.15 al Regulamentului aprobat prin HG privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet [1], pe pagina web oficială a autorității administrației publice vor fi publicate datele cu privire la conducerea autorității publice.

În acest sens, au fost analizate CV aparținând președinților și vicepreședinților de raion; a primarilor și viceprimarilor municipiilor (nivelul II administrativ); Guvernatorului UTAG și președintelui Adunării Populare. Constatăm o situație în continuare alarmantă pentru asigurarea transparenței și deschiderii autorităților publice, în condițiile în care și în a doua jumătate a anului 2017 (practic similar situației din primul semestru), un număr de 12 (34,29%) autorități APL II nu au pe pagina web CV-uri publicate ale conducerii.

c) În al treilea rând, a fost examinată publicarea declarației de avere și interese personale a președinților și vicepreședinților pe pagina Autorității Naționale de Integritate. Constatăm, cu regret, că contrar normelor legale în trei cazuri ale UAT de nivelul II declarațiile nu s-au regăsit pe pagina ANI: Drochia, Râșcani și Nisporeni. Amintim că Legea nr. 133 privind declararea averii și a intereselor personale prevede obligația persoanelor care dețin funcții de demnitate publică (președinți și vicepreședinți de raion; primar general, primar și viceprimari; Guvernator UTAG și președinte al Adunării populare) să completeze și să depună Declarația de avere și interese personale. Declarația se depune anual, până în data de 31 martie, iar ANI publică declarațiile primite pe pagina sa web oficială în termen de 30 de zile de la expirarea termenelor de depunere a declarațiilor. În plus, în cazul angajării, al validării mandatului ori al numirii în funcție, după caz, declarația se depune în termen de 30 de zile de la data respectivă. De asemenea, încurajăm autoritățile APL să publice declarațiile și pe paginile web proprii.

d) Un al patrulea criteriu analizat se referă la publicarea datelor privind persoana responsabilă de modul anticorupție. Conform

prevederilor HG nr.188 privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet, pe pagina web oficială a autorității administrației publice vor fi publicate date privind modulul anticorupție, inclusiv datele persoanei responsabile. Promo-LEX constată că doar patru APL II s-au conformat prevederilor legale – Bălți, Fălești, Telenești și Strășeni.

e) Indicatorul numărul cinci se referă la existența și publicarea unui plan de integritate instituțional. De rând cu celelalte componente ale modulului anticorupție introdus în HG nr. 188 în august 2016, planul de integritate instituțional a început să fie monitorizat în al doilea semestru al anului 2017, în contextul necesității unui timp suficient pentru elaborarea acestuia. Totuși, numărul de APL II ce au publicat pe pagina web un astfel de document este de doar 10 autorități (28,57%) – Dondușeni, Bălți, Fălești, Telenești, Chișinău, Criuleni, Cahul, Cimișlia, Cantemir și Ștefan Vodă.

f) Ultimul indicator analizat ține de existența liniei telefonice specializate anticorupție și/sau de informare. Potrivit prevederilor HG nr.188 privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet și a Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție, aprobat prin Legea nr. 252 [2], autoritățile APL vor plasa pe pagina web oficială a autorității informația privind existența liniilor telefonice anticorupție și/sau de informare. Constatăm că doar în cazul a patru UAT – Bălți, Telenești, Chișinău și Nisporeni.

Totalizând gradul de respectare a indicatorilor de integritate incluși în monitorizarea Promo-LEX, deducem că cel mai bun rezultat – 5/6 – este specific pentru două APL II: Bălți și Telenești. La polul opus, cu rezultate de 0/6, fapt ce denotă că niciun criteriu al transparenței din perspectiva integrității nu a fost respectat, se află: Drochia și Râșcani.

În concluzie, tabloul general este unul dezolant, or doar în cazul a doi indicatori din șase avem mai multe situații de respectare a cerințelor decât de nerespectare – publicarea CV a conducătorilor (65,71%) și publicarea declarațiilor de avere și interes personal ale acestora (91,43%). În cazul celorlalți patru indicatori – cod de etică, responsabil modul anticorupție, număr telefon anticorupție, plan instituțional anticorupție – situația este una gravă, gradul de realizare variind de la 11,43% la 28,57%.

Referinţe:
1. Hotărârea Guvernului nr. 188 din 3 aprilie 2012 privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet. În: *Monitorul Oficial*, nr. 70-71 din 06.04.2012.
2. Legea nr. 252 din 25 octombrie 2013 pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție. În: *Monitorul Oficial*, nr. 276-280 din 29.11.2013.

CONTRIBUȚIA COOPERĂRII MOLDO-FRANCEZE LA MODERNIZAREA REPUBLICII MOLDOVA ÎN BAZA MODELULUI EUROPEAN

Violeta COTILEVICI

În urma interviurilor realizate cu ambasadorul Franței în Republica Moldova [1] și cu directorul Alianței Franceze din Moldova și a Camerei de Comerț și Industrie Franța-Moldova [2], la moment, cooperarea bilaterală franco-moldavă este bună. Franța își dorește ca Republica Moldova să se bucure de succes. Aceasta este o formulă care poate să pară publicitară, dar în realitate autoritățile franceze doresc ca RM să realizeze reformele propuse de UE. Programele de cooperare dintre Franța și Republica Moldova sunt diverse și cuprind diferite domenii. În opinia ambasadorului, pe plan diplomatic există o relație foarte apropiată de afinitate și de comprehensiune. Datorită afinității istorice între Moldova și Franța, cooperarea culturală este fundamentală. Încă din secolul al XVIII-lea, secolul Luminilor, intelectualii francezi veneau deseori în această regiune, având contacte cu intelectualii și filozofii de aici. Există momente din trecut care sunt foarte importante pentru realitatea de azi. Rolul limbii franceze este unul major, fiind vorbită frumos și inclusă în sectorul public educativ de foarte mult timp. Franceza rămâne prima limbă de studiu în Republica Moldova, chiar dacă în ultimii ani cedează teren în faţa englezei. Astfel, 40% din elevii din Republica Moldova învaţă franceza. O bună parte din funcţionarii moldoveni cunosc franceza, la fel și unii miniștri. Apropierea lingvistică ajută și la fortificarea relațiilor în alte domenii. Acest lucru facilitează colaborarea dintre cele două state, relațiile devenind privilegiate.

În acest context, putem vorbi despre Francofonie, o posibilitate reală de apropiere de modelul european. Pe lângă accesul la diverse programe culturale şi educaţionale, apartenenţa la marea familie a statelor francofone reprezintă o cale pentru integrarea europeană a Republicii Moldova. Corespondentul naţional pe lângă Organizaţia Internaţională a Francofoniei (OIF) din cadrul Ministerului de Externe I. Novac explică că afilierea la spaţiul francofon comun a creat o serie de oportunităţi de dezvoltare, prin implementarea numeroaselor proiecte culturale şi educaţionale. OIF a depăşit cadrul lingvistic, reprezentând o platformă eficientă de dialog în domenii prioritare, precum cel al drepturilor omului, democraţiei şi menţinerii păcii, protecţiei mediului, diversităţii culturale şi lingvistice, care oferă largi oportunităţi de promovare a intereselor Moldovei pe plan internaţional. Vicedirectorul Alianţei Franceze în Republica Moldova A. Cibotaru afirmă că prin francofonie, Moldova devine mai democratică, mai deschisă, mai tolerantă şi are o uşă suplimentară spre Europa, încă o cale pe care poate să se valorizeze şi să-şi reafirme ataşamentul faţă de valorile la care a aderat şi pe care le declară de la cele mai înalte tribune [3].

Parteneră și animatoare a francofoniei, Alianța Franceză din Moldova participă în mod activ la procesul de apropiere a Republicii Moldova de Uniunea Europeană [4].

Ambasadorul Franței în Republica Moldova citează trei exemple actuale de cooperare moldo-franceză, în trei domenii diferite.

În domeniul cinematografiei, în ianuarie 2018, francezii au adus o copie a originalului unui film realizat de celebrul regizor V. Jereghi. În anii ’70, acest film a fost selecționat la Festivalul de la Cannes. Realizatorul filmului a pierdut originalul într-un incendiu și numai avea nicio amintire din acest film. Centrul Național Francez de Cinematografie a găsit în arhivă copia pe care au păstrat-o și pe care au înmânat-o realizatorului.

Al doilea exemplu este prezența unui grup de specialiști francezi la Soroca pentru a echipa Cetatea Sorocii cu un sistem de audio-ghid pentru turiștii care vizitează acest loc, restaurat cu banii europeni.

Al treilea exemplu, A. Guilhot, un arhitect celebru francez care ilumineză monumentele din lumea întreagă, a venit la Chișinău, prezentând un proiect autorităților publice locale de la Chișinău pentru

a ilumina municipalitatea și câteva edificii arhitecturale moldovenești. Cooperarea moldo-franceză ajută moldovenii să redescopere calitatea propriului lor patrimoniu cultural.

Franța nu are pretenția de a ajuta singură RM în atingerea nivelului Europei de Vest. Acesta este un proiect comun european, de a ajuta moldovenii să adopte normele, practicile, guvernarea, care ar permite atingerea unui nivel de dezvoltare caracteristic țărilor europene.

Un alt domeniu de cooperare moldo-franceză este Administrația publică, și anume, expertiza pe care o are Franța în acest sector. Franța are reputația de o bună administrație publică centrală și locală.

Cooperarea economică moldo-franceză este, în același timp, vizibilă și importantă datorită celor patru companii franceze care sunt prezente în sectoarele cele mai strategice ale economiei. Orange – în domeniul telefoniei mobile și Internet, Société Générale – în domeniul bancar, Lafarge – prima fabrică de ciment din țară, Pentalog care oferă servicii informatice de calitate înaltă. Apoi, sunt o serie de întreprinderi mici și mijlocii. În total, sunt aproximativ 4 mii de locuri de muncă directe. Astfel, Franța este al cincilea investitor străin în RM. Investitorii francezi contribuie mult la dezvoltarea economică a Republicii Moldova, în sectoare destul de importante. Întreprinderea Lafarge produce mai mult de jumătate din producția de ciment existentă în Moldova. Orange – acoperă 70% din piața telefoniei mobile. Société Générale este a IV-a bancă din țară. Sunt întreprinderi noi care sosesc în țară, mai mici în sectorul serviciilor, asociind serviciile și tehnologiile digitale. Recent s-au deschis două întreprinderi noi care oferă prânzul angajaților. Acesta este un domeniu nou în care Franța este lider mondial. În 2018 a fost inaugurată o uzină de cablu electric pentru automobile care creează alte 200 de locuri de muncă. Sectoarele în care francezii ar putea găsi aici oportunități bune sunt variate.

Ambasadorul Franței la Chișinău crede că sunt și alte oportunități, alte domenii în care întreprinderile franceze ar putea să contribuie la dezvoltarea economică a țării. Partea franceză ar vrea să sensibilizeze întreprinderile franceze pentru piața Republicii Moldova, care este mică, dar promite multe. Se planifică identificarea întreprinderilor franceze în Franța, dar și în România și Ucraina, pentru a investi în Republica Moldova. La sfârșitul anului 2017, Ambasadorul Franței la

Chișinău, împreună cu președintele Camerei de Comerț franco-moldave au fost la București unde au vorbit cu 20 de filiale ale întreprinderilor franceze în România. Unii reprezentanți de filiale au acceptat să vină să studieze posibilitățile de a investi în RM. Se planifică același lucru și la Kiev, în luna septembrie sau octombrie 2018. Comerțul bilateral între Franța și Moldova reprezintă în total 100 mil. de euro. În Republica Moldova există avantajul de a vinde produsul francez și, fără îndoială, că pe viitor RM va profita și mai mult de deschiderea pieței europene, datorită Acordului de Liber Schimb semnat cu UE. În opinia ambasadorului Franței în RM, pe viitor, relațiile economice moldo-franceze se vor consolida.

În opinia directorului Camerei de Comerț și Industrie Franța-Moldova, pentru ca țara să fie atractivă pentru investitori, trebuie de lucrat asupra imaginii, care a fost destul de afectată de corupție, furtul miliardului, migrație. Indicatorii economici sunt buni. Adevărata problemă de astăzi este rolul resurselor umane. Faptul că oamenii părăsesc țara este o stare de îngrijorare. Nu este necesar ca Republica Moldova să facă exact ca și UE, să se asemene întru totul. Dacă e să vorbim despre Acordul de Asociere RM-UE, se cere Republicii Moldova să respecte o legislație obligatorie din partea UE. Misiunea de a integra, în totalitate, legislația UE este practic imposibilă pentru Republica Moldova. Există sectoare prioritare, în primul rând, se cer reforme în justiție. Odată ce justiția va deveni independentă, va fi realizat o bună parte din Acordul de Asociere RM-UE: statul de drept, respectarea libertății de exprimare, pluralitatea mass-mediei, respectarea drepturilor omului etc.

Colaborarea în diverse domenii, experienţa interacţiunii acumulată până în prezent, simpatia reciprocă dintre popoarele Moldovei şi Franţei, activitatea comună în cadrul OIF, cât şi în cadrul altor organizaţii regionale, europene şi internaţionale, determină perspectivele de dezvoltare a parteneriatului moldo-francez.

Realizările obținute până acum în cadrul cooperării moldo-franceze ar putea reprezenta un început pentru modernizarea țării în baza modelului european.

Referinţe:

1. Interviu realizat de către autor cu ambasadorul Franței în Republica Moldova (27-04-2018).

2. Interviu realizat de către autor cu directorul Alianței Franceze din Moldova și a Camerei de Comerț și Industrie Franța-Moldova (10-04-2018).
3. *Francofonia, o poartă suplimentară spre Uniunea Europeană* // [Accesat: 28-02-2016] Disponibil: http://adevarul.ro/moldova/actualitate/francofonia-poarta-suplimentara-uniunea-europeana-1_51495eac00f5182b852e4ea3/index.html.
4. *Alianța Franceză din Moldova*// [Accesat: 21-02-2016] Disponibil: https://www.alfr.Md/spip.Php?lang=ro&section=66&subsection=88&article=122.

CONSIDERAȚII PRIVIND MODERNIZAREA SOCIOPOLITICĂ A SOCIETĂȚII ÎN TRANSFORMARE (Cazul Republicii Moldova)

Victor SACA

Fenomenul modernizării sociopolitice a societății în transformare spre democrație, abordat în cadrul unui studiu de caz consacrat particularităților Republicii Moldova în domeniul respectiv, are o semnificație aparte în câmpul cercetărilor științifice autohtone. În ultimii ani, acest fenomen a devenit obiect de analiză în cadrul unor proiecte științifice academice, universitare, dar și al unor publicații științifice în reviste prestigioase de specialitate din țară. Până la moment, fenomenul în cauză este supus cercetării în diferite contexte și ipostaze: a procesului democratic [1, p.68-84; 2, p. 125-128], a schimbării politice [3, p.134-153], a societății civile [4, p.59-69], a relațiilor de conflict și de consens [5], a proceselor integraționiste [6, p. 114-130], a cercetărilor enciclopedice [7] etc. Actualitatea și importanța cercetării temei respective este determinată de diferiți factori: epistemologic, de cunoaștere a locului și rolului modernizării în dimensiunile de progres social; praxiologic, de impact al modernizării asupra obiectivelor, procesului și rezultatelor practicii sociopolitice; transformator, de rol decisiv al modernizării pentru societatea în transformare de la un sistem și regim politic totalitar și/sau autoritar la unul democratic, de la un sistem unipartinic la unul pluripartit; axiologic, de evaluare a capacităților modernizării în determinarea caracterului, direcțiilor și mecanismului reformării democratice,

dinamicii şi staticii politice, schimbării politice, a relaţiilor de conflict şi de consens etc.

O semnificaţie majoră are modernizarea sociopolitică pentru societatea în transformare a ţărilor de tipul Republicii Moldova. Acest fapt e condiţionat îndeosebi de perioada anevoioasă prin care trece ţara, perioadă tărăgănată în tranziţie spre democraţie, cu mecanisme preponderent conflictuale la capitolul modernizare. Drept trăsături specifice de impact al fenomenului modernizării asupra societăţii în transformare gen moldovenesc evidenţiem:

– Caracterul întârziat al modernizării sociopolitice sau modernizarea „întârziată". Conceptul de modernizare „întârziată" caracteristic societăţii noastre în transformare e problematic să-l aliniem în mod arbitrar la sensul sui-generis al modernizării politice propriu-zise pe care îl definim ca un proces de transformare a calităţilor sistemice ale vieţii politice, a funcţiilor instituţiilor sistemului politic în condiţiile tranziţiei de la societatea tradiţională la cea modernă. Avem în fond o ambivalenţă a modernizării, forţate de sus pe cale politică, în mare măsură modernizare imitată. Atare ambivalenţă întruneşte două tendinţe diametral opuse: a modernizării şi a antimodernizării. Cea dintâi caracterizează modernizarea ţării noastre drept una de tip endogen-exogen, cu o bază dublă de manifestare – respectiv proprie şi imitată – dar preponderent prin împrumut din afară de experienţă transformatoare. A doua tendinţă – a antimodernizării este caracteristică unui segment considerabil din societate care nu acceptă procesele inovatoare. Deşi la începuturile tranziţiei majoritatea acestui segment (masele) se pronunţa totuşi pentru reformare (democratizare şi modernizare), pe parcurs, odată cu impunerea modernizării de sus, cu riscurile şi provocările sociale apărute, a ales poziţia antimodernizării.

– Desfăşurarea concomitentă a modernizării şi democratizării, fapt ce rezultă din caracterul tranziţiei sistemice postcomuniste. Aceasta e lansată şi se realizează sub semnul democratizării. Luate prin prisma concomitenţei, ambele variabile se înscriu în cel de-al „treilea val al democratizării", însă modernizarea, spre deosebire de democratizare (axată pe politic), are o arie mai largă de impunere. Raportată la practica Republicii Moldova relaţia democratizare-modernizare are un şir de particularităţi: abaterile democratizării creează multiple

obstacole modernizării; lipsa de tradiții democratice; insuficiența economiei de piață, dominarea în cadrul acesteia a monopolismului, a intereselor oligarhice.

– Rolul decisiv al statului în inițierea modernizării. Acesta poate să facă față cerințelor timpului doar dacă își modernizează structurile proprii în direcția diferențierii rolurilor politice, specializării instituțiilor; acumulează capacități inovaționale vizavi de procesul transformator; asigură realizarea reformelor sociale; înlătură restricțiile privind participarea politică a cetățenilor. Pe toate aceste poziții statul Republica Moldova are o eficacitate scăzută, un deficit de raționalism în activitatea instituțiilor sale vizavi de diferențierea rolurilor sociopolitice, de raționalism în relațiile cu societatea civilă, deficit de optimizare a relației inovație-tradiție, de reglementare a intereselor pentru binele comun. În opinia unor analiști, acesta este un stat capturat, a căror structuri sunt supuse intereselor oligarhice.

– Caracterul relativ slab, parțial ineficient de impunere a societății civile moldovenești în procesele modernizării. Dacă în țările Europei Centrale și de Est tranzițiile spre democrație se desfășurau prin prisma proiectului societății civile, atunci în Republica Moldova proiectul civil față de modernizare este ambiguu. Acest fapt îl deducem din diverse cauze: exagerarea de către unii analiști, reprezentanți civili ai capacităților de manifestare a societății civile în câmpul modernizării sociopolitice; caracterul fragmentar al mișcării civile, ciocniri, conflicte între diferite organisme civile; lupta excesivă pentru putere, îndeplinirea de către unele organizații civile de funcții nefirești pentru ele (Platforma Da, inițial în ipostază de organism civil), necorelate adecvat cu fenomenul modernizării; transferarea unor cadre experimentate din sectorul civil în cel al partidelor politice, ceea ce a slăbit potențialul civil în câmpul modernizării; valorificarea relativ slabă a resurselor interne și orientarea mai activă spre programele civile din exterior; ajustarea ineficientă a experienței civile, a bunelor practici din afara țării pe solul modernizării din Republica Moldova.

– Realizarea în continuare a obiectivelor modernizării „întârziate" odată cu asimilarea valorilor post-modernizării, standardelor europene. Aceasta este o condiție-cheie nu doar pentru orientarea propriu-zisă spre eurointegrare, ci și pentru europenizarea din interior a statului, a societății, a diverselor segmente sociale, a personalității.

Valorificarea standardelor europene avansate de către cetățenii moldoveni este unul din scopurile fundamentale ale Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană, a cărui parafare (2013), semnare și ratificare (2014) a deschis noi posibilități de modernizare și postmodernizare a țării. Sarcina principală a organelor de stat, a societății civile este acum de-a implementa, cât mai bine posibil, acest document de semnificație strategică.

În concluzie menționăm că perspectivele modernizării sociopolitice a Republicii Moldova sunt legate organic de realizarea obiectivelor postmodernizării. Modernizarea și post-modernizarea trebuie să devină un tandem real, în virtutea căruia este necesar a identifica și a pune în uz măsuri cât mai prielnice pentru societatea în transformare**.**

Referințe:

1. CIOBANU, I., SACA, V. Relația democratizare-modernizare în sistemele politice ale CSI. Specificul Republicii Moldova, Ucrainei și Federației Ruse. În: *Revista de filosofie, sociologie și științe politice*, 2017 nr. 2 (173).
2. SACA, V. Modernizarea sociopolitică și valorificarea procesului democratic. În: *Teoria și practica administrării publice. Materiale ale Conferinței științifico-practice cu participare internațională,* 20 mai 2016 (col. red.: Oleg Balan [et al.]. Chișinău: AAP, 2016.
3. SACA, V. Republica Moldova între dimensiunile schimbării și modernizării politice. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, 2016, nr. 2. (LXXIII). Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2016.
4. VARZARI, P. Societatea civilă ca actor de modernizare politică în Republica Moldova. În: *Revista de filosofie, sociologie și științe politice*, 2016, nr.1 (170).
5. SACA, V. Paradoxurile modernizării socio-politice a Republicii Moldova în contextul relației conflict-consens. În: *Political science, International relations and Security studies. The X-th international conference*. May 27-29, 2016, Sibiu: ULBS, Romania.
6. SACA, V. Reflecții asupra proceselor integraționiste în contextul relației democratizare-modernizare. În: *Teoria și practica administrării publice: materiale ale Conferinței științifico-practice cu participare internațională*, 22 mai 2015 /com. org.: Andrei Groza [et al.]. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2015.
7. *Republica Moldova pe calea modernizării: Studiu enciclopedic* /Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Cercet. Juridice și Politice /consiliul coord. Victor MORARU [et al.]. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan", 2015.

THE PHENOMENON OF SUICIDE TERRORISM

Cristina EJOV

Terrorism of suicide bombers is a special tactical form of modern terrorism. By "suicide terrorism" should be understood the suicide terrorist acts carried out by suicide bombers. In February 2000, in Israel, at the First International Conference on the problem of suicide bombers, the following definition of suicide terrorism was given: "Suicide terrorism is a politically motivated use of force by an individual (individuals) who actively and purposefully destroys himself along with the selected objects. The unavoidable death of the performer of such an act is the key to the success and achievement of the effectiveness of such a terrorist action" [2].

Russian researchers V. Sosnin and T. Nestik define terrorism with usage of suicide as causing maximum damage to the civilian population with the purpose to intimidate, accompanied by the doer's conscious rejection of the will to live [4].

A suicide terrorist is formed by special psychological mechanisms of aggression, so his/her actions and motives are the most difficult to understand. On the psychology of suicide bombers Yuri Antonyan writes: "The terrorists who see in the death, their own or someone else's, the only way to solve their problems, of course, have no fear of possible death, so that the preventive effect of criminal punishment inevitability for such people is almost negligible. They are not afraid of death, but the prospect of long-term, even life imprisonment is not usually taken into account by them, they just do not think about it. Only after sentencing these people they are beginning to realize that they will have a lifetime or a substantial part of it to spend in prison. Their suffering, associated with punishment, starts from this moment". In addition, the actions of suicide bombers are often managed by other persons, who carry out the set criminal goals and keep their own lives.

The attack of the suicide terrorist is the most lethal type of terrorism, and what is important is that it is very difficult to foresee. Behind these suicide attacks there are years of training in extremist religious organizations, impact of the ideologies they have developed and also the technology of influencing people's minds.

Terrorist actions with the use of suicide bombers in most cases lead to significant victims, since the performer of the action himself chooses the most suitable place and time for detonation of the explosive device that is under him, taking into account the evolving situation, the location of objects, the number of potential victims, the minimum distance to the object of attack [2].

Suicide terrorism carries with it several benefits for those sending the bombers on their way. Not only is it relatively cheap, but the groups that launch such attacks do not have to worry usually about developing escape plans for those carrying out the operations. Unlike more conventional terrorist attacks, leaving a bomb at a particular location for example, suicide bombers may move from place to place until they reach the most advantageous spot to detonate themselves. Further, if the suicide attack succeeds, the groups involved do not have to worry about the terrorist turning into an informant and providing the authorities with information about the whereabouts of its various members [1].

Previously, it was believed that the bombers are mostly representatives of the poorest sections of society, deprived of education and unemployed. However, as it is shown in the analysis of the document "The Holy Martyr Athenodorus", posted on one of the Islamist Internet forums and including 430 biographies of suicide bombers of al-Qaeda, among them there are many highly educated people, who had a well-paid job. Finally, a recent study of suicide attacks showed that their only common feature is the absence of strong social ties and susceptibility to outside influence. Neither the demographic characteristics nor the socio-economic factors or individual psychological characteristics are a reliable predictor of the propensity to commit a suicide terrorist attack [4].

According to the data given by Russian researcher S. Chudinov in his monograph "*Suicide Terrorism. Problems of Scientific and Philosophical Understanding (on the basis of radical Islam)",* the first "actions of self-sacrifice" (prepared by non-state actors) were carried out by radical Shiite parties Hezbollah and Amal Movement in the early 1980s to oust American and French military forces from Lebanon and end the Israel occupation of the south. Since then the suicide terrorism has affected at least 29 countries on five continents

and has been adopted by more than 30 terrorist groups and network organizations operating in a variety of cultural and geographical regions of the globe [5].

It is difficult not to agree with the American researcher Rex A. Hudson, that deliberate self-destruction, when the terrorist's death is necessary in order to detonate a bomb or avoid capture, is not a common feature of terrorism in most countries, although it happens occasionally with Islamic fundamentalist terrorists in the Middle East and Tamil terrorists in Sri Lanka and southern India, and - we may continue his thoughts - nowadays in Europe by IS (Daesh) terrorists.

Islamic terrorists believe that their actions do not only save their own souls (a heroic deed in the name of Allah), but also help the souls of their victims to go to paradise as quickly as possible. Thus, a special memo to the members of the movement "Hamas" says: "Allah will forgive you if you fulfill your duty and kill the unbelievers; God in heaven takes care of all your problems". Particularly, this is how some Islamic theologians explained the essence of the skyscrapers explosions in New York City that resulted in thousands of victims. In Islamic countries the families of killed suicide bombers receive financial support from both terrorist organizations and from sympathetic people. Terrorist groups cultivate various rites of transition of their members in the number of suicide bombers and support the heroic myths of self-sacrifice.

Increasingly, last time we have seen more women being used for suicide missions. This, according to experts, shows that terrorist networks competently handle suicidal individuals. Women are easier to prepare for the role of suicide: they are more manageable than men and are subjects to effective psychological influence; they attract less attention of the security personnel, it is easier to hide an explosive device on their body and without any obstacles to reach the goal. Women, because of their inherent features of neural activity (higher mobility, emotion, anxiety, and so on) become aggressive faster than men. Psychologists and psychiatrists have come to the conclusion that certain genetic characteristics are the reason why that female aggression, as well as female alcoholism, is difficult to be transformed or treated [3].

For an adequate response to the challenge of our time in the form of suicide terrorists, democracies need some agreed upon and

coordinated actions in the socio-economic, educational, cultural, media and public opinion formation spheres.

References:

1. WEINBERG, L., PEDAHZUR, A. *Suicide Terrorism*. [accessed Jun 28 2018]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/233413775_Suicide_Terrorism
2. ГРИГОРОВ, Ю.Террористы-смертники в арсенале средств современного терроризма. В: *Обозреватель – Observer*, 2010, № 9, с.105-113.
3. МАРЬИН, М. КАСПЕРОВИЧ, Ю. Психология террористов-смертниц. В: *Психопедагогика в правоохранительных органах*, Выпуск № 1 (48), 2012. с. 6-10.
4. СОСНИН, В., НЕСТИК, Т. Феномен терроризма с использованием смертников: социально-психологическая интерпретация. [Accesat 29.05.2018]. Disponibil: http://psyfactor.org/lib/terror20.htm
5. ЧУДИНОВ, С. *Терроризм смертников: проблемы научно-философского осмысления (на материале радикального ислама):* Монография. Москва: Наука, 2010. 312 с.

ROLUL STRATEGIEI DE BRAND ÎN PROMOVAREA ORAŞELOR

Alexandr EJOV

În ultimul timp, tema imagemaking-ului şi branding-ului oraşelor devine din ce în ce mai populară şi actuală. În perioada globalizării economiei şi înăspririi concurenţei, oraşele depun eforturi maxime pentru atragerea investiţiilor, specialiştilor calificaţi în domeniul administraţiei şi producţiei industriale, curentelor turistice pentru dezvoltarea teritoriilor sale.

În practica mondială, s-a acumulat o experienţă bogată cu privire la promovarea oraşelor. Oraşele sunt cele mai vechi branduri din istoria omenirii. Parisul până în prezent se asociază cu romantica, Milano – cu stilul, Londra – cu aristocraţia adevărată. Deseori, strategia de promovare a oraşului devenea şi temelia imaginii ţării. Ca exemplu pot fi aduse sloganele celebre şi populare din lume: „I love New York" sau „Sydney – Freedom Capital".

Activizarea interesului faţă de problemele branding-ului teritoriilor inevitabil implică necesitatea cercetărilor teoretice în această direcţie.

Întâi de toate, trebuie de examinat noţiunile principale. Delimitarea conceptelor „imaginea oraşului", „brandul oraşului" prezintă un interes teoretic şi are o semnificaţie practică. Vom începe cu definirea şi concretizarea termenului „branding al teritoriului". În marketingul contemporan prin această categorie se subînţelege strategia de sporire a competitivităţii oraşelor, regiunilor, zonelor geografice şi a statelor în scopul de a cuceri pieţele externe, de a atrage investitori, turişti, noi locuitori şi migranţi calificaţi. Branding-ul teritoriului este un proces de formare conştientă şi intenţionată a brandului, adică căutarea, exprimarea şi dezvoltarea identităţii locale, precum şi percepţiile despre imaginile sale strălucitoare, interconectate şi atrăgătoare pentru auditoriile-ţintă. Acesta este cel mai complicat, dar şi cel mai eficient instrument (sau tehnologie) al marketingului teritoriului. Identitatea teritoriului este sentimentul colectivităţii sociale care apare în baza comunităţii teritoriale şi fundamentată pe capitalul simbolic al locului.

Branding-ul oraşului este una dintre varietăţile branding-ului locurilor. Parametrii identităţii urbane sunt: 1*) Unicitatea oraşului; 2) Identificarea oraşului de către comunitatea urbană; 3) Loialitatea faţă de oraş; 4) Coeziunea comunităţii urbane; 5) Potenţialul practic al identităţii.*

Conform părerii cercetătorului roman R.I. Popecu, brandul unui oraş reprezintă suma tuturor percepţiilor şi asocierilor pe care oamenii le au în legătură cu un anumit oraş. Acestea pot include experienţe trecute, filme, ştiri, reclame, accesul la informaţie, vreme, preţuri, opiniile prietenilor sau ale cetăţenilor respectivului oraş [3, p.116]. Dar, branding-ul oraşelor este o metodă de promovare a spaţiilor, este un fenomen mai recent şi distinct. Branding-ul presupune adăugarea unui nivel emoţional imaginii oraşului, precum şi promovarea calităţilor intangibile, cum ar fi „sufletul" sau valorile oraşului, ca şi trăirile pe care o persoană le experimentează, atunci când vizitează un anumit spaţiu urban. Creat cu succes, un brand al oraşului va reprezenta totalitatea gândurilor, sentimentelor, asociaţiilor şi aşteptărilor care vin în mintea oamenilor în momentul în care numele, logo-ul, produsele, serviciile sau evenimentele specifice unei anumite arii urbane sunt puse în discuţie [3, p.117].

Cercetătorii englezi T.Moilanen şi S.Rainisto definesc brandul oraşului ca o impresie pe care o produce oraşul asupra auditoriului ţintă, totalitatea elementelor materiale şi simbolice care fac oraşul unic [2].

M.Kavaratzis notează că brandul oraşului este ceva mai mult decât pur şi simplu identificarea unicităţii oraşului în baza asocierilor pozitive – acesta este crearea asocierilor înseşi [1, p.53].

Branding-ul, ca culminaţie a marketingului teritoriului, este un proces de formare şi administrare a brandului; el include în sine crearea, consolidarea, promovarea şi rebranding-ul. Branding-ul oraşului presupune utilizarea tehnologiilor de creare a unei imagini deosebite a oraşului şi a atitudinii faţă de el a auditoriului-ţintă. El este modul preferat de identificare a oraşului, de evidenţiere a lui din rândul altor oraşe, de atragere a atenţiei consumatorilor potenţiali şi, în fine, este mijlocul esenţial pentru realizarea avantajelor competitive ale oraşului.

În baza analizei diferitelor definiţii, se poate afirma că imaginea oraşului reprezintă totalitatea de convingeri şi senzaţii ale oamenilor, care decurg din particularităţile sale. Această imagine este una multiaspectuală şi deseori creată artificial. Imaginea oraşului este diversă, iar unicitatea ei este una dintre componentele de bază ale brandului. Imaginea oraşului este istoria sa unică, aspectul arhitectural, cetăţenii celebri etc. Oraşul este unul dintre cele mai stabile tipuri de brand, el este puţin supus riscurilor politice şi economice. Imaginea ţării foarte des se asociază cu imaginea guvernului, de aceea este supusă schimbărilor din cauza conjuncturii politice. Brandul oraşului practic rămâne neschimbător sub impactul extern şi influenţează asupra brandului ţării în general. Un instrument important de formare a imaginii poate deveni branding-ul. Strategia branding-ului oraşului este, în linii generale, o utilizare eficientă a avantajelor competitive ale oraşului pentru grupele-ţintă de consumatori.

Odată cu apariţia propriului brand, oraşul obţine anumite avantaje:

• intensificarea curentului de investiţii şi turişti;

• consolidarea fiabilităţii şi stabilităţii în ochii investitorilor;

• întărirea influenţei politice naţionale şi internaţionale;

• un parteneriat mai eficient cu alte oraşe, organizaţii de cercetare publice şi private, universităţi, companii private;

• efectul „oraşului de origine" al bunurilor şi serviciilor, când o anumită imagine a oraşului este transferată pe marfa produsă în regiune, ceea ce conduce la faptul că aceasta devine mai atractivă pentru cumpărători;

• *orgoliul, prestigiul locuitorului oraşului* [4].

Din punct de vedere economic, strategia branding-ului oraşului este un proces intenţionat de luare a deciziilor într-un mod gradual cu privire la crearea şi promovarea brandului de oraş în scopul de a consolida competitivitatea oraşului. Avantajele competitive principale ale oraşului pot fi: volumul pieţei şi mărimea cererii efective; dezvoltarea infrastructurii; resursele istorice, culturale şi recreative ale teritoriului; materiile prime; resursele biosociale (specialiştii unui anumit profil, anumit nivel de calificare) etc. [5]. Implementarea branding-ului oraşului pe pieţele naţionale şi internaţionale presupune: competiţia globală şi locală pentru consumatorii autohtoni şi străini, turişti, investitori, bancheri, organizaţii de credit, cercurile de afaceri, întreprinderi, forţa de muncă, fundaţii caritabile, structurile de putere, resursele mass-media şi cele comunicaţionale, programe şi proiecte ştiinţifice, tehnice, educaţionale, culturale şi sportive.

Crearea unui brand al oraşului este un complex de activităţi care vizează formarea unei anumite imagini a oraşului. Utilizarea tehnologiilor de branding contribuie la dezvoltarea atractivităţii investiţionale, la creşterea reputaţiei oraşului, la cultivarea unui sentiment de mândrie pentru oraşul său şi la un impact pozitiv asupra bunăstării sociale a locuitorilor.

Referinţe:

1. KAVARATZIS, M. *From City Marketing to City Branding. An Interdisciplinary Analysis with Reference to Amsterdam, Budapest and Athens*. PhD Thesis, University of Gronongen, 2008. 203 p.
2. MOILANEN, T., RAINISTO, S. *How to Brand Nations, Cities and Destination*. London: Palgrave Macmillan, 2009. 202 p.
3. POPESCU, R.I. Rolul strategiei de brand în promovarea şi dezvoltarea oraşelor. În: *Revista transilvană de ştiinţe administrative*, 2007, nr.2(20), p. 115-137.
4. *Брендинг города и внутренние инвестиции.* http://postnauka.ru/longreads/14835.
5. ПОПОВА, Ю. *Стратегия формирования бренда города в условиях глобализации.* [Accesat 29.05.2018]. Disponibil: http://77.121.11.9/bitstream/PoltNTU/444/1/Попова_статья.pdf

STATUL DE DREPT – CONDIŢIE OBLIGATORIE ÎN EDIFICAREA DEMOCRAŢIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Ion CIOBANU

Republica Moldova a pornit pe calea democratizării acum 27 de ani, iar odată cu declararea independenţei au început transformări instituţionale în toate subsistemele vieţii sociale. Majoritatea guvernărilor au declarat că vor întreprinde măsuri pentru transformarea Republicii Moldova într-un stat democratic. În mare măsură, s-a reuşit crearea unui sistem pluripartidist, ca şi condiţie obligatorie pentru alegeri organizate după principii democratice.

S-a început procesul de reformare şi transformare a tuturor instituţiilor statului în conformitate cu rigorile democraţiei. Au fost întreprinse anumite măsuri pentru crearea economiei de piaţă. Sistemul judiciar a fost supus de-a lungul timpului numeroaselor reforme menite să creeze o justiţie independentă. Cu toate acestea, scurta istorie a statului Republica Moldova a demonstrat în pofida tuturor reformelor, că în ţara noastră există lacune în funcţionarea statului de drept.

Majoritatea sondajelor indică un nivel scăzut de încredere a populaţiei în sistemul judiciar. De exemplu un sondaj realizat la începutul anului 2018 de compania de sondare „Magenta" indică faptul că 86% din populaţie nu au încredere în justiţie [1]. Datele cercetării sociologice mai arată că 75% din cei chestionaţi cred că corupţia în justiţie este mult sau foarte mult prezentă, iar 24% dintre aceştia au confirmat că li s-a cerut, în mod direct sau indirect să dea bani sau cadouri. Problemele date sunt prezente şi în rapoartele Comisiei Europene şi a ONG-urilor de specialitate care scot în evidenţă că în justiţie există probleme cu corupţia şi acest sector necesită progres [2].

În condiţiile actuale, formarea statului de drept în Republica Moldova devine unul dintre elementele centrale pe care să se concentreze reformele structurale care sunt menite să confere transformărilor democratice un caracter ireversibil.

În toţi aceşti ani, de la independenţă încoace, factorul politic a jucat un rol-cheie în influenţarea justiţiei moldoveneşti. De obicei,

majoritatea guvernărilor au fost acuzate că au influenţat justiţia. Recentele alegeri locale din Chişinău, prin care s-au anulat rezultatele alegerilor, sporesc neîncrederea populaţiei în justiţie şi demonstrează încă o dată influenţa politicului asupra acesteia.

Literatura de specialitate defineşte, „statul de drept", e statul în care principiul dezvoltării libere a tuturor este realizat nu prin vorbe, ci prin fapte. Cea mai importantă caracteristică a statului de drept este declararea drepturilor cetăţenilor săi ca valori dominante − de respectare a legilor statului şi a tradiţiilor societăţii. Punerea în aplicare a justiţiei este scopul principal al unui astfel de stat. Un stat de drept creează condiţii necesare pentru realizarea drepturilor fundamentale ale omului. Un astfel de stat funcţionează, în exclusivitate, în conformitate cu principiile juridice, organizate conform legii. Un indice la fel de important al unui stat democratic este crearea condiţiilor în care realizarea drepturilor unor persoane să nu lezeze drepturile altora.

Societatea democratică, bazată pe lege, pe responsabilitatea, informarea şi spiritul întreprinzător al cetăţenilor face ca omul şi cetăţeanul să fie elementul central al unui stat de drept. În acest scop, este oportun să fie îmbunătăţite metodele de interacţiune continuă a structurilor puterii de stat, în scopul elaborării soluţiilor coordonate bazate pe satisfacerea intereselor reciproce şi compromisurilor rezonabile, a opri părţile de excesul de ambiţii, egoism şi acte necugetate în interes propriu. Este deosebit de importantă aplicarea principiului „separării puterilor" în ceea ce priveşte reţeaua sistemului judiciar, în baza unei delimitări clare a competenţelor, a modului de formare a lor şi de independenţa faţă de alte ramuri ale puterii a tuturor verigilor sistemului judiciar din Republica Moldova. Un stat de drept înseamnă că, în societate şi în stat legea reprezintă cea mai înaltă valoare juridică, toate relaţiile economice, politice, sociale, culturale sunt construite în baza legii şi corespund acesteia.

Democraţia *versus* protecţia garantată a drepturilor, libertăţilor, onoarei şi demnităţii cetăţenilor nu este posibilă fără respectarea strictă a acestui principiu. Legile trebuie să fie respectate de către toţi cetăţenii, indiferent de rangul lor, de orice alte caracteristici specifice. Acest principiu este strâns legat de consolidarea disciplinei conştiente în relaţiile de muncă, viaţa economică şi cea de zi cu zi. Natura

reprezentativă a democraţiei şi eficienţa statului de drept depind de sistemul de control permanent din partea alegătorilor a reprezentanţilor lor, a gestionării organelor reprezentative în activitatea lor [3]. Controlul democratic popular va permite să ţină oficialii aleşi în imediata apropiere de popor, să exercite control judiciar asupra legalităţii organelor reprezentative, iar dacă este necesar, să aplice măsuri de răspundere juridică membrilor organelor puterii reprezentative.

Astăzi pentru Republica Moldova, realizarea statului de drept putem spune că este o şansă, o alternativă a dictaturii. Un stat de drept, de facto, se formează din totalitatea instituţiilor publice noi şi trebuie să fie rezultatul unor schimbări fundamentale în natura relaţiilor dintre stat, societate şi personalitate. Este un stat uman, care respinge practicile rigide, opresive împotriva societăţii în condiţiile în care membrii societăţii respectă legislaţia ţării şi standardele etice, elaborate de-a lungul anilor de către omenire, în general, şi de către poporul moldovenesc, în special. Drepturile şi libertăţile omului într-un asemenea stat sunt cu adevărat recunoscute şi consolidate legislativ. Procesul de democratizare în Republica Moldova este posibil doar în cazul în care dreptul va deveni una dintre pârghiile cele mai eficiente de reglementare a activităţii oamenilor şi a relaţiilor lor sociale. Vorbim aici de o nouă calitate a societăţii, în care ar fi realizată supremaţia legii, de care este legată activitatea tuturor structurilor guvernamentale. Aceasta este esenţa unui stat de drept, în care fiecare cetăţean şi fiecare persoană juridică este protejată de lege.

Referinţe:

1. SONDAJ // *Câtă încredere au moldovenii în judecători, procurori și avocați.* https://deschide.md/ro/stiri/social.htm
2. *Association Implementation Report on Moldova.* https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_implementation_report_on_moldova.pdf
3. *Raport privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2016*. Chișinău: Elan Poligraf, 2017.

INFLUENTA FACTORILOR GEOECONOMICI ASUPRA PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ

Cristina PAUNESCU

În cercetările actuale sunt destul de rare abordările realiste ale aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, care s-ar axa pe studierea legăturii dintre factorii spațiali, politici, etnopsihologici, vectorii economici externi şi modalitățile de promovare a intereselor economice naționale. Aceste abordări devin deosebit de necesare mai ales acum, după ascensiunea politică de-a dreptul remarcabilă a comuniştilor din Republica Moldova.

Din perspectiva pragmatică, integrarea în Uniunea Europeana se va solda cu două consecințe majore: 1) reducerea suveranității politice şi 2) apariția noilor posibilități pentru promovarea intereselor economice naționale [1]. Pentru a face față concurenței europene, importanța vitală va avea găsirea şi ocuparea unor nişe strategice în arhitectura economică europeană.

Problemele economice interne ale Republicii Moldova, suprapuse pe dimensiunile ei geografice, economice şi politice mici, pot conduce, pe termen lung, la pierderea patrimoniului industrial, la primitivizarea tehnologiilor agricole, la degradarea resurselor intelectual-umane, iar ca urmare a acestora, la pierderea independenței politice, urmând revenirea la ipostaza de periferie economica a metropolei ruseşti.

Pentru a înțelege mai bine actualele probleme economice ale Republicii Moldova, privirea istorica asupra sistemului economic trebuie să fie completata de cea geografică. Analizând harta, vom vedea că Republica Moldova este „ancorată" între România şi Ucraina, ceea ce nu-i permite să aibă acces direct la Marea Neagra. La 636 h75g suprafața totala de 33.843 km^2, oglinda apei este de doar 472 km^2 [2], ceea ce constituie un dezavantaj serios pentru practicarea agriculturii intensive, dezavantaj amplificat şi de sistemul relativ slab de irigare şi ameliorare a solurilor. Aproximativ 3.000 km^2 erau irigați în 1993 şi mult mai puțin, sub 1.000 km^2, în prezent.

În pofida suprafeței mici a Republicii Moldova, perimetrul frontierei este destul de mare. Frontiera este foarte fragmentată mai

ales în partea de est şi conţine numeroase intrânduri, ceea ce complică activitatea agricolă şi, după cum a atestat cazul satului Palanca, poate fi cauza anumitelor probleme de natură morfopolitică.

În limitele Moldovei, fl. Nistru este navigabil aproape pe toata lungimea, iar fl. Prut – pe cursul inferior, lungimea totală a căilor fluviale navigabile fiind de 424 km [3] . Navigaţia este complicată de lipsa infrastructurii adecvate, de degradarea ecologică a acestor fluvii şi de tensiunile politice existente între populaţia de pe cele doua maluri ale Nistrului. Proiectele fezabile de amenajare a căilor navigabile pe Nistru ar găsi la sigur organisme europene predispuse să le finanţeze, deoarece ele s-ar încadra concomitent în câteva programe ale Uniunii Europene, care este interesată în dezvoltarea infrastructurii partenerilor ei din Est, în îmbunătăţirea stării ecologice a continentului, în stabilitate şi securitate la frontierele ei estice. La Giurgiuleşti Republica Moldova are o mică ieşire la Dunăre, cale acvatică internaţională care îi poate asigura Moldovei un acces indirect la Marea Neagră şi stabilirea contactelor şi relaţiilor economice permanente cu statele danubiene. Canalul Dunăre-Main-Rhin poate asigura, de asemenea, legătura Republicii Moldova cu ţările din Europa de Vest, oferind posibilităţi de achiziţionare a petrolului din Marea Nordului şi soluţionarea problemei dependenţei energetice [4].

Republica Moldova este foarte săraca în resurse minerale utile. Din aceasta cauza, modelul geoeconomic al relaţiilor externe trebuie să aibă în calitate de element central atragerea investiţiilor pentru crearea şi dezvoltarea industriilor tehnologic avansate şi a serviciilor, mai ales a celor de transport şi financiare internaţionale. Zonele economice libere, tehnopolisurile, zonele off-shore, colaborarea transfrontalieră etc. – gama de posibilităţi este foarte largă.

Republica Moldova este integral dependentă de importul resurselor energetice, în particular al gazului şi petrolului din Federaţia Rusă şi al cărbunelui din Ucraina. Această dependenţă aproape unilaterală nu poate fi explicată prin absenţa altor oferte pe piaţa regională. Petrol de calitate destul de bună se extrage şi în România. Mai mult ca atât, după finalizarea lucrărilor de construire a terminalului de la Giurgiuleşti, petrolul va putea fi importat direct din ţările producătoare din Golful Persic. Cărbune de calitate superioară poate fi procurat din

Polonia (bazinele Silezia Superioara şi Silezia Inferioara) şi din Cehia (bazinul Ostrava-Karvin). Pe termen lung, problema asigurării cu gaz natural poate fi soluţionată prin racordarea la magistrala care va uni sondele din Turkmenistan, Kazahstan şi Uzbekistan cu consumătorii din Europa Occidentală. Importanţa acestei sonde va fi imensă, deoarece rezervele din Asia Mijlocie sunt estimate la circa 15-20 trln. m^3 [5]. În Kazahstan şi Azerbaidjan există rezerve mari de gaz de sondă care, în stare lichefiată, poate fi transportat pe cale maritimă în Europa şi de care ar putea beneficia şi consumatorii din Republica Moldova. Uniunea Europeana, de asemenea, studiază şi posibilităţile de reactivare a anticului „Drum al Mătăsii" [6] – coridorul euroasiatic de transport prin Marea Neagră şi prin Marea Mediteraneană, care va asigura legătura dintre Oceanul Pacific şi Oceanul Atlantic. Porţiunea centrală a acestui coridor este extrem de importantă pentru transportarea hidrocarburilor din Marea Caspică şi din Asia Mijlocie în Europa Occidentală. Transportarea va fi combinată, o parte realizându-se pe traseul Marea Caspică-Volga-Canalul Volga-Don-Don-Marea Azov-Marea Neagră-Canalul Dunărea-Marea Neagră-Dunărea-Canalul Dunăre-Main-Rhin. Importanţa strategică şi economică a acestei rute va fi de-a dreptul copleşitoare, de aceea merita să fie studiate, în scopul utilizării, toate posibilităţile de participare a Republicii Moldova la acest proiect.

Acţiunile vizate necesită, desigur, investiţii colosale, precum şi achitarea mult mai regulată a consumului curent decât este în cazul achitării cu Gazprom-ul sau cu alte companii ruseşti şi s-ar părea că relaţiile cu furnizorii ruşi sunt pentru Republica Moldova mult mai agreabile. Realitatea însa este alta: importând gaz exclusiv din FR, în mod voluntar, oferim Moscovei posibilităţi de a ne şantaja cu deconectarea în cazul când anumite interese ale Rusiei sau ale populaţiei de etnie rusă din Republica Moldova sunt „lezate"[7].

Din punct de vedere politic, Republica Moldova abia dacă este o periferie a Europei, deşi, geografic, ea este amplasată chiar pe linia mediană a continentului european mărginit la est de lanţul munţilor Ural. Alături de Belarus şi Ucraina, Republica Moldova face parte din „zona gri" [8] dintre Rusia şi sfera de integrare şi de influenţă a Uniunii Europene şi, din această cauză, comportă riscuri politice şi economice destul de grave. Cu excepţia ipotezei de reactivare a

conflictului din Transnistria, riscurile militare nu sunt prea mari, deoarece RM are relații foarte bune cu vecinii săi imediați și relații destul de bune cu FR. În plus, FR nici nu are nevoie să exercite intimidări militare la adresa RM, deoarece dispune de instrumente mult mai rafinate pentru realizarea intereselor sale geoeconomice și geopolitice. Sunt utilizate diverse metode geoeconomice, politice, tehnologice, financiare și subversiv-atipice [9] („scăparea" de sub control a crimei, „naționalizarea" de către regimul separatist de la Tiraspol a armamentului rus din Transnistria, distrugerea patrimoniului industrial și natural, coruperea și șantajarea funcționarilor publici, discreditarea cultural-lingvistică, finanțarea diferitelor „grupuri de șoc", stimularea urii interetnice etc.).

Cel mai mare dezavantaj al amplasării geografice a Republicii Moldova este închiderea ei între Ucraina și România, fără a avea ieșire la Marea Neagră. În Evul Mediu, unul din avantajele strategice ale ansamblului geoeconomic moldovenesc era anume ieșirea directă la Marea Neagră.

Este extrem de importantă evaluarea posibilităților de acces indirect la Marea Neagră – prin limanul Nistrului, prin Prut-Dunăre-Canalul Dunărea-Marea Neagră. Ca urmare ar fi soluționată problema dependenței energetice prin diversificarea furnizorilor, cu efecte politice de importanță majoră pentru viitorul Republicii Moldova.

Altă problemă strategică de prioritate imediată este atragerea investițiilor în industriile noi și în sectorul serviciilor, mai ales în domeniul serviciilor de transport și financiare internaționale.

Pentru aceasta este necesară îmbunătățirea rețelei de transport, în special a celei feroviare. Menționăm acțiunile-cheie care, în opinia noastră ar putea fi întreprinse în această direcție:

- conectarea printr-un tronson de cale ferată a viitorului terminal petrolier de la Giurgiulești cu stația de cale ferată Cantemir (prin Cahul) sau branșarea la porțiunea de cale ferată Basarabeasca-Reni;
- construirea unei căi ferate, care ar asigura legătura directă pe porțiunea Chișinău-Basarabeasca (pentru aceasta va fi necesară reabilitarea tunelului de la Sângera);
- inițierea negocierilor cu Ucraina în vederea electrificării în comun a unei ramuri de cale ferată pe direcțiile Ungheni-Chișinău-Tiraspol-Odesa și Ungheni-Chișinău-Tiraspol-Kiev;

- eforturi diplomatice comune cu Odessa în relațiile cu autoritățile ucrainene în vederea soluționării problemei, recent apărute, cu apele Nistrului.
- eventual, înlocuirea ecartamentului sovietic cu standardul european, însă perspectivele acestui scenariu trebuie să fie suplimentar analizate.

Rețeaua rutieră şi cea aeriană asigură acoperirea totală a regiunii în care se încadrează interesele geo-economice imediate şi de perspectivă ale Republicii Moldova. Modernizarea lor va oferi într-un viitor nu prea îndepărtat, posibilitatea de racordare perfectă la coridoarele paneuropene de transport.

Referinţe:

1. POPESCU, M. Concentrarea producției agricole – condiție esențială pentru progresul agriculturii şi integrarea în UE. În: *Economistul,* 14 februarie, 2000, p. 6.
2. RÎMBU, N. *Geografia Republicii Moldova*. Chișinău: Lumina, 1991, p.69-71.
3. *Ibidem*, 70 p.
4. TSOUKALIS, L. *Noua economie europeană revizuită* (trad. din engleză). Chișinău: Arc, 2000, 59 p.
5. FLORICEL, Gh. *Coridorul euroasiatic de transport prin Marea Neagră*. Drumul Matasii în secolul XXI. București: Editura economică, 1998. 93 p.
6. Fauge`re, J.-P. *Economie européenne*. Presse de sciences politiques et Dalloz. Paris: 1999. 127 p.
7. ŞOFRANSKY, O. *Republica Moldova: Capital geopolitic*. Chișinău: Cartier, 1999, 158 p.
8. SEREBRIAN, O. Va exploda Estul? Geopolitica spațiului pontic. Cluj-Napoca: Dacia, 1998. 183 p.
9. TARLEV, V. Securitatea statală a Republicii Moldova: amenințări si riscuri. În: *Politica externa a Republicii Moldova: aspecte ale securității si colaborării regionale", Materiale ale simpozionului științific internațional*. Chișinău, 16-17 octombrie 1997, p.173-177.

ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE ÎN VIZIUNEA EXPERȚILOR NAȚIONALI

Vladimir STERPU

Problema cooperării statelor naționale cu organizațiile internaționale continuă să fie intens abordată din perspectiva teoriei și practicii în contextul sistemului în schimbare al relațiilor internaționale. Asistăm la un proces de fortificare a pozițiilor organizațiilor internaționale în politica și economia mondială, coordonarea de către acestea a proceselor de integrare globală, regională și subregională. Totodată, se schimbă însăși natura organizațiilor internaționale.

Republica Moldova își întemeiază relațiile internaționale în baza cooperării bilaterale, regionale și multilaterale, manifestându-se prin intensificarea relațiilor politice, de securitate și comercial-economice în cadrul organizațiilor internaționale. Este membră a aproape 100 instituții, organisme (procese, asociații, structuri) regionale, europene și internaționale [1]. Importanța includerii Republicii Moldova în sistemul internațional de cooperare este argumentată de semnarea a 2103 tratate cu 132 de state (convenții, acorduri, protocoale de colaborare, memorandumuri de înțelegere) bilaterale. Numărul tratatelor multilaterale la începutul anului 2018 a ajuns la 1477, dintre care cel mai reprezentativ segment sunt tratatele încheiate în cadrul: Comunității Statelor Independente (464); Organizației Națiunilor Unite (301), Consiliului Europei (102), Uniunii Europene (61); Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (12); Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (10); Conferinței de la Haga de Drept Internațional Privat (9); Organizației Mondiale a Vămilor (5); Oficiului European de Poliție EUROPOL (4) și altele [2].

În vederea aprecierii activității organizațiilor internaționale, ce își desfășoară activitatea pe teritoriul Republicii Moldova, în 2017 au fost realizate 15 interviuri cu experți naționali, deținători ai gradelor științifice și titlurilor științifico-didactice, specialiști în domeniu.

Din răspunsurile experților deducem că pe teritoriul republicii își desfășoară activitatea multiple organizații, care pot fi raportate la internaționale. Acestea sunt, în primul rând, agențiile ONU, urmate de

reprezentanţele organizaţiilor internaţionale, diferite fonduri financiare, asociaţii, institute etc. Acestea desfăşoară multiple activităţi pe teritoriul Republicii Moldova, iar finalitatea lor este unică: de a acorda suport. Aceste forme de ajutorare se materializează prin diverse tipuri de creditări, subsidii, grant-uri, servicii de consultanţă, donaţii de binefacere etc.

Estimarea mediului de conlucrare al organizaţiilor internaţionale. În viziunea experţilor caracteristica principală a mediului internaţional este diversitatea si concurenţa. Organizaţiile internaţionale conlucrează destul de puţin între ele, iar cele care au mandat similar de multe ori se plasează pe poziţii de concurenţă. La nivel internaţional şi regional organizaţiile internaţionale se află sub influenţa contradicţiilor geopolitice ale ţărilor membre.

Experţii au realizat clasificarea organizaţiilor internaţionale, ce activează pe teritoriul Republicii Moldova, în baza căreia identificăm: *după aria geografică* (internaţionale, regionale şi subregionale); *după statutul său* (organizaţii guvernamentale şi organizaţii non-guvernamentale); *după domeniul de activitate* (organizaţii ce se ocupă de securitatea regională, sustenabilitatea economică, migraţiune, sănătate; un spectru larg de organizaţii ce monitorizează şi expertizează drepturile omului, statul de drept şi nivelul democraţiei în societate etc.); *după intensitatea activităţii* (axate pe un singur domeniu de activitate; axate pe multiple domenii de activitate).

Prioritățile acestora corelează cu profilul lor de activitate, însă, în marea majoritate, ele pledează pentru democratizarea, modernizarea şi vectorul european de dezvoltare al republicii. Totodată, îşi extind şi consolidează poziţiile, promovează valorile proprii, monitorizează încontinuu situaţia din ţară. Metodele specifice de lucru, aplicate de organizaţiile internaţionale în Republica Moldova, ţin de monitorizarea şi identificarea problemelor-cheie cu care se confruntă ţara. Se bazează pe relaţii de parteneriat şi cooperare atât cu organele publice centrale şi locale, cât şi cu societatea civilă, mass media, asociaţii profesionale etc. Metodele aplicate au la bază lansarea programelor şi a proiectelor, axate pe monitorizare, expertizare, cuantificare, sondaje de opinii, soft-power, conferinţe, seminare, campanii de informare, negocieri, grupuri de lucru, mese rotunde.

Estimarea experienţei de lucru a organizaţiilor internaţionale. Experţii afirmă că organizaţiile internaţionale dispun de o vastă

experienţă cu privire la colaborarea cu autorităţile din Republica Moldova, în special cu Parlamentul, Preşedinţia şi Guvernul. Însă gradul de cooperare este puţin perceput de către publicul larg. Prin urmare, cetăţenii puţin conştientizează impactul organizaţiilor internaţionale asupra dezvoltării anumitor politici, programe statale. Întrucât Republica Moldova este membru plenipotenţiar al mai multor organizaţii internaţionale de mai bine de 25 de ani, respectiv s-a acumulat deja o experienţă de lucru pe parcursul acestei perioade. După anul 2009, cooperarea a devenit mult mai activă. În acest mod ambele părţi implicate în cooperarea internaţională au acumulat o experienţă diversă şi, în general, pozitivă, cu unele perioade mai puţin intense, datorate problemelor interne ale republicii, legate de redefinirea vectorului extern, schimbarea puterii politice etc.

Apreciind experienţa de lucru a organizaţiilor internaţionale cu partidele politice din Republica Moldova, experţii au caracterizat-o drept sporadică şi haotică în anii '90 ai sec. XX, sistemică şi permanentă în ultima perioadă. Sistemul partidelor politice din Republica Moldova este relativ dezvoltat, însă rămâne a fi instabil şi uşor afectat de conjunctura politică. Aşadar, partidele care au fost la putere şi în opoziţie acum zece ani, astăzi nu au aceeaşi influenţă sau chiar au dispărut de pe scena politică a Moldovei. Respectiv, organizaţiile internaţionale nu prea reuşesc să reacţioneze la schimbările politice interne şi nu ştiu cum să construiască relaţii sustenabile cu partidele de la putere. Deşi se menţin relaţii de colaborare, însă credibilitatea lor faţă de partenerii de dezvoltare a scăzut dramatic din cauza rezultatelor minime ale reformelor.

Concluzii pe marginea studiului. Astăzi organizaţiile internaţionale au devenit un actor influent pe arena internaţională, contribuind la armonizarea şi coordonarea politicilor diferitelor state, valorificarea avantajelor sale şi diminuarea tendinţelor negative cu care se confruntă comunitatea internaţională. Rolul principal pe care îl au aceste organizaţii în relaţiile internaţionale este de a limita anarhia şi introduce un element de consecutivitate în acţiuni, formarea şi menţinerea climatului de încredere reciprocă în acţiunile statelor naţionale şi a altor actori internaţionali. Creşterea rapidă a numărului de organizaţii internaţionale şi „invazia" acestora în politica mondială ca entităţi independente este una dintre tendinţele importante în

evoluția relațiilor internaționale. Această ascendență este însoțită de specializarea organizațiilor internaționale, creșterea diversității calitative a acestora, iar uneori și de concurență și rivalitate reciprocă.

Rezultatele cercetării efectuate au demonstrat o atitudine, în temei, pozitivă a experților față de activitatea organizațiilor internaționale desfășurată pe teritoriul republicii, însă, totodată, precaută. Se remarcă pozitiv efortul depus de organizațiile internaționale în sprijinirea vectorului de dezvoltare european al republicii, însă trezește nedumerire distribuirea resurselor și lipsa unui control rigid asupra valorificării acestora, faptul că mijloacele așa și nu ajung la destinatar (precum ar fi granturile nerambursabile). O atitudine aparte a fost demonstrată față de OSCE, faptul că această organizație nu și-a justificat așteptările privind soluționarea problemei transnistrene.

Experții au indicat asupra lipsei de informație despre organizațiile internaționale și despre programele concrete pe care le implementează în republică. Au recomandat organizațiilor internaționale de a implica cadrele locale și experții naționali, deoarece aceștia cunosc și se orientează mult mai bine în situația din interiorul țării.

Referinţe:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Nr 454 din 24.03.2008 cu privire la optimizarea participării organelor centrale de specialitate ale administrației publice, precum și ale altor autorități administrative centrale la executarea angajamentelor asumate față de organizațiile internaționale. Monitorul oficial Nr.66-68, 01.04.2008. [Accesat: 10.06.2016] Disponibil: http://lex.justice.md/md/327462/.
2. Lista tratatelor multilaterale încheiate de către Republica Moldova. Ministerul Afacerilor interne și Integrării Europene. [Accesat: 26.12.2017] Disponibil: http://www.mfa.gov.md/ tratate-intern-md.

CADRUL SITUAȚIONAL AL COMPETENȚEI: LOGICA ACȚIUNII, LOGICA CURRICALARĂ, LOGICA ÎNVĂȚĂRII

Vladimir GUȚU

Abordarea situaţională a conceptului de „competenţă” se axează pe tripla logică; a acţiunii în situaţie, a logicii curriculare şi a logicii învăţării. Abordarea situaţională implică un ansamblu de situaţii prescrise în profilul de formare/domeniul de cunoaştere şi au un caracter complex şi pluridisciplinar. Situaţiile reprezintă „sursa şi criteriul” competenţelor. Competenţa reprezintă rezultatul interacţiunii dintre persoană-acţiune-situaţie.

Tratarea unei competenţe din perspectiva situaţională ţine şi de logica curriculară (competenţa ca finalitate şi forma de manifestare) şi este un instrument curricular menit să asigure procesul de învăţare (logica învăţării).

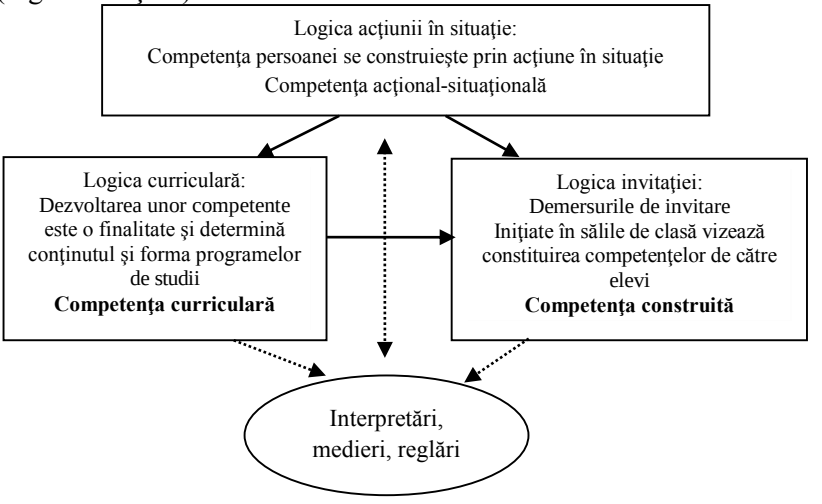


Fig.1. Conceptul de competenţă dintr-o triplă logică

Cu alte cuvinte, acest proces se organizează în jurul a patru cadre: un cadru situaţional, un cadru al acţiunilor, un cadru al resurselor şi un

cadru al evaluării [*apud* 5].

Această abordare în situaţie trebuie să conducă la formarea unui individ care acţionează competent. Acţiunea competentă se sprijină pe mai multe elemente: înţelegerea situaţiei; percepţia scopurilor propriei acţiuni; are ca efect tratarea situaţiei; sa possibilité d'entrer dans la situation avec *ce qu'elle est et son déjà-là*; posibilitatea de a utiliza o pluralitate de resurse, de a le adapta şi de a construi noi resurse; posibilitatea de a reflecta asupra acţiunii sale, de a o valida si conceptualiza; posibilitatea de a adapta toate construcţiile rezultate dintr-o situaţie sau dintr-o clasă de situaţii [3].

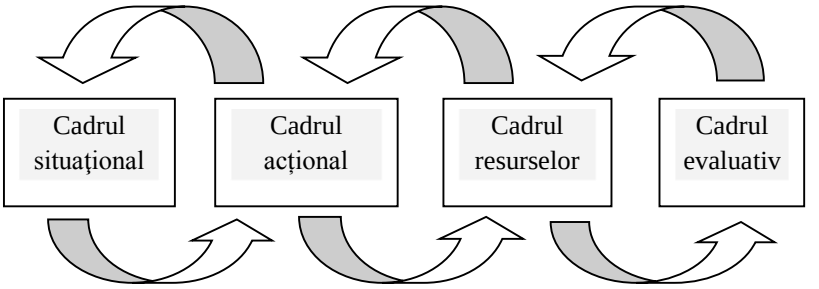


Fig.2. Interdependenţa între cele patru cadre:
situațional, acțional, al resurselor, al evaluării

Experienţa *în acţiune* este „motorul dezvoltării unei persoane şi a tuturor dimensiunilor sale" [2]. O competenţă „se construieşte întotdeauna prin intermediul unei învăţări „în situaţie"", ceea ce implică aproprierea nu numai a cunoştinţelor şi abilităţilor *(savoir-faire),* ci, de asemenea, a modurilor de interacţiune şi a instrumentelor valorizate în contextul problemei" [1, p.81-82]. Punerea în aplicare a unei competenţe este posibilă numai dacă cunoştinţele declarative, procedurale *(savoirs-faire)* şi condiţionale sunt *organizate, ierarhizate şi integrate* într-o manieră sinergică în diverse situaţii practice.

Abordarea situaţională determină, în mare parte, şi structura competenţei şi formele de manifestare a acesteia. Există mai multe abordări ale structurii competenţelor. Structura competenţei poate fi stabilită în raport cu una sau altă definiţie/abordare a acestui fenomen, dar şi cu gradul de complexitate, şi formele de manifestare. Aşadar, din definiţia competenţei ca „integrare a cunoştinţelor, capacităţilor,

atitudinilor…”, putem deduce structura triadică a competenţei: cunoştinţe, capacităţi/abilităţi, atitudini/valori în integritatea lor.

Reieşind din modul de manifestare a competenţei ca finalitate, ea poate include următoarele componente: acţiune/activitate reprezentată printr-un verb; indicator al timpului de finalitate (cunoaştere, aplicare, integrare/transfer); aspectul condiţional al finalităţii (domeniul, disciplina, subiectul); indicator general privind nivelul de realizare a acţiunii sau a produsului în contextul dat de învăţare.

Tabel

Structura competenţei în funcţie de finalitate

Nr crt	**Verb: acţiune/ activitate**	**Domeniul/ disciplina/ subiectul**	**Nivelul/ modalitatea/ norma**	**Context**
1	Utilizarea	Sursele istorice primare	Prin aplicarea metodologiei specifice	Pentru rezolvarea unor probleme de interpretare a fenomenului istoric

O abordare similară a structurii competenţelor este preluată în documentele PISA.



Fig.3. Structura competenţei în dinamică (PISA)

Avantajele acestei abordări ţin de următoarele: 1) acţiunea – este elementul-cheie al competenţei; 2) realizarea integralităţii cunoştinţelor, capacităţilor, atitudinilor în dinamică şi pe etape; 3) corelarea competenţelor globale cu cele disciplinare; 4) orientarea asupra problemelor locale, globale şi interculturale. Totodată, este important de stabilit „locul” unităţilor de competenţe (preactivităţilor) în structura competenţelor (dinamica formării competenţei).

Preachiziţia (pre requis) (unitatea de competență) răspunde la întrebarea: *Ce ar trebui să ştie deja să facă individul pentru a căpăta o nouă competenţă?*

Preachizițiile (unitățile de competențe) sunt constituente ale competențelor. Ele facilitează formarea competenţelor specifice, reprezentând etape în achiziţionarea acestora. Unitățile de competenţe reprezintă achizițiile pe care trebuie să le dobândească elevul pentru a-şi forma competențele, nu doar a celor specifice disciplinei. Una şi aceeaşi preachiziţie poate fi semnificativă pentru toate categoriile de competenţe formate la elevi.

Preachizițiile (unitățile de competențe) sunt structurate şi dezvoltate pe parcursul unui an şcolar fiind pietre de temelie în construcţia competențelor. În comparaţie cu competenţele specifice, ele sunt sisteme mai specifice (analitice), integrând, la rândul lor, cunoştinţe, abilităţi şi atitudini/valori. Prin gradul lor de concreteţe, sunt sugestive la selectarea conţinuturilor învăţării pentru diferitele discipline şcolare [4, p.77].

Referințe:

1. ALLAL, L. Acquisition et évaluation des compétences en situation scolaire. In: DOLZ, J. *Ollagnier E.Éds*, 2002, p.80-82.
2. DOMENICO, M. L'expérience en action: la clé d'une approche dite située. In: DOMENICO, M., MEDZO, Fidèle, et JONNAERT, Philippe (D\r). *Vers une approche située en éducation*. *Réflexions, pratiques, recherches et standards. Cahiers scientifiques de l'ACFAS*. Cahiers, 2010, 111 p.
3. JONNAERT, Ph., BARRETTE, J., DOMENICO, M., YAYA, M. *La compétence comme organisateur des programmes de formation re visitée, ou la nécessité de passer de ce concept à celui de «l'agir compétent «Genève: Bureau international de l'éducation, BIE/UNESCO*. Publication de l'Observatoire des Réformes en Éducation, Université du Québec à Montréal, 2006, p.22-23.
4. MINDER, M. *Didactica funcțională: obiective, strategii, evaluare*. Chişinău: Cartier, 2003.
5. STANCIU, M. *Teoria instruirii şi a evaluării*. Iaşi: Editura „Ion Ionescu de la Brad”, 2015.

LEADERSHIP-UL, CA DIMENSIUNE A CULTURII ORGANIZAȚIONALE

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Articolul conține o analiză calitativă a studiilor de caz și a discursurilor, abordate la Conferința internațională NEPC „Culorile primare ale educației", nr.3, dedicată problematicii leadership-ului educațional, care a avut loc la începutul anului 2018, în Croația. Participând în calitate de membru al Rețelei Centrelor de Politici Educaționale/NEPC, cu sediul la Zagreb, care include 28 de organizații din 19 țări, 3 regiuni, cu motto-ul: *Explorează, participă, schimbă* [1] – am beneficiat de interacțiuni academice pe marginea chestiunilor legate de conducerea școlii, care reprezintă o problemă firească, iar continuarea explorării strategice a subiectului în ultimii trei ani demonstrează puterea mare și rolul important al principiilor de guvernare școlară, precum și lipsa suportului profesional disponibil pentru lideri, în unele țări, și tendința de confundare a conducerii cu managementul – nu numai de liderii formali, ci și de personalul școlilor sau chiar de unii factori de decizie.

Participarea la luarea deciziilor este cel mai important aspect vizibil al leadership-ului școlar, pe dimensiunile de influență ți interacțiuni sociale, printre factorii care facilitează leadership-ul distributiv fiind eforturile directorului de încurajare a inițiativei și a dezvoltării profesionale, relațiile de consultare și colaborare, asigurarea unor resurse organizaționale și culturale. *Deprofesionalizarea* managerială din contextul suedez, de exemplu, în care profesorii sunt doar executori fideli ai indicațiilor directorului, urmează a fi înlocuită cu *reprofesionalizarea*, care insistă pe participare, implicare. Din aceste premise, conferința a avut ca scop evidențierea unor politici, practici avansate, care pot sprijini mai bine conducerea eficientă și incluzivă, în școli. Provocările leadership-ului educațional la etapa actuală sunt multiple, inclusiv cele ce țin de aspectele conotative, de antiteza lider carismatic – lider democrat, ce promovează participarea și extinderea incluziunii întregii echipe în procesul de conducere; dependența liderilor de schimbările din politică, leadership-ul și combaterea corupției; discrepanțele dintre legi, dintre teorii și practici, dar și necesitatea unor cercetări avansate

în domeniul leadership-ului, ca politică nouă, dar de mare perspectivă, în domeniul educației.

Discursul cercetătoarei de la Universitatea din Fribourg, Elveția, a subliniat că, din păcate, și la etapa actuală, cercetările generale despre leadership se intersectează puțin cu studiile din educație, la nivel internațional. Perspectivele guvernamentale în schimbarea politicilor în sectorul de leadership își propun o revoluție, chiar dacă în Elveția Legea educației din 1895 a fost schimbată doar în 2005 și abia acum se prevăd patru ani de pregătire specifică a directorului, el obținând mandatul pe 5 ani, prin concurs transparent, accentele de bază în exercitarea funcției fiind puse pe: responsabilitate, eficiență și autonomie [*apud* 1]. Studiul de caz, dezbătut în baza experiențelor din Azerbaidjan, ne-a descoperit date curioase despre numirea directorului, mai mult prin relații, dar care trebuie să realizeze democratizarea școlii prin implementarea calitativă a reformelor inițiate cu partenerii de dezvoltare, inclusiv cu Banca Mondială.

O altă întrebare vitală pentru evoluția leadership-ului în contextul azer, dar și pentru toate țările, este: Cât de sensibili sunt liderii să își edifice o comunitate școlară matură, din punct de vedere digital? Or, vizibilitatea școlii în Internet este o condiție a unui leadership performant și distributiv, ca indicator de eficiență a acestuia [*apud* 1].

Dr. David Frost, liderul reputat al conceptului de Teacher Leadership (TL), de la Universitatea din Cambridge, a provocat dezbateri în jurul abordării leadership-ului la nivelul fiecărui cadru didactic, care se lansează în proiecte de dezvoltare (profesională și/sau personală), plasând acest lucru în agendă și edificând un proces de cunoaștere prin colectarea ideilor, cu mici comunități de învățare create în jurul lor, se scriu, apoi, istorii narative motivaționale, se facilitează procesul de învățare prin aplicarea de diverse instrumente de cercetare: chestionare, fișe de observare, de consultare, dovezi etc.

Argumentele forte în favoarea extinderii TL fiind îmbunătățirea profesionalismului cadrelor didactice, optimizarea eficienței școlii, sprijinirea reformelor educaționale, construirea unor stiluri de viață democratică, de relaționare colegială, promovarea înțelegerii inter-culturale, dar și emanciparea profesorului și a școlii, în general [3].

Un alt studiu de caz a vizat situația din Kazahstan, unde se atestă un statut social foarte scăzut al cadrului didactic, 130 $ fiind salariul

mediu. În sistemul de republică prezidențială, autocratică, profesorii, supravegheați de manager/lider politic, lucrează gratis la alegeri, iar oricând președintele are o inițiativă, ei merg din localitate în localitate și explică ideologia lui. O data la 5 ani este obligatorie formarea continuă a cadrelor, în condițiile unei autonomii foarte reduse a școlii. Aici TL s-a aplicat în școli de elită, unde profesorii sunt puțin mai emancipați. Vocea profesorilor totuși nu este deloc auzită, nu există educația civică în școli, nici rețele profesionale, societatea civilă fiind foarte limitată în cooperarea cu autoritățile. Profesorii au o sarcină de muncă foarte mare, trecând toți la predarea în trei limbi: kazahă, rusă și engleză [1].

În Macedonia**,** implementarea TL s-a produs prin „Readers are leaders" (cititorii sunt lideri) – proiect în care profesorii și-au elaborat propriile proiecte, în baza cărora au creat mici comunități de învățare, deplasând accentele de la simpli furnizori de curriculum la cocreatori de cunoștințe, dezvoltându-și sau redefinindu-și, deseori, identitatea profesională, elaborând un discurs reflexiv despre procesul de învățare, sporindu-și încrederea în evoluția și în prestația lor.

În Palestina**,** s-a început implementarea TL cu acceptul directorului, evidențiind rolul transformativ al acestuia, de împuternicire și de perfecționare continuă. Profesorii creează cunoștințe și fac schimbarea, dar după aceea devin mai emancipați și agenți ai schimbării în societate. Lucrul în proiecte este foarte util și adecvat pentru TL, vocea profesorilor devenind auzită. Managerul trebuie inclus în comunitățile de învățare create de profesori, dar și el poate avea propriul proiect și comunitatea mică de învățare în jurul lui, acesta fiind și elementul de noutate, dar și un mod de a se asigura sustenabilitatea. TL este un element al societății deschise, în care comunitățile de învățare devin spații/oportunități comune pentru creșterea profesionalismului, rolul de facilitator în formări fiind mai mare decât cel de trainer [Cf.1].

Leadership-ul educațional și integritatea în sistemul de învățământ a fost titlul unui proiect complex din universitățile bulgare, care a cercetat și a sensibilizat mediul academic vizavi de accidentele ilicite din educație: îndrumarea suplimentară (meditațiile) private necorespunzătoare, politizarea educației, recunoașterea imediată a succesului, favoritismul în accederea la studii doctorale și obținerea doctoratului,

deturnarea fondurilor, frauda în achiziţiile publice, acreditarea şi fraudarea licenţelor, top liderii şi sprijinul corupţiei în educaţie etc. [2]. Limite sensibile în promovarea leadership-ului rămân distanţa de putere, care, de pildă, este mult mai mare în ţările ex-socialiste ca în Olanda, deşi aici individualismul este foarte dezvoltat; masculinitatea profesiei de manager/lider educaţional, sarcinile ambigue, relaţiile neclare, proceduri care nu funcţionează etc. Respectiv, se recomandă: sarcini/obiective clare de muncă împreună, relaţii de încredere, dar şi dezvoltarea conţinutului politicilor, a participării şi responsabilităţii, pista rapidă axându-se pe formularea problemelor de politică, analiza opţiunilor, definirea politicilor şi aplicarea lor eficientă.

În concluzie, susţinem se merită a sprijini leadership-ul în şcolile noastre, a promova liderii care sporesc calitatea educaţiei, eficientizează şi democratizează şcoala şi, să nu uităm a ne pune cât mai des cruciala întrebare: Sunt copiii şi profesorii fericiţi în şcoli, când învaţă şi muncesc cot la cot cu liderii lor?

Referinţe:

1. http://www.edupolicy.net/wp-content/uploads/2018/06/school-leadership-matters_nepc
2. https://www.dropbox.com/sh/1v9wtomvoci4vig/AAAhELovZmMMrAf1sH 8WEqBIa?dl
3. http://www.teacherleadership.org.uk/the-teacher-leadership-blog.html (accesat 20.06.2018).

POLITICI PRIVIND SERVICIILE DE CARIERĂ ŞI VIAŢA STUDENŢEASCĂ – STRATEGII DE MOTIVAŢIE A STUDENŢILOR PENTRU NOI PERFORMANŢE

Mihail PAIU

Articolul de faţă prezintă câteva analize ale sondajului efectuat pe un eşantion reprezentativ de studenţi din anii terminali din cadrul Universităţii de Stat din Moldova cu referire la percepţia acestora privind nivelul conexiunii şi continuităţii dintre ciclurile de învăţământ superior, în general, iar în particular, despre evaluarea politicilor aplicate în domeniul vieţii studenţeşti şi serviciilor de carieră în contextul sporirii motivaţiei studenţilor pentru performanţe academice.

Practica demonstrează că motivaţia pentru performanţe într-un anumit domeniu profesional depinde de mai mulţi factori: sursele de informare şi modul în care candidaţii obţin informaţiile înainte de admitere, datele demografice, bazinul de recrutare, gradul de ocupare a locurilor disponibile, numărul mediu de candidaţi pe un loc, statutul şi solicitarea profesiei pe piaţa muncii etc. În acest sens, este evident că o selecţie mai bună a candidaţilor va conduce şi la o motivaţie mai înaltă a acestora pentru învăţare. Chiar dacă sunt unele diferenţe specifice între domeniile profesionale, activităţile de orientare în carieră includ câteva etape care conduc spre planificarea carierei – autocunoaştere, explorarea traseelor educaţionale şi profesionale, decizia de carieră şi promovare personală – elemente care sunt părţi componente ale modulelor din noul curriculum de dezvoltare personală pentru învăţământul preuniversitar, dezbătut intens în prezent de către mediul academic. La întrebarea privind percepţia intervievaţilor despre îmbunătăţirea selecţiei şi motivarea studenţilor pentru performanţe academice, calificativul „ridicat” l-au acordat circa 30%, „mediu” – 40%, iar „scăzut” – în jur de 25% (Fig.1).

Aceste rezultate denotă faptul că, în condiţiile actuale de declin demografic şi situaţiei de pe piaţa muncii, nu sunt valorificate pe deplin toate oportunităţile de selectare a celor mai buni candidaţi, care ar avea şi cea mai mare motivaţie pentru performanţe profesionale.

Motivaţia de învăţare la studenţi constituie un ansamblu de mobiluri interne ale conduitei – motive, intenţii, aspiraţii, necesităţi,

valori, dorințe – care determină, orientează, organizează și sprijină eforturile de învățare. Sunt câțiva factori care determină studenții să acționeze motivat: din motivul evitării eșecului – lipsa de timp, lipsa de posibilități, factorul personal, metodele reproductive de învățare, șablonarea activităților didactice; din motivul realizării – interesul și curiozitate, nivelul de creativitate, gradul de responsabilitate și independență, activități didactice realizate diversificat și interesant.

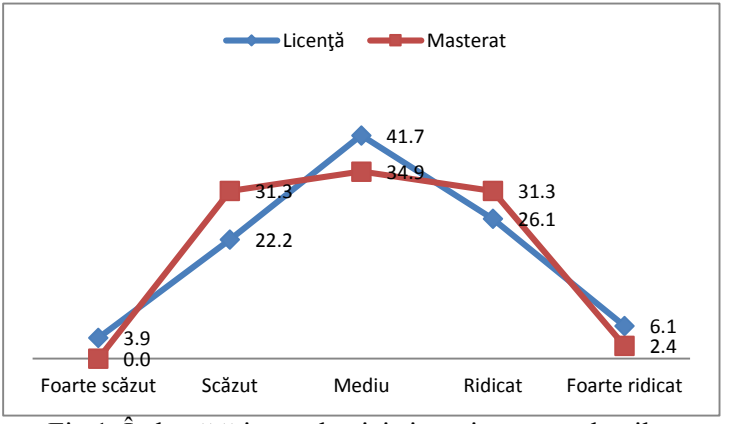


Fig.1. Îmbunătățirea selecției și motivarea studenților pentru noi performante

Totodată, studenții trebuie să dispună de o serie de calități necesare pentru obținerea succesului: perseverență, gândire pozitivă, auto-organizare, planificarea activității, nivelul de aspirație, vizualizarea rezultatelor. Este foarte important rolul profesorilor care pot influența, prin strategii didactice adecvate, motivația de învățare a studenților: începerea lecției prin a da studenților un motiv de a fi motivat; așteptări clare, fixarea unor obiective pe termen scurt; apreciere verbală și scrisă; stimularea descoperirii, explorării și a curiozității de cunoaștere; acordarea de mai multă libertate în alegerea de către studenți a metodelor de demonstrare a cunoștințelor etc.

Un alt mecanism de stimulare a motivației studenților pentru învățare sunt serviciile de sprijin în proiectarea carierei pe care le oferă universitatea. Planificarea carierei implică armonizarea nevoilor și aspirațiilor individuale cu nevoile și oportunitățile sociale. Astfel, pentru a fi cât mai eficientă, planificarea carierei trebuie să realizeze o

concordanță între scopurile carierei individuale și nevoile de personal în domeniile profesionale respective, între eforturile individuale de dezvoltare ale studenților și programele de formare profesională și dezvoltare personală pe care le oferă universitatea.

În baza unui studiu realizat de asociația americană de management, cel mai frecvent folosite sunt abordările privind consilierea informală cu ajutorul personalului de conducere și consilierea carierei cu ajutorul specialiștilor. Consilierea carierei este o activitate ce solicită o pregătire specială, astfel, managerul nu este întotdeauna persoana cea mai indicată pentru a realiza activitatea respectivă. De aceea, multe instituții educaționale, inclusiv Universitatea de Stat din Moldova, apelează la personal specializat a cărui sarcină este de a asigura consultanță în domeniul respectiv sau de a sprijini prin consiliere, planificarea și dezvoltarea carierei.

De obicei, aceasta presupune câteva etape: explorarea, evaluarea personală; analiza informațiilor și obiectivelor de carieră; luarea deciziei; planificarea (plan de management personal detaliat); implementarea/dezvoltarea planului de carieră.

În scopul susținerii clienților în proiectarea unei cariere de succes, Centrul de Ghidare în Carieră și Relații cu Piața Muncii are drept obiective: descoperirea atuurilor personalității orientate spre succes; identificarea echilibrului dintre posibilitățile personale, cerințele profesionale și oferte de angajare; promovarea eficientă a competențelor profesionale pe piața muncii; crearea unei rețele sociale pentru a identifica rapid și sigur oferte de angajare. Aceste obiective sunt realizate printr-o serie de programe de formare destinate absolvenților de licee, colegii, studenților, dar și publicului larg.

Aceste servicii de sprijin în proiectarea carierei, oferite de către universitate, au fost apreciate (Fig.2) de către respondenți la nivel „mediu" – 42%, „ridicat – 18%, „scăzut" – 26%, care poate conduce la concluzia că nu sunt suficient solicitate de către studenți sau incertidudinea de pe piața muncii are un impact negativ asupra deciziilor privind identificarea carierei și operarea unor investiții sociale și personale în formarea profesională.

Autoguvernarea studenților Universității de Stat din Molodva are misiunea de a coagula și valorifica personalitatea carismatică a studenților întru a crea un climat favorabil pentru dezvoltarea și afirmarea acestora.

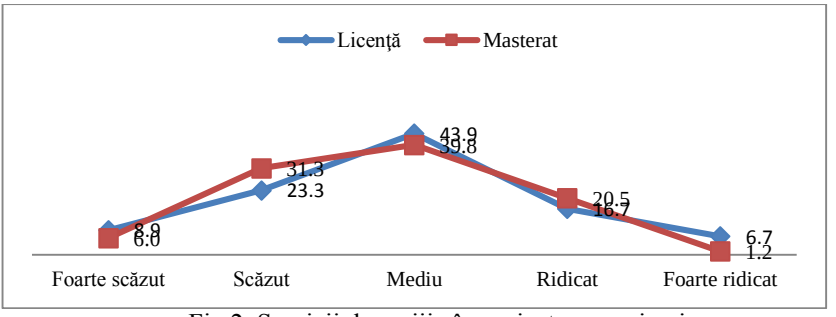


Fig.2. Servicii de sprijin în proiectarea carierei

Un alt factor care are impact puterinic asupra nivelului de motivare a studenților pentru performanțe academice este calitatea vieții studențești. ASUSM își atribuie rolul de a încuraja și promova ideile studenților, cele din urmă fiind acceptate ca indispensabile în procesul de edificare a viitorului Republicii Moldova.

Analiza experienței diferitelor universități din țară și de peste hotare denotă faptul că se aplică o serie de politici coerente pentru a promova un nivel înalt al calității vieții studențești. Din acestea fac parte politici privind: nediscriminarea; exprimare și advocacy; utilizarea proprietăților universității; situațiile de urgență în campus; autoguvernarea studenților; evaluarea în campus a contribuțiilor voluntare ale studenților; conduita și disciplina studenților; procedurile de contestare ale studenților; participarea studenților la guvernare; nedisccriminarea pe baza handicapului și sexului; procedurile de soluționare a reclamațiilor; obligațiile universitare și drepturile studenților etc.

Referințe:

1. FOCŞA-SEMIONOV, S. *Învățarea autoreglată, teorie și aplicații educaționale*. Chișinău: Editura Epigraf, 2010.
2. GOLU, P. *Motivaţia un concept de bază în psihologie*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 2006.
3. POSŢAN, L. *Motivaţia învăţării la vârstele adulte din perspectiva conceptului educaţiei pe parcursul vieţii*/Teză de doctor în pedagogie. Chişinău, 2006. www.cnaa.acad.md.
4. www.usm.md
5. https://policy.ucop.edu/doc

MOTIVAŢIA PENTRU ÎNVĂŢAREA AUTODIRIJATĂ LA PERSOANELE DE VÂRSTĂ ECONOMIC-ACTIVĂ

Maia ŞEVCIUC, Daniela LEAŞENCO

Motivaţia desemnează ansamblul factorilor ce declanşează activitatea personalităţii care, în activitatea de învăţare, orientează conduita celui ce se instruieşte spre realizarea obiectivelor educaţionale. Pe de altă parte, motivaţia constituie o variabilă ce asigură organizarea interioară a comportamentului şi este factorul stimulator al activităţii de învăţare, favorizând obţinerea unor rezultate calitative în activitatea subiectului. A fi motivat pentru activitatea de învăţare înseamnă a fi impulsionat de motive, a te afla într-o stare dinamogenă, mobilizatoare şi direcţionată spre realizarea unor obiective. În momentul actual, s-a modificat substanţial scopul învăţării, deoarece problema se pune nu de a cunoaşte cât mai mult, ci de a se integra cu succes în activităţile din societate. Scopul este de a poseda cunoştinţe ştiinţifice, aplicaţii practice etc., în care sunt antrenate toate competenţele dobândite, aceasta presupunând ca cei ce se instruiesc să-şi dezvolte competenţa de a învăţa să înveţe. Se manifestă şi un moment extrem de important, acela că învăţarea este un proces continuu şi formarea motivaţiei pentru această învăţare, a capacităţii şi încrederii de a achiziţiona o nouă experienţă, care depăşeşte mediul universitar, devine o necesitate primordială şi mereu actuală în contextul social contemporan. Aceste orientări sunt explicate şi în documentele de politică educaţională: Codul educaţiei şi Strategia sectorială Educaţia 2020 [1]. Motivele deţin capacitatea de a genera o stare conflictuală în procesul de învăţare. Astfel, motivaţia pozitivă îl determină pe cel ce se instruieşte să se implice în diverse acţiuni, pe când cea negativă îl îndeamnă să fie reţinut şi să le evite. Tocmai această variabilitate motivaţională este dovada vie a diferenţelor majore dintre oameni, dar şi a diferenţelor de priorităţi la una şi aceeaşi persoană.

Definirea actului învăţării prin raportarea permanentă la ideea de schimbare şi comportament, implică totodată şi permanenta grijă pentru îndeplinirea câtorva condiţii esenţiale, precum: (1) actul învăţării să producă în structurile interioare ale individului o

schimbare; (2) schimbarea produsă să aibă ca factor declanşator experienţa anterioră cumulată; (3) prezenţa acestei schimbări să se exprime în comportamente bine definite, care să dezvolte potenţialul adaptativ al celui implicat în procesul de instruire.

La fel ca şi în cazul tinerilor, învăţarea la persoanele de vârstă economică activă presupune implicaţii ale domeniilor *cognitiv, afectiv* şi *motivaţional*.

Sub aspect cognitiv, semnalăm că, la vârsta adultă, structurile psihice sunt deja foarte bine consolidate, actul învăţării este privit ca o problemă de reorganizare şi restructurare a conţinuturilor informaţionale deţinute, iar latura cognitivă a cunoaşterii se îmbină cu uşurinţă cu cea practică. Elaborarea unui comportament nou sau instalarea modificării comportamentale ca rezultat al unei experienţe individuale şi al unui exerciţiu, şi, totodată, finalizarea unei adaptări psihice şi psihofiziologice pot fi considerate elementele definitorii ale actului învăţării.

Sub aspect afectiv, putem constata o autocunoaştere foarte clară a posibilităţilor de acţiune, precum şi o responsabilitate accentuată privind implicarea în actul învăţării, lucru care conduce în mod direct la creşterea randamentului acţiunilor sale. Sub aspect motivaţional, se înregistrează evoluţia varietăţii de motive implicate în actul învăţării. Motivaţia este acum mult mai complexă, curiozitatea devine un pilon principal în susţinerea actului învăţării, alături de perseverenţă şi cunoaşterea clară a scopurilor.

Motivele pentru care adulţii se implică în actele de învăţare coordonate şi organizate de către instituţii a reprezentat subiectul multiplelor studii de specialitate. Dintre aceste motive, le considerăm ilustrative pe următoarele: (1) dorinţa de a urca pe scara profesională; (2) interesul personal pentru un anumit subiect; (3) menţinerea relaţiilor sociale sau a locului de muncă; (4) dorinţa de a-i sprijini pe ceilalţi sau interesul personal de orice factură.

Fiind luat în considerare un aspect atât de complex precum cel al implicaţiilor motivaţiei în actul învăţării adulţilor, considerăm oportun să discutăm despre ele în contextul mai larg al identificării motivelor care stau la baza acestor acţiuni. Vorbim, în aceste condiţii despre: (1) motive individuale, care se referă la nevoia de afirmare; (2) motive profesionale, care explică determinarea de a învăţa, prin dorinţa acestuia

de a fi un bun profesionist în meseria aleasă; (3) motive sociomorale, care derivă din dorinţa de a obţine aprecierea celor din jur; (4) motive afective, precum frica de pierdere a locului de muncă; (5) motive stimulatorii, concretizate în laudă, apreciere încurajare; (6) motive grupate în jurul dorinţei de succes; (7) motive relaţionale, care apar pe fondul relaţiilor cu ceilalţi; (8) participanţi direcţi sau indirecţi la procesul educativ; (9) motive ale autorealizării, care sunt legate de aspiraţii pentru împlinirea personală; (10) motive inhibitorii, materializate în apariţia unor stări conflictuale [2].

Abordarea fenomenului motivaţional din perspectivă structuralistă consideră motivaţia un *summum* de factori componenţi, cu rol în creşterea sau scăderea eficienţei procesului însuşi. Vorbim, în cazul acesta, despre: tendinţe, valenţe, impulsuri, trebuinţe, intenţii şi motive. Prezenţa interesului pentru o activitate atrage după sine canalizarea unui efort susţinut în direcţia respectivă (condiţie psihologică esenţială), creşterea nivelului de rezistenţă la oboseală şi a capacităţii de a face faţă la situaţii critice. Totodată, existenţa unui interes pentru progres şi performanţă în învăţare reprezintă un reper de bază în crearea în procesul instructiv-educativ a unor situaţii motivante. Tot interesul este direct răspunzător şi de activitatea memoriei implicate în proces. Interesul cognitiv este forma de interes analizată cu precădere în procesul instructiv-educativ.

Acesta poate fi definit şi ca „atitudine pozitivă, activă şi perseverentă faţă de anumite obiecte (fenomene) sau activităţi”. Odată format, acest interes pentru cunoaştere se constituie într-o structură aliată permanent în proces de transformare, antrenând cu fiecare lucru nou cunoscut, dorinţa de a cunoaşte şi altele. Având caracter dinamic, interesul poate fi interpretat din mai multe perspective. Astfel vorbim despre o structură motivaţională, cu treceri de la explorarea intuitivă la cea ştiinţifică, despre o structură acţională, care se constituie în învăţarea de cunoştinţe, formarea de deprinderi şi o latură atitudinală, de reglare, control şi condiţionare. La vârsta adultă, motivaţia umană capătă conotaţii extinse, fiind analizată în raport cu trebuinţele şi motivele pe care le implică, cu particularităţile individuale ale fiecăruia, cu expectanţele proprii şi ale celor din jur, precum şi cu imaginea de sine sau concepţia despre lume şi viaţă a adultului ce se instruieşte. Fiind vorba despre persoane care, pe lângă activitatea de

învăţare mai au şi alte atribuţii în plan profesional şi familial, motivaţia pentru învăţare poate fi formată prin accentuarea, încă de la o vârstă fragedă, a ideii că se impune cu necesitate aplicarea permanentă a principiilor învăţării pe parcursul întregii vieţi. Procesul de formare continuă reprezintă o acţiune de valorificare a motivaţiei pentru învăţare, atât a celei declanşatoare (cunoscută sub denumirea de motivaţie stimul), cât şi a celei ce direcţionează întreaga activitate. Generarea şi orientarea sensului activităţii către acţiuni bine delimitate, conduce la creşterea randamentului celui implicat în învăţare şi aduce cu sine inversarea raportului între efortul depus şi rezultatele obţinute. Formarea motivaţiei proprii pentru învăţare depinde într-o semnificativă măsură de câteva variabile individuale, cu rol de personalizare a întregului proces. Vorbim astfel despre: particularităţi de vârstă; caracteristici individuale; competentele de învăţare pe întreg parcursul vieţii, dobândite; performantele anterioare; nivelul stimei de sine; concepţia despre propria persoană; atitudinea faţă de actul cunoaşterii. Semnificativ de menţionat sub aspectul raţiunilor care ii fac pe adulţi să se implice activ în procesul de învăţare este şi faptul că aceştia sunt conştienţi de utilitatea achiziţiilor pe care le dobândesc în cadrul activităţilor de formare şi instruire. Pentru ei, actul învăţării reprezintă mijlocul de atingere a scopului, nu un scop în sine [3]. Această motivaţie pentru învăţarea permanentă se formează, necontenit, pe parcursul vieţii individului, fiind asociată cu dezvoltarea umană, atât sub aspect psihic, cât şi fizic.

Referințe:

1. Codul educaţiei şi Strategia sectorială Educaţia 2020. https://mecc. gov. md/sites/default/ files/1_strategia_educatia-2020_3.pdf
2. NEACŞU, I. *Învăţarea academică independentă: Ghid metodologic*. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2006.
3. SCHIFIRNET, C. *Educatia adultilor in schimbare*. Bucuresti: Fiat Lux, 1997.

INTERCONEXIUNEA ŞI CONTINUITATEA DINTRE CICLURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR: CADRUL CONCEPTUAL

Tatiana REPIDA

În Codul educației al Republicii Moldova e stipulat că învățământul superior are drept misiune: formarea specialiştilor de înaltă calificare competitivi, pe piața națională şi internațională a muncii; crearea oportunității de formare profesională pe parcursul întregii vieți [1, p.28, art.75].

La rândul său, Cadrul Național al Calificărilor din Republica Moldova descrie finalitățile de studiu şi competențele transversale şi profesionale pe care trebuie să le posede absolvenții ciclului I (Licență), ciclului II (Master) şi ciclului III (Doctorat) [2, p.92-97].

În vederea realizării misiunii învățământului superior, dar şi a finalităților educaționale, atenția se îndreaptă în mod preponderent în direcția realizării interconexiunii şi continuității între şi intra cicluri ale învățământului superior. Această abordare, considerăm, e în măsură să asigure un cadru optim derulării proceselor de predare-învățare în măsură să faciliteze dezvoltarea şi structurarea cunoaşterii la studenți şi prin aceasta a specialistului cerut de piața muncii.

Necesitatea şi oportunitatea acestei abordări derivă din: nivelul scăzut de conexiuni între şi intra ciclurile de învăţământ superior, ceea ce influenţează negativ asupra funcţionalităţii şi eficienţei acestora: repetarea aceloraşi cursuri în cadrul ciclurilor universitare, orientarea spre aceleaşi finalităţi la diferite cicluri, aplicarea aceloraşi tehnologii didactice, incoerenţa competenţelor formate la ieşire cu calificările respective prevăzute de cadrul calificărilor şi incapacitatea de a realiza eficient funcţiile ocupaţionale etc.; realizarea funcţionalităţii ciclurilor de învăţământ superior în raport cu specificul şi misiunea sa; racordarea la standardele şi experienţele europene în domeniul învăţământului superior.

Ideea realizării conexiunii şi continuității dintre cicluri de învățământ a luat naştere din necesitatea de a articula diferite niveluri şi tipuri de legături între ciclurile de învățământ (licență, masterat şi doctorat), încât ele să devină continue în timp şi spațiu.

Fiecare ciclu de învățământ universitar constituie o deschidere spre învățarea continuă, spre autoeducație.

Scopul final al realizării conexiunii și continuității între și intra ciclurile de învățământ superior este de a spori eficiența pregătirii profesionale, dar și personale.

În sens filosofic: 1. *conexiunea generală* (sau *universală*) este egală cu totalitatea formelor de legătură, interacțiune și condiționare reciprocă a obiectelor și fenomenelor în mișcare din Univers; 2. *Conexiunea inversă* – feedback: în general, prin conexiune se înțelege legătura între două sau mai multe obiecte sau fenomene; relație, raport, conexitate; în sens îngust: *conexiunea* este legătura strânsă, ce au între ele unele lucruri; raport, relațiune, înlănțuire; conexiune de idei. Termenul *continuitate* înseamnă o categorie filozofică ce desemnează distribuția și succesiunea neîntreruptă în spațiu și timp a structurii și dinamismului materiei. În literatura filosofică *continuitatea* mai este definită ca o condiție a procesului de dezvoltare.

Pornind de la aceste semnificații ale conexiunii și continuității, pentru noi primează să determinăm ce rol îndeplinesc legăturile și continuitatea între ciclurile de învățământ superior în formarea personală și profesională a absolvenților universitari.

Analiza literaturii de specialitate din domeniul ce ne interesează ne permite să menționăm existența unor cercetări, dar și puncte de vedere în problema conexiunii și continuității. Din perspectiva pedagogică, dar și cea psihologică, continuitatea este abordată ca dimensiune a fenomenului educațional de către cercetătoarea O.Dandara [3].

În viziunea cercetătorului român S.Cristea, continuitatea dintre nivelurile și treptele școlare este tratată ca obiectiv general strategic, principiu metodologic, dar și condiție structurală, necesară pentru realizarea integrală a funcțiilor generale ale sistemului de învățământ, care vizează formarea și dezvoltarea studenților pentru integrarea lor optimă în comunitate, societate, în plan cultural, civic și economic [4, p.600]. Continuitatea își găsește expresia în categoria de principii pedagogice. În literatură întâlnim formulate astfel de principii ca: *principiul abordării sistemice, al continuității și consecutivității*; *principiul sistematizării și continuității* (principiu didactic); *principiul unității și continuității* (principiu de educație); *principiul conexiunii inverse* (feedback); *principiul unității, continuității și sistematizării*.

Cercetătorul Vl.Guțu atenționează că principiul sistematizării și continuității exprimă cerința realizării continuității intracurriculare și intercurriculare. În viziunea cercetătorului, acest proces vizează: continuitatea în organizarea unităților de învățare interdisciplinară, de la clasă la clasă, de la treaptă la treaptă (de la un curs la alt curs, de la ciclu la alt ciclu – *sublin. ne aparține*); continuitatea în proiectarea finalităților și formarea competențelor la elevi (studenți); continuitatea organizării conținuturilor în plan intercultural; continuitatea în aplicarea strategiilor didactice și a celor de evaluare [5, p.305].

În perspectiva psihologiei generale și a psihologiei sociale, continuitatea este analizată de către cercetătorii români M.Zlate și A.Neculau. A.Neculau abordează continuitatea în cadrul educației permanente ca principiu metodologic, mijloc/instrument ce ar putea lichida ruptura ce există între învățământul pe cicluri, tehnică specifică de acțiune [6, p.71]. M.Zlate abordează continuitatea ca un proces integru de dezvoltare a personalității; fenomenele psihice se află în continuă dezvoltare și devenire [7, p.319].

Așa cum arată cercetările în materia de conexiune și continuitate în știința și practica educațională, s-a creat o situație contradictorie, când, pe de o parte, continuitatea se realizează sub multe aspecte, iar pe de altă parte, problema vizată rămâne cercetată insuficient, referindu-ne la interconexiunea dintre cicluri de învățământ superior pe dimensiunile: politici educaționale, planuri de învățământ pe cicluri, curricula pe discipline, stagii de practică, calificări și finalități pe domenii și cicluri etc.

Menționăm că scopul cercetării problemei vizate constă în determinarea modalităților de realizare a interconexiunii și continuității între ciclurile de învățământ superior în raport cu cerințele Cadrului Național al Calificărilor din Republica Moldova.

Privind unele aspecte metodologice ale interconexiunii și continuității dintre cicluri și dintre ciclurile de învățământ superior, constatăm: continuitatea nu înseamnă o linie dreaptă continuă, ci diverse nivele discrete; interconexiunea și continuitatea nu se produc oricând și oricum. Ele devin posibile și eficiente doar în anumite condiții; numai atunci când documentele curriculare cer acest lucru și când sunt puse în mișcare forțele intelectuale ale studenților, care se află în centrul procesului didactic.

Pentru asigurarea conexiunii şi contiuităţii între şi intra cicluri de învăţământ superior, este necesară o abordare cuantificată a dimensiunilor de formare. În acest caz, este vorba despre finalităţile pe discipline corelate cu finalităţile pentru fiecare ciclu. Astfel, analiza corespondenţei dintre aceste dimensiuni denotă faptul că nu întotdeauna există relaţii unitare între acestea, fiind atestate lipsuri sau dublări, care urmează a fi sincronizate.

În concluzie, în favoarea promovării acestei abordări pledează argumentul de natură performant-informativ, care ia în considerație avantajele interconexiunii și continuității dintre cicluri, ce integrează efectiv toate dimensiunile procesului educațional.

Referințe:

1. Codul educaţiei al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial* din 24.10.2014, nr. 319-324, art. 634.
2. GUȚU, V. (coord.), BÎRNAZ, N., DANDARA, O. et al. *Cadrul de referinţă al curriculumului universitar*. Chişinău: CEP USM, 2015. 104 p.
3. DANDARA, O. Continuitatea – dimensiune inerentă a fenomenului educațional. În: *Revista de teorie și practică educațională „Didactica Pro…”*. Chișinău: „Bons Offices” S.R.L., 2006, nr.10, p.26-30.
4. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie.* Vol. I. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p.
5. GUȚU, Vl. *Pedagogie.* Chișinău: CEP USM, 2013. 507 p.
6. NECULAU, A. *Educația adulților. Experiențe românești.* Iași: Polirom, 2004. 219 p.
7. ZLATE, M. *Fundamentele psihologiei.* Ediția a IV-a. Iași: Polirom, 2009. 334 p.

CADRUL SITUAŢIONAL ÎN FORMAREA PERSONALITĂŢII: INTERACŢIUNE ŞI COOPERARE

Carolina ŢURCANU

Personalitatea este rezultatul influenţei relaţiilor interpersonale în care individul este plasat, rezultatul influenţei mediului social, cultural şi al activităţii în care el este implicat. P.Sanet consideră că „personalitatea este un ansamblu de operaţii, care servesc individului pentru a construi, menţine şi perfecţiona unitatea sa şi distincţia sa faţă de restul lumii". Un alt autor, P.Francli, consideră că omul „se construieşte pe el însuşi, factorii nefiind decât materia brută pentru această operă de autoconstruire prin fapte, prin acte responsabile" [*apud* 2].

Dimensiunea-cheie a concepţiilor asupra personalităţii este aceea de a considera trăsătura de personalitate drept un concept fundamental. În termenii trăsăturilor, personalitatea sintetizează şi manifestă esenţa unor comportamente. Personalitatea este, socialmente, „construită" din comportamente.

Conceperea personalităţii drept construcţie socială evoluează prin afirmaţia că personalitatea nu poate fi localizată inclusiv în individ, dar este creată de către relaţiile sociale. Doar interdependenţa socială conturează formarea personalităţii. De facto, condiţionarea reciprocă persoană-situaţie relevă particularităţile specifice ale sistemului mediator: cunoştinţele şi concepţiile individului, mediul său de prelucrare a informaţiei, emoţiile şi atitudinile, comportamentul. Cadrul contextual solicită nu doar secţiuni, cum ar fi sistemul cognitiv sau cel afectiv, nu doar o persoană abstractă, ruptă de context, ci o persoană în situaţie [1].

Tocmai condiţiile situaţionale vor duce la anumite urmări în plan comportamental, în funcţie de probabilităţile determinate de situaţie. Luând în consideraţie cele menţionate anterior, se reliefează două repere:

1) pe de o parte, în anumite situaţii, individul va aştepta să se întâmple anumite evenimente, le va percepe viitorul în funcţie de contextul situaţional;

2) pe de altă parte, vom constata că indivizii ataşează anumitor

situaţii o încărcătură afectivă, de natură să determine un anumit comportament.

Situaţia oferă suport ulterior pentru managementul, orientarea, stimularea comportamentului. Orice demers educaţional, în acest context, trebuie să se bazeze pe utilizarea „proprietăţilor situaţionale" şi a „tipurilor de situaţii".

Din perspectiva cadrului situaţional, deducem necesitatea unei taxonomii a situaţiilor educaţionale. D.Magmesson consideră că o taxonomie a situaţiilor educaţionale e posibilă atâta timp, cât există ordine şi regularitate în mediul social. În caz că aceste condiţii ale mediului sunt acoperite, se preconizează un comportament logic, din partea indivizilor, subordonat unui scop. În funcţie de unele caracteristici comune, stimulii, evenimentele pot fi categorisite în grupuri omogene. În funcţie de diferite criterii/indicatori pentru a-şi atinge scopurile şi pentru un anumit tip de comportament în mediul social, pot fi clasificate şi situaţii educaţionale. Originea şi regularitatea din mediul social pot fi exprimate în termeni de norme sociale, reguli, comportamente, identificându-se semnificaţii ale acestora pentru indivizi.

Componenta cognitivă este componentă esenţială în dezvoltarea personalităţii. Inteligenţa umană se dezvoltă şi se afirmă numai într-un mediu sociocultural stimulativ: E.Durkeim, M.Manss, J.Bruner, J.Piaget, L.Vigotski, M.Gilly, R.Plety.

E.Durkeim consideră că organizarea socială asigură libertate indivizilor în a stabili raporturi, a identifica cauze, a-şi reprezenta logic mediul social.

J.Bruner pune în evidenţă rolul pe care îl deţine socialul în dezvoltarea personalităţii. Evaluarea şi cultivarea instrumentelor cognitive este realizată prin raportarea interindividuală, prin interacţiunile favorizate de un anumit context social şi interactiv. Progresul intelectual, observabil şi măsurabil, este asigurat de interacţiunile într-o situaţie socială dată, cauzat de un anumit context stimulator.

Interacţiunea poate lua forma cooperării sau a conflictului.

În cazul *cooperării*, fiecare individ participă la iniţiativa comună. M.Gilly a identificat patru situaţii tipice de „coelaborare": colaborarea prin consimţire; „coconstrucţia" prin colaborare fără dezacord,

definită prin găsirea unei soluţii în comun; confruntarea prin refuz simplu; confruntarea contradictorie, prin opoziţia punctelor de vedere.

Expresia „coconstrucţie" şi „coelaborare" sunt utilizate prin a desemna două mecanisme diferite: primele două situaţii expuse anterior desemnează mecanismul cooperării, celelalte două – conflictul sociocognitiv. Ele au însă un punct comun: construirea unor diade simetrice. Interacţiunile cele mai eficace sunt deci interacţiunile strict paritare. În învăţarea prin cooperare, scrie R.Plety, este important ca educabilii să aibă roluri diferite. Este interesant de observat indicatorii cooperării: recunoașterea valorii altora, încrederea reciprocă, comunicarea informaţiilor, percepţia influenţei în grup.

Prin cooperare cu alţii, individul interiorizează valorile, normele sociale. Diverse modalităţi de cooperare și de interacţiune pot dicta conflicte sociocognitive. Altfel spus, nu orice tip de interacţiune generează progresul, ci doar acela care obligă partenerii să aplice instrumente cognitive, care să le ofere soluţii adecvate în situaţia de problemă cu care se confruntă. Progresele semnificative, procesul de construcţie sunt asigurate doar de o confruntare între soluţii divergente și între grupe de educabili, cu niveluri cognitive diferite. Conflictul se instalează nu doar între soluţii divergente, ci şi între indivizi, grupuri. Acesta este de natură socioculturală. Conflictul nu este doar o distructurare, o sursă de dezechilibru şi de tensiune, ci şi o condiţie indispensabilă (dar nu suficientă) dezvoltării cognitive. M.Monteil accentuează faptul că conflictul sociocognitiv nu doar accelerează formarea de structuri operatorii, dar şi motivează individul în interacţiune şi în învăţare în grup.

Am menţionat deja că nu orice conflict sociocognitiv poate provoca dezvoltarea intelectuală. Cooperarea educabililor într-un conflict sociocognitiv se manifestă dacă acestea ţin de trepte diferite de dezvoltare. Organizarea activităţii didactice de o manieră care să stimuleze o situaţie de opoziţie (contradicţie) este condiţia apariţiei conflictului. Aceasta, la rândul său, determină o relaţie de comunicare, schimb de informaţie, stimulare reciprocă. Consensul, ca alternativă, are efect benefic doar dacă este perfect raţionalizat, dacă accentul se deplasează de la competenţele indivizilor către relaţiile lor în grup și dacă nimic nu blochează dezbaterile și interconexiunile acestora.

Dezvoltarea inteligenţei are incidenţă asupra diferenţei dintre

indivizii care participă la interacţiuni. Aceste diferenţe pot fi reduse, prin instruirea și prin comuncarea sociocognitivă. Pentru a diminua diferenţele, este necesar de a orienta educabilii în acţiuni de „confruntare” sau de imitare, prin activitatea în grupuri.

Elaborarea unor instrumente cognitive performante, care pot genera noi achiziţii, inclusiv cele de comportament social adecvat au drept reper pregătirea și gestionarea unor „situaţii educaţionale”, în care individului să i se ofere posibilitatea de a cerceta împreună cu alţii, de a înţelege, de a analiza, de a sintetiza, de a generaliza, de a proiecta etc. În acest context, socializarea este procesul de achiziţionare și de adaptare, de integrare permanentă și de interiorizare a normelor și a valorilor sociale [2]. Aşadar, asimilarea, prin interacţiune cu alţii, în diferite situaţii, a unor modele de conduită socială, a unor cunoștinţe, sau a unor norme și reguli, puse în circulaţie într-o societate, asigură în mare parte formarea/dezvoltarea personalităţii.

Referinţe:

1. CHIRIAC, A., GUŢU, Vl. *Educaţia interculturală în învăţământul superior*. Chișinău: C.n. Combinatul poligrafic, 2012. 208 p.
2. NICOLAU, A. *Psihologie socială. Aspecte contemporane*. Iași: Polirom, 1996. 128 p.

IMPACTUL MANIFESTĂRII ANXIETĂȚII LA GESTANTE

Corina VASILACHE

Viaţa este o flacără ce se stinge adesea,
dar recapătă scânteie de câte ori se naște un copil.
B. Shaw

Sarcina este un moment minunat în viaţa unei femei. Corpul și spiritul ei sunt în întregime mobilizate de noua viaţă pe care o simte pulsând în ea. Cele nouă luni de aşteptare sunt sursa unei mulţimi de întrebări, întrebări pe care femeia și le pune chiar înainte de a fi însărcinată. Sarcina și naşterea sunt la fel de obișnuite și necesare ca și respiraţia, gândirea, munca, iubirea și la fel de extraordinare ca și o aventură spectaculoasă într-o lume nouă.

Ele marchează o nouă etapă de evoluţie interioară, care uneori cere timp și efort de adaptare. Astăzi, omenirea a acumulat extrem de multe

cunoştinţe în toate domeniile, iar medicina, ştiinţa trupului şi a sufletului omenesc a achiziţionat un bogat palmares de descoperiri, care ne ajută să ne facem experienţa mai frumoasă, cu condiţia să abordăm un stil de viaţă sănătos şi un mod de gândire pozitiv, pentru împlinirea personalităţii noastre.

Trebuie să recunoaştem că sarcina aduce cu sine, pe lângă momente plăcute, şi o serie de disconforturi, de schimbări psihice, fizice şi sociale, însă aprecierea dificultăţii lor depinde de puterea cu care noi ne înarmăm, prin autosugestie, gândire pozitivă sau prin încurajarea susţinută din partea celor din jur. Sarcina este corelată cu apariţia tulburărilor anxioase, acestea putând reprezenta un stadiu incipient în apariţia depresiei post-partum. Conform statisticilor, aproximativ una din opt femei însărcinate va dezvolta o tulburare anxioasă, care, netratată, poate conduce la una dintre următoarele situaţii: naştere prematură; greutatea scăzută a fătului pentru vârsta gestaţională; grade diferite de microcefalie şi alte dizabilităţi; naştere şi tranvaliu mai dificile; agitaţie crescută a nou-născutului; iritabilitatea sugarului până la vârsta de 6 luni; dificultăţi de alăptare; posibile dificultăţi de învăţare şi de atenţie ale copilului odată ce se dezvoltă. În legătură cu faptul că starea de neliniște este una distructivă, se impune necesitatea de a căuta anumite căi de reglare, de corectare a ei.

În timpul graviditătii, multe femei trăiesc sentimente ciudate: de la momente de linişte şi fericire la stări de nervozitate accentuată, pot să râdă şi să plângă în acelaşi timp, simt o fericire fără seamăn, precum şi o teamă profundă. Permanenta obsesie, de pericolul de viaţa lor şi a copilului; de pierderea controlului în comportament; de complicaţii, multiplică sentimentul de anxietate [3, p.20-21].

Alte cauze care ar multiplica sentimentul de anxietate sunt:

- *Teama gravidei de a nu fi în stare să ofere suficientă dragoste copilului*

Femeia gravidă, deşi încântată şi mândră că va avea un copil, începe să gândească şi să se întrebe dacă nu îi va fi greu să dezvolte un sentiment de dragoste pentru o fiinţă pe care nu a văzut-o încă.

Când încep să fie percepute mişcările fetale, viitoarea mamă începe să înţeleagă că de fapt este vorba de o persoană reală şi atunci afecţiunea sa faţă de viitorul copil creşte. În alte cazuri, afecţiunea

mamei faţă de viitorul copil apare în momentul în care femeia gravidă vede primele imagini ecografice ale fătului şi-i aude inima bătând. Există şi cazuri în care dragostea faţă de copil ia naştere abia în momentul în care mama este antrenată în îngrijirea copilului. Dragostea va veni la timpul său.

- *Îndoiala gravidei pentru propria sa „maturitate"*

Din momentul în care li se confirmă că sunt însărcinate, tot mai multe femei se întreabă dacă sunt destul de „mature" pentru a avea un copil, pentru a îngriji şi educa corespunzător un copil.

- *Frica pentru copil*

În perioada de graviditate, multe femei au vise înfricoşătoare şi coşmaruri în legătură cu viitorul copil. Ele visează naşteri foarte grele, copii malformaţi, copii morţi. În urma acestor vise, femeile gravide trăiesc o frică neîntemeiată pentru copilul lor. Grijile pentru sănătatea fătului sunt proiectate în subconştient, iar în felul acesta psihicul „se descarcă".

- *Îngrijorarea gravidei de a nu primi sprijin din partea partenerului sau a familiei lărgite*

Unele femei însărcinate trăiesc sentimentul că pot fi părăsite de partener. Femeia gravidă este anxioasă şi nemulţumită din cauza că: Se simte mai vulnerabilă decât oricând şi solicită mai multă îngrijire şi afecţiune; chiar dacă primeşte această atenţie de la partener, dar simte că ar putea să i se ofere şi mai mult, atunci are sentimentul că este părăsită şi neglijată; Pe zi ce trece simte că depinde tot mai mult de partener şi-i este greu să accepte că nu mai poate fi la fel de independentă ca înainte de sarcină; Simte ca fiind incompatibile statutul de mamă cu cel de iubită. Altele sunt îngrijorate şi de faptul că nu vor primi sprijin şi înţelegere din partea familiei lărgite. Chiar dacă aceste îngrijorări nu sunt justificate, ele produc nelinişte în echilibrul psihic al femeii gravide.

- *Teama legată de transmiterea unor boli viitorului copil*

Pe lângă îngrijorarea că vor da viaţă unui copil cu malformaţii, multe dintre femeile gravide se tem să nu transmită anumite boli viitorului copil. Acest lucru se întâmplă frecvent în cazul femeilor care suferă de boli transmisibile şi/sau ereditare. Această reacţie este firească şi nu este altceva decât dovada faptului că viitoarea mamă este conştientă de responsabilitatea pe care o are asupra sănătăţii copilului.

Pentru îndepărtarea acestor temeri şi pentru a avea certitudinea că viitorul copil se va naşte sănătos, pasul esenţial pe care femeia gravidă trebuie să-l facă este consultarea unui medic specialist.

- *Teama de momentul naşterii*

Cu cât momentul naşterii se apropie mai mult, frica femeii gravide este mai mare. Pe parcursul celor nouă luni ea s-a obişnuit cu schimbările inerente perioadei de sarcină, dar acum se află în faţa necunoscutului: „*Cum va decurge travaliul?*", „*Va face faţă durerilor naşterii?*", „*Dacă ceva nu va merge bine şi viaţa ei sau a copilului va fi pusă în pericol?*". Aceste trăiri sunt normale, iar femeia aflată în pragul naşterii trebuie să gândească pozitiv pentru ea şi pentru copilul său [1, p.48-54]. Pe lângă toate aceste temeri care declanşează apariţia anxietăţii, se mai alătură şi hormonii din timpul sarcinii care influenţează starea psihosomatică a gravidei. În consecinţă, se poate afirma că sarcina constituie pentru femeie o perioadă de criză, determinată de tendinţe contradictorii, dar şi de situaţia fizică deosebită în care se află. Această criză oferă femeii un alt rol şi-i impune un alt statut. Perioada aceasta este determinată şi de faptul că vechile atitudini, obiceiuri şi deprinderi nu mai corespund condiţiilor actuale ale femeii, care implică o maturitate psihologică. Criza psihologică poate determina în acelaşi timp reapariţia unor conflicte stinse, evidenţierea unor tendinţe opuse, a unor anxietăţi mascate sau compensate, care impun gravidei mari eforturi adaptative [3, p.37]. Sarcina normală implică un efort de compensare şi adaptare somatic, ci şi de modelare psihologică de care trebuie să se ţină seama în îngrijirea prenatală.

Referinţe:

1. COJOCARU, Ş. (coord.), TĂBUŞCĂ, D., STAN, D., VÎLCU, V. *Consilierea gravidei şi a tinerelor mame. Ghid pentru asistenţi sociali.* Iaşi: Lumen, 2004. 167 p.
2. GRAHAM, J. *Biblia femeii gravide. Ghid practic urmărind evoluţia şi problemele sarcinii lună de lună, starea gravidei şi a fătului.* Traducere de R.DIACONU. Chişinău: Elit, 1991. 239 p.
3. STRATULAT, P. (coord.), MOŞIN, V., BOLOGAN, I. *Pregătirea psiho-emoţională a gravidei şi a membrilor familiei ei.* Chişinău: Civitas, 2005. 240 p.

GÂNDIREA CRITICĂ, CAPITAL INTELECTUAL AL CADRELOR DIDACTICE UNIVERSITARE

Nadejda BUTNARI, Nina BÎRNAZ

Societatea axată pe cunoaștere, impune un set de competențe cadrelor didactice universitare care prin esența profesiei au menirea de a forma viitori specialiști. În acest context, competențele transversale *creativitatea, antreprenoriatul, inventivitatea, abilitatea de implementare, gândirea reflexivă* și *luarea deciziilor rezonabile* se integrează în domeniul ***gândirea critică și inovativă,*** clasificate de UNESCO în Cadrul global al domeniilor de învățare [6].

Multe definiții actuale ale gândirii critice reflectă gândirea reflexivă, cu accent pus pe cunoaștere [2]. Pornind de la această premisă, prezentăm câteva definiții ale gândirii critice.

Gândirea critică reprezintă un sistem de judecăți referitor la analiza obiectelor și fenomenelor, din care rezultă formularea de concluzii, emiterea de idei, interpretări și aplicarea acestora în situații concrete și rezolvarea de probleme [5].

Fundaţia americană pentru gândire critică consideră că gândirea critică este: „…mod de gândire despre un subiect, conţinut sau problemă, în care gânditorul îmbunătăţeşte calitatea gândirii sale prin analiză, evaluare şi restructurare” [7]. Gândirea critică este un proces psihic complex, care cuprinde un ansamblu de dimensiuni exprimate prin „trăsături sau virtuţi intelectuale” angajate cognitiv, raţional, reflexiv, la nivel de:

- *integritate intelectuală:* autonomie intelectuală, empatie intelectuală (cu deschidere spre empatia motivaţională şi empatia afectivă);
- *calităţi cognitive:* raţionale, reflexive;
- *calități noncognitive:* motivaţionale, afective, caracteriale, exprimate în termeni de încredere şi perseverenţă intelectuală, imparţialitate în luarea deciziilor intelectuale [adaptat, 1].

Prin urmare, gândirea critică este în contradicţie cu operaţii elementare de gândire:

- achiziţionarea şi stocarea mecanică a informaţiei, aceasta implicând un demers cognitiv de prelucrare a informaţiei;

- posedarea unui set de abilităţi, gândirea critică implicând de fapt, utilizarea continuă a acestora;
- utilizarea simplistă a acestor abilităţi, gândirea critică implicând operaţii de intervenţie şi autocorectare a propriilor judecăţi pentru obţinerea unor rezultate pozitive. Astfel, nu este deloc surprinzător faptul că în ultimele decenii ale secolului trecut gândirea critică şi dezvoltarea acestei abilităţi au devenit mai proeminente în educaţie [4]. În acest sens, s-a dezvoltat un cadru necesar pentru dezvoltarea gândirii critice, care se referă în principal la ***următoarele aspecte:***

- ***Timp:*** procesul de formare a noilor idei, convingeri, puncte de vedere personale este unul complex şi de lungă durată;
- ***Caracterul selectiv:*** crearea şi oferirea oportunităţilor de exprimare trebuie să aibă la bază principiul expunerii argumentate, gândirea critică fiind în opoziţie cu: gândirea oportunistă, atunci când se acceptă adevăruri admise de cei din jur fără a fi cercetate; gândirea superficială, atunci când nu se pun în legătură cogniţiile cu faptele persoanei; [adaptat 3, p.67];
- ***Diversitatea*****:** acest aspect reflectă faptul că odată ce gânditorul se simte liber de a-şi expune propriul punct de vedere şi renunţă la convingerea că există un singur răspuns corect, apare diversitatea de opinii şi idei.

În acest context, cadrele didactice universitare e necesar să-şi proiecteze demersul educaţional prin formularea obiectivelor de instruire ce implică gândirea critică a studenţilor. În vederea realizării acestor obiective, e necesar să li se ofere studenţilor sarcini, rezolvarea cărora realizează obiectivele. Cu cât sarcinile formulate de către profesor în procesul educaţional de formare vor avea caracter mai problematic, cu atât gândirea critică implicată în rezolvarea lor va fi mai valoroasă. Acest tip de obiective şi sarcini presupun adaptarea metodelor care să stimuleze dezvoltarea gândirii critice. Astfel de ***metode*** sunt: *studiul de caz, dialogul, simulările* etc. Ne vom referi în continuare la metoda *studiului de caz* din perspectiva dezvoltării gândirii critice. Studiul de caz reprezintă o metodă de confruntare directă a studenţilor cu o situaţie reală, autentică, luată drept exemplu reprezentativ pentru un ansamblu de situaţii şi evenimente problematice. Studiul de caz este o metodă didactică relevantă cadrului de dezvoltare a gândirii critice, întrucât permite:

- realizarea contactului studenţilor cu realităţile complexe, autentice dintr-un domeniu dat, cu scopul familiarizării acestora cu aspectele posibile şi pentru a le dezvolta capacităţile decizionale, operative, optime şi abilităţile de a soluţiona eventualele probleme;
- verificarea gradului de operaţionalitate a cunoştinţelor însuşite, a priceperilor şi deprinderilor, a comportamentelor, în situaţii limită;
- sistematizarea şi consolidarea cunoştinţelor, autoevaluarea din partea fiecărui participant în parte, a gradului de aplicabilitate a acestora în situaţiile create;
- educarea personalităţii, a atitudinilor faţă de ceilalţi participanţi şi faţă de cazul respectiv, tratarea cu maturiate a situaţiilor
- exersarea capacităţilor organizatorice, de conducere, de evaluare şi decizie asemeni unei situaţii reale;

Astfel, pentru ca o situaţie să poată fi considerată şi analizată precum un „caz" reprezentativ pentru un domeniu, ea trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

- să fie autentică şi semnificativă în raport cu obiectivele prefigurate, condensând esenţialul;
- să aibă valoare instructivă în raport cu competenţele profesionale, ştiinţifice şi etice;
- să aibă un caracter incitant, motivând participanţii la soluţionarea lui, corespunzând pregătirii şi intereselor acestora;
- să solicite participarea activă a tuturor studenţilor în obţinerea de soluţii, asumându-şi responsabilitea rezolvării cazului.

Astfel, gândirea critică reprezintă capitalul intelectual al cadrelor didactice universitare, o formă de capital uman, prin prisma căruia aceştia proiectează şi desfăşoară activitatea didactică în vederea stimulării la studenţi a creativităţii, spiritului de iniţiativă, implicării lor în rezolvarea problemelor, evaluarea riscurilor, luarea deciziilor şi gestionarea constructivă a comportamentului în anumite contexte de învăţare.

Referinţe:

1. CRISTEA, S. Dezvoltarea gândirii critice. În: *Didactica Pro: Revistă de teorie și practică educațională.* Chișinău: Centrul Educațional PRO DIDACTICA, nr. 3 (97), 2016. 60 p.
2. FISHER, A. *Critical thinking: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

3. MARGA, A. *Argumentarea*. Bucureşti: Editura Academiei Române, 2010.
4. PITHERS, R.T., SODEN R. Critical thinking in education: In: *A review. Educational Research*, 42(3), 237-249.
5. БУТЕНКО, А.В., ХОДОС, Е.А. *Критическое мышление: метод, теория, практика*. Учеб.-метод. пособие. М.: Мирос, 2002. 176 с.
6. 2013 Asia-Pacific Education Research Institutes Network (ERI-Net) Regional Study on Transversal competencies in education policy and practice.
7. https://www.criticalthinking.org/

EDIFICAREA APEXULUI INTELECTUAL PRIN RALIERE LA FINALITĂŢILE EDUCAŢIONALE

Olga DICUSARĂ

Ne aflăm în secolul educaţiei permanente, în care idealul educaţional solicită competenţe de un nivel înalt şi o personalitate uşor adaptabilă la orice mediu. Idealul educaţional al şcolii din Republica Moldova confirmă acest lucru prin „formarea personalităţii cu spirit de iniţiativă, capabilă de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoştinţe şi competenţe necesare pentru angajare pe piaţa muncii, dar şi independenţă de opinie şi acţiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naţionale şi universale asumate” [2]. În acest context, avem convingerea că studierea cât mai profundă a personalităţii elevilor de azi va contribui considerabil la dezvoltarea şi formarea cetăţenilor de mâine. În legătură cu iniţiativa, sau în cazul nostru *spiritul de iniţiativă*, Hubbard (1942) afirma că aceasta înseamnă să faci ceea ce trebuie, fără a ţi se spune, în timp ce Frese şi Fay (2001) o definesc ca un comportament profesional caracterizat prin autonomie, abordare proactivă şi perseverenţă în depăşirea dificultăţilor ce apar în drumul spre atingerea unui obiectiv.

Prin urmare, dăm dovadă de spirit de iniţiativă când facem lucruri fără a ni se spune, când aflăm ce trebuie să ştim, când nu ne dăm bătuţi în situaţii dificile, când identificăm şi profităm de oportunităţile pe care alţii le ignoră, precum şi atunci când acţionăm în loc să reacţionăm. Inevitabil este faptul că toate aceste comportamente sunt importante pentru un viitor specialist în domeniul său de activitate profesională [5]. Iniţiativa are un rol tot mai important, îndeosebi când

este influenţată de către vectorul motivaţional. Motivaţia intrinsecă şi cea extrinsecă nu se exclud, ci se completează reciproc.

Ambele forme ale motivaţiei sunt influenţate profund de procesul de automotivare. *Automotivarea* presupune capacitatea personală de a găsi motivaţii suficient de puternice pentru activitate, inclusiv învăţarea academică, chiar şi în situaţii şi/sau contexte de rutină, mai puţin interesante sau atractive, dar importante pentru afirmarea şi evoluţia personală şi/sau obligatorii, cu grad crescut de responsabilitate. Automotivarea este abilitatea de a face ceea ce trebuie făcut, fără influenţă din partea altor persoane sau situaţii. Persoanele cu automotivare pot găsi un motiv şi puterea de a finaliza o sarcină, chiar şi atunci când este dificil, fără a renunţa, sau a avea nevoie de o alta care să le încurajeze. Automotivarea este determinată de:

- Nivelul de iniţiativă în stabilirea unor obiective provocatoare.
- Încrederea că ai aptitudini şi competenţe pentru a atinge ţintele propuse.
- Credinţa că dacă depui suficient efort, vei reuşi cu succes.

Patru factori se consideră esenţiali pentru a-ţi construi un nivel înalt de automotivare:

- ✓ încrederea în sine şi autoeficacitate;
- ✓ gândirea pozitivă;
- ✓ concentrare şi obiective consistente şi valoroase;
- ✓ mediul motivaţional [3, p.328].

Astfel, conchidem că *automotivarea* este principalul atribut al eficacităţii individului, cea mai importantă condiţie pentru autorealizare. Aceasta reprezintă un proces de creare, susţinere şi realizare care se bazează pe alegerea conştientă a individului şi satisfacerea trebuinţelor acestuia şi presupune capacitatea personală de a găsi motivaţii suficient de puternice pentru activitate. Fiecare persoană are puterea de a-şi coordona şi gestiona aspectele vieţii prin corectare şi trasare de scopuri, care să derive din interior şi să-l ajute în obţinerea performanţelor, ce i-ar asigura tânărului de azi eficienţă – condiţie *sine qua non* în reuşita personală şi profesională. În fiecare dintre noi este ascuns un potenţial enorm care necesită a fi valorificat, dar pentru aceasta el necesită a fi descoperit şi pus în contribuţie, lucru ce are nevoie de efort, proces de acţiune voinţă şi ambiţie.

Autoaprecierea este considerată astăzi ca un concept plurivalent, ce înseamnă mult mai mult decât modul cum se văd tinerii pe ei înşişi,

fiind un proces complex, ce contribuie la integrare şi adaptarea acestora la mediul social, profesional şi familial.

Autoaprecierea se clasifică ierarhic printre factorii decisivi care acţionează în vederea dezvoltării armonioase a personalităţii tânărului şi a reuşitei sale, prin performanţe şi eficienţă. Astăzi, la nivel mondial, autoaprecierea personalităţii a devenit, pentru unele ţări, politică de stat. Se investesc mari fonduri şi s-au creat instituţii specializate care se ocupă, prin anumite programe, de educare, în acest sens, a individului. Autoaprecierea influenţează calitatea activităţii persoanei, marcând, concomitent, şi un impact major în procesul de dezvoltare a personalităţii individului. Generaţia de azi, care este, comparativ cu cele precedente, cea mai dinamică şi aparţine unei epoci a divertis-mentului, este, în acelaşi timp, generaţia care denotă o doză a plictiselii, a indiferenţei şi a confuziei; ea rămâne eclipsată de întrebările tinerilor din secolul precedent sau ai deceniilor trecute, purtând o conotaţie mai sporită a intensităţii: *Care sunt şansele de a mă afirma şi cum să reuşesc acest lucru?* Răspunsul la aceste întrebări se referă la cunoaşterea însuşirilor definitorii de personalitate, a aptitudinilor, a sistemului motivaţional şi celui valoric.

De aici imperativul de a creşte stima de sine, capacităţile de autoanaliză şi autocontrol, de comunicare şi de relaţionare prin conectarea interpersonală, autoapreciere potrivită şi definirea adecvată a rolului şi statutului, care să asigure ridicarea la o nouă treaptă a autoafirmării în reuşită şi succes [6, p.26]. Instituţiile de învăţământ au ca finalitate pregătirea beneficiarului pentru activitatea ulterioară, dezvoltarea competenţelor acestuia. Seneca, încă din sec.I e.n., spunea că „nu pentru şcoală, ci pentru viaţă învăţăm”. J. Dewey (sec.XIX) – pedagog american – a completat ideea lui Seneca, susţinând că „şcoala nu trebuie să pregătească pentru viaţă, ci să fie însăşi viaţa”.

Astfel, elevul studiind de-a lungul anilor, trebuie să ajungă o persoană capabilă de a se manifesta prin comunicarea eficientă în diferite situaţii, aptă să-şi exprime atitudinea faţă de valorile etice şi estetice, pregătită să-şi achiziţioneze în mod independent cunoştinţele şi competenţele solicitate. Ca element esenţial al pregătirii profesionale, cert este faptul că trebuie să muncim în vederea dezvoltării inteligenţei verbale, dat fiind faptul că contribuie şi influenţează dezvoltarea competenţelor de comunicare la studenţi.

Inteligenţa verbală se referă la o facultate esenţială: comprehensiunea (capacitatea de a întelege), de a soluţiona diverse situaţii, alegerea cuvintelor potrivite, prin înţelegerea esenţei acestora şi prin capacitatea de a distinge diferenţele de sens dintre cuvintele utilizate în mediul profesional şi personal de viaţă. Omul este o fiinţă vorbitoare şi nu există inteligenţa fără limbaj. Jucând un rol capital în reuşita academică, socială şi profesională, ea ocupă un rol aparte printre celelalte caracteristici. Fără ea, toate celelalte facultăţi ale inteligenţei nu pot fi înţelese, enunţate sau exersate [4, p. 86]. În realitate, afirmă J.Caune „cultura şi comunicarea formează un cuplu ciudat. Nici una nu se explică fără cealaltă. Cele două fenomene nu sunt perfect etanşe, nu se află şi nici nu pot fi situate în planul reflexiilor paralele prin corespondenţă analogică [1, p.17].

Referințe:

1. CAUNE, J. *Cultură şi comunicare*. Bucureşti: Cartea Românească, 2000. 345 p.
2. CODUL EDUCAŢIEI. *Misiunea, idealul şi principiile fundamentale ale educaţiei*, 2014. [Accesat 04.07.2018] Disponibil:http://lex.justice.md/md/355156/.
3. FOCŞA-SEMIONOV, S. *Învăţarea autoreglată.* Chişinău: Epigraf, 2010. 360 p.
4. GORAŞ- POSTICĂ, V., BOTEZATU, M. *Psihopedagogia comunicării*: *Suport de curs.* Chişinău: CEP USM, 2015. 148 p.
5. PROGRAMUL ERASMUS +. *Modulul 5. Spiritul de iniţiativă*. 2016. [Accesat 04.07.2018] Disponibil: http://www.iseeyounetw ork.eu/files/ 9414/7532/8360/Module_5_Initiative_FINAL_RO.pdf
6. MOGA, E. Modalităţi de manifestare a nivelului de autoapreciere şi de formare a expectanţelor la tineri. În*: Revista de teorie şi practică educaţională Didactica Pro,* 2011, nr.5-6 (69-70), p.26-27.

CONTEXTUL DE INTEGRARE A DIMENSIUNII DE GEN ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Eugenia GANEA, Valentina BODRUG-LUNGU

Dimensiunea de gen în educație este un subiect important de care s-au preocupat mai mulți cercetători și instituții, inclusiv din Republica Moldova. Prin explorarea dimensiunii de gen se presupune analiza impactului influenţelor sistemului de învăţământ asupra dezvoltării băieţilor şi fetelor, conştientizării de către aceştia a propriei identităţi de gen, alegerii strategiilor de viaţă. Analiza la nivel meta: normele sociale, tradițiile și convingerile privind rolurile sociale atribuite femeilor și bărbaților în Moldova. Normele și tradițiile sociale în Moldova referitoare la rolurile de gen se schimbă, în special odată cu noile generații. În prezent, în Moldova este în creștere numărul de bărbați și femei care și-au stabilit responsabilități comune de îngrijire a gospodăriei, educarea copiilor, contribuția la veniturile financiare ale gospodăriei. Acest lucru devine firesc, în special în condițiile greutăților și ale constrângerilor financiare cu care se confruntă familiile din zonele urbane și rurale. Cu toate acestea, schimbarea are loc în ritm destul de lent, aceasta fiind dictat de tradițiile și normele intrafamiliale, care diferă de la o familie la alta.

Cercetările relevă că timp de zece ani stereotipurile cu privire la rolurile tradiționale de gen nu s-au schimbat semnificativ. Conform Barometrului de gen, dacă în anul 2006, 68% dintre respondenți considerau că responsabilitatea bărbatului este de a aduce bani acasă, iar responsabilitatea femeii este de a avea grijă de familie și gospodărie, atunci în anul 2016 ponderea respondenților, care sunt de acord cu această afirmație, a scăzut doar cu 3 puncte procentuale [1, p.20]. Aceasta demonstrează că în Moldova în continuare persistă influența normelor sociale, care afectează negativ oportunitățile sociale și economice pentru femei.

Analiza la nivel macro: politicile și strategiile naționale și sectoriale. Moldova deține un cadru legislativ bun în domeniul egalității de gen. Textul Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 subliniază

că „realizarea egalității de gen în educație reprezintă unul dintre factorii necesari pentru asigurarea dezvoltării durabile a societății și depășirii sărăciei” [2, p.10] și că „trebuie să fie minimalizată influența stereotipurilor de gen în alegerea meseriei prin explicarea avantajelor unei cariere axate pe competențe și potențial individual” [2, p.12].

La nivel sectorial, Moldova a adoptat Strategia de Dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020, care prevede expres că la elaborarea documentului s-a ținut cont de cadrul normativ și de politici existente, de realizările și deficiențele politicilor naționale și sectoriale implementate anterior, necesitățile sociale și educaționale, pe principiile unanim recunoscute cu privire la drepturile omului, ale copilului și ale egalității de gen [3, p.1]. O altă strategie importantă la nivel sectorial este Strategia națională de ocupare a forței de muncă, adoptată prin Hotărârea Guvernului nr. 1473 din 30.12.2016. Printre obiectivele principale ale noii Strategii este reducerea diferenței de remunerare între femei și bărbați de la 13% în 2017 până la 10% în 2021 [4, p.41].

Meso level: instituțiile și structurile guvernamentale cu responsabilități în domeniu. În baza Legii nr.5-XVI privind egalitatea de șanse între femei și bărbați, a fost creat mecanismul instituțional necesar cu responsabilitățile de a coordona implementarea cadrului legal privind egalitatea de gen, fiind explorate următoarele structuri: (a) Parlamentul; (b) Guvernul; (c) Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați; (d) Ministerul Sănătății, Muncii, Protecției Sociale și Familiei; (e) ministerele și alte autorități administrative centrale (grupurile coordonatoare în domeniul gender); (f) autoritățile administrației publice locale (unitățile gender); (g) Biroul Național de Statistică; (h) Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Datorită reformei administrației publice centrale și, în mod particular, incertitudinii statutului Comisiei în contextul lichidării funcției de viceprim-ministru pe probleme sociale, există incertitudine vizavi de funcționalitatea mecanismului institutional în domeniu.

Nivel micro: beneficiarii. Cercetările prin discuții focus-grup cu participarea cadrelor didactice și elevilor din școlile profesionale din Moldova în perioada aprilie – august 2017 au identificat un număr de constrângeri cu care se confruntă fetele și băieții care doresc să învețe

o profesie la o școală profesională. Acestea țin de mai multe aspecte, inclusiv: insuficiență de informație: dat fiind faptul că fetele de obicei au o mobilitate mai redusă comparativ cu băieții, ceea ce se datorează responsabilităților de îngrijire în gospodărie, acestea au și un acces mai redus la informație despre condițiile de admitere; directorul unei școli profesionale a relatat că „fetele cred că la școala noastră trebuie să știi fizica foarte bine, însă noi învățăm fizica de la început"; fetele deseori se confruntă cu o atitudine de boicotare din partea colegilor (la specialitățile tradițional „bărbătești"); perspective mici de angajare în condiții decente: fetele se confruntă cu riscul de a nu fi angajate din cauza atitudinii negative din partea angajatorilor care nu le consideră suficient de potrivite pentru a munci în acest sector (cu referire la profesii inginerești sau ocupații tradiționale „masculine") etc.

Referințe:

1. *Barometrul de gen. Cum participă femeile și bărbații în politică și în procesele decizionale?* Chișinău, 2017. 103 p.
2. *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021*. Hotărârea Guvernului nr. 259 din 28.04.2017.
3. *Strategia de Dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020*. Hotărârea Guvernului nr. 97 din 01.02.2013.
4. *Strategia națională de ocupare a forței de muncă pentru anii 2017–2021*. Hotărârea Guvernului nr. 1473 din 30.12.2016.

REPERE TEORETICE PENTRU COMPETENȚA INVESTIGAȚIONALĂ

Maria DONȚU

Competența reprezintă un pachet transferabil de cunoștințe, abilități și atitudini [4]. Aceasta nu este un rezultat propriu-zis al unui proces, dar un construct dinamic al diferitelor stări tranziționale în timp, spațiu și alte stări suprapoziționate. Competența este un concept controversat prin definiție, deși unanim acceptat ca cuantificator al gradului de satisfacere a cerințelor educaționale, în general, precum și a așteptărilor de calificare într-un anumit domeniu, în particular. Denumirea dată comportă interferențe cu alte sinonime, cum ar fi: capacități, performanțe, aptitudini ș.a.

La fel cum în științele naturii [5] s-au elaborat legități empirice, sisteme de unități fundamentale, prin abstractizare (formule matematice, grafice simulative, definiții lingvistice, legitățile chimice, taxonomiile organismelor), la fel și în științele socioumane s-a ajuns la o ajustare terminologică, care conține componentele, indicatorii, descriptorii care defininesc un așa-zis ,,oarecare domeniu de valori admisibile" în corespondență cu formularea funcțională a acelui determinant, predefinit prin consens și coerență de comunitatea științifică. Există controverse și în privința finalităților învățării bazată pe competențe [1], dar fiindcă suntem încă pe această secvență temporală a politicilor educaționale, vom încerca în continuare să identificăm alte particularități ale acesteia pentru a înțelege procesul învățării pe înțeles, pe cale investigațională, pentru a propune unele soluții optimizatoare, în scopul autoghidării explorative. Ideea principală de la care pornim, fundamentarea teoretică a conceptului de competență investigațională este însăși faptul că orice investigație pornește de la un reper teoretic, iar acceptarea unei teorii ca fiind una științifică depinde de puterea demonstrației experimentale a acesteia [3]. Un corp de date devine valid în cazul când are un suport material măsurabil sau măcar când are o bază uniform sesizabilă psihologic de majoritatea oamenilor. Aceste ,,cuante informaționale analizabile" sunt formulate sub forma legităților empirice și a normelor sociale. Vom face iarăși referire la *sensul fizic al informației* care se comportă *asemenea unei funcții de undă*, care are nevoie de un *mediu de propagare*, care *nu poate fi strict localizată* în proces și prezintă *,,ambiguități" observabile* în funcție de observator.

Deci reperele teoretice și metodologice de studiu ar putea fi diverse. Prin raportarea dată deducem că competența ține din definiția inițială: a) de o cantitate de informație ca potențial predeterminat, fie tangibil relativ percepției, fie apropriat prin cunoștințe; b) de calitatea de operare a acesteia, activizarea circulației informației prin impuls, potențare ca abilitate; c) de interfața expresivă a informației, desfășurabilă în realitate prin interferență cu atitudinea subiectului. Reducționismul științific prezintă realitatea ca fiind digitală, pe când există motive profunde a demonstra că aceasta este analogică [8].

Noile abordări teoretice introduc aspecte noi prin ecuații interpretabile, dar acestea nu prezintă o descriere integrală a

fenomenelor pe cont propriu. Teoriile clasice şi cuantice nu au ajuns la un consens în privinţa definirii observatorului şi a mecanismului de observaţie. În natură totuşi descriptorii observabilelor ar putea fi categorisiţi în: câmpuri, particule şi şiruri. Oricărui sistem de referinţă i se ataşează un sistem de coordonate spaţio-temporal.

O regiune din spaţiu cu anumite proprietăţi fizice, cu valori determinabile la orice punct se comportă ca un câmp, iar dacă în acest câmp mai poziţionăm un corp, atunci în urma interacţiunilor măsurabile pe căi specifice se observă deja ,,un altfel" de câmp comparativ cu iniţialul. Coexistenţa mai multor câmpuri este nediferenţiabilă, fiindcă ţin de domeniul cuantic.

Observaţia umană trebuie reconsiderată prin elementele ei de recepţionare, analiză, sinteză, ca un proces complex care ia în consideraţie natura realităţii cu toate analogiile sale [7]. Starea obiectului observat este în continuă evoluţie, iar descrierea pe care noi o oferim este ,,un set de indicatori la un moment stabilit", fiindcă starea observaţiei nu a mai fost exact aceeaşi anterior şi nici nu va mai fi ulterior, iar celelalte stări necunoscute se suprapun, ducând la teorii ale incompletitudinii şi incertitudinii. Aprofundarea cunoaşterii prin explorare continuă conduce la creşterea capacităţii de inteligibilitate a lumii înconjurătoare, nu doar prin relaţia sincron digital-delimitativă subiect-obiect, dar prin corelaţia sinergică analog-participativă observator-observabil. Dinamica internă a perturbărilor de câmp dintre observator şi observabil este puţin cunoscută, dar probabil schimbul de informaţie se propagă printr-un anume schimb de forţe. Observatorul ar putea porni de la ,,un mecanism cunoscut" (origine), apoi deliberat ar putea aplica ,,o cale de a şti" (coordonate mobile) despre starea unui sistem. Astfel, pe căi predictibile ,,un cuant de informaţie" ar putea fi mobilizat să treacă prin legătura unor superpoziţii de la observator la observabil prin comparaţia ,,Aceasta este ca Aceea". Rămâne să elucidăm: a) ce prezintă natura cuantumului informaţional iniţial transmis (curiozitate, atenţie) [6]; b) cum are loc retranslarea impulsului, care trece printre influenţele coparticipative dintre alte interfeţe (intuiţie, logică) [2]; c) încotro se va manifesta răspunsul observatorului la alte perturbaţii (înţelegere, raţionament) [5]. În concluzie, ceea ce este observat este supus la variaţiile propriilor potenţiale interne, cât şi la alte forţe externe, dar

aceea noi observăm măsurări ale ieşirilor, dar nu ale proceselor nemijlocit. Rezultatul măsurării se va constitui din adunarea tuturor forţelor, care acţionează asupra sistemului. Realitatea perceptivă ține de trei componente: entitatea observabilă, observatorul din cadrul reperului şi mecanismul perceptiv – o metodă examinativă internă, distorsionată de factori externi. Astfel, deoarece realitatea trebuie să existe independent de observaţie, abordările ştiinţifice succedă dintr-un reper al legităţilor fizice clasice, în altele ale fizicii relativiste, până la teorii ale câmpurilor cuantice. Din acest considerent, ca criterii ale reperelor teoretice [8] servesc: restrângerea (setarea unui câmp – măsurarea unui impuls în comparaţie cu o unitate de memorie), recunoaşterea (stocare informaţie – dacă există experienţă similară ca referinţă ulterioară), discriminarea (diferenţierea şi reutilizarea informaţiei pentru a judeca alte forme a realităţii).

Referințe:

1. CRISTEA, S. *Fundamentele educatiei*, vol. I (coord. CRISTEA, S., STANCIU, F.). Bucuresti: Pro Universitaria, 2011.
2. DORFMAN, J., SHAMES,Victor A., and KIHLSTROM, John F., *Intuition, incubation, and insight: Implicit cognition in problem solving*, Oxford University Press, 1996.
3. ENĂCHESCU, C. *Tratat de teoria cercetării ştiinţifice*. Iaşi: Polirom, 2005.
4. GREMALSCHI, A. *Formarea competenţelor-cheie în învăţământul general: Provocări şi constrîngeri: Studiu de politici educaţionale*. Chişinău: S., 2015.
5. NICKLES, T., ed. *Scientific discovery, logic, and rationality*. Vol. 56. Springer Science & Business Media, 2012.
6. VOSS, H.G., KELLER, H. *Curiosity and exploration Theories and results*. Elsevier, 2013.
7. АЛЕХИН, А.Н. *Философия психологии. Новая методология*. ОЛМА Медиа Групп, 2006.
8. https://www.linkedin.com/pulse/reality-digital-analog-basudeb-misra?ArticleId=6049361215321288704#comments-6049361215321288704&trk=prof-post [Accesat 05.05.2016]

FEED-UP, DIMENSIUNE OPERAȚIONALĂ A EVALUĂRII FORMATIVE

Valeria BOTEZATU

Evaluarea formativă reprezintă un proces complex de colaborare şi parteneriat între profesor şi studenţi, integrat în mod constant și operativ pe tot parcursul procesului didactic. Astfel, evaluarea forma-tivă facilitează optimizarea, reglarea procesului instructiv-educativ oferind modalităţi pentru găsirea soluţiilor imperative contextului de învățare.

Deci, prin definiție, evaluarea formativă are funcție de *reglare* a demersului instructiv-educativ. În cadrul demersului evaluativ, reglarea se realizează prin intermediul conexiunii inverse, mecanism de remediere și ajustare a procesului didactic pentru atenuarea dificultăților de învățare întâmpinate de către studenți. Din acest punct de vedere, Sadler [5] opiniază că reglarea în cadrul evaluării formative implică utilizarea strategiilor de diminuare a diferenței dintre nivelul real şi nivelul aşteptat de performanţă. Astfel, pornind de la teoria lui Douglas Fisher şi Nancy Frey [2, p.2], există trei aspecte ale conexiu-nii inverse:

1. ***Feed-Up*** – stabilirea scopului instructiv şi motivarea studentu-lui de a realiza acest scop;
2. ***Feed-Back*** – identificarea reacţiilor profesorului la activitatea de învăţare a studenţilor în corespundere cu obiectivele prestabilite;
3. ***Feed-Forward*** – strategia de îmbunătăţire a feedback-ului prin care sunt oferite soluţii practice şi indicaţii clare cu privire la modul de soluţionare a problemelor.

Cu alte cuvinte, prin *Feed-Up* este setat scopul, prin *Feed-Back* este oferit răspunsul despre activitatea studentului, iar prin *Feed-Forward* pot fi modificate strategiile, procedeele şi tehnicile de instruire. În învăţământul superior, evaluarea formativă este importantă pentru autoreglementarea gândirii, motivaţiei şi comporta-mentului, după cum afirmă D.J. Nicol şi D. Macfarlane-Dick [4], acesta fiind un argument care accentuează necesitatea setării Feed-Up-ului în faza incipientă a evaluării. În didactica clasică Feed Up-ul este atunci când profesorul enunţă obiectivele lecţiei, iar studentul – se conformează şi le realizează. Însă, în realitate Feed Up-ul este un

proces complex care include elemente cognitive, metacognitive şi afectiv-emotive care implică studenţii în personalizarea scopurilor setate de către profesor. Estimativ, dacă studentului îi sunt clare scopurile instruirii din perspectiva dezvoltării personale, atunci este motivat să înveţe. Prin faza de Feed-Up profesorul şi studentul răspund la întrebarea „Unde mă duc?" şi sunt implicaţi ambii în mod activ; pe de o parte, profesorul formulează clar scopul, oferă explicaţii referitor la modul de realizare a scopului, prezintă cerinţele faţă de evaluare, iar pe de altă parte, studentul se implică în înţelegerea şi personalizarea scopului, în reactualizarea cunoştinţelor şi identificarea tacticilor de învăţare eficientă pentru a realiza cu succes obiectivele.

Prin urmare, stabilirea obiectivelor de învățare reprezintă esența Feed-Up-ului. Din aceste considerente, profesorul va oferi o atenție deosebită acestui moment, asigurându-se că studenții au înțeles ce trebuie să facă în cadrul sarcinilor/activităților de învățare. În acest sens, J. McTighe și K. O'Connor precizează că sunt trei condiții de bază în setarea obiectivelor: 1) claritatea – studenții înțeleg clar scopul de învățare și știu modul în care profesorul va evalua rezultatele lor; 2) relevanța – studenții consideră că obiectivele de învățare sunt semnificative și relevante pentru formarea competențelor; 3) potențialul de succes – studenții cred că pot învăța cu succes și pot atinge standardele [3, p. 15]. În completarea celor menționate anterior, Joan Herman, expert în evaluare, se referă la *coerența evaluării* [1], în opinia căruia aceasta este o condiție fundamentală în procesul de învățare și evaluare. Conform modelului propus (Figura), demersul evaluativ este constituit din coerența, adică interrelația dintre următoarele componente: obiectivele de învățare, sarcinile de evaluare și interpretarea. Deci, un aspect important al Feed-Up-ului, conform modelului propus de J. Herman, este coerența dintre *obiectivele de învățare* și *sarcinile de evaluare*. Astfel, profesorul stabilește în mod clar obiectivele de învățare și implică studenții în realizarea sarcinilor de evaluare selectate corespunzător obiectivelor propuse. Studenții au nevoie de criterii explicite, uneori denumite criterii de succes, astfel încât aceștia să aibă o viziune clară despre ceea ce se așteaptă să învețe. *Interpretarea* este faza în care profesorul oferă informații studenților (feedback) cu privire la rezultatele obținute în urma realizării activității de învățare.

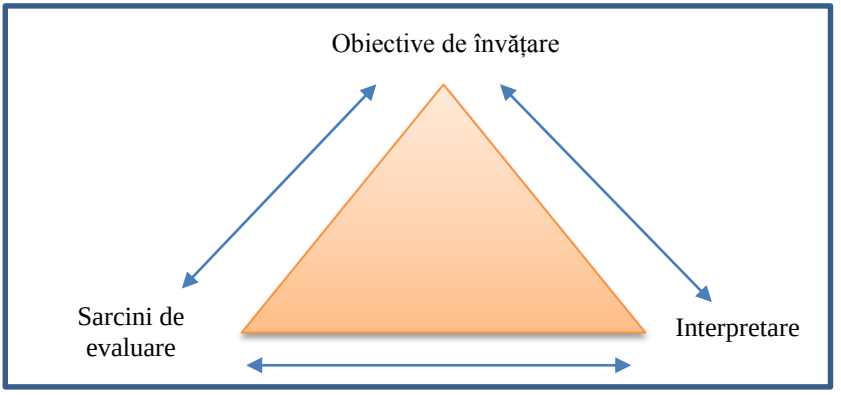


Fig. Triunghiul evaluării (după J. Herman, 2010, p.3)

Această fază este importantă pentru a ajusta şi remedia situaţia de învăţare, reducând decalajul dintre rezultate şi obiective. În sinteză, concluzionăm că eficienţa evaluării formative este nuanţată de Feed-Back şi Feed-Forward, cu accent evidenţiat pe Feed-Up, care plasează studentul în centrul învăţării, astfel încât are posibilitatea să se deplaseze pe o traiectorie individuală de învăţare, să formuleze obiective de învăţare şi să-şi aleagă metodele eficiente pentru atingerea rezultatelor. Feed-Up susţine învăţarea prin implicarea efortului volitiv şi motivaţional din partea studentului pentru realizarea activităţilor, astfel, evaluarea formativă provoacă studentul să-şi asume responsabilitatea şi motivaţia internă, îl ajută să-şi creeze un context de învăţare mai eficient, devenind autonom şi capabil să autoregleze şi să autoevalueze.

Referinţe:

1. HERMAN, J. *Coherence: Key to Next Generation Assessment Success (AACC Report).* Los Angeles, CA: University of California, 2010.
2. FISHER, D., FREY, N. Feed Up, Back, Forward. In: *Educational Leadership*, 2009, 67 (3), p. 20-25.
3. McTIGHE, J., & O'CONNOR, K. Seven practices for effective learning. In: *Educational Leadership*. 2005, no. 63(3), p. 10-17.
4. NICOL, D.J., MACFARLANE-DICK, D. Formative assessment and self-regulated learning: a model and seven principles of good feedback practice. In: *Studies in Higher Education,* 2006, no. 31 (2), p. 199-218.
5. SADLER, R. Formative assessment and the design of instructional systems. In: *Instructional Science*, 1989, no. 18, p. 119-144.

PRINCIPI PER L'ELABORAZIONE DEL DISCORSO DIDATTICO

Marcel BÂLICI, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova
Nadejda BÂLICI, Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie „Nicolae Testemiţanu"

Introduzione. Nel contesto della pedagogia contemporanea, l'educazione è vista quale mezzo di conoscimento e realizzazione dell'integrazione plenaria nell'ambito del gruppo sociale, un'opportunità per garantire una qualità più alta della vita. I campi di apprendimento sono in perfetta concordanza con i valori generali riconosciuti, della realtà esteriore. Nel lavoro "*Langues dans et pour l'éducation: apports éventuels des « approches portfolio"* di Mike Fleming e David Little; (1) (documento preparato per riflettere, al livello del Consiglio Europeo, i diritti degli utenti, alla qualità ed equità nell'educazione) sono evidenziati i principi di base della comunità europea quali: i diritti umani, la democrazia e lo stato di diritto. Gli principi su cui si basa il discorso didattico sono:

1.1. Rispetto dei diritti umani

Un diritto umano fondamentale è quello della sua manifestazione come personalità, nel campo dell'insegnamento incluso. Il diritto di esplorare il mondo interiore, di presentare l'esperienza acquisita, di percepire, in modo individuale, la realtà circostante, di essere il possessore di atteggiamenti, e di esprimersi per essere considerato parte integra del gruppo sociale. L'utente accetta la provocazione di non apprendere in modo guidato, ma di guidare il proprio apprendimento. La personalità dell'utente, attraverso l'esercitazione didattica, possiede diversi livelli di autonomia nel processo di apprendimento.

1.2. Realizzazione della coesione sociale

Attualmente, un obiettivo fondamentale per la maggior parte dei sistemi di istruzione è la conoscenza, da parte degli utenti, di lingue diverse dalla madrelingua. L'utente, come personalità, non è un "serbatoio „che va riempito, ma è il proprio manager della sua esistenza consapevole. La società composta di individui consapevoli delle loro azioni e strategie di realizzazione di progetti, è una società unitaria e solida. In conformità alla Dichiarazione universale sui diritti

umani, articolo 26, punto 2 (Vida, 1999) ciascun individuo ha il diritto all'educazione che contribuisca al pieno sviluppo della propria personalità. I concetti educazionali saranno basati sulla realizzazione di questo desiderato, scegliendo il paradigma di apprendimento nonché lo stile di studio che favorisca la piena espressione della personalità umana. La personalità dell'utente contemporaneo è consapevole dell'opportunità di una società aperta e di nuovi orizzonti linguistici per esplorare diverse possibilità che la conoscenza di una nuova lingua offrono. In tal modo, l'individuo non si limita allo statuto di prodotto di una società, ma contribuisce alla sua formazione in conformità alla nozione di Zeitgest.

2.1. Il paradigma costruttivista dell'apprendimento. Caratteristiche. Approcci. Prospettive. Il professore valorizzerà il potenziale dei paradigmi di insegnamento (il paradigma dell'apprendimento attraverso l'azione, il paradigma dell'apprendimento attraverso l'interazione, il paradigma dell'apprendimento attraverso la pro cessazione dell'informazione) per la realizzazione di un processo efficiente di istruzione, il paradigma costruttivista dell'apprendimento è molto utile ed efficiente, basato sulle fasi di pianificazione del processo di apprendimento, di elaborazione ed applicazione delle compe-tenze acquisite e realizzate dall'utente in collaborazione con il suo tutor. La pedagogia costruttivista (J.Piajet, L.Vigotski, S.Gergen, K.J. Noveanu, E.Joița) ha come carattere distintivo il dialogo, mentre l'apprendimento dialogato rappresenta l'elemento fondamentale del paradigma di apprendimento proposto.

2.2. Descrizione del progetto. Presentazione narrativa del discorso didattico. Il costruttivismo sociale presuppone l'applicazione delle competenze acquisite per l'integrazione plenaria nel gruppo sociale, ma anche la formulazione degli obiettivi educazionali che l'utente si propone, in collaborazione con il professore, partendo dalle realtà sociali esistenti. Il progetto didattico elaborato dalla prospettiva del paradigma costruttivista offre una soluzione identificata attraverso la prospettiva dell'apprendimento dialogato da entrambe le parti, alle provocazioni della contemporaneità. La realtà sociale presente nell'ambito professionale di attività esprime una nuova provocazione: migliaia di bambini hanno i genitori all'estero.

Gli obiettivi del progetto sono:

– Far crescere il livello di coinvolgimento on-line dei genitori, nell'educazione dei bambini.

– Far crescere il livello di coinvolgimento on-line dei genitori nel processo di apprendimento di una lingua straniera da parte del proprio figlio.

– Formare delle competenze di comunicazione on-line in scopi istruttivi.

– Formare delle competenze meta cognitive nel processo di istruzione.

– Elaborare dei materiali didattici (video/audio, digitali e stampati) dalla prospettiva della cooperazione in triade: genitore – allievo – utente.

– La formazione delle e-competenze ai partecipanti al progetto.

– La formazione delle competenze ontologiche che contribuiscono alla coesione familiare.

Attualmente, la maggior parte dei bambini comunica con i genitori che dal punto di vista professionale operano in un altro stato attraverso il telefono, skype, e-mail. I metodi tecnici diventati ormai tradizionali nel processo di comunicazione tra i bambini e genitori, possono costituire mezzi che favoreggeranno il lavoro in tandem per l'elaborazione di un progetto. L'obiettivo dell'attività comune tra i genitori ed i figli è quello di offrire aiuto per lo studio della lingua del paese in cui i genitori lavorano. I genitori avranno il ruolo di professore. La modalità di trasmissione dell'informazione sarà basata sulla realizzazione dell'algoritmo di apprendimento tenendo conto del fatto che alcuni genitori non possiedono conoscenze didattiche.

Il professore avrà il ruolo di consigliere e facilitatore del processo di apprendimento basato sul tandem genitore – figlio Gli elementi di contenuto saranno focalizzati sull'areale tematico: personale, familiare ed educazionale e professionale I bambini analizzeranno insieme ai genitori queste situazioni comunicative e, in base alle circostanze presentate, stabiliranno gli elementi similari, le interferenze linguistiche al livello di lessema, di strutture morfo-sintattiche.

Oltre all'osservazione delle parole viaggianti, saranno discusse le interferenze culturali, di mentalità. Il progetto offrirà suggerimenti affinché i genitori aiutassero i figli a sviluppare le competenze di intercomprensione. Certe discussioni utilizzeranno il forum o il chat.

Le strategie didattiche saranno discusse in triade: genitori-bambini-professore (dirigente o specialista della disciplina lingue straniere). Attraverso tali attività semplici, i genitori saranno guidati nell'educazione linguistica dei propri figli e, allo stesso tempo, parteciperanno, in collaborazione con i professori, allo sviluppo delle loro competenze ontologiche. Il manuale elaborato, in tandem, durante il progetto, avrà un aspetto grafico e di documentario video. Il tandem utente-genitore sarà completato dallo studente della facoltà di giornalismo, il quale avrà il ruolo di facilitatore nella realizzazione delle trasmissioni video sul tema delle biografie linguistiche del genitore e dell'utente.

In modo simile, saranno proposte le stesse aree delle circostanze di comunicazione, con riferimento a ciascun areale, l'utente, il suo collega giornalista ed il professore elaboreranno un progetto modello... il materiale elaborato dall'utente sarà presentato al genitore che avrà la missione di tradurlo nella lingua del paese in cui opera.

I **questionari** realizzati nella prima parte del progetto saranno completati con riferimenti che riguardano le opportunità di valorizzazione delle esperienze anteriori dei genitori nel processo di apprendimento di una lingua straniera, delle nuove circostanze sociali e professionali, la valorizzazione del ruolo delle interferenze linguistiche ed interculturali, le modalità efficienti di acquisto delle competenze di comunicazione in una nuova lingua.

Bibliografia:

1. FLEMING, Mike, LITTLE, David. Langues dans et pour l'éducation: apports éventuels des approches portfolio. Mike FLEMING e David LITTLE (documento preparato per riflettere, al livello del Consiglio Europeo, i diritti degli utenti, alla qualità ed equità nell'educazione).
2. VIDA, Ioan. *Declarația universală a drepturilor omului*. București: Lumina Lex, 1999.

INCURSIONI TEORICHE RIGUARDANTI LE INTERFERENZE LINGUISTICHE

Nadejda BÂLICI, Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie „Nicolae Testemiţanu”
Marcel BÂLICI, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova

Introduzione. Aspetti fondamentali per capire il ruolo e le modalità di valorizzazione delle interferenze linguistiche sono offerti dall'interpretazione delle nozioni di intercomprensione, plurilinguismo, multilinguismo.

Per quanto alla nozione di intercomprensione, citeremo l'articolo di Maria Christina Jamet [1] intitolato "L'intercompréhension orale en expérimentation" che definisce l'intercomprensione come segue: "Lorsqu'on est amené à donner une définition empirique et rapide du concept d'intercompréhension entre langues voisines, on dit souvent spontanément que l'intercompréhension est en œuvre lorsque chacun parle dans sa langue et que l'autre comprend".

Lo studio di una lingua straniera valorizzerà i due elementi di base dell'intercomprensione: i meccanismi naturali di interazionamento umano e le interferenze linguistiche stabilite durante lo sviluppo della storia umana. È vero che nelle condizioni linguistiche nuove, l'interlocutore applica, involontariamente, ma spesso molto efficiente, i meccanismi di apprendimento specifici ai livelli di comunicazione.

La competenza comunicativa presuppone la capacità dell'utente di possedere conoscenze teoriche e di applicarle in modo adeguato, di interagire con gli altri. L'intercomprensione ha il ruolo di facilitare l'apprendimento dell'altro, ma, ad un altro livello e con l'applicazione delle conoscenze per comunicare in un altro ambito.

Per quanto al progetto proposto, la biografia linguistica del genitore – tandemista sarà arricchita dall'esperienza di acquisto delle competenze nell'ambito della mediazione. In conformità al Quadro Europeo Comune di Riferimento per le Lingue [2], la mediazione rappresenta la competenza dell'utente di trasmettere le informazioni ad una parte terza. L'adulto che ha imparato una lingua straniera in virtù alle circostanze, è messo nella situazione di giocare il ruolo di intermediario e di mediatore linguistico e culturale.

È il momento in cui si rende conto di certe strutture morfo-sintattiche specifiche alla lingua straniera che ha imparato anteriormente e rimodella l'architettura cognitiva e di applicabilità delle competenze acquisite. Le attività linguistiche possono essere realizzate in due lingue: nella madrelingua dell'utente e in quella studiata dal genitore nelle nuove circostanze di attività. Entrambe le parti possono fare appello alle esperienze anteriori, mentre lo spettro degli esempi di interferenza linguistica sarà diversificato al di là del dialogo tra le due lingue applicate attualmente. Le interferenze al livello di grafema, lessema, strutture morfo-sintattiche e discorso, saranno valorizzate inizialmente nell'ambito del dialogo tra l'utente ed il genitore che ha il ruolo di mediatore linguistico per il proprio figlio, in un dialogo linguistico, affinché, ulteriormente, tali informazioni acquisiscano un aspetto di educazione multi linguistica.

- La formulazione del messaggio tagliato dai pezzi video visualizzati in base ai nuovi acquisti cognitivi,
- Il commento della modalità di completamento del senso del messaggio trasmesso in base alle schede con dati sulle interferenze linguistiche,
- La messa a disposizione, di un questionario modello, per il genitore, per poter formulare delle domande rilevanti per la valutazione della competenza di comprensione dei dettagli e del messaggio globale del discorso da parte dell'utente,
- La formulazione dei messaggi da parte del genitore e dell'utente, ed il loro paragone,
- Il completamento del giornale di apprendimento, con dati sul processo di scoperta di nuove informazioni, sull'attività efficiente per la realizzazione del compito, sugli items che hanno creato problemi, sulle modalità di valorizzazione dei punti forti dell'utente e di minimizzazione dei punti deboli. Tale strategia può rilevare la capacità dell'utente e del genitore di coinvolgersi nella formulazione di nuovi compiti, nella creazione di nuovi ruoli sociali, nell'elaborazione di nuove prospettive per la realizzazione di nuovi compiti:

– le forme di presentazione del materiale elaborato. (L'utente può optare per la presentazione, in forma scritta o verbale, in PowerPoint o in una conferenza video, sotto forma di un testo strutturato o con

l'indicazione delle idee importanti, utilizzando le modalità di discussione offerte dalla chat, Messenger o SMS).

Un'altra fase nella realizzazione dello stile autonomo di apprendimento è quella dell'intervento dell'utente nel progetto offerto dal professore o in quello personale al fine di apportare le modifiche che considera necessarie, della cui utilità si è convinto durante la realizzazione del compito. È vero che la **struttura concettuale del progetto** proposto, che l'utente elabora inizialmente, andrà modificata, in dipendenza da:

1. L'opzione dell'utente durante la realizzazione dei compiti, le informazioni comunicate e discusse con il professore e con gli altri membri del gruppo di lavoro o con i gruppo virtuale di apprendimento. Le modifiche possono essere esposte nel Giornale di Apprendimento, essendo accompagnate dal commento dell'utente. In modo opzionale, nel Giornale può essere incluso anche un commento fatto dal professore.
2. Il suggerimento del professore, in base all'ipotesi di soluzione di certe circostanze problematiche, apparse nel processo di apprendimento. Il professore, inoltre, noterà il suo commento riguardante l'opportunità di apportare delle modifiche nella struttura delle strategie di realizzazione del progetto.

La consapevolezza delle modifiche sarà realizzata in seguito alla comunicazione tra l'utente ed il professore fino al momento dell'accettazione delle modifiche, cioè durante tutto il percorso di realizzazione dei compiti nuovi ed immediatamente dopo la loro realizzazione. Le modifiche non avranno un carattere unilaterale. I metodi che il professore utilizza per investigare la propria attività possono essere discussi con l'utente e con il suo genitore. Rilevante, da questo punto di vista, è l'utilizzo del metodo di ricerca del lavoro pedagogico – il Giornale di osservazione.

Il successivo livello di autonomia dello studente è la sua capacità di elaborare i propri compiti al fine di realizzare, in modo efficiente, il progetto ed il successo personale. L'utente potrebbe creare i seguenti tipi di compiti:

- di percezione dei messaggi, in forma scritta e verbale;
- di produzione del discorso scritto e verbale;
- di presentazione dei materiali elaborati, scritti o verbali.

Il quinto livello di autonomia dello studente è la sua passare dal ruolo di utente in quello di professore o di ricercatore. L'utente possiede certe competenze cognitive legate alla lingua del paese in cui opera il suo genitore e cerca di scoprire non solo elementi meta cognitivi legati al proprio stile di apprendimento, ma conosce anche gli elementi meta cognitivi della biografia linguistica del suo genitore. Tali rapporti interumani diventano più stretti mentre le due parti hanno l'occasione di sviluppare competenze ontologiche basate su valori autentici. Le abilità e le competenze si formano più facilmente nel momento in cui si tiene conto degli elementi motivazionali intrinseci ed estrinseci. La realizzazione di un progetto che presupponga la presenza delle tre dimensioni di apprendimento: io ed il mio mondo interiore, io ed il mio ideale, io e l'"altro", conferisce all'educazione più valenze: educazionali, psicologiche, epistemologiche, assiologiche, sociologiche.

Bibliografia:

1. AMET, Maria Christina J. L'intercompréhension orale en expérimentation, apparso nell'editoriale Le français dans le monde, juil-août, 2005.
2. Cadrul European Comun de Referinţă pentru limbi, învăţare/predare/ eval uare. Strasbourg. Traducere din limba franceză de Gh. MOLDOVANU şi al. Chişinău: Tipografia centrală, 2000.

COMPETENZE CONSEGUITE DAI TANDEMISTI IN SEGUITO ALLA REALIZZAZIONE DEL PROGETTO PROPOSTO

Lidia STRAH, Universitatea de Stat din Moldova
Marcel BÂLICI, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova

Introduzione. Il lavoro realizzato in tandem per la realizzazione della prima fase del progetto proposto, si riferisce ai livelli di competenza nel conoscimento ed all'applicazione pratica delle abilità cognitive A1 e A2. La durata del progetto è di:

- Due mesi per il livello di competenza A1.
- Due mesi per il livello di competenza A2.

Per la prima fase, il progetto metterà l'accento speciale sulla formazione della cultura di comprensione in una lingua straniera e di

intercomprensione, avendo come base la valorizzazione delle esperienze anteriori nello studio delle lingue straniere.

Durante la realizzazione della seconda fase del progetto, l'accento sarà messo sull'elaborazione dei discorsi specifici ai diversi temi di ricerca e sulla realizzazione dell'educazione interculturale, avendo alla base le circostanze quotidiane frequentemente incontrate dal genitore nel paese in cui opera. Un elemento fondamentale nella realizzazione concettuale del progetto è la formazione delle competenze plurilinguistiche e multiculturali.

Nel suo lavoro „Competence plurilingue et pluriculturelle" [1] de Daniel Coste, Danièle Moore e Geneviève Zaratese offre, in maniera sufficientemente rilevante, le caratteristiche dei due tipi di competenze "On désignera par compétence plurilingue et pluriculturelle, la compétence à communiquer langagièrement et à interagir culturellement possédée par un acteur qui maîtrise, à des degrés divers, plusieurs langues, et a, à des degrés divers, l'expérience de plusieurs cultures, tout en étant à même de gérer l'ensemble de ce capital langagier et culturel." Il progetto propone lo sviluppo della competenza di comunicazione bilingue come un punto di partenza per l'ottenimento delle competenze plurilinguistiche che hanno quale obiettivo finale la soddisfazione della necessità di comunicare. Per quanto alle competenze multiculturali, sarà percorsa la stessa traiettoria dal biculturalismo al multiculturalismo.

All'inizio, viene messo il problema dell'identità su tutti i suoi aspetti esistenziali per l'utente, per crearsi la propria rappresentazione identitaria in rapporto a se stesso, e dopo, per rapportare questa rappresentazione all'altro ambito di attività del genitore. L'esperienza acquisita è una base solida per la diversificazione delle scoperte culturali e per l'apprendimento delle varie rappresentazioni identitarie che provengono da culture diverse.

Le competenze linguistiche acquisite dall'utente hanno un alto livello di applicabilità pratica e tali competenze hanno un carattere trasversale perché, grazie alla sua struttura, il progetto presuppone lo studio di uno o di più linguaggi come mezzo di realizzazione del processo di comunicazione. Le competenze acquisite saranno utilizzate per vari campi di attività umana. Anche la valutazione del livello di apprendimento delle competenze comunicative ha un

carattere personalizzato perché tiene conto delle circostanze esistenziali dell'utente nonché del potenziale personale di apprendimento. Le modalità della diagnosi dei livelli di acquisizione delle competenze linguistiche possono essere: l'elaborazione dei questionari, la realizzazione dei test standardizzati, l'elaborazione di commenti a carattere analitico, l'elaborazione di test di auto-valutazione. Modalità simili sono proposte da Drorit Lengyel nel lavoro „Le diagnostic des compétences en langues dans des contextes multilingues: un processus continu favorisant l'enseignement et l'apprentissage individualizes".

L'acquisizione delle competenze di percezione del messaggio scritto e verbale, da parte dell'utente: Le competenze proposte sono state formulate in conformità alla scala globale dei livelli di riferimento, proposti dal Quadro Europeo Comune di Riferimento per le Lingue [2].

Al livello A1

– L'utente può capire espressioni familiari e quotidiane.

– Possiede competenze di comprensione di frasi molto semplici in base alle interferenze linguistiche.

Al livello A2

– Può capire espressioni quotidiane e frasi molto semplici, legate alle necessità concrete dell'utente.

– É capace di capire le espressioni frequentemente utilizzate, essendo associate alle espressioni similari della madrelingua e di altre lingue che studia.

Competenze di produzione

L'acquisizione delle competenze di produzione del discorso scritto e verbale da parte dell'utente:

Al livello A1

– Sa utilizzare espressioni quotidiane.

– Possiede l'abilità di formulare brevi frasi in dipendenza dalle necessità concrete.

– Può realizzare la presentazione di una persona o la presentazione sommaria di una situazione.

Al livello A2

– Sa offrire informazioni elementari sulla specificità del campo di interesse dell'utente.

– É capace di realizzare varie descrizioni dei personaggi o delle situazioni della realtà circostante in un modo semplice e corretto.

La seconda fase del progetto ha anch'essa una durata di due mesi, però il livello di competenza dell'utente è B1. Dobbiamo sottolineare che lo studio di una lingua straniera da parte dell'utente si fa, in modo opzionale, in parallelo all'applicazione dell'ambito di istruzione istit uzionalizzato.

Competenze di percezione del messaggio

L'acquisizione delle competenze di percezione del messaggio scritto e verbale da parte dell'utente:

Al livello B1

– Sa formulare domande e rispondere alle domande del campo di interesse e professionale dell'utente.

– Ha le desterità necessarie per produrre un discorso semplice e coerente su temi familiari del suo campo interesse.

– Sa raccontare certe esperienze del campo di interesse.

– È in grado di crearsi un'immagine generale riguardante la struttura concettuale del progetto.

– É capace di realizzare una descrizione analitica e sintetica del progetto.

– Possiede desterità di argomentazione del ruolo delle attività didattiche che realizza ed è capace di esprimere il proprio parere in conformità ai principi di persuasione, accettati dal gruppo sociale di cui fa parte.

– È consapevole del ruolo dello studio autonomo, basato sui principi della cooperazione e della reciprocità [3].

– Sa applicare, nell'ambito della realizzazione delle attività didattiche, gli aspetti di carattere umano quali la responsabilità, la correttezza, l'empatia, lo spirito di iniziativa.

– Ha un atteggiamento adeguato nei confronti dei metodi di investigazione dei livelli di competenza acquisiti, da parte del professore o da parte di un'altra persona che partecipa al progetto, o da se stesso, durante l'implementazione delle attività di autovalutazione.

Bibliografia:

1. COSTE, Daniel, MOORE, Danièle, e ZARATESE, Geneviève. *Competence plurilingue et pluriculturelle*, http://www.coe.int/
2. Cadrul European Comun de Referință pentru limbi, învățare/ predare/ evaluare, Strasbourg. Traducere din limba franceză de Gh. MOLDO VANU și al. Chișinău: Tipografia Centrală, 2000.

3. MENEGALE, Marcela. Dall'autonomia nell'apprendimento delle lingue straniere allo sviluppo della competenza plurilingue. Una ricerca nella scuola secondaria. Publicată în cadrul *„Scuola di dottorato in scienze dell linguaggio, della cognizione, della formazione"*. Veneția: Universitatea Ca Focarsi, 2010.

LA DESCRIZIONE DELLE COMPETENZE CHE L'UTENTE ACQUISISCE DURANTE LA REALIZZAZIONE DEL PROGETTO

Lidia STRAH, Universitatea de Stat din Moldova
Nadejda BÂLICI, Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie „Nicolae Testemițanu"

Introduzione. Partendo dall'affermazione „Inutile aumentare la velocità se non conosci la direzione" siamo convinti del fatto che sia necessario iniziare il discorso pedagogico con la presentazione degli obiettivi.

- Sviluppo delle competenze di ricezione.
- Miglioramento delle abilità di apprendimento.
- Sviluppo delle capacità di trasposizione, adattamento e valorizzazione delle abilità e delle competenze avute.
- Lo sviluppo delle abilità di apprendimento autonomo per l'acquisto delle competenze discorsive.

Modelli di apprendimento. L'applicazione consapevole di un modelli di apprendimento in situazioni nuove è un avantaggio dell'educazione moderna.

Le nuove situazioni presuppongono gli seguenti aspetti:

– Nuove situazioni di linguaggio.
– Nuove circostanze.
– Nuovi contesti.
– Nuovi problemi che devono essere risolti.

LA DESCRIZIONE delle attività realizzate nella classe.

Partendo dall'affermazione di Kant sul processo di conoscimento, stabiliamo tre fasi distinte.

– La costruzione dell'immagine esterna [1].
– La trasformazione dell'immagine esterna nel concetto.
– L'integrazione del concetto in astrazioni elevate.

LA FASE DI EVOCAZIONE

Considero utile il seguente algoritmo:

- Udizione e visione del discorso proposto.
- Definizione delle circostanze di trasmissione del discorso (regione geografica, formale, informale).
- Definizione del tipo di discorso – presentazione meteo, eventi culturali/sportivi, presentazione di una ricetta culinaria o di uno spot pubblicitario.

Per la realizzazione di questa attività, devono essere fatti i seguenti passi:

= la descrizione dell'ambito da dove viene trasmesso il messaggio – accessori, tavolette, affissioni /primo quadro /lo sfondo

LA FASE DI REALIZZAZIONE DEL SENSO

Prima di guardare la presentazione di una informazione, propongo agli utenti di sentire questo discorso senza avere l'aspetto visuale. Dopo di che offro loro il pezzo video. Paragoniamo i livelli di comprensione del discorso senza la presentazione del video ed in combinazione. Identifichiamo i frammenti di testo la cui comprensione è dipesa, più o meno, dalle immagini [3].

Un'altra attività utile alle ore è la correlazione del suono pronunciato ed interpretato musicalmente. I clip video sono benvenuti. Io propongo agli allievi:

- Di ascoltare il testo della canzone,
- Di esprimere le impressioni dopo la prima udizione.
- Di ascoltare la melodia insieme al clip video.
- Di esprimere le impressioni dopo l'udizione ripetuta in combinazione alla presentazione video.
- Di identificare l'argomento del messaggio trasmesso in base:

– Alle immagini del primo piano o dello sfondo.
– Ai personaggi presenti.
– Agli accessori ed alle loro connotazioni semantiche.
– Alla presenza di certi stereotipi, simboli, convenzioni semantiche.
– Ai personaggi ed alle loro azioni.
– Ai gesti ed alla mimica dei personaggi.
– All'impressione affettiva prodotta dallo sfondo musicale.

- Di realizzare il campo semantico delle parole chiave specifiche al tema approcciato.

- Di identificare le similitudini tra le lingue al livello dei lessemi.
- Di identificare le differenze tra le lingue al livello dei lessemi.

Attività similari saranno proposte agli allievi al livello delle strutture grammaticali e delle strutture e composizioni testuali.

- Di valorizzare il ruolo delle ripetizioni al livello di lessemi e strutture grammaticali, di composizioni del discorso.
- Di rilevare il ruolo specifico dei nomi propri nel discorso proposto.
- Di completare, in collaborazione con il professore, il progetto di apprendimento.

Passi simili dell'algoritmo dell'apprendimento realizzo anche per i testi delle varie lingue. I dati ottenuti si analizzano in modo separato ed attraverso il metodo comparato. Le conclusioni sono formulate e presentate dall'allievo nel Progetto Personale di Studio.

LA RIFLESSIONE

La fase della lezione, destinata alla riflessione è per osservare, in modo pratico, il livello di acquisto delle abilità, delle desterità e delle capacità in seguito alla realizzazione delle attività nell'aula.

Posso chiedere agli allievi di realizzare frammenti video similari che possano poi proporre ai colleghi. Per l'attività di comprensione, potrebbe avere anche il ruolo di professore, agendo in conformità al proprio algoritmo di studio. Questo tipo di attività può essere in due o più lingue.

Bibliografia:

1. BENSON, P. *Autonomy in language teaching and learning. State of the art article.* Language Teaching, 2006.
2. Idee per mettervi d accordo con il compagno/a di teletandem. Teletandem Brasil unesp Univ ersidade Estadual Paulista Campus di Assis, Dipartimento di Scienze dell'Educucazione.
3. MENEGALE, Marcela. Dall'autonomia nell'apprendimento delle lingue straniere allo sviluppo della competenza plurilingue. Una ricerca nella scuola secondaria. Publicată în cadrul „*Scuola di dottorato in scienze dell linguaggio, della cognizione, della formazione*". Veneția: Universitatea Ca Focarsi, 2010.

LEARNING STRATEGIES

Laurenția DUTOVA
Universitatea Tehnică din Moldova

Learning a foreign language is different from learning one's mother tongue. We know from our own experience that there is no magic formula for a successful language acquisition. What is required for such success is a persistent use of the whole amount of strategies for learning the language and its vocabulary. Learning involves a certain degree of investment of learners' time and effort. Learners should realise that they learn for themselves and therefore should face the learning process consciously and actively. Every language skill and vocabulary as well is acquired through constant observing, focusing, practising, revising, interacting, and experimenting.

Learners may differ in the way they are able to use learning strategies effectively. The task of the teacher is to find out which strategy suits best to individual learners and consequently adapt his/her teaching to learners' needs. Learning strategies can be divided according to various criteria. They can be divided into two groups – **direct (memory, cognitive and compensation)** and **indirect strategies**, which are further subdivided into more categories. We are going to look at the strategies from the point of view of learning vocabulary, and therefore we are not going to deal with all of them.

From the direct strategies (memory, cognitive and compensation) the most important for learning the lexis are memory and compensation strategies. Memory strategies (mnemonics) mean remebering effectively and involve meaning. It does not signify that learners have to memorise the words through English–Moldovan equivalents. There are other possible activities such as:

– **arranging things in order,** e.g. adverbs of frequency: *always, never, often, sometimes, usually;*

– **making associations,** e.g. *bread and butter*;

– **learning the whole lexical units,** e.g. *to be afraid of, to be keen on*;

– **mastering collocations,** e.g. *heavy smoker, great opportunity*;

– **finding pairs,** e.g. masculine – feminine: *cock – hen, deer – doe*;

– **labelling pictures;**

– **creating visual images of words**.

Vocabulary learners can benefit from the following **memory strategies** [2, p. 78]:

1. Creating mental associations such as:

– Grouping that means putting words into groups on the basis of different criteria, such as: type of word (e.g. adverbs ending in –ly: *freely*, adjectives ending in *–ful: beautiful*); theme (e.g. words about music: *voices, orchestras, instruments*); practical function (e.g. terms for objects being in the kitchen: *fridge, knife, stove*); linguistic function when students acquire the functional meaning, not the grammatical features (e.g. apology: *be sorry, excuse me, regret, feel bad about*; suggestions: *Why don't we go to the theatre? Let's go to the cinema*); similarity of meaning (e.g. *cold, freezing, arctic*, etc.);

– Associating/elaborating that means learning not only isolated expressions, but acquiring them together with other words they go with, such as: (*to be interested in, to be good at, there is/ there are*, etc.);

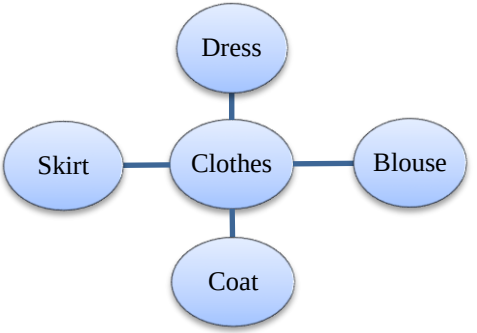
– Placing new words into a context that means students being asked to choose an appropriate word from a given box to fill in a gap in the text, (e.g. word *above* can be placed into the sentence: *There are stars …… me in the sky.).*

2. Applying images such as:

– *Using imagery;* The visual image can be an object, a picture, or a drawing on the blackboard, e.g. when we learn fruit or vegetable, it is easy to bring the fruit (or a picture of it) into the classroom. Visuals are justified because of students' visual intelligence [4, p. 15- 47].

– *Semantic mapping;* Through this strategy students develop certain scheme of the lexis. They learn vocabulary in topical boxes, therefore they will know in which situation they can use a particular word, or which topic it is connected with. The strategy develops well by the means of word maps, word spiders or mind maps [5, p. 45], for example:

3. Employing actions; It happens **t**hrough physical response (e.g. *sit down, stand up, wave goodbye*, or *tasting salt, candy)*. This strategy supports the kinaesthetic intelligence and may freely be used in the classroom, especially with young children. They can, for instance, move round the classroom, lift up some objects and give them the names (e.g. *school bag, pencil, dustbin, chalk*).



Compensation strategies enable learners to compensate for missing knowledge. It means that learners are able to create or comprehend a text despite limitations in the knowledge of a word or phrase. They either guess the meaning of a word when receiving information, or paraphrase it (change it in other words while producing the information they have got). There are two basic strategies:

1) Guessing intelligently in listening and reading. This strategy is widely used not only by beginners, but by more advanced speakers, too, and even by the native speakers (e.g. we can guess the meaning of the phrase *wet to the skin* from the sentence: *I became wet to the skin, when the rain suddenly came and I did not have my umbrella with me.).* We also have to guess when we have not heard something well enough during the conversation (e.g. *I spoke to Fiona about her yesterday evening. She said the ……. was absolutely boring and the actors were awful.)* We can infer that Fiona was perhaps attending a performance in the theatre, or watching a film on TV. Guessing is important in vocabulary learning. Since we do not know all the vocabulary items of the target language, we often come across an unknown word. We still are able to comprehend the context; even we are capable of understanding the meaning of the word. And this is the way we get familiar with new words, which often become part of the passive stock of our vocabulary [3, p. 27-33].

2) Overcoming limitations in speaking and writing. We are able to express our ideas without complete knowledge of every single word. In that case, beginners often tend to switch to the mother tongue. However, we can use mime or gestures (for expressing

feelings, hesitations, excitement, etc.), ask other people for help, or use a synonym or circumlocution, (e.g. if we cannot remember the word *integral*, we can say something like*: You know, it just cannot come to my mind. It is the mathematical operation opposite to derivation, and its symbol is* ∫*).* To overcome the limitations in speaking is easier than in writing. During a conversation we interact with our listeners and certain speech fillers are allowed. It is not so easy in the written style. We usually have to write precisely, so we often use synonyms and antonyms to cover the limitations. The practice of both skills gives us the opportunity to work with the language, and to realise that we are able to express ourselves even if a particular word cannot come to our mind.

The **indirect strategies** (meta-cognitive, affective and social) are important for the whole teaching/ learning process. Although they are not specially needed for the vocabulary acquisition, without them the class atmosphere and learners' mental processes would not be suitable for effective learning. They serve as a supportive background for the use of direct strategies. We are only going to mention the social strategies, since they find their application while teaching/learning the lexis [1, p. 39]. **Social strategies** function on the base of interaction with other people. This is done through communication. Our language has to be cultivated continually and then the communication will serve not only for exchanging information, but also for learning something new. In the classroom, social strategies can be developed mainly through teamwork, either pair- or group-work. Through cooperation with others, students will learn how to behave, how to express their thoughts and feelings, how to ask for something and how to response. These social skills can easily be trained also through a role-play, acting drama, or participating in dialogues and discussions.

In conclusion, we would like to underline that strategies are especially important for language learning because they are tools for active, self-directed involvement, which is essential for developing communicative competence.

Appropriate language learning strategies result in improving proficiency and greater self-confidence. Therefore, we should not forget the different kinds of strategies. They will certainly find their application while vocabulary teaching/learning.

With learning strategies learners become more autonomous. Students may control their own learning processes, which by the means of learning strategies become easier, faster and more transferable. They may increase students' perception that they are able to complete a task successfully. In addition, good language learners are supposed to be creative, and they use strategies to help them in comprehension, and thinking in the language.

References:

1. ALLWRIGHT, D. *Observation in the language classroom*. Longman, 1988.
2. BRUMFIT, C. *Integrating theory and practice*. In Holden, 1979.
3. HARMER, J. *The practice of English language teaching*. Longman, 1983.
4. STEVICK, E. *Images and options in the language classroom*. Cambridge University Press, 1986.
5. WOODWARD, T. *The mind-map lecture*. The teacher trainer 2 (3), 1989.

SINTEZE TEORETICE PRIVIND PERCEPȚIA RISCULUI LA CONDUCĂTORII AUTO

Ina BOTNARI, Liceul Teoretic „Lucian Blaga"

Șoferii cu aptitudini şi abilităţi bune nu sunt neapărat şi siguri de comportamentul lor la volan, iar asumarea riscului poate fi influențată de factorii cauzali aflați în interacțiune precum: factorii de personalitate, factorii motivaționali sau stilul de conducere format într-un context social specific [1]. Istoricul riscului începe în timpul Renaşterii, odată cu apariţia *teoriei probabilităţii*. Această teorie, a avut rolul de a demonstra logica luării deciziilor, îmbunătăţind modul de percepere a incertitudinii. Este prima teorie care ne demonstrează că putem măsura riscul, ajutându-ne astfel să decidem cât de mult risc suntem dispuşi să ne asumăm. Sociologul german Niklas Luhmann a adus o contribuţie instrumentală substanţială prin lansarea ideii că „riscul" reprezintă o formă generală prin care societatea îşi descrie viitorul. Potrivit lui Luhmann, riscul este un concept care trebuie deosebit de pericol. În timp ce riscul indică o pierdere posibilă viitoare datorată deciziei unui alt agent, pericolul se relaţionează cu

posibilitatea unei pierderi cauzate de indecizie [1]. M. Hohn (2002), asemenea, ferm declară că noțiunile de ,,risc" și ,,pericol", sunt diferite, din punct de vedere psihologic. În trafic:

1. *Pericolul* – poate fi un eveniment sau o situație susceptibilă care să antreneze pierderi ce pot depinde de factorul autovehiculului sau de mediu.

2. *Riscul* – este probabilitatea ca un eveniment sau o situație să antreneze consecințe nedorite omului, autovehiculului sau mediului.

3. *Situația de risc* – reprezintă un cumul de factori de risc, care se dovedesc periculoase sau catastrofale și pe baza cărora se pot face predicții cu privire la numărul, tipul sau gravitatea accidentelor.

După Hohn (2002), riscul (R), este o funcție determinată de relația dintre probabilitatea evenimentului (Pe) și probabilitatea accidentului (Pacc/e) [3]. Astfel formula pe care a propus-o M. Hohn pentru a explica riscul din timpul conducerii este: *R= f (Pe*P Pacc/e).*

O tipologie generală a riscului este realizată de Assaly (1992), care propune șase categorii de risc, ce se pot referi și la situațiile de risc în trafic:

1. Riscul catharsis (de ,,descărcare sau furie''), prin care persoana deplasează agresivitatea sau anxietatea dinspre sine, către o altă sursă, spre ceva mai concret.

2. Riscul de stimulare (explorare a mediului), provenit din nevoia de a trăi senzații tari.

3. Riscul de autonomie (de dobândire a independenței), prezent la grupurile care tind spre recunoașterea socială, specifică mai frecvent tinerilor.

4. Riscul de prestigiu, se referă la relația cu alții și dorința de a obține popularitate.

5. Riscul de calvar (ruleta rusească) și este asociat cu comportamente tipice, extrem de periculoase.

6. Riscul practic, (pentru evitarea unei întârzieri), este cel mai frecvent risc asumat în traficul cotidian.

În psihologia traficului, pot fi distinge trei forme ale riscului [2]:

1. Riscul obiectiv (risc statistic, Grayson et al., 2003), care estimează probabilitate obiectivă de a fi implicat într-un accident și se determină prin analiza datelor accidentelor rutiere.

2. Riscul estimat subiectiv (risc perceput) – presupune aprecierea subiectivă a fiecărui conducător auto, cu privire la probabilitatea unui pericol sau accident.

3. Riscul ca emoție – constituie răspunsul emoțional la o amenințare.

Procesul psihologic de asumare a riscului reprezintă – capacitatea individuală de a estima riscul într-o situație este determinată de percepția riscului (faza de identificare), de evaluarea riscului (faza de analiză subiectivă) și de toleranță la risc (nivelul personal de acceptare). Studiile psihologice sugerează că toate acestea sunt influențate atât de personalitatea și de dispoziția persoanei, cât și de caracteristicile situației riscante. Alte studii evidențiază că grupul social exercită o influență mare asupra atitudinilor individuale față de risc. Creșterea numărului de specialiști, în studiul riscului și comportamentului la volan se datoriază și ascensiunii numărului de accidente rutiere, fapt ce a favorizat apariția noilor cercetări și creșterea numărului de modele teoretice [4].Teoria personalității predispuse la accident, a fost înlocuită cu teoria asumării riscului, iar cele mai multe teorii sunt de natură cognitivă, având ideea centrală că șoferul nu poate judeca în mod obiectiv realitatea.

Teoria homeostazică a riscului (RHT) – una dintre primele teorii cognitiviste (Wilde, 1988), adaptată mai târziu pentru a descrie comportamentul participanților la trafic, cu redenumirea acesteia *„teoria riscului-țintă”*. Această teorie presupune că șoferii își ajustează comportamentul, astfel încât riscul perceput să fie în conformitate cu nivelul individual de risc pe care și-l pot asuma [3].

Teoria riscului-țintă are la bază conceptele de *risc perceput* și *risc acceptat.* Wilde consideră că nivelul de risc acceptat preferențial se rezumă din analiza cost-beneficiu a alternativelor comportamentale fiind determinat de patru factori motivaționali:

1. *Avantajele așteptate de la alternativă riscantă a comportamentului*: câștigul de timp datorat excesului de viteză.
2. *Costurile preconizate ale comportamentului neriscant*: disconfortul cauzat de purtarea centurii de siguranță.
3. *Beneficiile preconizate pentru comportamentul prudent*: obținerea unor tichete de ruderi, pentru lipsa implicării în evenimente rutiere în ultimul an.
4. *Costurile preconizate ale comportamentului riscant*: cheltuielile pentru reparații auto, rănirea în accidente etc.

Această teorie homeostazică, a lui Wilde, poate oferi și explicație pentru agresivitatea în trafic, datorată mărimii vehiculului care îi oferă

un sentiment de siguranță și poziție înaltă la volan, fapt ce-l va tenta să manifeste comportamente riscante sau agresive. Criticii acestei teorii, au găsit multe discrepanțe, fiind văzut un model descriptiv decât predictiv, deoarece teoria nu poate explica modul în care oamenii înțeleg sau reconstruiesc modelul mental al riscurilor cu care se confruntă. Totuși, C. Havârneanu (2011), afirmă că teoria încurajează analiza avantajelor și dezavantajelor pentru a ne asigura că beneficiile pe care ne aduce riscul asumat, depășesc pierderile.

Teoria de risc-zero, autori Naatanen și Summala (1974) – în care se pune accentul pe perfecționarea abilităților de a conduce vehicolul, îmbunătățirea calităților tehnice ale mijloacelor de transport:

1. Există diferențe individuale, capacitatea de percepere și cogniție în adoptarea riscului.

2. Comportamentul în conducerea auto, este determinat de motivația conducătorului.

Hohn (2011), în această teorie, accentuează și importanța motivației extrinsece a conducătorului auto. Percepția, proces activ și selectiv, este controlată de experiența individuală și motivație.

Teoria de risc-zero, îmbunătățită de o variantă mai recentă (Summala, 1997), are o completare semnificativă și se referă la motivele externe , care influențează nivelul de risc pe care și-l asumă șoferii. Această teorie susține că șoferii nu evaluează în mod constant nivelul de risc și nu se adaptează în permanență la nivelul variabil de risc, ci doar atunci când acesta depășește o anumită limită și devine amenințător, iar comportamentul la volan se schimbă brusc, atunci când nivelul riscului devine periculos și este perceptu ca atare.

Recent, Fuller (2011) a reformulat propriul model *sarcină-capacitate*, în „*teoria aloestezică a riscului”*. Fuller, presupune că deciziile pe care le adoptă conducătorul auto pentru a menține controlul sunt motivate de dorința de a menține „sentimentul” de risc într-un interval acceptabil [5].

Nivelul acceptabil al „sentimentului” de risc și dificultatea sarcinii pot varia în dependență de factori.

Teoriile psihologiei sociale vin cu un aport semnificativ la analiza comportamnetului în trafic și a atitudinii față de risc, deoarece au demostrat că cea mai bună modalitate de a avea un efect pe termen lung asupra comportamentului este schimbarea convingerilor,

valorilor şi atitudinilor care stau la baza deciziilor de a adopta un anumit comportament şi asumare a riscului [3].

Teoria acţiunii raţionale (TRA) – prima teorie socială care s-a aplicat în domeniul comportamentelor în trafic. Autorii teoriei, Ajzen şi Fishbein (1975/1980), au presupus că oamenii singuri calculează în mod raţional costurile şi beneficiile acţiunilor gândindu-se şi la modul în care vor judeca alţii acţiunile lor şi *cuprinde patru componente: 1) atitudinea faţă de comportament* (aprecierea acţiunii de către subiect ca fiind dezirabilă sau indezirabilă, profitabilă/ dezavantajată); *2) norma subiectivă* (perceperea dorinţei altora la acţiune); *3) intenţia comportamentală* (planul); *4) comportamentul* (aplicarea planului).

Teoria comportamentului planificat (TPB) este asemănătoare cu TRA, dezvoltată de Ajzen (1985), în care apare a cincea componentă-*5)controlul perceput al comportamentului.*

Teoria atribuiri: susţine că există mai multe biasuri cognitive care deformează în mod constant gândirea, determinând persoana să-şi supraevalueze capacităţile şi să subestimeze riscurile.

Teoria reprezentărilor sociale (TRS, Moscovici, 1961/2008) – una dintre teoriile majore în psihologia socială, orice fenomen social nou, ambiguu sau foarte sofisticat declanşează neapărat procese sociale de reprezentări.

Mediatizarea cazurilor accidentelor de proporţii mari creează o opinie comună puternică, o contagiune socială şi poate influenţa uşor modelul mental referitor la accidente. Conducătorul auto, actor social care interacţionează cu ceilalţi şi este influenţat în permanenţă de aceste interacţiuni [6].

Prin urmare, abordările prezentate ale teoriilor cognitive insistă asupra perceperii subiective a riscului, a dificultăţii sarcinilor, a propriei performanţe şi a propriilor capacităţi de a prelucra inputurile, ce rezultă cu decizii ineficiente şi comportamente dezadaptate la realitatea obiectivă, iar abordarea socială a traficului se axează mai mult pe studiul atitudinilor, din intenţia de a prezice reacţiile comportamentale şi a minimiza riscurile.

În concluzie, cercetările demonstrează că *asumarea riscului are surse interne diverse*: ignorarea pericolului, evaluarea greşită a riscurilor, căutarea inconştientă a limitei, voinţa de autopedeapsă, lupta contra angoasei de separare şi de pierdere, mod de descărcare a

unei tensiuni interne, lupta contra angoasei de separare sau pierdere. Totodată, relația dintre personalitate și comportament, implicarea în accidente și asumarea riscului au o asociere slabă, dar stabilă în special la: căutarea de senzații, agresivitatea și devianța socială.

Referinţe:

1. BONCU, Ş. *Psihologie Socială:* Note de curs – *Comportamentul agresiv.* Universitatea „Al.I. Cuza", Iaşi, 2004.
2. HAVÂRNEANU, G. Psihologia transporturilor. Iaşi: Polirom, 2013.
3. HAVÂRNEANU, C., HAVÂRNEANU, G. *Psihologia riscului*. București: Polirom, 2015.
4. HOHN, M. *Comportamentul decizional şi conducerea auto.* Arad: Multimedia, 1999.
5. http://www.comunique.ro/2010/02/psihologia-omului-la-volan.html
6. *Articol: SWOV Fact sheet Anger, aggression in traffic, and risky driving behaviour, SWOV, Leidschendam* (2012), the Netherlands.

ORA DE RELIGIE CREȘTIN-ORTODOXĂ ÎNTR-O SOCIETATE PLURIRELIGIOASĂ

Veaceslav IORDACHESCU

Conform datelor recensământului populației din anul 2014 în R.Moldova, strucura religioasă se prezintă astfel: 96,8% creștini-ortodocși, 1% baptiști, 0,8% alte religii, 0,7% martorii lui Iehova, 0,4% penticostali, 0,3% adventiști de ziua a șaptea [10].

Cu toate că majoritatea populației se declară creștin-ortodoxă, Republica Moldova este un stat plurireligios, pe teritoriul căruia conviețuiesc mai multe confesiuni creștine (2,84%): creștini de rit vechi, catolici, luterani, creștini evanghelici baptiști, creștini după Evanghelie, adventiști de Ziua a șaptea, penticostali, martorii lui Iehova. Un număr mai mic de cetățeni s-a declarat de altă religie, cum ar fi: evrei (584 – 0,02%) și musulmani (2009 – 0,08%). În articolul „Problematica dialogului interconfesional în cadrul dialogului intercultural" Emil Dragnev (2008) a afirmat că în pofida faptului că recensământul populației prezintă o majoritate ortodoxă, nu putem fi siguri că faza dialogului interconfesional a atins cote suficiente. „Necesitatea intensificării acestuia este dictată și de alte considerente:

R. Moldova nu este o insulă în largul oceanului. Dată fiind implicarea în sistemul complex de relaţii internaţionale, pe plan politic, economic, cultural etc., la care se adaugă şi procesele legate de migraţie, deosebit de relevante pentru ţara noastră, ar fi greşit să raportăm necesitatea dialogului interreligios şi interconfesional doar la realităţile interne. Din această perspectivă, este cât se poate de binevenită cercetarea practicilor internaţionale în domeniul dialogului interconfesional" [2, p.13].

În acest context, pentru creearea unei culturi a păcii şi dezvoltării dialogului interreligious, se relevă necesitatea unei educaţii în spiritul toleranţei. Conform *DEX*, toleranţa este un termen social, etic şi religios aplicat la o colectivitate sau la un individ, care defineşte respectul libertăţii altuia, a modului său de gândire şi de comportare, precum şi a opiniilor sale de orice natură (politice, religioase etc.). Cu alte cuvinte, noţiunea de *toleranţă* constă în acceptarea unor diferenţe evidente, fie ele fizice, socio-culturale, politice sau religioase. Astfel toleranța devine o valoare universală și o formă axiologică a conviețuirii umane.

În ceea ce privește *toleranța religioasă* sau *toleranța inter-confesională*, aceasta este definită ca respect între persoanele ce dețin diferite credințe religioase [3], acceptare și respectare a convingerilor religioase ale persoanelor, chiar dacă, uneori, sfidează propria noastră credință [5], atitudinea îngăduitoare pe care trebuie s-o aibă fiecare om, fie creștin, musulman, budist sau ateu, față de semenul său ce împărtășește o altă viziune religioasă [1]. Viorica Goraș-Postică (2011) valorifică noțiunea de toleranță religioasă – afirmând că aceasta „reprezintă un alt aspect, delicat pentru mediul şcolar, care explicitează complexitatea fenomenului dat (al toleranței).

Toate religiile, fiecare în felul ei, se întemeiază pe valorile iubirii şi ale dreptăţii şi nu pot fi invocate spre a justifica violenţa sau războiul.

Dialogul şi cooperarea dintre reprezentanţii diverselor religii constituie o tradiţie seculară: acestea nu şi-au pierdut nici azi valoarea [4, p.18]. Astfel intervine necesitatea identificării metodelor eficiente de dezvoltare a toleranței religioase. În 2013 Fatma, H. Al Sadi și Tehmina N. Basit realizează o cercetare-intervenție care vizează toleranța religioasă la o grupă de 241 de eleve din Oman, în urma căreia constatată că religia definește relațiile dintre eleve și remarcă

faptul că educația religioasă poate să diminueze intoleranța dintre acestea [3, p.447-472]. Și cercetătoarea rusă R.A.Ivanova menționează că pentru edificarea unei culturi a toleranței religioase într-o societate multiconfesională, este nevoie de studiul bazelor culturii religioase în școală, scopul acestei educații religioase fiind asigurarea libertății de conștiință și autoidentificare religioasă, precum și dezvoltarea toleranței religioase [9, p.42-43].

În acest context, educația religioasă trebuie să asigure viabilitatea unui dialog interreligios. Predarea confesională a Religiei va asigura conexiunea dintre fiecare cult/religie prin axarea asupra mesajului axiologic, specific fiecărei religii, și anume, dragostea față de Dumnezeu și aproapele. Mesajul religiei islamice este unul ce ne îndeamnă să-l iubim pe aproapele și prin aceasta să demonstrăm credința – „Nu crede vreunul dintre voi cu adevărat, până ce nu iubeşte pe fratele său aşa cum se iubeşte pe sine însuşi" (Buhari, Muslim), în religia iudaică mesajul transmis de Thora, se rezumă într-un răspuns oferit de fariseul Hillel (sec.I î.Hr.) unui păgân: „Altuia nu face ce ție nu-ți place. Asta e toată Tora, acum du-te și studiază". Iar mesajul evanghelic transmis de Hristos este „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău şi cu tot cugetul tău. Aceasta este marea şi întâia poruncă. Iar a doua, la fel ca aceasta: Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (Matei 22:37-39). Astfel că cele trei religii monoteiste (creștinism, islam, iudaism) au un mesaj axiologic ce se poate exprima prin dragoste față de Dumnezeu și aproapele. Astfel că una dintre competențele-cheie ale disciplinei Religia trebuie să vizeze formarea toleranței față de alte culte religioase prin prisma cunoașterii propriei origini spirituale.

Mesajul central al curricula Religie, cultul creştin-ortodox, este transmiterea mesajului Mântuitorului Iisus Hristos și esența învățăturii acestuia. „În toate cuvintele și învățăturile [Sale] Iisus Hristos se referă la toleranță, blândețe, indulgență. Sunt multe pilde pe care Iisus Hristos ni le-a oferit în acest sens: cea a tatălui care își primește înapoi fiul rătăcitor, a lucrătorului care vine ultimul dar care este plătit la fel ca ceilalți..." [8, p.112]. Deci, putem conchide că mesajul global al religiei creștine este cel al toleranței.

În acord cu principiul respectării particularităţilor individuale ale elevilor (avem în vedere apartenența la anumite confesiuni religioase)

şi pentru a asigura o realizare unitară a educaţiei religioase în contextul abordării modelului confesional de predare a Religiei, prin Hotărârea de Guvern nr. 596 din 2 iulie 2010 în Planul-cadru a fost inclusă o nouă disciplină opțională – Religia.

Curriculumul la Religie propune un șir de elemente comune pentru toate cultele din Republica Moldova care au drept de predare a Religiei în sistemul de învăţământ. Acestea se regăsesc la nivelul competenţelor specifice, competențelor derivate (subcompetențelor) ale unor activităţi de învăţare, ale sugestiilor metodologice. Spre exemplu, se recomandă ca lista de conţinuturi specifice, elaborată de fiecare cult în parte, să fie completată, la discreţia profesorului de religie, cu un ansamblu de elemente de tip predominant confesional (rugăciuni, texte biblice, cântări religioase, colinde), pentru fiecare clasă, care constituie mijloace de realizare şi explicitare a temelor din programe, și nu conţinuturi ale învăţării de sine stătătoare [6, p.297-298].

În concluzie, putem menționa că scopul educației contemporane trebuie să vizeze integrarea elevului de azi în societatea globală a zilei de mâine, în care există o varietate de culturi și religii. În acest sens, este important ca elevul să fie format în context religios, să posede cultură religioasă care va favoriza integrarea socială și acceptarea diferențelor religioase și culturale ale celorlalți. Studiul Religiei în școlile publice va asigura acest deziderat educațional și va crește gradul de toleranță religioasă al elevilor.

Referințe:

1. CUZNEȚOV, L. *Filosofia practică a familiei*. Chișinău: Primex-com SRL, 2013. 328 p.
2. DRAGNEV, E. Problematica dialogului interconfesional în cadrul dialogului intercultural. În: *Didactica Pro*, 2008, nr. 2 (48).
3. FATMA, H. Al Sadi, TEHMINA, N. Basit. Religious tolerance in Oman: addressing religious prejudice through educational intervention. In: *British Education Research Journal*, vol. 39, Issue 3, June 2013, p. 447-472.
4. GORAȘ-POSTICĂ, V. Precepte pentru edificarea unei pedagogii a toleranţei, În: *Didactica Pro*, 2004, nr. 4 (26).
5. GUZUN, M. *Toleranţa politică şi etnică din perspectiva mediatică. Studiu*. Chişinău: IMM, 2005. 49 p.
6. LEVINȚA, A. Recomandări privind metodologia de organizare a predării disciplinei Religie în învățământul preuniversitar din Republica Moldova.

În: *Educaţia din perspectiva valorilor*. Tom 11. Summa Theologiae, 2017, p. 297-301.
7. REARDON, B. *Toleranţa – calea spre pace*. Chişinău: ARC, 2004. 340 p.
8. VOLTAIRE, trad. AVRAM, G. *Tratat despre toleranţă*. Bucureşti: Herald, 2016. 240 p.
9. ИВАНОВА, Р.А. К вопросу о толерантности в поликонфессиональном обществе, Серия "Symposium", Религия и нравственность в секулярном мире. Выпуск 20. *Материалы научной конференции*, 28-30 ноября 2001 г. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургское философское общество, 2001, с.42-43.
10. http://recensamant.statistica.md/ro/infographics#&gid=1&pid=2, vizitat 20.06.2018.

MOTIVAŢIA PENTRU AUTOFORMARE LA CADRELE DIDACTICE

Ana EREMEI-BEREZOVSCHI

Schimbarea şi competiţia sunt laitmotivul vieţii lumii moderne. Accelerarea ritmului şi amplorii schimbărilor este simptomatică pentru aceste timpuri şi în învăţământ. Acestea sunt generate de conceptul calităţii, formarea de competenţe, implementarea de noi tehnologii educaţionale, a unui sistem viabil de evaluare etc.

Introducere. Sondând dimensiunile posibile ale personalităţii elevului, cadrul didactic instruieşte, educă, îndeamnă, dirijează, cultivă si organizează, corectează, perfecţionează şi evaluează neîncetat procesul formării şi desăvârşirii calităţilor necesare omului de mâine. Alături de discipoli, el este nevoit să se autoevalueze şi autoperfecţioneze continuu. Problema motivaţiei pentru cariera didactică este una actuală, fiind condiţionată de alinierea la standardele de calitate, dar şi diminuarea interesului tinerilor pentru a îmbrăţişa profesia de pedagog. Scopul articolului este de a identifica şi promova motivaţia pentru autoformare la cadrele didactice.

Abordări conceptuale. Schimbările în învăţământ se produc la nivel conceptual-teleologic-conţinutual-tehnologic-structural şi vizează întreg spectrul sistemului educaţional şi de formare. În acest sens, Strategia 2020, Codul educaţiei vizează o amplă evoluţie a sistemului educaţional prin acţiunile complexe prevăzute la toate nivelurile

sistemului de învăţământ şi cuprinde toate segmentele sale. Aceste transformări sunt preconizate ca urmare a tendinţelor de edificare a unei societăţi democratice în R.Moldova bazate pe cunoaştere şi informatizare, societate ce plasează în prim-plan Omul ca valoare supremă.

Din această perspectivă, dezvoltarea motivaţiei pentru autoformare la cadrele didactice este consemnată de oportunitatea formării de competenţe şi implementarea conceptului calităţii în educaţie.

De calitatea în educaţie depinde în ultimă instanţă calitatea vieţii. În aceste condiţii, creşterea eficienţei şi calităţii activităţii pedagogului în noile împrejurări depinde considerabil de nivelul de pregătire profesională a acestuia, de potenţialul academic, care, nu rareori, actualmente este în contradicţie cu exigenţele timpului.

Aria definirii motivației este, în general, vastă în literatura de specialitate, definițiile propuse de diferiți autori subliniind aspecte considerate esențiale:

1. „Motivația este ceea ce energizează, direcționează și susține un comportament" (Steers și Porter, *apud* Saad Khight, 1988, p. 256).

2. „Motivația se referă la factorii din interior ai individului, care stimulează, mențin și canalizează comportamentul în legătură cu un scop" (Huffman, Vernoy, Williams 1991, p. 381).

3. „Motivația se referă la dinamica comportamentului, procesul de inițiere, susținere și direcționare a activităților organismului" (Goldenson, *apud* Coon, 1983).

Aceste trei definiții subliniază:

- Dinamica: motivația în prima teorie inițiază, energizează și stimulează; în a doua – direcționează, canalizează; în a treia – susține, menține un comportament dinamic, fluent;
- Motivația „se plămădește" cu ajutorul unor forțe din interior;
- Comportamentul general de motivație este orientat spre satisfacerea unor nevoi, scopuri.

Alte două definiții susțin că: 1) „motivația se referă la influențele care guvernează inițierea, direcționarea, intensitatea și persistența comportamentului" (Evans, *apud* Bernstein, Roy, Srull, 1991, p.431). 2) Motivația reprezintă măsura în care un efort persistent este dirijat pentru dirijarea unui scop" (Johns, 1988, p.150).

Autorii români definesc motivația după cum urmează: în *Dicționarul de psihologie*, motivația este văzută drept „o structură de

factori indisociabili temporat de activitate în conduita unor caracteristici și cerințe ale personalității, care determină manifestarea tensiunii sau a plăcerii implicate, dar și mesajul latent și de suprafață al acestuia" (Șchiopu, 1987, p.464). Motivația este astfel „un ansamblu de mobiluri, trebuințe, tendințe, afecte, interese, intenții, idealuri – care susțin realizarea anumitor acțiuni, fapte, atitudini" (Bogdan Tucicov, Chelcea, Golu, 1981, p.148). De altfel, vorbim aici despre totalitatea mobilurilor interne ale conduitei, fie că sunt înnăscute sau dobândite, conștientizate sau neconștientizate, simple trebuințe fiziologice sau idealuri abstracte. Aceste considerente ne susțin ideea că motivația este o pârghie importantă în procesul autoreglării individului, o forță motrice a întregii dezvoltări psihice și umane. Până acum ne-am concentrat asupra explicitării motivației prin intermediul unui set de definiții, la toate acestea vom adăuga, cu rolul conclusiv, sinteza pe care Dempsey și Zimbardo ne-o propun asupra conceptului de motivație (1978, p.212-213):

- motivația este autodirecționată;
- acțiunile motivației au scop;
- comportamentul motivat este variabil;
- există o aşteptate a succesului în ceea ce privește comportamentele motivate;
- există un stimulent, pozitiv sau negativ, o valoare „consumatorie" a acțiunii.

Astfel, motivele constituie realizări şi transpuneri ale stărilor de necessitate [1]. Motivaţia pentru autoformare la cadrele didactice are un caracter obiectiv, apare ca o consecinţă logică şi face parte dintr-un proces de transformare generală, universală, valabilă la scara sistemului social.

În acest cadru de referinţă, filosofic şi social, motivația are un caracter intrinsec. În opinia autorului S.Cristea, motivaţia pentru autoformare la cadrele didactice se dezvoltă la nivelul problematicii sociale a sistemului şi a procesului de învăţământ care solicită o „definiţie practică". În limitele ei, schimbarea în educaţie constituie „o inovaţie care este o îmbunătăţire măsurabilă, deliberată şi puţin susceptibilă de a se produce frecvent". Însăşi schimbarea mediului în care funcţionează unitatea de învăţământ, transformările de anvergură din şcoală – noile obiective educaţionale, noile programe şi manuale,

noile tehnologii didactice, implicarea mai largă a comunităţii determină motivaţia pentru autoformare în sistem [2].

Codul educaţiei, centrat pe formarea de competenţe, înglobează aceste noi orientări, care solicită un nou mod de gândire şi acţiune, o nouă mentalitate a cadrelor didactice pentru educaţia copiilor. Astfel, pentru obţinerea performanţelor în activitate, raportate la standarde şi spre satisfacerea nevoilor şi aşteptărilor beneficiarilor educaţiei, avem nevoie de resurse umane de calitate, suficiente, de implicarea activă a tuturor actorilor educaţionali cu orientare spre rezultate vizibile şi tangibile. Pentru a parcurge drumul către o şcoală de calitate, avem nevoie de pedagogul competent, care are misiunea de a ameliora calitatea şi de a asigura eficacitatea educaţiei. Se poate afirma că avantajul competitiv al unei instituţii şcolare rezidă în factorul uman.

John Naisbitt afirma: „În noua societatea informaţională, capitalul uman a înlocuit capitalul financiar ca resursă strategică". Resursele umane competente devin extrem de importante în contextul actualei revoluţii informaţionale, a reformelor economice şi educaţionale, care au tendinţa de a evolua în timp, căci anume resursele umane constituie generatorul principal de evoluţie şi schimbare, care este permanent în ipostaza de mutaţie pentru a corespunde ascensiunii domeniului educaţional, cât şi recipient şi multiplicator al tuturor efectelor schimbărilor educaţionale. Stabilirea unui nou referenţial al formării cadrelor didactice bazat pe definirea unor noi sarcini de profil ce implică noi cunoştinţe, capacităţi, deprinderi, priceperi şi trăsături de personalitate, aduce în discuţie, după cum precizează şi Doina Maria Schipor [*apud* 2, p.48-78], problematica obiectivelor autoformării cadrelor didactice, cu atât mai mult, cu cât problematica metodologiei formării implică raportarea permanentă a metodei de formare alese la nivelul de exigenţă formulat prin obiective [3]. Literatura pedagogică şi cea psihopedagogică au acordat, în ultimele decenii, un interes deosebit teoretizării conceptelor care stau la baza formării/-autoformării continue a cadrelor didactice.

S-au făcut anchete, studii, experimente locale/regionale/naţionale, analize la nivelul Uniunii Europene, toate vizând sublinierea importanţei şi eficienţei profesionalizării didactice, precum şi scoaterea în evidenţă a indicatorilor de performanţă atinşi prin educaţia permanentă/formarea continuă/autoformarea.

În acest context, putem menţiona că în teoria şi practica formării cadrelor didactice s-a creat o situaţie, când, pe de o parte, profesionalizarea lor apare ca o prioritate a politicilor educaţionale, iar, pe de altă parte, se constată insuficienţa conceptelor teoretice şi a mecanismelor metodologice de dezvoltare a motivaţiei pentru autoformare în raport cu nevoile instituţionale şi personale, ca factor de profesionalizare a cadrelor didactice [4].

Printre blocaje care cauzează insuficienţa promovării şi aplicării unui concept eficient de dezvoltare a motivației pentru autoformare a cadrelor didactice, axat pe nevoile instituţionale şi personale se numără:

- insuficienţa cercetărilor şi lucrărilor cu aspect teoretic şi praxiologic în acest domeniu;
- nivelul scăzut de motivaţie pentru autoformare a cadrelor didactice;
- randamentul scăzut al implicării cadrelor didactice în autoformare;
- lipsa instrumentelor metodologice de monitorizare şi evaluare a randamentului autoformării cadrelor didactice [5].

În încercarea de a înțelege și a explica motivația, teoreticienii și practicienii din domeniu au abordat pe parcursul timpului mai multe perspective. După o analiză mai profundă, putem ajunge la o înțelegere a fenomenului *motivația*.

Concluzii. Considerăm că motivaţia pentru autoformare este parte integrantă a responsabilităţilor profesionale ale profesorului şi a muncii sale zilnice; componentă indispensabilă a dezvoltării instituţionale şi condiţie obligatorie a asigurării calităţii serviciilor educaţionale. Autoformarea cadrelor didactice este menită să dezvolte competenţele necesare realizării multiplelor roluri profesionale, funcţii şi atribuţii organizaţionale.

Referințe:

1. PÂNIȘOARĂ, G., PÂNIȘOARĂ I.O. *Motivarea eficientă*. Iași: Polirom, 2005.
2. CRISTEA, S. Perfecționarea cadrelor didactice. În: *Didactica Pro*, 2001, nr.3, p. 23.
3. SCHIPOR, D.M. Formarea cadrelor didactice. Definire și redefinire în contextul educativ actual. În: *Revista română de Studii culturale*, 2013, nr.1.
4. HUNCĂ, M. Autoformarea – factor de profesionalizare a cadrelor didactice. În: *Materialele Conferinţei ştiinţifice internaţionale „Şcoala modernă: provocări şi oportunităţi”,* 5-7 noiembrie, 2015, IŞE. Chișinău: „Cavaioli” SRL, 2015.

5. OLARU, V. *Repere psihopedagogice în formarea continuă a personalului didactic în cadrul institutional*/ Teză de doctor în pedagogie. Chișinău, 2013.

INTERCULTURAL EDUCATION: A PEDAGOGICAL APPROACH TO CULTURAL DIVERSITY

Ioana BOGHIAN

Introduction. Intercultural education (IE) is a *pedagogical approach to cultural diversity* that considers the spiritual (cultural) and other (gender, social or economic) particularities and tries to avoid the risks arising from all sorts of inequalities and differences. Intercultural interaction skills can be acquired by learning specific behaviours within formal, informal or non-formal educational influences. The literature circulates several terms as equivalent or synonymous with IE: peace education, tolerance education, non-discrimination education, civic education; all these terms orbiting around the learning of human and individual rights and freedoms and the need to respect and protect them. In today's world of globalization and cultural diversity, *cultural competence* is necessary for social and economic success; cultural competence means "appreciating the creative expression of ideas and emotions by all types of individuals", including aspects of personal, interpersonal and intercultural competence "highlighted through effective communication and collaboration" [13, p. 11]. The literature interconnects cultural competence with the following key concepts: intercultural knowledge, civic knowledge and involvement, knowledge of culture and of the physical world, abilities for a global world [17], communication in foreign languages, social civic competence, consciousness and expression of cultural identity [18], global awareness.

A psycho-pedagogical approach to intercultural education in relation to tolerance values. From an etymological point of view, the word "value" (Latin, *valere*) means *to be strong, to be worth something*. Depending on the field, the *concept of value* acquires different meanings: the object of moral preferences/choices or criterion of moral conduct (ethics); value as a price that supports trade vs. value that cannot be commercialized, absolute, intrinsic (moral philosophy); the social norm that regulates social cohabitation

(sociology) [11, p.1152]; an ideal associated with well-being and respectability; a key feature of values is their relativism, that is, they can vary according to age, historical moment, generation, culture, etc. [12, p.660]. The *values of education* are values related to the finality, content, methodology and epistemology of education [15, p.104]; for a brief presentation of the classification criteria and types of values, see [2]. Given that young people are constantly faced with the need to choose responsibly, the origin and content of values, selection criteria and internalization strategies in individual consciousness and behaviour must be clarified as very relevant aspects for building educational strategies focused on building and promoting values [16, p.68]. Considering the relevance of the teacher's role of model for students of all ages, Cojocariu and Albu have conducted a longitudinal study on the values of Romanian teachers at different educational levels: values held by students (with or without teaching experience) preparing for the teaching career in primary and preschool education – *truth*, *good*, *equity*, *patience*, *responsibility*, *love for others* [8]; the axiological universe of primary school teachers – *truth*, *equity*, *faith in God*, *professionalism* and of pre-school teachers – *respect*, *work*, *honesty*, *professionalism* [5]; the values of senior and young university professors – *morality*, *love for people* and *faith in God*, and values that teachers consider to be the most important for a university teaching career – *professional competence*, *student appreciation*, *dignity* [1]; values appreciated by middle-school teachers – *respect*, *work* and *self-education*/*self-development*, *professionalism* [6]; a comparison between the values held by students (with or without teaching experience) that prepare for the teaching career in primary and preschool education at the beginning of two successive academic years [7]. In recent years, there has been increased promotion of values associated with the practice of tolerance: *harmonious cohabitation*, *respect for the rights of others*, *acceptance of diversity*, *free choice of value options* [2].

In our literature review, we have identified the teachers' perspective on tolerance education; the conclusions were:

• education for tolerance is associated with IE in a relevant number of papers and articles;

• increased tolerance capacity is a means and purpose of IE;

• examples of (in)tolerance should be used as a teaching material to raise awareness of the different dimensions and meanings of tolerance;

• tolerance is a central value of the 21st century education;

• tolerant attitude and behaviour are acquired based on patterns, starting with the earliest age;

• school is a small society, suitable for raising awareness of the phenomenon of tolerance and practicing it in several circumstances and relationships;

• tolerance is not a feeling inherited by birth, but acquired through education;

• the implementation and development of tolerance education is hampered by the fact that teachers, parents, students, other actors involved in the educational process do not understand the goals, principles and usefulness of learning tolerance [3].

Based on the skills and attitudes essential to negotiating identity in society, Neuner [14] highlighted the *objectives of intercultural education*, namely:

• developing empathy (inclined attitude towards trying to understand others in their own socio-cultural contexts), involving cognitive and affective aspects;

• building multiperspectivity (the ability to realize that not all people share our vision of our own world, therefore, the absence of which leads to stereotypes and prejudices), decentralization (the ability to go beyond its own frame of reference); building tolerance of ambiguity (the ability to accept that others are different from us and sometimes there are no definite answers about alterity and difference);

• building self-awareness and identity representation (awareness of the socio-cultural bases of one's world that influences the vision of the world - traditions, values, judgments - everyday life - routines, rituals, lifestyle – and formal attitudes and mentality, as well as how the individual relates this self-consciousness to others;

• emotional openness for dealing with others in a multicultural environment;

• giving up the central position (creating a balance between dominant and shy people in a multicultural group to avoid exclusion and self-isolation);

• linguistic competence (mother tongue contributes to building identity; understanding a language means better understanding of the speaker of that language) [14, p. 35-38]. The following values have been identified as values associated with/promoted by IE in national and international works: *tolerance*, *freedom*, *equality*, *respect for differences and the rights of others*, *solidarity*, *cooperation*, *empathy*, *acceptance of diversity* [10, 4, 1].

Conclusions. Intercultural education courses and seminars help define and identify values in general, values associated with tolerance and peace education, and awareness of the importance and necessity of teaching and promoting these values in today's world. The analysis of the literature and the results of the questionnaire provide arguments, motivation and support for conducting experimental research that could show to what extent IE courses / modules / lessons / activities can affect tolerance / tolerance levels at different ages; our results from the questionnaire have revealed that IE increases levels of tolerance, respect for diversity and empathy; an experimental research would reveal the value of this growth.

References:

1. ALBU, G. & COJOCARIU, V.-M. Intercultural Education – Tensions and Prospects Case Study – The Approach of the 1st-year Students from the Pedagogy of Primary and Preschool Education. In: *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2015, no.209, p.53-60.
2. BOGHIAN, I. The values of tolerance education. In: *A Literature review. Journal of Innovation in Psychology, Education and Didactics*, 2017, no.21(2), p.205-220.
3. BOGHIAN, I. Teachers' Perspectives on tolerance education. In: *A Literature review. Journal of Innovation in Psychology, Education and Didactics*, 2016, no.20(2), p.136-142.
4. CHIRIAC, A. & GUȚU, V. Curriculumul intercultural: orientări, principii, resurse. În: *Pedagogie*, 2007, nr. 9, p. 75-77.
5. COJOCARIU, V.-M. Anchor-values of the axiological universe of primary teachers. În: *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2015, nr.180, p. 524-530.
6. COJOCARIU, V.-M. Is there a set of nucleus-values characteristic of teachers from middle education? In: *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2015, no.203, p. 84-89.
7. COJOCARIU, V.-M. The Evolution of the Axiological System of Students Training for a Teaching Career. In: *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2015, no.191, p. 2382-2386.

8. COJOCARIU, V.-M. Is there an axiological background favouring the initial training in the didactic career for the primary and preschool didactic career? In: *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2014, no.137, p. 100-104.
9. COJOCARIU, V.-M.. Educaţia interculturală, conceptualizare şi contextualizare. În: *Invăţământul primar*. Vol.1-3. Bucureşti: Miniped, 2006, p. 42-49.
10. CUCOŞ C. *Educaţia. Dimensiuni culturale şi interculturale*. Iaşi: Polirom, 2000.
11. DRAGO, M. & BOROLI, A. (Eds.) *Enciplopedie de filosofie şi ştiinţe umane/ Encyclopedia of philosophy and human sciences*. Bucureşti: All, 2004.
12. FERREOL, G. & JACQUOIS, G. (coord.). *Dicţionarul alterităţii şi al relaţiilor interculturale*. Iaşi: Polirom, 2005.
13. MISHRA, P. & KERELUIK, K. What 21st Century Learning? In: *A review and a synthesis*. Michigan State University, 2011.
14. NEUNER, G. The dimensions of intercultural education. In: HUBER, J. (Ed.). *Intercultural competence for all. Preparation for living in a heterogeneous world* (p. 11-50). Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2012.
15. PÂSLARU, Vl. *Principiul pozitiv al educaţiei*. Chişinău: Litera, 2003.
16. PICHIU, D. & ALBUŢ, C. *Teoria valorii şi elemente de praxiologie/ Value theory and elements of praxiology*. Iaşi: Ed. "Gh. Asachi", 1994.
17. ZHAO, Y. *Catching up or leading the way*. Alexandria, VA: ASCD, 2009.
18. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Strasbourg: Council of Europe, 2011.

UTILIZAREA TIC ÎN PREDAREA LIMBILOR STRĂINE LA ADULȚI

Angela SÎRGHI, Institutul de Formare Continuă

Introducere. Stadiul actual al dezvoltării societății pune în fața sistemului educațional o serie de probleme fundamentale noi, care sunt cauzate de factorii politici, socioeconomici, filozofi și de altă natură. Printre acestea ar trebui să evidențiem necesitatea de a îmbunătăți calitatea și accesibilitatea educației, de a crește mobilitatea academică, integrarea în spațiul științific și educațional, de a crea sisteme educaționale optime din punct de vedere economic, de a

îmbunătăți corporatismul universitar și de a consolida legăturile dintre diferite niveluri de educație. Una dintre modalitățile eficiente de a rezolva aceste probleme este informatizarea educației. Îmbunătățirea mijloacelor de comunicare a dus la progrese semnificative în schimbul de informații. Apariția noilor tehnologii informaționale și de comunicare asociate cu dezvoltarea echipamentelor informatice și a rețelelor de telecomunicații a făcut posibilă crearea unui mediu nou informațional și educațional calitativ ca bază pentru dezvoltarea și perfecționarea sistemului educațional.

Vorbind de TIC, în unele cazuri, oamenii de știință indică un anumit domeniu de cercetare, în altele un mod particular de abordare a informației. În același timp, analiza literaturii privind problema investigată ne permite să vorbim despre complexul de cunoștințe, căile și mijloacele de lucru cu resursele informaționale și despre resursele tehnice pe care oamenii de știință le-au invocat tehnologiilor, asigurând acumularea, stocarea, clasificarea, producerea și distribuția de informații [1, p.46]. O mulțime de lucrări abordează tema utilizării TIC în predarea limbii engleze [2]. Unii cercetători au remarcat că utilizarea pe scară largă a tehnologiilor identificate poate spori semnificativ eficacitatea metodelor de învățare activă pentru toate formele de organizare a procesului educațional în studiul unei limbi străine, și anume: lecții practice, individuale, în timpul muncii independente. Alți oameni de știință au considerat utilizarea TIC ca mijloc de creștere a motivației, angajamentul față de studiul sistematic al unei limbi străine, care permite obținerea unor rezultate rapide în învățarea limbii străine. Utilizarea TIC în procesul educațional implică complet studenții în mediul lingvistic care contribuie la formarea și dezvoltarea competenței de comunicare, a cărei parte este și competența socioculturală [3].

Potențialul TIC în predarea limbilor străine la adulți. Utilizarea TIC în învățarea unei limbi străine ajută la intensificarea și personalizarea învățării, promovează interesul față de subiect, face posibilă evitarea evaluării subiective. În plus, TIC contribuie la depășirea barierei psihologice a studenților la utilizarea unei limbi străine ca mijloc de comunicare. Trebuie remarcat faptul că TIC reprezintă atât mijloace de furnizare a materialelor, cât și mijloace de control. Noile tehnologii fac posibilă individualizarea procesului de

învățare în ritmul și profunzimea cursului. O astfel de abordare diferențiată dă un avantaj pozitiv, deoarece creează condițiile pentru succesul fiecărui student, determinând emoțiile pozitive ale studenților, afectând astfel motivația lor de învățare [4].

Spre deosebire de metodele convenționale, în cazul formelor interactive de predare, studentul devine el însuși figura principală și e deschis spre asimilarea cunoștințelor. Profesorul în această situație acționează ca asistent activ, iar funcția sa principală este organizarea și promovarea procesului de învățare [5, p. 7].

Astfel, următoarele resurse digitale, cu un mare potențial educațional, pot fi utilizate eficient la lecțiile de limbi străine: prezentarea Power Point (PPT), prezentările multimedia, SOFT-uri educaționale, aplicații digitale, tutoriale on-line, resurse educaționale de pe Internet, teste on-line.

Programul PowerPoint permite profesorului să creeze materiale de învățare de înaltă calitate pentru sarcini specifice de învățare. Materialele originale de prezentare captează, motivează și direcționează studenții spre un rezultat reușit. Tehnologiile multimedia pot fi folosite în mod eficient la lecțiile de limbi străine pentru implementarea suportului vizual în timpul formării competenței de comunicare. Ca urmare, utilizarea lecției video va permite studenților să obțină rezumate scurte ale cursurilor pentru a-i ajuta să-și reamintească ideile principale, introducere în conceptele-cheie înainte de alte sesiuni de predare, cursuri de scurtă durată de învățare autodirijată, cuprinderea subiectelor dificile în profunzime.

Utilizarea SOFT-urilor educaționale și a aplicațiilor digitale are multe avantaje față de metodele tradiționale de predare. Potențialul lor este acela de a permite formarea diferitelor tipuri de activități de vorbire și de a le uni în diferite combinații, pentru a ajuta la înțelegerea fenomenelor lingvistice, pentru a forma abilități lingvistice, a crea situații de comunicare, sporind activitatea cognitivă, motivația și calitatea cunoștințelor.

Posibilitatea de a utiliza resursele de Internet este imensă. Internetul oferă o oportunitate unică studenților de a folosi texte autentice, de a asculta și de a comunica cu vorbitori nativi, adică creează un mediu de limbă naturală. Obiectivul principal al învățării unei limbi străine este formarea competenței de comunicare, toate

celelalte obiective (educative, pedagogice, în curs de dezvoltare) se realizează în procesul de implementare a obiectivului principal. Participarea studenților la teleconferințe, camere de chat, la care participă studenți din diferite țări ale lumii, este o oportunitate foarte interesantă și utilă pentru noi contacte și practici de conversație reală. În aceste discuții și conversații „libere" nu există numai schimbul de informații cu privire la o anumită problemă, ci familiarizarea cu elementele altei culturi.

Testele on-line ne oferă un feedback instant și o evaluare adecvată și obiectivă.

Trebuie de menționat că fiecare profesor care aplică TIC în procesul de predare a limbilor străine trebuie să fie conștient de faptul că orice tehnologie educațională trebuie să îndeplinească următoarele cerințe metodologice:

- ✓ conceptualitate: conceptul științific care include fundamentarea psihologică și sociopedagogică a realizării obiectivelor educaționale;
- ✓ coerența: prezența tuturor caracteristicilor sistemului (logica procesului, interdependența tuturor părților sale, integritate);
- ✓ eficiența: asigurarea rezultatelor care să corespundă standardelor educaționale;
- ✓ flexibilitate: abilitatea variațiilor conținutului de a asigura confortul și libertatea interacțiunii dintre profesor și studenți cu realitatea pedagogică specifică;
- ✓ dinamica: posibilitatea dezvoltării sau transformării tehnologiei;
- ✓ reproductibilitatea: posibilitatea utilizării tehnologiei de către alți profesori.

Concluzii. Utilizarea TIC are un impact pozitiv asupra calității predării unei limbi străine și contribuie la formarea competenței lingvistice a adulților. Integrarea TIC în procesul de predare a limbilor străine contribuie la organizarea eficientă a procesului de învățare, crește eficiența formării competenței comunicative, oferă o motivație pozitivă în procesul de învățare și activitate cognitivă a cursanților, și tot odată facilitează activarea muncii independente a studenților.

Referințe:

1. PAIU, M. Tehnologiile informaționale ca suport indispensabil pentru un învățământ eficient. În: *Studia Universitatis*, nr. 5(55), 2012. p. 46-50.
2. DUDNEY, G. *How to Teach English with Technology*. Pearson Longman, 2008.

3. MOTTERAM, G. *Innovations in learning technologies for English language teaching*. London: British Council, 2013. 201 p.
4. BRUT, M. *Instrumente pentru e-learning: ghidul informatic al profesorului modern*. Iaşi: Polirom, 2006.
5. WHEELER, S. Information and communication technologies and the changing role of the teacher. In: *Journal of Educational Media*, 2001, no. 26 (1). p.7-17.

SERVICII MODERNE ÎN INSTITUŢIA INFODOCUMENTARĂ: EXTINDEREA ACCESULUI LA INFORMAŢIA PUBLICĂ

Olesea MOISEEV

În societatea informaţiei şi a comunicării, necesitatea ca cetăţenii să fie activi, informaţi şi responsabili este mai pregnantă ca niciodată. Implicarea în viaţa socială determină individul/ societatea să se informeze, să comunice, să cunoască, să decidă şi să acţioneze.

De altfel, interacţiunea socială nu poate fi întâmplătoare. Aceasta este determinată de „problemele fireşti care necesită rezolvare” [1, p.72]. Încă de la debutul istoriei omenirii cunoaşterea a făcut posibilă dezvoltarea tuturor domeniilor prin descoperiri ştiinţifice, care, aplicate în practică, au modificat continuu existenţa omului şi nivelul său de civilizaţie [2, p.22]. Cunoaşterea a fost întotdeauna un exerciţiu deosebit de dificil, deoarece, în mod firesc, acestea se asociază cu o varietate de acţiuni complexe, dar şi acces la resurse informaţionale viabile.

În ultimele două decenii, sistemul infodocumentar s-a extins şi diversificat enorm, sub presiunea cerinţelor dezvoltării sociale. Schimbarea în spaţiul infodocumentar reprezintă o consecinţă a evoluţiei generale a societăţii [3, p.29] care condiţionează implicarea reală a instituţiilor publice în mediul social. Or, necesitatea diversificării, înnoirii şi extinderii proceselor informaţionale şi comunicaţionale sunt cerinţe ale realităţii aflate într-o permanentă tranziţie. Formele noi de manifestare sunt în aceeaşi măsură teoretice, dar şi practice, pornesc de la problemele reale cu care se confruntă comunitatea şi încercarea de participare la soluţionarea lor**.** Prin *„serviciu modern”* înţelegem activităţi rezultate din necesităţile

membrilor comunităţii, care contribuie la creşterea nivelului de informare sau dezvoltă anumite capacităţi utile cetăţenilor.

În procesul valorificării mediului informaţional contemporan, axat pe tehnologii şi instrumente moderne, cum sunt cele multimedia, cât şi cele tradiţionale, un rol aparte revine bibliotecilor. Programul informaţional ***„Sporirea transparenţei administraţiei publice locale în Republica Moldova prin implementarea politicilor participative”,*** finanţat de Fondul pentru Democraţie al Naţiunilor Unite (UNDEF), îşi propune scopul de a creşte nivelul de transparenţă în activitatea autorităţilor publice locale prin elaborarea, promovarea şi adoptarea în mod participativ a politicilor publice locale, elaborarea şi implementarea unor planuri locale de aprofundare a transparenţei şi de asigurare a accesului cetăţenilor la informaţiile de interes public. Proiectul este iniţiat de Centrul Naţional de Asistenţă şi Informare a ONG-urilor din Republica Moldova CONTACT şi urmează a fi implementat în perioada februarie 2018-ianuarie 2020. Beneficiari de proiect sunt instituţiile infodocumentare din 10 localităţi din Republica Moldova care vor participa la concursul de granturi mici în domeniul dezvoltării rurale durabile [4]. Astfel Biblioteca publică Gura Bâcului din raionul Anenii Noi este un exemplu elocvent care a reuşit să extindă accesul la informaţia de interes public prin Crearea Centrului de Excelenţă al Bibliotecii. Centrul de Excelenţă este o soluţie ideală pentru a satisface necesităţile informaţionale ale locuitorilor. Pentru a evita limitarea accesului oricărui utilizator al instituţiei infodocumentare la serviciile prestate, în incinta Centrului de Excelenţă, se organizează şedinţele Clubului de lectură, instruiri pe diverse subiecte, mese rotunde tematice, sedinţele Consiliului Local al tinerilor din localitate care, de asemenea, activează în incinta Bibliotecii Publice. Alte forme de servicii moderne sunt transmisia în direct a şedinţelor primăriei in incinta bibliotecii. Astfel fiecare membru al comunităţii are posibilitatea să asiste la discuţiile publice ale aleşilor locali, să se informeze despre starea lucrurilor din localitate, dar şi să participe la viaţa comunităţii. Spiritul de responsabilitate civică, dar şi necesitatea de a fi informaţi cu informaţie publică va asigura transparenţa procesului decizional şi va încuraja implicarea cetăţenilor în rezolvarea problemelor societale.

Un alt proiect ***„Dezvoltarea şi extinderea abilităţilor IT în rândul bibliotecarilor şi a utilizatorilor”*** a fost implementat cu succes în

bibliotecile din raionul Basarabeasca. Proiectul este susţinut de programul Novateca pentru perioada 2017-2018, având scopul de a extinde accesul la informaţie prin serviciile moderne de bibliotecă. Lider a fost Biblioteca Publică Başcalia care a obţinut diverse instrumente şi aparate video, audio şi foto pentru a diversifica oferta serviciilor informaţionale comunitare. Proiectul are scopul de a ajuta APL să aibă mai multă transparenţă, iar spiritul cetăţenesc să contribuie la dezvoltarea localităţilor din Republica Moldova [5].

Programul ***„Fonduri pentru tineri Ialoveni”*** (martie-iunie 2018)**,** implementat la Biblioteca Publică Văsieni, raionul Ialoveni, a oferit posibilitatea diversificării serviciilor de bibliotecă. Proiectul are ca scop deschiderea unui spaţiu de agrement: ***„Un ungheraş de poveste pentru fiecare copil”.*** Acest proiect a fost propus spre realizare pentru a satisface necesităţile comunităţii. Este un proiect destinat tuturor categoriilor de vârstă: mămici – copii, tătici – copii, bunici – copii, adolescenţi etc. Astfel spaţiul bibliotecii va oferi posibilitatea locuitorilor comunităţii de a evada din cotidianul de zi cu zi – „La film cu prietenii”, „Poveşti la gura sobei” şi alte activităţi organizate de bibliotecă.

„Clubul tinerelor mămici” este un serviciu nou al bibliotecii publice Văsieni, care îşi desfăşoară activitatea din mai 2017. Înfiinţarea serviciului a fost determinat de pasiunea pentru lectură, de dorinţa şi necesitatea de a comunica. În cadrul clubului se desfăşoară activităţi, discuţii/dezbateri cu genericul: *„Împreună pentru comunitate”;* amenajarea parcurilor din localitate (contribuţii financiare şi materiale); participarea activă la treining-urile organizate de bibliotecă (în domeniul sănătate – „promovarea unui mod de viaţă sănătos”, etc.); organizarea unui *„Târg de Caritate”* (pentru familiile social-mente vulnerabile); acte de caritate pentru bătrâni şi invalizi (din banii adunaţi de la colindă (7.000 lei) au fost procurate produse alimentare şi de igienă pentru 14 bătrâni şi invalizi din localitate) [6] etc. Aşadar, practicile sus-numite reprezintă unele din multitudinea serviciilor moderne oferite de instituţiile infodocumentare pentru a satisface necesităţile informaţionale, de educaţie, integrare, de sănătate, de mediu, de agricultură etc. ale comunităţii. În acest sens, *„impactul colectiv”* presupune că o bibliotecă îşi poate extinde resursele prin colaborarea cu aţi membri ai comunităţii sau organizaţii locale.

Extinderea accesului la informaţie este un subiect actual ce depinde direct de nivelul informatizării societăţii în ansamblu, de strategiile şi politicile abordate la nivel naţional. Pe de altă parte însă, tendinţa obiectivă de aderare la Comunitatea Europeană, precum şi integrarea în circuitul mondial informaţional, necesită autorităţilor, cât şi instituţiilor infodocumentare şi nu numai, identificarea acelor metode, tehnici, proceduri care să permită punerea în practică a cerinţei informaţionale sociale, dar şi a evoluţiei sociale în general.

Organizarea unui parteneriat durabil între autoritatea publică şi instituţia infodocumentară revendică substanţializarea accesului cetăţeanului la informaţia publică, ceea ce înseamnă deschiderea autorităţii publice pentru un dialog constant, consistent şi neîngrădit cu cetăţenii. Valorificarea culturii accesului la informaţie va conduce la eficientizarea procesului de socializare şi de edificare a societăţii moldoveneşti. Implicarea bibliotecii în acest proces eficientizează organizarea activităţilor informaţionale şi comunicaţionale, ridică nivelul calităţii prestării şi utilizării resurselor informaţionale publice, facilitează şi extinde accesul la informaţia de interes public.

Referinţe:

1. GOODMAN, N. *Introducere în sociologie*. Bucureşti: Lider, 1998. 490 p.
2. ZECHERU, M. *Biblioteca publică în sistemul cunoaşterii: percepţie şi expectanţă*. Bucureşti: Cartea Universitară, 2005. 334 p.
3. STOICA, I. *Sensul schimbării în universul infodocumentar*. Constanţa: Ex Ponto, 2009. 225 p.
4. www.civic.md
5. www.novateca.md
6. www.fondultinerilor.md

COMUNICAREA ORGANIZAȚIONALĂ: DEFINIRE ŞI CONTEXTUALIZARE MANAGERIALĂ

Olesea MUNTEANU

Aflat la intersecţia mai multor discipline, procesul de comunicare a provocat interesul unor ştiinţe diferite precum filozofia, istoria, psihologia, sociologia, arheologia, artă, etnologia, economia, biologia, cibernetica sau ştiinţele cognitive. Istoria comunicării este strâns legată de evoluţia umană şi de dezvoltarea relaţiilor sociale şi

economice. Astfel, primii paşi teoretici în domeniul comunicării sunt strâns legaţi de diviziunea muncii şi de opera lui Adam Smith (1723-1790) în a cărui opinie comunicarea contribuie la organizarea muncii colective şi la structurarea spaţiilor economice. În timp, s-au conturat numeroase teorii şi modele de comunicare, pornind de la Modelul lui Laswell (Emiţător–Mesaj–Mijloc de comunicare–Receptor–Efect), un model primar care omite feeddback-ul şi care a fost perfecţionat ulterior. Comunicarea, în accepţiunea modernă a managementului, reprezintă o componentă vitală a sistemului managerial, al culturii interne a oricărei organizaţii. Descompunerea sistemului unei organizaţii după criteriul natura fizică şi funcţională a componentelor de management, după Constantinescu, ne permite să observăm că legătura dintre componente este asigurată tocmai de comunicare. Potrivit criteriului amintit, componentele managementului unei organizaţii, redate în Figura 1, pot fi dezvoltate prin componenta „comunicare", care se adaptează uțor la diverse contexte, devenid funcțională și eficientă [1, p.193].

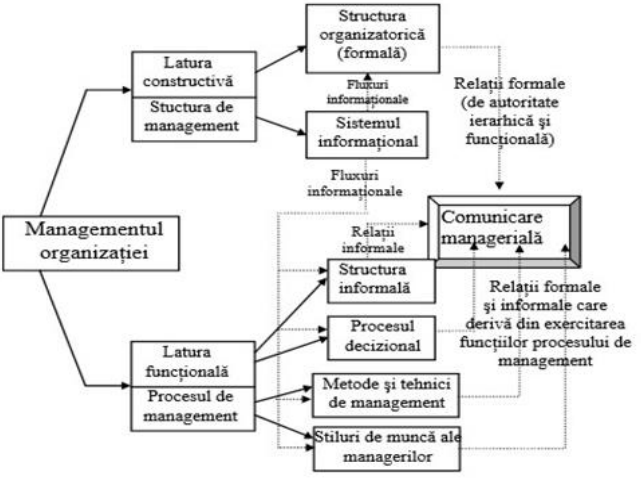


Fig. 1. Componentele managementului unei organizaţii

În cadrul fiecărei organizaţii, comunicarea reprezintă un proces esenţial prin care are loc schimbul de mesaje şi informaţii, în vederea realizării scopului şi obiectivelor planificate. Literatura de specialitate

oferă mai multe definiţii pentru comunicarea umană, dintre care citǎm rezumativ câteva:

- procesul prin care o persoană (sau un grup) transmite un conținut conceptual (o atitudine, o stare emoțională, o dorință etc.) unei alte persoane sau unui alt grup;
- „arta transmiterii informațiilor, ideilor şi atitudinilor de la o persoană la alta”;
- „trecerea unei informații de la un emițător la un receptor”.

Noțiunea de comunicare este înțeleasă în mod diferit de oameni: fie sub forma „unor mesaje scrise (scrisori, rapoarte, memorii etc); fie sub forma unor schimbări de mesaje orale dialog, ședințe, conferințe etc); fie sub forma unor echipamente de comunicație (radio, televizor, telefon etc). Astfel, în urma cercetărilor efectuate, s-a stabilit că deschiderea în comunicare este direct legată de eficacitatea organizaţională (B.P. Indik, B.S. Georgopolos şi E. Seashore), iar comunicarea deschisă dintre şefi şi subalterni este esenţială pentru climatul organizaţional (W.V. Haney) [4, p.1]. În ceea ce priveşte comunicarea managerială, procesul bidirecţional dintre manager-subordonaţi şi subordonaţi-manager poate fi redat sub forma reprezentării grafice din Figura 2. Acest model de comunicare se caracterizează, în primul rând, printr-un număr mare de mijloace de comunicare: mesaje verbale, nonverbale, paraverbale şi scrise. Mesajele managerului sunt deciziile şi parcurg mediul ierarhic descendent (de sus în jos), în timp ce mesajele subordonaţilor sunt informări, raportări şi parcurg mediul ierarhic ascendent (de jos în sus). Mesajele subordonaţilor reprezintă pentru manager feedbackul procesului de comunicare, ca element foarte important [1, p. 201].

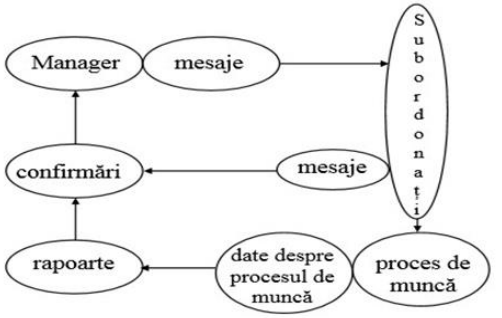


Fig. 2. Modelul comunicării manageriale

Comunicarea managerială poate fi de îndrumare şi de sfătuire/consiliere. Comunicarea de îndrumare se foloseşte în cazul lipsei de experienţă a angajaţilor, iar comunicarea de sfătuire/-consiliere poate fi realizată dacă angajatul are nevoie de sfat.

Printre regulile comunicării manageriale, regăsim, în mod comun, două postulate: atacaţi problema nu persoana; descrieţi nu evaluaţi. Iar regulile criticii în mediul organizațional se conțin în următoarele aserțiuni de bază:

- critica se realizează într-un loc privat;
- se descrie exact comportamentul neadecvat unde, când, în ce mod şi cum a greşit;
- nu se compară cu alte personalităţi;
- se încurajează întrebările şi justificările angajatului (critica constructivă);
- se propun soluţii de remediere şi este important ca angajatul să fie de acord cu ele;
- încurajarea subordonatului.

O comunicare organizațională, din perspectivă managerială, nu poate să evite şi regulile laudei:

- se laudă pentru un anumit rezultat;
- se face relaţia dintre efortul depus şi rezultatul obţinut;
- se încurajează spre performanţe şi mai mari [5, p. 8].

În concluzie, comunicarea managerială reprezintă o formă de comunicare interumană, un instrument de bază al managerului, cu ajutorul căruia acesta îşi poate exercita atribuţiile manageriale: de planificare, de organizare, de motivare-antrenare, de coordonare, de control-evaluare şi de realizare a obiectivelor propuse.

Resursele strategice ale oricărei organizaţii devin informaţia, cunoaşterea şi creativitatea, însoțite de nelipsitul efort şi perseverență. Comunicarea se realizează după anumite norme profesionale, etice şi morale ce asigură stabilitatea şi funcţionalitatea organizaţiei și un climat socioemoțional adecvat și prielnic pentru dezvoltare.

Referinţe:

1. CONSTANTINESCU, D., GÂRBOVEANU, S., DUMITRAȘCU, E. *Comunicare Organizațională*. București: Editura Pro Universitaria, 2011.
2. NICOLAE, T., GHERGHIȚA, I., GHERGHIȚA, D. *Comunicarea organizațională și managementul situațiilor de criză*. București: Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2006.

3. NICA, P., NEŞTIAN, A., IFTIMESCU, A. *Managementul organizaţiei.* Iaşi: Sedcom Libris, 2014.
4. file:///C:/Users/xmoun/Desktop/Master/Mangement%20%20De%20la%20teorie %20la%20practica.pdf [Accesat 01.05.2016]
5. file:///C:/Users/xmoun/Desktop/Master/Managementul%20comunicarii.pdf [Accesat 28.04.16]

COMUNICAREA ORATORICĂ DIN PERSPECTIVA TEORIEI GENERALE A SISTEMELOR

Lilian RAȚĂ

Ludwig von Bertalanffy descrie sistemul fiinţei umane ca un sistem deschis care interacţionează cu mediul prin schimb de materie, energie şi informaţie, are anumite stări psihologice şi faze de dezvoltare. Omul trăieşte în lumea semnelor, iar universul semnelor distinge cultura omului, inclusiv originea şi cultura sa religioasă. Simbolurile religioase se consideră a fi cele mai vechi. Însă utilizarea simbolurilor indică spre tot ce ţine de lumea spirituală, inclusiv spre inteligenţa spirituală. Prima încercare de sinteză a abordărilor teoretico-aplicative a fenomenului comunicării a fost realizată de Schramm (1971). În *The Nature of Communication Between Humans* autorul afirmă că comunicarea constituie „procesul social fundamental" [6, p.5], „o relaţie, un act al diseminării" [6, p.8].

Dacă analizăm termenul *comunicare* din perspectiva evoluţiilor paradigmelor şi teoriilor educaţionale care se referă la retorică, putem observa conturarea unor direcţii teoretice. Astfel,

1. Wiener (1966) afirmă că cel mai important element al comunicării este feedback-ul. Importanţa feedback-ului devine covârşitoare asupra reuşitei unei acţiuni de comunicare: *„Pentru o acţiune efectivă asupra lumii exterioare, esenţial este nu numai că noi posedăm buni efectori, ci ca performanta acestora să fie semnalată înapoi corect*" [8, p. 135].

2. Shannon şi Weaver în *Teoria Matematică a Comunicării* au descris procesul comunicării destul de simplu: „opoziţia dintre comu-

nicarea artistică şi ştiinţifică defineşte limitele teoriei informaţiei" [4, p. 26]. Astfel, fenomenul comunicării reprezintă „*reproducerea într-un punct dat, în mod exact sau aproximativ, a unui mesaj selecţionat într-un alt punct*" [1, p. 25].

Ambele teorii se referă la „transferul şi schimbul de informaţii (mesaje) între persoane" [1, p. 414]. Pentru o comunicare eficientă este important emiţătorul (eminentul), mesajul, canalul, receptorul şi feedback-ul. Comunicarea reprezintă un transfer de informaţii cuantificabile conform unor scheme analogice privind drumul mesajului de la un individ/grup la un alt individ/grup. Din perspectiva neoretoricii, discursul retoric se bazează pe două norme:

- *adaptarea modelatoare* care se realizează în funcţie de răspunsul primit prin feedback;
- *pierderea treptată de informaţii* cauzată de eminent şi receptor.

Conform unor cercetători, mesajul transmis de eminent este recepţionat în proporţie de 1/3. „Scăderea regresivă a fluxului informaţional este dată de succesiunea: ce se doreşte să se comunice → ce se comunică în mod real → ce ascultă receptorul → ce aude receptorul → ce înţelege → ce acceptă → ce reţine" [2, p. 20]. Dintre alţi factori se evidenţiază: motivaţia slabă a receptorului, lipsa „ştiinţei ascultării", energia mintală şi ritmul vorbirii. Un element nu mai puţin important este codul. Codarea pentru decodarea eficientă a mesajului se realizează prin mai multe tehnici, dintre care se evidenţiază stăpânirea adecvată a tuturor procedeelor şi modalităţilor oratorice.

Din perspectiva evoluţiei neoretoricii la baza comunicării stă **acţiunea**. Despre importanţa acţiunii în retorică a scris şi Cicero, şi Quintilian. *Un orator iscusit, însă fără acţiune, ar putea să pice din rangul său, pe când unul mai de mijloc, cu ajutorul ei, ar putea învinge pe cel iscusit* [7, p. 139]. Demostene în dialogurile sale numea acţiunea prima, a doua şi a treia elocvenţă. Prin urmare, modelul proceselor integrate ale comunicării bazate pe acţiunile conştiente ale receptorului descrie „integritatea proceselor de informare/comunicare, activitate cognitivă şi de evaluare" [5, p.85]. Această afirmaţie extinde cu mult limitele teoriei acţionale, descrisă de Parsons în 1937. Astăzi, acţiunea prevalează situaţiilor tipice. În acest context, putem afirma că neoretorica indică spre steaua lui David care are şase colţuri, fapt care extinde arhitectura retoricii, descrisă de Tiutiucă (Figura).

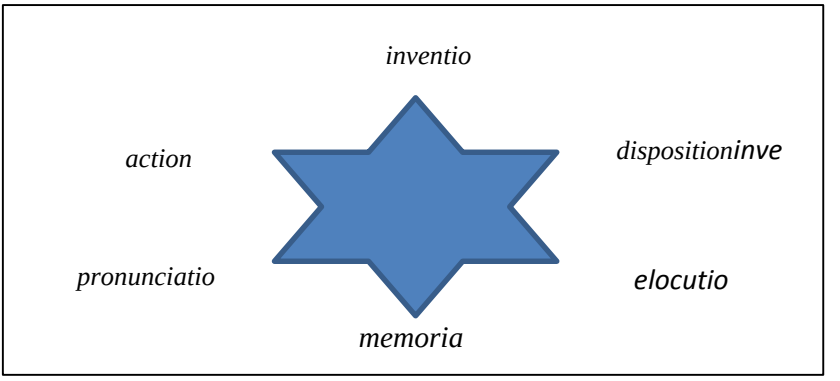


Fig. Elementele neoretoricii reprezentate prin steaua lui David [3]

Teoria acțională valorizează rolul emițătorului în comunicare, ignorând contribuția comunicativă a receptorilor discursului. Oratorul este asemănat cu un arcaș care „țintește" persuasiv auditoriul, acestuia din urmă revenindu-i rolul unui simplu receptor pasiv. În accepțiunea teoriei acționale, vorbitorul poate atinge eficiența dorită numai prin abilitățile personale, fără să ia în seamă particularitățile de personalitate, nivelul aperceptiv şi starea de spirit a auditoriului.

Chiar dacă acest principiu oratoric a dominat, secole de-a rândul, teoria comunicării publice, rezultatele lui nu sunt dintre cele mai eficiente. În deceniile cinci şi şase ale secolului trecut studiul comunicării a alunecat de la ataşamentul faţă de enunţările cibernetice la un model al societăţii caracterizat de metafora organismului viu. Ca rezultat s-a produs o reconstrucţie a conceptualizării comunicării pe fundamente organiste, fapt care a dus la monismul lui Bateson, descris în „modelul comunicării interpersonale" [4, p. 422].

Noua paradigmă a comunicării este adoptată rapid şi de adepţii altor şcoli şi curente filosofice. Acest eveniment paradigmatic „dă naştere unor şcoli şi curente noi, cum ar fi şcoala de la Palo Alto, interacţionismul simbolic, etnometodologia sau etnografia comunicării, având drept scop *studierea actelor de comunicare*, şi nu elaborarea de modele de comunicare", afirmă A. Lesenciuc. Prin urmare, în perioada anilor 50-60 ai secolului trecut, se produce articularea unei noi paradigme a comunicării, în baza căreia se stabilesc convingerile, metodologiile şi metodele sistemice de cercetare.

Totuși, dacă analizăm retorica în contextul realității zilei de azi, se observă că accentul este plasat pe *semnificația mesajului* pentru toate părțile care comunică. Acest punct de vedere este împărtășit de retoricii americani Michael Hyde și Craig Smith care afirmă că funcția primordială a retoricii este a face „cunoscută" semnificația atât pentru sine, cât și pentru ceilalți. Înțelesul este derivat de o ființă umană în și prin înțelegerea interpretativă a realității. Retorica este procesul de a face cunoscut acest sens.

Andrew King și Jim Kuypers afirmă că retorica determină capacitatea strategică a persoanei de a utiliza comunicarea scrisă și orală pentru a obține rezultate specifice. Observăm prin acest enunț detașarea treptată de valorile culturii antice ale comunicării în public în favoarea tehnologiilor și metodelor contemporane. Conchidem aici cu extrasul dintr-un interviu acordat de Michael E. Eidenmuller în 2011: retorica reprezintă studiul rațional al utilizării simbolurilor de către om (nu neapărat prin comunicare verbală), atunci și în situațiile în care aceste simboluri vizează comunitățile de interes identificabile pentru a crea, a spori, a submina sau a influența în alt mod credința, atitudinea, emoția, judecata și comportamentul uman.

***Referințe*:**

1. GUȚU, Vl. *Pedagogie*. Chișinău: CEP USM, 2013. 508 p.
2. MÎNDĂCANU, V. *Profesorul maestru*. Chișinău: Pontos, 2009. 628 p.
3. MUCCHIELLI, Alex. *Arta de a comunica*. Iași: Polirom, 2005. 258 p.
4. PÂNIȘOARĂ, Ion-Ovidiu. *Comunicarea eficientă*. Iași: Polirom, 2006. 422 p.
5. RAILEAN, E. Procesele realizate în Moodle în baza strategiei educaționale dinamice și flexibile. În: *Dezvoltarea personală multiculturală într-un spațiu european*. Satu Mare: Eco Print, 2009, p. 133-141.
6. SCHRAMM, W. *The Nature of Communication Between Humans,* 1971.
7. TIUTIUCĂ, D. *Retorica*. Brăila: Libertatea, 1994. 162 p.
8. WIENER, N. *Cibernetica*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1966. 288 p.

CONCEPTELE OPERAȚIONALE ALE UNEI ABORDĂRI INTERDISCIPLINARE

Oana Gabriela ȘORODOC

Adevărata problemă a postmodernității nu o reprezintă tehnologia sau cunoașterea în sine – în sensul tehnic pur – pe care nu o putem suspecta, eventual din perspectiva pedagogico-educațională, decât de finețe intelectuală și elevație retorică. Ansamblul mijloacelor spirituale declanșate de necesitatea eliminării acelui *mysterium iniquitatis* – pe care omul mai ştia să-l utilizeze cândva, în plan lăuntric [5, p.7-8] – în perioada modernă fiind preocupat de propria-i zidire pe axa eu-sine [4, p.16], dintr-odată a devenit anacronic și aproape desuet. Aflat acum într-un punct nodal al omenirii, arogându-și atributul paradoxal de a rodi răspunsuri și de a sădi concomitent întrebări, omul riscă să se piardă pe sine însuși.

Această disipare, prin efectul dilatației datorat centrifugării spirituale, dezvoltă o serie de fante prin care se poate pătrunde în interiorul fenomenului, fapt care deschide calea observațională spre acele fenomene în care sinergia autoorganizării devine singura premisă a „descifrării numeroaselor mistere ale devenirii și desfășu-rării experienței de vârf" [11, p.145] revendicând pentru întreaga realitate dialecticitatea obiectivă heraclitiană [9, p.158] a curgerii nefărâmițate (p£nta ·e‹) [1], prin mărturia unei *înfășurări-desfășurări* implicite şi atotcuprinzătoare, accesibilă doar posesorilor unui „instrument holonomic" adecvat. Astfel, se pare că prin abordările transdisciplinarității, Heraclit este așezat din nou pe linia de demarcație dintre gândirea cosmologică și cea antropologică (– a se vedea Timaios), unde ar fi la fel de convins, ca și în timpurile sale, că e imposibil să pătrunzi secretul naturii, fără a fi studiat secretul omului. David Bohm, prin teoria „modelului holografic" (*holomo-vement*), avea să depășească practic linia atomist-newtoniană, reformulându-i paradigmatic ontologia prin refuzul disocierilor binare clasice de tipul parte-întreg, experienţă-cunoaştere, dar propunând soluţia unei forme nefragmentate de descriere a realităţii, stabilind astfel locul de naștere al interdisciplinarității. Din aceste motiv, prin învestirea timpului cu atributele tari ale fiinţei, se produce o permanentă temporalizare

radicală a existenţei, ceea ce face ca omul să devină captivul fluxului diacronic şi, în cele din urmă, al neantului şi al morţii, fiind permanent obligat să construiască şi să reinventeze mereu totul, inclusiv propria natură. Dar, dincolo de efemerida ontică, atributul esenţial al acestei structuri analitice este acela de a conţine *in nuce* germenele unei „dinamici dependente de natura închis-deschisă a sistemului" [3, p. 4] şi care se supune legităţii prin dubla sa accepţiune analitică: *ontologică*, teorie dezvoltată de Ludwig Bertalanffy în *General Systems Theory* şi una *gnoseologică*, acordată de Werner Heisenberg [7, p. 90] prin axioma teoriilor închise, ca sisteme teoretic valabile pentru toate timpurile. Din perspectiva strict conceptuală, *interdisciplinaritatea* rezultă practic din procesul de combinare şi integrare a diferitelor discipline, împreună cu metodologiile şi ipotezele lor de lucru. Aceasta implică trecerea frontierelor tradiţionale dintre ştiinţe şi combinarea tehnicilor lor în efortul de a atinge un obiectiv comun. Metodologiile şi ipotezele care aparţin unor discipline diferite sunt conectate şi modificate pentru a se adapta la nevoile de cercetare, construind noi instrumente care să permită investigarea unor subiecte dificile, care depăşesc posibilităţile uneia singure. *Multidisciplinaritatea* reprezintă o combinaţie non-integrativă, am putea spune chiar cumulativă, capabilă să-şi disjungă propriile ipoteze de cercetare şi metodologii de lucru, pentru că, fără a fi neapărat interactivă, cooperarea poate fi „ reciprocă şi cumulativă" [2, p.56]. Transdisciplinaritatea, prin chiar prefixul „trans" îşi mărturiseşte intenţia holistică de „traversare" a mai multor domenii ştiinţifice, deoarece, după întemeietorul lor teoretic, Basarab Nicolescu, „disciplinaritatea, pluridisciplinaritatea, interdisciplinaritatea şi transdisciplinaritatea sunt cele patru săgeţi ale aceluiaşi arc: cel al cunoaşterii" [8, p. 44]. *Mutatis mutandis,* interdisciplinaritatea nu este altceva decât o încercare de a oferi un răspuns capabil să arunce punţi ideatice prin care să se unifice domenii aparent intangibile, dar care focusează creativitatea.

De aceea, metodologia de abordare a oricărei probleme cognitive (filosofie, sociologie, etnografie, literatură, pedagogie, istorie etc.) din perspectiva ştiinţifică a interdisciplinarităţii, funcţie de nivelul de realitate al subiectului şi obiectului supus cercetării, se regăseşte în trei axiome referenţiale: axioma filologică, axioma ontologică şi

axioma epistemologică. Astfel, *axioma filologică* susține că descifrarea nivelului de realitate cât și relaționarea interdisciplinară este, în esență, o problemă semiotică, una condiționată de limbaj, de comunicare; urmează apoi *axioma ontologică*, după care ființa se regăsește pe mai multe nivele formative, aceasta fiind dependentă de izvoarele educației (în cazul temei mele de etnosofia populară), dar și de poziționarea actanților în strategia didactică. Cea de a treia, axioma epistemologică, abordează complexitatea oricărui fenomen al realității, pe calea introspectivă, cu ajutorul „instrumentarului" de specialitate. Concluzia surprinde un aspect esențial, deosebit de important pentru analiza interdisciplinară: dincolo de reformulările succesive dictate de nevoia reinventării actului de cercetare, prin alinieri succesive la mereu alte și alte paradigme postmoderne (de pildă *jocul* drept cadru de conexiune al ideilor), se naște nevoia unei legitimări culturale firești a postmodernității, una care își asumă o teorie a inovației, a conservării culturale, ori o viziune paradoxală, deconstructivistă. „Care dintre ele? - se întreba retoric Ihab Hassan [6, p.33] – Viconiană? Marxistă? Freudiană? Derrideeană? Semiotică? Paradigmatică? Eclectică?" Creştină... am răspunde noi!

Referinţe:

1. ARISTOTEL. *Metafizica*, trad. Ştefan BEZDECHI, Bucureşti: Editura IRI, 1996. p. 538.
2. AUGSBURG, T. *Becoming Interdisciplinary. An Introduction to Interdisciplinary Studies*, Columbia MD, USA: Kendall/ Hunt Publishing Company, 2005. 163 p.
3. BERTALANFFY, Ludwig von. General System Theory*"*. In: *Perspectives on General System Theory*. New York: Edited by Edgar Taschdjian, George Braziller, 1976. 183 p.
4. BRAGA, C., coord. *Concepte și metode în cercetarea imaginarului. Dezbaterile Phantasma*. Iași: Polirom, 2007. 432 p.
5. DUMITRIU, A. *Homo universalis. Încercare asupra naturii realității umane.* Bucureşti: Eminescu, 1990. 225 p.
6. HASSAN, I. The Question of Postmodernism. In: *Performing Arts Journal* , 1981, vol. 6, no 1. p. 30-37;
7. HEISENBERG, W. Paşi peste granite. Colecția *Idei contemporane*, trad. I. PÂRVU, Bucureşti: Editura Politică, 1977. 324 p.
8. ILIE, E. NICOLESCU, Basarab. *Eseu monografic*. Iași: Timpul, 2008. 218 p.
9. MICHIDUȚĂ, A. *Filosofia recesivității*. Craiova: Aius Printed. 330 p.

10. STĂNCIULESCU, T. D. *Introducere în filosofia creației umane*. Ediția a II-a. Iași: Junimea, 2005. 237 p.
11. Acad. SURDU, Alexandru. *Filosofia pentadică I. Problema Transcendenței*. București: Herald, 2012. 236 p.

IMPACTUL NOILOR MEDIA ÎN VIZIUNEA OPINIEI PUBLICE

Tatiana SPĂTARU

Logistica şi tehnologiile de comunicare cunosc o dezvoltare ascendentă în ultimele decenii, determinând schimbări considerabile în diverse domenii ale activităţii umane. În acest context, devine actuală abordarea problemei impactului noilor media.

Noile media au subminat temeinicia sistemului mass-media tradiţional, schimbând completamente percepţia informaţiei.

Epoca digitală schimbă modul de consum al mass-mediei. Contradicţiile în calea comunicării care existau între presa scrisă şi audiovizuală dispar în publicaţiile de pe reţeaua Internet. Odată cu trecerea mass-mediei tradiţionale în spaţiul virtual şi depăşirea barierelor temporale, spaţiale, geografice, lingvistice etc., în mediul dezbaterilor academice se plasează problema impactului noilor media şi percepţia acesteia de către opinia publică.

Noile media este un termen ce aparţine secolului XXI şi este folosit în scopul de a defini procesarea contentului informaţional prin Internet. Definiţia *new media* este un concept ce se schimbă şi evoluează în mod continuu. Din multiplele definiţii date *new media* desprindem ideea că la baza acesteia este tehnologia digitală.

Ceea ce distinge noile media de mass-media tradiţională este digitizarea conţinutului în biţi. *New media* semnifică contentul informaţional solicitat prin Internet. Conţinutul *new media* poate fi vizualizat de pe orice dispozitiv digital. *New media* oferă posibilitatea consumatorilor de a interacţiona cu conţinutul informaţiei în timp real, facilitează accesul on-line la informaţie atât în mod individual, dar şi colectiv. Noile media s-au materializat prin site-uri şi bloguri, fluxuri audio şi video, camere de chat, e-mail, comunicare on-line, social media şi platforme de partajare, aplicaţii mobile, publicitate pe internet, DVD-uri şi CD-ROM-uri, telefonia prin internet: Skyte,

WhatsApp, Viber, medii de realitate virtuală, camere digitale etc. **Interactivitatea digitală multimedia** este condiţia obligatorie prin care identificăm *new media.*

Sinteza surselor bibliografice, ce studiază impactul *new media*, relevă amploarea publicului care poate fi atins prin intermediul acesteia. Astăzi, 75% dintre utilizatorii de Internet folosesc platforme sociale, cum ar fi Facebook sau Twitter.

Un studiu realizat de Centrul de Cercetare Pew şi Fundaţia John S. şi James L. Knight din 2015 a constatat că 52% dintre utilizatorii Twitter şi 47% din Facebook folosesc platforme sociale ca sursă de ştiri şi informaţii.

La nivel mondial, pe lună există peste 2,20 mld. utilizatori activi pe Facebook, reprezentând o creştere cu 13% anual.

În Europa, peste 307 mil. persoane se află pe Facebook.

La fiecare secundă sunt create câte cinci noi profiluri Facebook. Există 83 mil. de profiluri false, motivele fiind diverse, inclusiv profesioniştii care efectuează teste şi cercetări. Deşi, Facebook continuă să domine popularitatea faţă de alte canale de comunicare, însă concurenţa este favorizată de WhatsApp (500 mil.), Twitter (284 mil.) şi Instagram (600 mil.) [1].

Analizele recente asupra conţinutului *new media* constată faptul că avalanşa de informaţie face dificilă percepţia a ceea ce este important şi neimportant, atunci când aceasta este fragmentată şi nesistematizată. Analizele transversale scot în evidenţă la nivel global atât aprecieri pozitive, cât şi negative pentru *new media*.

Potrivit cercetării Centrului YouGov-Cambridge, doar 14% dintre alegătorii britanici cred că social media este, în cele din urmă, bună pentru societate, comparativ cu un procent de 86% care afirmă contrariul. Dintre aceştia aproape jumătate (46%) consideră că mass-media socială are un efect negativ asupra societăţii în ansamblu, plus încă 24%, care spun că impactul este „nici pozitiv, nici negativ", iar 16% „nu ştiu"[2]. Cercetarea YouGov, realizată pentru Institutul Reuters, relevă o mare diferenţă în încrederea publică faţă de mass-media veche şi mass-media nouă, fiind mult mai probabil ca oamenii să aibă încredere în cea dintâi decât cea din urmă, inclusiv SUA (38%/20%), Regatul Unit (41%/18%), Canada (51%/24%), Irlanda (47%/28%), Austria (40%/27%), Germania (44%/20%) şi Danemarca (42%/15%) [3, p.22].

Digital News Report 2017 este cel de-al şaselea raport anual, care explorează schimbările intervenite pe piaţa media la nivel global. Abundenţa conţinutului de pe Internet combinat cu noi forme de distribuţie au contribuit la o criză de încredere în jurnalism, unde este greu de distins fapte verificate de la „fapte alternative" sau informaţii care sunt dresate [3, p.4]. Rezumatul celor mai importante constatări din studiul citat anterior scoate în evidenţă faptul că în toate ţările nivelul mediu de încredere în ştiri rămâne relativ stabil la 44%.

Peste jumătate (54%) sunt preocupaţi de ceea ce este real şi fals pe Internet. Respondenţii sunt nemulţumiţi de preocupările legate de conţinutul fals al contentului informaţional. Acest indice este mai mare în asemenea ţări precum Brazilia (85%), Spania (69%) şi Statele Unite (64%), fiind cel mai scăzut în Germania (37%) şi Ţările de Jos (30%). Majoritatea eşantionului consideră că editorii (75%) şi platforme (71%) au cea mai mare responsabilitate de a repara problemele de fals şi ştiri nesigure. Opţiunea majoritară este pentru ca guvernul să oprească „ştirile false", în special în Europa (60%) şi în Asia (63%) [3, p.10].

Urmărind dinamica opiniei publice din Republica Moldova în baza Barometrelor de Opinie Publică, lansate de Institutul de Politici Publice, constatăm că în 2004 mai mult de jumătate din populaţie manifesta cea mai mare încredere în televiziune (56,5%), iar Internet-ul acumula indicele minimal de 0,1%. În 2011 foarte multă încredere în Internet au declarat 13,3%, multă încredere 24,9% şi oarecare încredere 44,6%, iar 11,6% deloc, 5,6% nu ştiu/nu au răspuns. În 2018, deşi televiziunea continuă să deţină prioritatea demonstrând cea mai mare încredere, însă indicatorul a devansat la 37,7%, în timp ce a avansat Internetul la 24,1% [4]. Televiziunea, spre deosebire de alte canale media, mai continuă să reprezinte o sursă importantă de informare şi încredere la populaţia republicii, deşi scăderea audienţei trezeşte multiple întrebări referitoare la viitorul acesteia. Mass-media veche cedează treptat în avantajul mass-media noi. Pe măsura diversificării modalităţilor de aplicare a spaţiului virtual din Republica Moldova, acesta devine un excelent instrument de manipulare a opiniei publice, iar reţelele de socializare sunt propulsoare de ştiri false. Segmentul *new media* moldovenesc este insuficient studiat, iar efectele acesteia cu întârziere sunt estimate. Interesul pentru mediile digitale şi

evoluţiile rapide ale acestora, utilizarea mediilor „interactive” pe platforme digitale, aspectele contextuale şi sociale ale acestora necesită a fi înţelese şi explicate.

În pofida îngrijorărilor pentru efectele negative, astăzi noile media sunt preocupate de producerea unor conţinuturi inovative. Noile media evoluează şi se transformă în mod continuu, având un efect profund asupra politicii, economiei şi schimbului de idei. Dintre acestea, schimbul de idei şi imagini este de importanţă primordială, atunci când luăm în considerare potenţialul noilor mijloace media. Datorită noilor media s-au extins activităţile politice şi economice, s-au lărgit preocupările artistice şi educaţionale. Noile media oferă utilizatorilor individuali o abilitate extraordinară pentru a face legături unul cu altul într-un mod ce le permite să depăşească limitele statale, restricţiile instituţionale şi să-şi valorifice potenţialul.

New media însăşi este o nouă tehnologie neutră, care evoluează încontinuu. Este o provocare pentru fiecare utilizator, dacă o aplică în sens bun sau rău.

***Referinţe*:**

1. The Top 20 Valuable Facebook Statistics. Updated June 2018. [Accesat: 03.07.2018] Disponibil: https://zephoria.com/top-15-valuable-facebook-statistics/.
2. *Public opinion and the social media crisis*. [Accesat: 01.07.2018] Disponibil: https://yougov.co.uk/news/2018/01/23/public-opinion-and-social-media-crisis.
3. NEWMAN, Nic, FLETCHER, Richard, KALOGEROPOULOS, Antonis, LEVY, David A.L., NIELSEN, Rasmus Kleis. *Reuters Institute Digital News Report*, 2017. 136 p. [Accesat: 09.07.2018] Disponibil: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Digital%20News%20Report%202017%20web_0.pdf.
4. Barometrul Opiniei Publice. Republica Moldova. [Accesat: 05.07.2018] Disponibil: http://www.bop.ipp.md/ro/result.

SOCIOLOGIE ŞI ASISTENŢĂ SOCIALĂ

FAMILIA ŞI COPILUL – VALORI DE IMPORTANȚĂ PRIMORDIALĂ (în baza rezultatelor cercetării „Comportamentul reproductiv al femeilor din Moldova”*)

Maria BULGARU, Oleg BULGARU

La mijlocul anilor 1960, viaţa de familie a fost marcată în lumea occidentală de un şir de schimbări importante (scăderea bruscă a fertilităţii sub nivelul de înlocuire a generaţiilor, deteriorarea rapidă a ratelor de nupţialitate, creşterea rapidă a ratelor divorţialităţii, multiplicarea rapidă a uniunilor consensuale, creşterea numărului de copii născuţi în afara căsătoriei etc.), care au fost introduse în conceptul „a doua tranziţie demografică”, lansat de olandezul **Dick van de Kaa** şi belgianul **Ron Lesthaeghe** [1]**.** La baza conceptului stă ideea că toate aceste schimbări se datorează *unei modificări în sistemul de valori al lumii occidentale,* care, în esenţă, *constă în trecerea de la valorizarea familiei, a grupului familial centrat pe copii, la valorizarea individului,* de la cuplul „***copilul rege cu părinţi***” spre „***cuplul regilor cu copil***”. Prin alţi termeni, transformările din sistemul de valori au condus la accentuarea nevoilor individuale de împlinire ale partenerilor, familia pierzându-şi locul şi rolul avute anterior.

Există însă şi cercetări, care pun în lumină realităţi contradictorii cu aceste explicaţii, demonstrând că reducerea drastică a fertilităţii nu este în mod obligatoriu consecinţa trecerii de la modelul familiei centrată pe copil la modelul familiei postmoderne cu puternice accente individualiste [2], adică nu este consecinţă a schimbărilor produse în sistemul de valori. Drept exemplu este adus modelul familial dintr-un şir de ţări din Europa de Est (marcat, după căderea regimurilor

* Cercetarea a fost realizată de Departamentul de Sociologie și Asistență Socială USM în lunile noiembrie-decembrie 2017 pe un eșantion național format din 1964 respondente – femei din cinci generații (născute în anii 1958-1962, 1968-1972, 1978-1982, 1988-1992 și 1998-2002).

comuniste, de un declin brusc al fertilităţii), trăsăturile caracteristice ale căruia diferă sub mai multe aspecte de trăsăturile modelului familial întâlnit în ţările occidentale. Cercetarea „*Comportamentul reproductiv al femeilor din Moldova*", a demonstrat că cele menţionate se referă într-o anumită măsură şi la modelul familial format în societatea noastră.

Orientările valorice influenţează semnificativ determinarea poziţiei indivizilor faţă de evenimentele/procesele ce se desfăşoară în societate, criteriile de apreciere a ceea ce este important, dezirabil cu referire la comportamentul familial etc. [3, p.174] În contextul celor spuse, *despre importanţa familiei şi copiilor în viaţa oamenilor putem judeca după locul atribuit acestora în cadrul altor valori importante pentru om: lucru, prieteni, studii, timp liber etc.*

Studiul „*Comportamentul reproductiv al femeilor din Moldova*", asemenea altor investigaţii, realizate în ultimii ani la această temă, permite să stabilim că în conştiinţa respondentelor predomină abordările tradiţionale privind viaţa de familie, pentru majoritatea din ele familia şi copiii fiind de importanţă primordială. Astfel, ***familia*** este "*foarte importantă*" şi "*importantă*" pentru 98,9% din totalul respondentelor, pe generaţii după cum urmează: 99,3% de respondente din generația 1960, 98,5% – din generația 1970, 98,3% – din generația 1980, 99,1% – din generația 1990, 99,4% – din generația 2000. Alături de familie, în ierarhia valorilor au fost situaţi (de 93,8% de respondente) ***copiii***, ei fiind consideraţi ca valoare foarte importantă sau importantă de 97,0%, 98,0%, 97,4%, 97,3% şi 79,9% de respondente din generațiile respective. Datele prezentate sugerează ideea precum că familia este percepută de respondente ca mediul în care trebuie să se regăsească copilul (mai întâi familia şi apoi copilul). Totodată, observăm că copiii sunt mult mai puţin valorizaţi de persoanele cele mai tinere (cu circa 17% de cele din generaţia 2000), ceea ce îşi are explicația, probabil, în creşterea tendinţelor individualiste, centrate pe satisfacerea necesităţilor personale. După copii, în topul valorilor importante sau foarte importante au fost incluse, ***lucrul***, ***studiile***, ***timpul liber***, ***prietenii*** (a se vedea *Figura 1*).

Odată ce pentru 93,8% din respondente copiii sunt o valoare de importanţă majoră, este firesc să ne întrebăm, ce semnificaţie atribuie ele acestei valori, sau: Ce înseamnă copiii pentru respondentele

studiului? Cum sunt ei văzuţi de acestea? Ce modificări au suportat viziunile tradiţionale asupra valorii copilului?

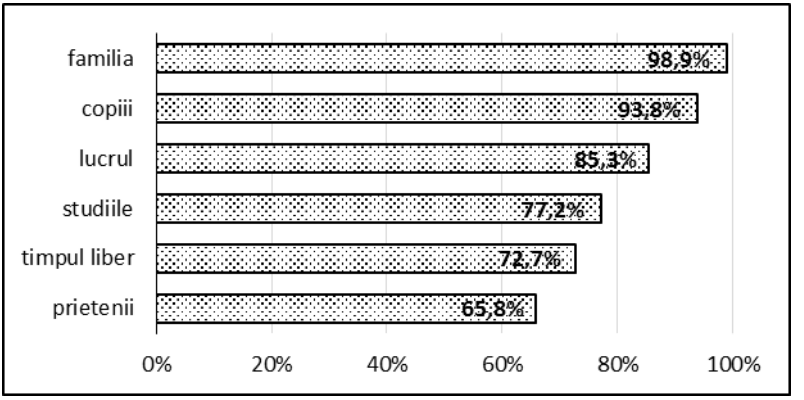


Fig.1. Importanța valorilor

Analizând rezultatele cercetării, stabilim că 91,3% din respondente percep copiii prioritar ca o ***împlinire/mulţumire sufletească*.** S-ar părea că modernitatea a schimbat radical viziunile tradiţionale asupra copiilor, când aceştia erau văzuţi în primul rând ca forţă de muncă şi ca un bun sprijin la bătrâneţe. Studiul realizat permite însă să constatăm că la subiectul dat, aprecierile respondentelor se intercalează cu abordări tradiţionale, valoarea copilului primind (după *împlinire/mulţumire sufletească*) şi următoarele sensuri: ***ajutor la gospodărie*** – menționat de 48,8% de respondente, ***susţinere la bătrâneţe*** – de 47,4% de respondente, ***continuarea neamului*** – de 40,7% de respondente, ***moştenitor de proprietate*** – de 16,4% de respondente etc.

Înalta valorizare a copilului de către respondente, le-a determinat să-i perceapă pe aceştia drept un mijloc de autorealizare pentru parteneri. Astfel, majoritatea respondentelor (85,5%) sunt de acord că, ***pentru autorealizarea deplină, o femeie trebuie să aibă copii,*** iar 83,0% din ele consideră că şi ***un bărbat, pentru autorealizarea deplină, trebuie să aibă copii***. Mai mult, naşterea copiilor este percepută ca ***o datorie morală a femeii***, 86% din respondente fiind de acord (total sau parţial) cu afirmaţia că ***„fiecare femeie trebuie să tindă să se căsătorească şi să nască un copil"*** (a se vedea *Figura 2*). Am putea spune deci, că dorinţa de a avea copii este extrem de mare la

cuplurile, femeile din Moldova, drept confirmare servind şi alte date. Astfel, dacă dintre respondentele cele mai tinere (generaţia 2000) circa 95,6% nu au copii, apoi la celelalte generaţii procentul celor care nu au copii scade până la valorile: 39,6% (generația 1990), 11,7% (1980), 7,7% (1970), 6,6% (1960). ***copil*** şi doar 1,2% au menţionat că nu. De menţionat de asemenea, că ***din respondentele care nu au copii, 98,8% îşi doresc/şi-au planificat un*** doresc să nască copii.

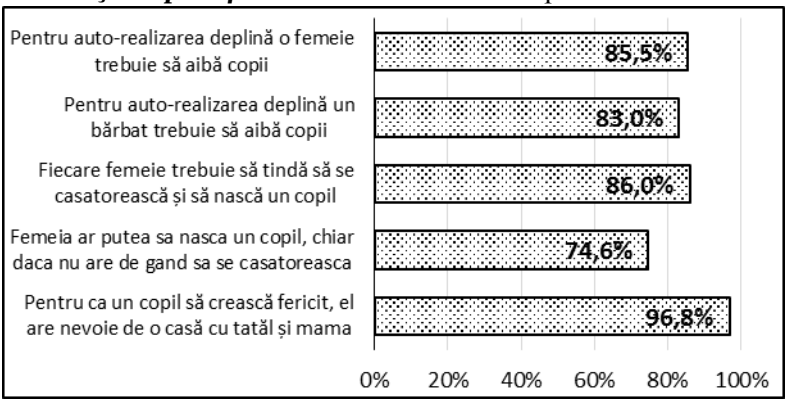


Fig.2. Valorizarea copilului

Mai mult, copilul este acceptat (ar putea să se nască) de 74,6% din totalul respondentelor, chiar dacă femeia n-are de gând să se căsătorească/să fie în concubinaj cu un bărbat (cu aceasta sunt de acord total sau parţial 66,6% de respondente din generația 1960, 80,6% – din generația 1970, 75,9% – din generația 1980, 77,8% – din generația 1990 și 68,9% – din generația 2000). O asemenea atitudine a respondentelor îşi are explicaţie, în opinia noastră, în valorizarea înaltă a copilului şi nu în promovarea modelului de familie monoparental. De altfel, 96,8% din respondente sunt convinse că, pentru buna creştere, un copil are nevoie de o casă în care să fie şi tatăl şi mama, preferând în felul acesta modelul tradiţional/clasic de familie. În calitate de argument poate servi şi faptul că marea majoritate a copiilor (95%) au fost născuţi de respondentele studiului în căsătorie; doar 4,2% din copii au fost născuţi în concubinaj. Desigur, nu poate fi negată toleranţa respondentelor faţă de femeile care, din diferite motive, se hotărăsc să nască şi să-şi crească copilul

fără a avea alături de ele un partener, starea dată a lucrurilor vorbind despre independenţa, libertatea mai mare a femeilor de a-şi construi propria viaţă.

Menţionăm în cele din urmă că, de rând cu multe alte schimbări în instituţia familiei, modernizarea/postmodernizarea a schimbat şi viziunile oamenilor asupra valorii familiei şi copilului. Un şir din aceste modificări sunt prezente şi în opiniile respondentelor cuprinse de studiul „*Comportamentul reproductiv al femeilor din Moldova*". Schimbările suportate de familia moldovenească în ultimele decenii se înscriu într-o anumită măsură în cea de a doua tranziție demografică, fiind însă marcate, sub mai multe aspecte, de persistența abordărilor/valorilor tradiționale. Or, aceste schimbări din comportamentele familiale nu coincid completamente cu trăsăturile specifice modelului familial din țările occidentale.

Referințe:

1. VAN DE KAA, D.J. *The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries*. Tokio, Japan, 29 January 2002. [Accesat 14.03.2018] Disponibil: http://www.ipss.go.jp/English/WebJournal.files/-Population/2003_4/Kaa.pdf
2. ВАРЛАМОВА, С.Н., НОСКОВА, А.В., СЕДОВА, Н.Н. Семья и дети в жизненных установках россиян. В: *Социологические исследования*, 2006, №10, p.61-73.
3. BULGARU, M., CHISTRUGA, I. *Familia tânără: aspecte ale adaptării la societatea în schimbare.* Chișinău: CEP USM, 2015.

STRATEGII DE REDUCERE A SĂRĂCIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA: OBIECTIVE ȘI DIFICULTĂȚI DE PROMOVARE

Stela MILICENCO

Fenomenul sărăciei nu este străin niciunei societăţi, elementele care diferă fiind *amploarea sărăciei* şi *reperul în funcţie de care se apreciază extinderea şi intensitatea acesteia.* Conceptualizarea sărăciei a suferit schimbări în spaţiu şi în timp, în special, în dependenţă de ceea ce societatea definea şi recunoştea a fi *„nevoi de bază"* sau *„minim de existenţă"*. În pofida faptului că diminuarea sărăciei este declarată drept o componentă a politicilor sociale

promovate în Republica Moldova în ultimii ani, şi că au fost adoptate o serie de măsuri orientate în mod expres spre ameliorarea situaţiei celor săraci, situaţia reală nu este de natură a satisface necesarul decent de trai al majorităţii populaţiei. În continuare, o parte semnificativă a populației este afectată de sărăcie și încearcă să soluționeze nivelul scăzut de trai cu forțe proprii: prin modificarea consumului alimentar și nealimentar, emigrare, restricții în exercitarea drepturilor sale (la studii, servicii culturale, de sănătate, locuință, ș.a.).

În acest context, măsurarea sărăciei constituie un element principial în demersul de evaluare a amplorii sărăciei și, respectiv, un instrument al strategiilor de reducere a fenomenului dat. Pentru a asigura o evaluare complexă trebuie să se țină cont de faptul, că **sărăcia se referă la o serie de fenomene sociale conexe**, unul dintre cele mai vehiculate actualmente fiind cel de *excluziune socială*, înțeles drept *„o situație de eșec în realizarea deplină a drepturilor cetățenești, generată de cauze structurale de natură socio-economică și individuală, care afectează integrarea individului în unul sau câteva dintre subsistemele sociale”* [1, p.240-241]. Persoanele care sunt sărace vor fi, de regulă, și excluse social, mai ales persoanele care trăiesc în sărăcie de mai mult timp. Nu avem însă măsurători care ar estima felul în care cele două categorii de persoane (săracii și excluşii social) se suprapun. De remarcat că o bună parte a datelor statistice pentru analiza nivelului sărăciei în Republica Moldova se colectează în cadrul cercetării „Bugetelor gospodăriilor casnice” (CBGC), efectuată anual de către Biroul Național de Statistică, obiectivul principal referindu-se la determinarea nivelului de trai al populaţiei prin prisma veniturilor, cheltuielilor, consumului, condiţiilor de trai şi a altor indicatori. Evaluarea nivelului de sărăcie reprezintă un pas important pentru determinarea acțiunilor de eradicare, care constituie un proces complex de selectare a metodologiei adecvate pentru un context dat.

Urmare a celor expuse, vom face o scurtă trecere în revistă a *prinicalelor programe naționale, care prevăd reducerea sărăciei în Republica Moldova*. Pe parcursul anilor s-au întreprins mai multe măsuri cu scopul îmbunătăţirii vieţii categoriilor defavorizate de cetăţeni, dar acestea, deseori, nu au fost consecvente şi eficiente din diverse motive.

Astfel, una din primele încercări intreprinse la nivel local a fost adoptarea de către Primăria Municipiului Chişinău a **Deciziei nr.27/1**

cu privire la „Programul municipal de protecţie socială a categoriilor socialmente defavorizate şi de combatere a sărăciei” (1998), după care au urmat câteva programe naţionale. În anul 2000 a fost elaborat primul **„Program Național de Atenuare a Sărăciei”**, care așa și nu a fost implementat. Tot în aceeaşi perioadă s-a încercat promovarea **„Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă Moldova – XXI”**, (pentru anii 2000-2020), care, de asemenea, în virtutea unor circumstanțe nu a fost implementată.

Ulterior, în decembrie 2004 a fost elaborată o nouă **„Strategie de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei”** (SCERS), care a fost aprobată de Parlamentul Republicii Moldova pentru perioada anilor 2004-2006, costul total al activităţilor fiind de 9,2 mld.lei. Cu toate că este prima Strategie implementată în țara noastră, totuși, pe parcurs au fost constatate diverse impiedimente, care au influențat rezultatele. Spre exemplu, circa două treimi din cheltuielile necesare nu au fost identificate în perioada de elaborare a Strategiei (în speranţa că finanţarea va fi obţinută ulterior de la diferiţi donatori), iar drept rezultat, nu a avut loc o implementare integrală şi la timp a tuturor prevederilor Strategiei. De menționat, că în cadrul SCERS au fost prevăzute trei *obiective majore pe termen mediu*: creşterea economică durabilă şi exhaustivă; reducerea sărăciei şi a inechităţilor; dezvoltarea resurselor umane. Pentru realizarea acestor obiective, în cardul SCERS au fost preconizate măsuri bazate pe trei *piloni*: promovarea unei creşteri economice durabile şi exhaustive; îmbunătăţirea dezvoltării umane; fortificarea protecţiei sociale a celor mai vulnerabile categorii. Implementarea SCERS a fost prelungită până în anul 2007, în special, prin ajustarea indicatorilor de monitorizare a Strategiei.

După ce a expirat SCERS, a fost elaborat următorul document centrat pe reducerea sărăciei: **„Planul Național de Dezvoltare a Republicii Moldova”** (2008-2011), prin care s-a renunțat la abordarea sectorială, centrându-se pe promovarea priorităților generale de dezvoltare. *Obiectivul fundamental* a constat în crearea condiţiilor pentru imbunătăţirea calităţii vieţii prin consolidarea fundamentului pentru o creştere economic durabilă şi incluzivă. Atragem atenţia că în actele legislative acest document poartă altă denumire, şi anume, „Strategia națională de dezvoltare pe anii 2008-2011”.

În anul 2012 a fost lansată **„Strategia Naţională de Dezvoltare Moldova 2020”**, care, spre deosebire de cele menționate *supra,* reprezintă primul document de planificare strategică pe termen lung în domeniul reducerii sărăciei, în cadrul căreia se pledează pentru analiza constrangerilor și focalizarea acțiunilor pe rezolvarea problemelor critice, care impiedică creşterea economică a ţării. Strategia respectivă este axată pe șapte *priorităţi de dezvoltare*: racordarea sistemului educaţional la cerinţele pieţei forţei de muncă în scopul sporirii productivităţii forţei de muncă şi majorării ratei de ocupare în economie; investiţii publice în infrastructura de drumuri naţionale şi locale în scopul diminuării cheltuielilor de transport şi sporirii vitezei de acces; diminuarea costurilor finanţării prin intensificarea concurenţei în sectorul financiar şi dezvoltarea instrumentelor de management al riscurilor; ameliorarea climatului de afaceri prin optimizarea cadrului de reglementare şi prin aplicarea tehnologiilor informaţionale în serviciile publice destinate mediului de afaceri şi cetăţenilor; diminuarea consumului de energie prin sporirea eficienţei energetice şi utilizarea surselor regenerabile de energie; sustenabilitatea financiară a sistemului de pensii întru asigurarea unei rate adecvate de înlocuire a salariilor; sporirea calităţii şi eficienţei actului de justiţie şi combaterea corupţiei întru asigurarea accesului echitabil la bunurile publice pentru toţi cetăţenii [2]. Strategia respectivă își propune ca până în anul 2020 să fie redusă sărăcia la cel puţin 149.000 cetăţeni, ceea ce constituie peste 20% din cei aflați în stare de sărăcie.

În concluzie, vom menționa că *rămâne în continuare actuală necesitatea elaborării unei Strategii eficiente de reducere a sărăciei, care va asigura diminuarea nivelului sărăciei și promovarea incluziunii sociale pentru persoanele, familiile şi grupurile vulnerabile*. De menționat că problema crucială a unei strategii antisărăcie este nu numai economică *(înaintată cel mai des ca o justificare a nereușitelor)*, ci, mai degrabă, o problemă instituțională, care se referă la *constituirea unui mecanism instituţional* care să asigure o mobilizare a resurselor colective şi o utilizare eficientă a acestora. Un asemenea mecanism ar fi eficient şi în prevenirea sărăciei, ar face importante economii prin capacitatea mai mare de absorbţie, ar genera multiple beneficii pentru bunăstarea colectivă. Presupoziţia fundamentală a unei asemenea strategii este că, la acelaşi

nivel de resurse, beneficiile colective pentru bunăstare pot fi maximizate, proporţiile şi gravitatea sărăciei substanţial diminuate, costurile directe şi indirecte ale sărăciei minimizate. Dar, înainte de toate: pentru o strategie eficientă este imperios *să fie realizate cercetări complexe și multidimensionale a sărăciei, să fie distins dintre diferite tipuri de sărăcie și alte fenomene corelate, să fie identificate cine sunt categoriile expuse diferitor tipuri de sărăcie și altor forme de dezavantaj socio-economic*. Or, în esență, evaluarea dimensiunilor sărăciei şi elaborarea programelor de reduce a sărăciei reprezintă o expresie a pragmatismului politicii socio-economice din societate.

Referinţe:

1. ZAMFIR, C., STANESCU, S. *Enciclopedia dezvoltării sociale*. Iași: Polirom, 2007.
2. Legea nr.166 din 11.07.2012 pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare Moldova 2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.245-247 din 30.11.2012.
3. MIHALACHE, N. *Sărăcia. Responsabilitate individuală și nivel de trai*. Iași: Editura Institutului European, 2013.
4. IAȚCO, M. *Studiul politicilor de reducere a sărăciei în Republica Moldova*. Chișinău: IDIS Viitorul (Laboratorul sociometric), 2015.

MIGRAŢIA EXTERNĂ VA INFLUENŢA SCĂDEREA POPULAŢIEI DIN REPUBLICA MOLDOVA (în baza cercetării „Comportamentul reproductiv al femeilor din Moldova”*)

Maria BULGARU, Oleg BULGARU

Republica Moldova a intrat în anii ‘90 într-un proces de declin al natalităţii, care s-a soldat cu un spor natural negativ, acesta continuând să se menţină până în prezent. Factorul determinant al actualei situaţii demografice este ***fertilitatea scăzută***, rata totală a căreia, începând cu

* Cercetarea a fost realizată de Departamentul de Sociologie și Asistență Socială USM în lunile noiembrie-decembrie 2017 pe un eșantion național format din 1964 respondente – femei din cinci generații (născute în anii 1958 - 1962, 1968-1972, 1978-1982, 1988-1992 și 1998- 2002).

1994, coboară sub nivelul înlocuirii generaţiilor, înregistrând în 2016 un număr de 1,28 copii per femeie [1]. Există însă şi o multitudine de alţi factori care intervin în procesele de diminuare a populaţiei. Printre aceştia, în ţara noastră se regăseşte şi migraţia externă, care a început să ia proporţii la hotarul celor două secole. Din perspectivă demografică, migraţia contribuie la soluţionarea unor probleme ce ţin de lipsa braţelor de muncă, de natalitatea scăzută a ţărilor de destinaţie etc., dar în acelaşi timp ea produce dezechilibre în structura populaţiei ţărilor de origine a emigranţilor. În Republica Moldova, de exemplu, un număr din ce în ce mai mic de populaţie trebuie să întreţină un număr în creştere de persoane în vârstă inactive, pensionari etc. Altfel spus, scăderea populaţiei şi procesul de îmbătrânire a acesteia conduc la presiuni semnificative asupra sistemului de protecţie socială (sistemelor de pensii, de sănătate etc.).

Mai mult, migraţia, devenită în zilele noastre tot mai feminizată, îşi lasă amprenta asupra fertilităţii, intervenind în felul acesta în procesele de diminuare continuă a populaţiei. Or, în timpul migraţiilor/emigrărilor temporare şi definitive se produc schimbări în ponderea populaţiei feminine de vârstă fertilă, în modelul fertilităţii cu tendinţa de creştere a vârstei naşterilor etc. Femeile de vârstă reproductivă, fiind în această perioadă în proces de adaptare la noile condiţii, în căutarea unui loc de muncă, de trai etc., îşi amână, de regulă, naşterile pentru perioade mai târzii, ceea ce ar însemna să aducă pe lume mai puţini copii.

Integrarea emigranţilor moldoveni în noile comunităţi ţine nemijlocit şi de interiorizarea valorilor şi normelor acestor comunităţi. Prin alţi termeni, fie sub forma migraţiei temporare sau definitive, migraţia contribuie la modificarea modelelor tradiţionale ale comportamentelor familiale, unele din acestea fiind preluate de la un grup la altul sau de la o societate la alta.

Pentru o analiză mai complexă a factorilor ce stau la baza actualei situaţii demografice, precum şi pentru previziunea viitoarelor evoluţii ale proceselor demografice, este important să fie luate în calcul, în special, durata aflării femeilor de vârstă fertilă în afara ţării, intenţiile acestora de a emigra periodic sau definitiv etc. Un şir de întrebări cu referire la aceste aspecte au fost adresate şi respondentelor implicate în cercetarea sociologică „*Comportamentul reproductiv al femeilor din Moldova*”.

Astfel, în ceea ce priveşte *timpul aflării neîntrerupte în afara ţării*, am stabilit că, din numărul total de respondente *17,4% au locuit neîntrerupt 1 an şi mai mult peste hotare la vârsta de 15-49 ani*. Cel mai puţin timp s-au aflat peste hotare ultimele două generaţii (1990 și 2000), adică respondentele mai tinere, dar nu este exclus că o parte din ele vor mai pleca peste hotare în perioada reproductivă (a se vedea *Figura*). De asemenea, respondentele din generația 1980 pot să-şi mai completeze rândurile cu persoane care vor pleca peste hotare, ţinând cont de situaţia actuală din ţară, când zilnic o părăsesc peste o sută de persoane [2].

Din rezultatele studiului observăm, de asemenea, că cei mai mulţi

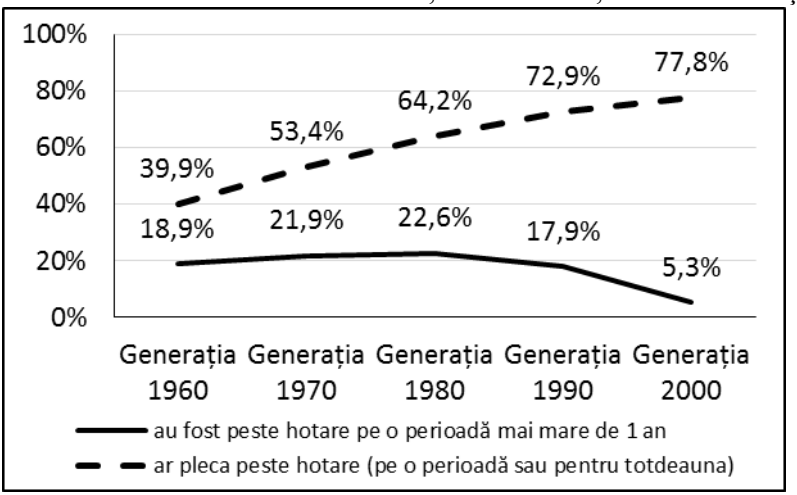


Fig.1. Aflarea respondentelor peste hotare
și intenția lor de a emigra în dependență de vârstă

ani s-au aflat peste hotare respondentele din generaţia 1960 **(**în mediu – 5,14 ani**)**, urmate de respondentele din generațiile 1980 (4,41 ani), 1970 (3,39 ani), 1990 (2,49 ani) și 2000 (2,16 ani). **În dependenţă de venituri,** respondentele *cu venituri înalte*, s-au aflat cel mai mult peste hotare (3,95 ani), urmate de cele cu *venituri joase* (3,72 ani) şi cu *venituri medii* (3,37 ani). Emigrarea la munci peste hotare, a constituit, probabil, o bună posibilitate pentru respondente să-şi crească veniturile. **În funcție de nivelul studiilor**, respondentele *cu studii superioare se află pe primul loc* după numărul de ani aflaţi peste

hotare (3,80 ani), urmate de cele cu studii primare/gimnaziale (3,63 ani) şi respondentele cu studii medii/liceale (3,59 ani). **După mediul de reşedinţă**, cel mai mult s-au aflat peste hotare *respondentele de la oraş* (4,04 ani vizavi de respondentele de la sat – 3,26 ani).

Cât priveşte intenţia respondentelor de a pleca din ţară, am stabilit că, dacă ar avea o şansă, *19,8% din toate respondentele ar pleca peste hotare pentru totdeauna*, iar *42,6% ar pleca pentru o perioadă oarecare*. Menționăm în acest context, rezultate similare au fost obținute și de Barometrul Opiniei Publice (BOP) din aprilie-mai (2018), din care aflăm că, dacă ar avea o ocazie de a pleca din Republica Moldova, 21% din toți respondenții ar pleca pentru totdeauna, iar 35% – pentru o perioadă oarecare. Intenția doar a femeilor de a pleca pentru totdeauna a înregistrat 19%, iar a celor care ar pleca pentru o perioadă – 36% [3].

După criteriul de vârstă, *numărul respondentelor care intenţionează să plece peste hotare pentru totdeauna și pentru o perioadă oarecare* este în creştere, concomitent cu întinerirea generaţiilor, de la 39,9% – generația 1960 la 77,8% – generația 2000 (a se vedea *Figura*). Statistici şi mai îngrijorătoare prezintă la acest compartiment BOP, potrivit căruia tinerele de 18-29 ani intenționează să plece peste hotare pentru totdeauna sau pentru o perioadă respectiv în număr de 34% și 55%, iar cele cu vârsta între 30-44 ani – respectiv în număr de 30% și 49%. Plecarea din ţară a tinerelor, în special din ultimele trei generaţii, va contribui în mod firesc la reducerea cohortelor de vârstă fertilă, aceasta având un impact simţitor asupra scăderii în continuare a natalităţii şi îmbătrânirii populaţiei.

În funcție de venituri, cele mai multe respondente care ar pleca peste hotare *pentru totdeauna* sunt cele cu venituri joase (20,9%), urmate de respondentele cu venituri înalte (17,8%) şi medii (16,9%). Numărul respondentelor tentate să plece peste hotare *pentru o perioadă oarecare* este de circa 41,4%, practic acelaşi pentru toate nivelurile de venituri. **În funcție de nivelul studiilor,** stabilim că în numărul cel mai mare ar pleca peste hotare pentru totdeauna respondentele cu *studii primare/gimnaziale* (20,8%), urmate de respondentele *cu studii superioare* (19,9%) şi *cu studii medii/liceale* (19,5**%**). De asemenea, şi *pentru o perioadă oarecare* ar pleca cele mai multe respondente cu studii gimnaziale (44,6%), urmate de cele cu studii medii/liceale (43,7%) şi cu studii superioare (40,0%). **În**

funcţie de mediul de reşedinţă, *respondentele de la oraş* şi-au exprimat intenţia de a pleca peste hotare *pentru totdeauna* într-un număr mai mare (23,2%), decât cele *din zona rurală* (16,3%). În schimb, respondentele *de la sat* ar pleca *pentru o perioadă oarecare* într-un număr mai mare (46,7%), decât cele *de la oraş* (38,7%).

Intenţiile atât de accentuate ale respondentelor de vârstă fertilă de a pleca pentru totdeauna sau pentru o anumită perioadă de timp din ţară nu pot să nu ne îngrijoreze. Din perspectivă demografică, asemenea intenţii nicidecum nu sunt optimiste, iar realizarea lor va influenţa şi mai mult depopularea ţării. Ca urmare, se va micşora semnificativ şi numărul de copii în şcolile de toate treptele, inclusiv în învăţământul universitar. Starea dată a lucrurilor va afecta, în mod firesc, reţeaua instituţiilor de învăţământ superior, care puţin posibil să poată supravieţui în actuala componenţă/actualul număr (18 instituţii de stat şi 12 instituţii de învăţământ privat). Or, se simte tot mai mult nevoia unor schimbări importante în învăţământul superior, care, ţinând cont de standardele contemporane de pregătire a specialiştilor, în special de stabilirea unei strânse legături între planurile de admitere şi cerinţele pieţei muncii, de posibilităţile inserţiei absolvenţilor conform specializărilor obţinute, vor ridica prestigiul acestor instituţii, le vor face atractive pentru toţi tinerii doritori de a obţine o profesie.

Referinţe:

1. *Situaţia demografică în Republica Moldova în anul 2016*. [Accesat 24.06.2018] Disponibil: http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&-idc=168&id=5641
2. *Zilnic, R. Moldova „pierde" 106 de cetăţeni.* [Accesat 24.06.2018] Disponibil: https://www.timpul.md/articol/zilnic-r--moldova-pierde-106-de-cetaeni-50620.html
3. *Barometrul Opiniei Publice. Aprilie-Mai 2018.* [Accesat 24.06.2018] Disponibil: http://ipp.md/wp-content/uploads/2018/05/BOP_05.2018_sondaj.pdf.

FACTORI DE RISC ŞI FACTORI PROTECTORI PRIVIND CONSUMUL DE DROGURI ÎN RÂNDUL TINERILOR

Angela MIRON

Consumul de substanţe narcotice reprezintă un important factor de risc pentru sănătate la nivel mondial. Numeroase studii, realizate în ultimele

două decenii, au încercat să explice originile şi evoluţia consumului abuziv de drog, cauzele şi consecinţele acestui fenomen. S-au identificat factori care diferenţiază persoanele care recurg la consumul drogurilor şi factori care stopează persoanele să consume substanţe cu efect narcotic. Factorii asociaţi cu un potenţial crescut de consum sunt numiţi *factori de risc,* iar factorii asociaţi cu scăderea acestui potential sunt numiţi *factori protectori.* Cercetările au demonstrat existenţa unui număr mare de factori de risc în ceea ce priveşte consumul de droguri, în special în rândul adolescenţilor şi tinerilor.

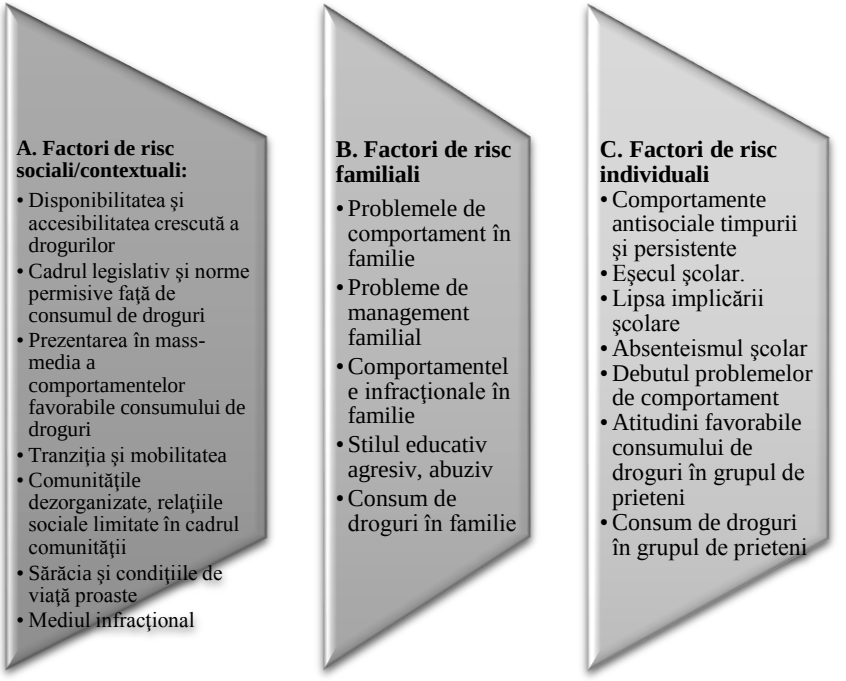


Fig. Factorii de risc în consumul de droguri în rândul tinerilor
Sursa: GEOGESCU D., MOLDOVAN, A., CICU, G. *Ghid de prevenire a consumului de droguri în rândul adolescenţilor şi tinerilor*. Bucureşti: BNR, 2007, p. 47-52

În lucrarea *Asistenţa socială a persoanelor dependente,* D.Carata menţionează că pericolul consumului de droguri constă în:

✓ „proliferarea" socială avansată, în caracterul „contagios", în capacitatea de răspândire epidemică şi de afectarea unor pături considerabile a populţiei, în special a tineretului;

✓ în consecinţele medicale grave se prevăd leziuni evidente ale organelor interne şi ale sistemului nervos central, tulburări psihice manifestate prin psihoze acute şi cronice;

✓ în letalitate sporită în rândurile consumatorilor de droguri, pusă în relaţie cu supradozarea substanţei narcotice, cu accidente produse;

✓ în stare de ebrietate narcotică, cu afecţiuni diverse cauzate de administrarea cronică a drogurilor, cu suicide frecvente comise de narcomani în stare de abstinenţă chinuitoare sau în cea de depresie profundă;

✓ în comportamentul delincvent al consumatorilor de droguri, condiţionat atât de modificarea personalităţii lor cât şi de scopul de a obţine drogurile.

Factorii de protecţie în consumul de droguri sunt reprezentaţi de acele circumstanţe care micşorează probabilitatea începerii consumului de droguri, acţionând ca elemente de protecţie faţă de potenţiale răspunsuri problematice:

- Canalizarea pozitivă a curiozităţii adolescentului, cu scopul de a-i atrage atenţia de la orice comportament şi situaţie periculoase. Acest lucru se realizează prin derularea unor campanii informative prin care se oferă tinerilor informaţii corespunzătoare cu privire la riscurile asociate consumului de droguri.
- Iniţiativele orientate spre compensarea cu argumente raţionale a impulsului de curiozitate favorizează decizii libere în faţa unei oferte previzibile de droguri.
- Promovarea educaţiei prin valori şi atitudine care denotă apreciere, respect şi responsabilitate pentru sănătatea proprie şi cea a comunităţii.
- Stimularea stimei de sine în scopul reducerii riscului de consum ca alternativă la îmbunătăţirea imaginii de sine – se realizează prin intermediul activităţilor de prevenire a consumului de droguri, dar un rol important îl au părinţii în acest sens.
- Dezvoltarea abilităţilor sociale – antrenarea copiilor şi adolescenţilor spre acele modele de relaţionare centrate pe valori sociale: respect, colaborare, ajutor etc.

- Promovarea unei întrebuinţări diverse şi fructuoase a timpului liber care să ajute adolescentul să îşi satisfacă necesităţile conform dezvoltării sale şi să construiască modele pozitive de întrebuinţare a timpului său liber, plecând de la posibilităţile mediului în care locuieşte.
- Favorizarea exercitării raţionale a autorităţii paterne care să permită copiilor şi adolescenţilor însuşirea unor norme acceptabile de convieţuire şi luarea unor decizii cât mai responsabile chiar dacă acţionează sub impulsul curiozităţii şi plăcerii. Comitetele de părinţi ocupă în acest caz un loc foarte important în momentul în care chiar tinerii au nevoie ca părinţii să stabilească nişte limite clare.
- Supervizare – supervizarea parentală, participarea semnificativă a părinţilor la activităţile copiilor.
- O bună legătură cu şcoala – existenţa unei legături pozitive cu şcoala şi cu profesorii, existenţa unui randament şcolar bun, cu aspiraţii de a continua studiile.

Aprecierea factorilor de risc şi de protecţie are importante implicaţii practice în ceea ce priveşte reducerea cererii de droguri, deoarece intervenţiile din aria prevenirii consumului de droguri se centrează pe informarea populaţiei în legătură cu riscurile asociate consumului de droguri, minimizarea factorilor de risc în consumul de droguri, precum şi pe promovarea stabilizării factorilor de protecţie pe termen lung.

EGALITATEA DE ŞANSE ŞI EXCLUZIUNEA SOCIALĂ A PERSOANELOR VÂRSTNICE

Liliana SALCUȚAN

Problema atribuirii experienței și capacităților persoanelor ce au atins vârsta de pensionare, încă nu a fost realizată de societatea în schimbare. Una din cauzele dramatice ale vârstnicilor este neacceptarea unora pe piața muncii și prin intermediul potențialului nerealizat adesea sunt percepuți drept „povară”. Situația vârstnicilor este caracterizată prin acutizarea percepțiilor dependenței, instabilității, prejudecății, ce accentuează manifestarea unor reacții pasive și agresive, chemate să distrugă orientările valorice dar și alte cauze.

Asemenea situație îi integrează pe vârstnici în stratul grupurilor marginale devenind inițiatorii tensiunilor sociale care conduce la manifestarea riscurilor securității sociale, atât pentru sine, cât şi pentru întreaga societate.

Conceptul de excluziune socială relativ recent a intrat în sfera cercetării sociale, fiind utilizat în defavoarea termenului de „ sărăcie", iar sintagma „măsuri de combatere a sărăciei" este înlocuit cu „promovarea incluziunii sociale", devenind elemente cheie în susținerea populației vârstnice aflate în situații de criză. Aceşti termeni sunt considerați încălcări ale drepturilor sociale fundamentale ale omului, situații în care le este împiedicat accesul la îndeplinirea condițiilor pentru asigurarea egalității de şanse şi accesul la resurse pentru membrii societății.

Perioada pensionării este instituționalizată, fiind întocmită prin roluri şi statute ale categoriei de „ pensionari". Conform datelor oferite de BNS, la 1 ianuarie 2017, la evidenţa organelor de protecţie socială se aflau 691,2 mii pensionari sau cu 11,3 mii persoane mai mult comparativ cu anul precedent.. După câte cunoaştem prin termenul de pensionar, nu întotdeauna semnifică doar categoria de persoane care beneficiază de pensie, ci şi excluziunea persoanei din viața social activă şi integrarea unora dintre ei în categoria activiştilor sociali, voluntarilor ş.a. Aşa cum este afirmat de BNS, circa 77% din totalul pensionarilor sunt pensionarii pentru limita de vârstă şi datorită ponderii mai mari în numărul populaţiei vârstnice şi diferenţei de longevitate dintre femei şi bărbaţi, 70,4% din totalul pensionarilor pentru limită de vârstă sunt femei. Persoanele în vârstă de 60 ani şi peste deţin o pondere de 87,5% în totalul pensionarilor pentru limita de vârstă, inclusiv 66,3% dintre aceştia sunt femei [1].

Pensionarul pentru limită de vârstă este considerată persoana adultă, în vârstă şi /sau îmbătrânită. Vorbind despre pensionarii după vârstă, îi putem integra în categoria oamenilor ce se află la etapa ciclului final de viață. Pentru a beneficia de pensie, persoana trebuie să îndeplinească anumite condiții, printre care acumularea unui stagiu de cotizare şi împlinirea calendaristică a unei vârste. Condițiile de acordare a pensiei pentru limită de vârstă au fost modificate şi începând cu 1 iulie 2017, vârsta de pensionare se majorează cu 6 luni, ajungând în anul 2028, să fie echivalentă atât pentru femei cât şi

pentru bărbați constituind 63 de ani. În același timp, stagiul de cotizare în anul 2024 pentru ambele sexe va constitui 34 de ani.

Pensionarii în societatea noastră sunt categoria cu un statut neschimbător și determinat având o conștiință morală față de schimbările ce se produc în societatea moldovenească. Este considerat a fi un statut inferior, destul de pronunțat, devenind numeros prin creșterea acestui grup. Reducerea veniturilor pensionarilor pentru limită de vârstă a condus, treptat, la incapacitatea acoperirii cheltuielilor zilnice, generând dependența față de serviciile sociale și medicale.

Cu toate că sunt dependenți material de către stat, care le asigură bani în formă de pensie, la rândul său preluarea banilor în formă de prețuri la serviciile de primă necesitate și tarife la serviciile comunale, devine o prioritate Pentru această categorie, pensia este baza stabilității, iar prețurile și tarifele – cauzele instabilității. În viziunea vârstnicilor ambele sunt în responsabilitatea statului. Astfel, întotdeauna în majorarea prețurilor a fost, este și va fi vinovat statul. Esențial este faptul, că plata pensiilor și indexarea lor nu vor asigura mulțumiri raportate față de stat, care-și îndeplinește sarcinile și nu obligațiile.

Unul din criteriile de bază care integrează persoanele în grupa pensionarilor nu este criteriul vârstei și social – beneficierea de pensie drept izvor sigur și permanent de venit. În urma aplicării unui studiu realizat de BNS *„ Tranziția de la muncă la pensionare*" (martie 2017), 21,3 % din pensionarii cu vârsta de 50 – 65 ani au un loc de muncă, dintre care mai mult de 68,5% muncesc în agricultură, în activități de administrație publică, învățământ, sănătate și asistență socială. Marea majoritate (87,4%) din pensionarii care au un loc de muncă, lucrează din necesitatea de a asigura venituri suficiente familie proprii. Din circa 288 mii de pensionari care nu continuă să mai lucreze, doar 23,8%, ar dori să lucreze dacă ar avea posibilitatea, iar motivele care i-au împiedicat pe unii pensionari să-și continue activitatea de lucru sunt diferite: din cauza problemelor de sănătate (56,3%), oboselii (14,5%) și a imposibilității de a găsi un loc de muncă (11,4%) [2].

Statutul social al pensionarilor are legătură directă cu forma pensiei, care este percepută diferit de specialiști. Unii consideră că pensia pentru limită de vârstă este remunerarea pentru munca depusă

şi recunoaşterea muncii depuse faţă de societate, iar alţii consideră că pensia este compensarea salariului pierdut în momentul pierderii capacităţii de exerciţiu, legat de îmbătrânire.

Sursele de excluziune a persoanelor vârstnice provin din următoarele sfere ale vieţii sociale: locuinţa, serviciile de sănătate, statutul ocupaţional şi educaţional care sunt într-o legătură interdependentă cu nivelul veniturilor individuale, dar şi cu investiţiile statului la aceste domenii. În continuare ne vom axa pe aceste domenii, considerate importante în promovarea şanselor egale a vârstnicilor în societatea noastră:

- *Excluziunea de la serviciile de sănătate* exprimată prin faptul creşterii preţurilor necontrolate la medicamente şi la unele intervenţii medicale, ceea ce conduce la accesul redus la serviciile medicale calitative. Din datele prezentate de BNS, doar o parte mică de vârstnici îşi pot aprecia starea de sănătate bună.
- *Excluziunea de la educaţie* constituie elementul primordial ale vieţii vârstnicilor fiind recent promovat în societatea noastră necesită implicare, participare şi integrare educaţională, ce le poate schimba viaţa, fiind incluşi în diferite activităţi de formare şi de recalificare pentru a reuşi în obţinerea unor surse de venit suplimentare. Pregătirea profesională, va asigura în consecinţă creşterea motivaţiei adulţilor de a participa la procesul educaţional şi de a se implica în activităţile sociale. Astfel, esenţa educaţiei la vârste înaintate are drept scop promovarea schimbărilor pozitive în viaţa vârstnicilor, realizată prin: (1) reorientarea de la pasivitate şi neputinţă spre activitate; (2) dezvoltarea capacităţii de autogestionare a vieţii; (3) dezvoltarea capacităţii de a acţiona competent în interesele proprii, ale familie şi societăţii [3].
- *Excluziunea de la locuire* se referă la mai multe domenii şi anume: calitatea locuinţei şi accesul acesteia la serviciile comunale, creşterea preţurilor la tarifele serviciilor de bază, lipsa surselor financiare personale pentru reparaţia locuinţei, fapt care îi face pe unii vârstnici să fie victime ale înşelăciunilor la încheierea actelor de vânzare – cumpărare, scoşi din casă de proprii copii, etc. Iniţiativele de construire a unor locuinţe sociale sau programe destinate adaptării şi reparării condiţiilor de locuit pentru persoanele vârstnice dependente şi construirea unor adăposturi temporare nu au fost încă întreprinse.

- *Ecluziunea ocupațională* formează procesul direct de marginalizare a populației vârstnice active, fapt ce împiedică integrarea seniorilor în procesul de dezvoltare al societății în schimbare.

***Referințe*:**

1. Vîrstnicii în Republica Moldova în anul 2017. Disponibil: http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5762. Accesat pe 01.07. 2018
2. Studiu BNS. Tranzția de la muncă la pensionare. Disponibil: http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5764. Accesat pe 20.03.2018
3. AGAPOVA O. *Nu-i timp de îmbătrânit*. Ghid metodic de învățare și formare cu adulții seniori, Chișinău: Epigraf, 2015, 116 p.

ROLUL VALORILOR ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ A TINERILOR

Valentina MOVILA

Pornind de la definiţia lui M.Rokeach potrivit căreia valorile reprezintă principii în funcţie de care personalitatea îşi alege şi evaluează comportamentele, evenimentele şi stările [1, p.12], putem deduce că orientarea şi formarea profesională a tinerilor este determinată, în mare parte, de referențialul valoric al acestora. Cu alte cuvinte, valorile determină interesele profesionale ale tinerilor, acţionând ca vectori motivaţionali în orientarea lor profesională.

Valorile profesionale constituie un subsistem în cadrul sistemului axiologic şi se referă la aspectele particulare ale activității profesionale. Analiza valorilor și orientărilor valorice ale tinerilor în contextul schimbărilor sociale actuale a scos în evidență perturbarea sistemului de valori sau chiar lipsa unui referențial valoric profesional în baza căruia ar putea să se realizeze proiectarea și formarea profesională adecvată a acestora.

În acest sens ne-am propus să identificăm valorile profesionale care ghidează tinerii în alegerea unei sau altei profesii sau activități. Pentru aceasta a fost aplicat chestionarul lui Super [2, pp.218-219], constituit din cinsprezece valori profesionale: *Altruism* - profesii care oferă posibilitatea de a contribui la ameliorarea vieții oamenilor: medicină, asistență socială, învățământ etc.; *Simț estetic* – profesii care

permit realizarea unor obiecte de artă, artizanat etc.; *Creativitate* – activităţi care permit crearea unor noi produse, aplicarea noilor idei profesii tehnice, ştiinţifice, literare, organizatorice etc.; *Stimulare intelectuală* – valoare orientată spre activităţi care solicită gândire independentă şi reflecţii abstracte, oferind posibilitatea unei învăţări incontinui; *Reuşită profesională* – valoare care reflectă aprecierea acelor profesii care oferă sentimentul de satisfacţie a lucrului bine făcut, finalizând cu rezultate vizibile; *Independenţă* – valoare atribuită ocupaţiilor care permit persoanei să lucreze după propriul ritm, să aplice noi idei; *Prestigiu* – ocupaţii cu un statut social ridicat, care conferă importantă şi impun respect; *Conducere* – valoare asociată profesiilor care oferă posibilitatea de a planifica şi organiza munca altor persoane; *Avantaj economic* – valoare asociată muncilor bine remunerate, orientare spre câştiguri materiale; *Siguranţă* – valoare asociată profesiilor care prezintă certitudinea menţinerii locului de muncă; *Ambianţă fizică* – valoare caracteristică profesiilor cu condiţii bune de muncă (căldură, linişte, iluminaţie adecvată etc.); *Relaţii cu superiorii* – alegerea locului de muncă în conformitate cu cadrele de conducere din domeniul respectiv; *Relaţii cu colegii* – alegerea locului de muncă după criteriul unor relaţii bune în colectivul de muncă; *Mod de viaţă* – valori asociate activităţilor care permit a duce un mod de viaţă corespunzător aspiraţiilor persoanei; *Varietate* – profesii care permit desfăşurarea unor activităţi variate, irepetabile, orientate spre satisfacţii personale.

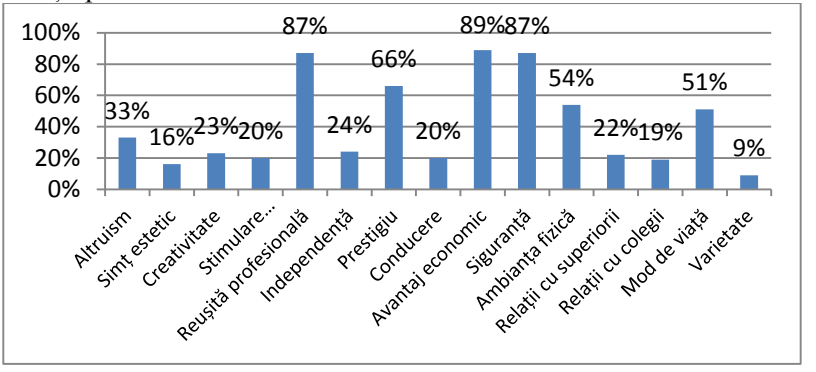


Fig. 1. Valorile profesionale ale tinerilor
Sursa: *Studiul autorului"Atitudini şi valori ale tinerilor din Republica Moldova în contextul intergării în UE", anul 2016, N*750*

Datele prezentate în figura de mai sus denotă că tinerii se orientează preponderent spre acele profesii/ocupații care le oferă ”avantaj economic”, ”siguranța”, dar și ”reușită profesională”. Condiționate de situația economică precară și incertă din țară, potrivit teoriei lui A.Maslow primele două valori sunt apreciate ca vitale pentru satisfacerea nevoilor de bază, în timp ce ultima, tindem a crede, vine să satisfacă nevoia de autorealizare a tinerilor. Prin urmare, alegerea unei ocupații este influențată atât de factori motivaționali extrinseci, cât și de factori intrinseci.

Cele mai slab apreciate valori profesionale sunt: ”relații cu colegii”, ”simțul estetic” și ”varietatea”.

În general, procesul de configurare a sistemului valoric este unul destul de complex, fiind supus unor puternice condiționări și influențe din partea mediului și a proceselor de socializare și educație, mecanisme cu ajutorul cărora valorile sunt asimilate si interiorizate.

La nivel valoric, generația tânără reprezintă astăzi produsul unei societăți în tranziție, modul de viață al căreia are la bază schimbarea. Potrivit unui studiu recent majoritatea tinerilor (81%) se consideră deschiși pentru schimbare.

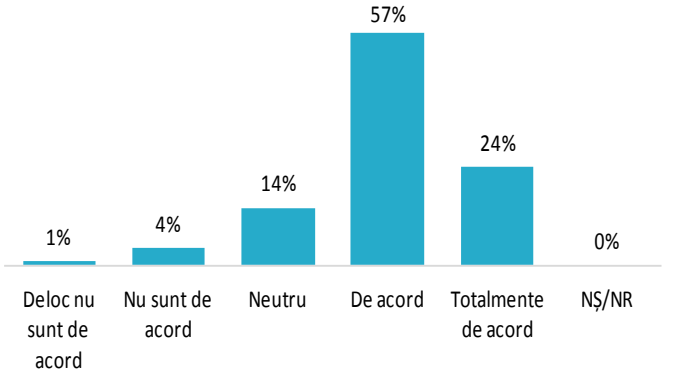


Fig.2. Vă considerați a fi o persoană deschisă la schimbare

Sursa: *Studiul CCS CIVIS ”Evaluarea campaniei de informare privind identitatea națională în rândul studenților”, octombrie 2017, N*1355*

În opinia lor *”tinerii sunt mai flexibili la schimbări” DFG3; ”orice schimbare aduce ceva nou și interesant în viață” DFG2; ”... prin schimbare acumulezi experiență” DFG1; ”te dezvolți” DFG5.*

Deşi puţini (5%), există şi tineri care nu sunt predispuşi la schimbări, justificându-şi atitudinea prin faptul că*"efectele schimbării ar fi bine să fie prognozate din timp şi apoi de hotărât, dacă merită să ne schimbăm" DFG1*; *"în general sunt pentru stabilitate şi pot să mă opun ei doar dacă totul este rău" DFG3; "nu sunt pregătit pentru schimbări rapide şi radicale" DFG5*; *"orice schimbare are un rezultat şi, uneori, acest rezultat sperie" DFG6.*

În situaţia creată, calea de schimbare a vectorului motivaţional al tinerilor este educaţia axată şi orientată spre valori. În contextul societăţii în schimbare şi alinierii Republicii Moldova la valorile Uniunii Europene, idealului educaţional conceptualizat în Codul Educaţiei promovează o nouă paradigmă a formării profesionale, evidenţiind importanţa dezvoltării unui şir de valori la tineri: „Idealul educaţional al şcolii din Republica Moldova constă în formarea *personalităţii autonome* cu *spirit de iniţiativă*, capabile de *autodezvoltare*, care posedă nu numai un sistem de *cunoştinţe şi competenţe* necesare pentru angajare pe piaţa muncii, dar şi *independenţă de opinie şi acţiune*, fiind *deschisă pentru dialog intercultural* în contextul *valorilor naţionale şi universale* asumate" [3, art.6].

Cu toate acestea, documentele de politică educaţională din Republica Moldova imprimă mai mult un caracter declarativ dimensiunii atitudinal-valorice în procesul de devenire a specialistului, fără a stipula concret mecanismul de formare a lui [4, p.48].

Referinţe:

1. *Apud* ILUŢ P. *Valori, atitudini şi comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie*. Iaşi: Polirom, 2004.
2. MARGINEANU, I.*Tineretul deceniului uni. Provocările anilor 90*. Bucureşti: Ed.Expert, 1996
3. Codul educaţiei al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014, art.6, [Accesat 07.05.2018] Disponibil: http://lex.justice.md/md/355156/
4. GÂNCU, I. *Orientările valorice în formarea profesională* / Teză de doctor în pedagogie. Chişinău, 2015 [Accesat 12.04.2018] Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22705/irina_gincu_thesis.pdf

REPORTAJE DESPRE SUICID: OPORTUNITĂŢI ŞI RISCURI

Oxana ISAC

Prevenirea suicidului necesită o abordare multisectorială, deoarece prezintă o problemă importantă nu numai în domeniul sănătăţii, ci şi în domenii care nu au legătură cu sănătatea, cum ar fi media. Prezentarea unui caz de suicid este o provocare - de la un mesaj pe Facebook până la un articol în ziarul local sau la o ştire TV. O parte dintre profesioniştii din media nu prezintă suicidul datorită fricii de a spune ceva greşit. Alţii îşi asumă riscul şi fac reportaje despre suicid fără a fi conştienţi pe deplin de impactul pe care această ştire ar putea să îl aibă asupra altora, în special asupra grupurilor vulnerabile din societate. Totodată, dacă nu se scriu reportaje despre suicid se pierde potenţialul unui instrument puternic în ceea ce priveşte creşterea nivelului de conştientizare asupra problemelor delicate, cum este suicidul, şi astfel forţa tabu-ului poate să crească. Cu toate acestea, pentru a prezenta problema suicidului într-o manieră responsabilă, sunt necesare cunoştinţe specifice despre cum se abordează aceste aspecte şi acest gen de jurnalism.

Reportajele despre suicid din media implică un risc major, crescând probabilitatea ca oamenii să dezvolte un comportament suicidar. Analizele cercetărilor au arătat clar că este posibil ca relatările despre suicid să crească numărul de sinucideri în rândul populaţiei. Cu cât expunerea mediatică este mai mare, cu atât mai mult creşte numărul de sinucideri [1].

Comportamentul de imitare a suicidului este cunoscut sub numele de **"***efectul WERTHER***"** utilizat pentru a descrie efectul pe care relatările despre suicid ar putea să îl aibă asupra grupurilor vulnerabile din societate. *Werther* se referă la personajul principal din cartea "Tristeţile tânărului Werther" scrisă de Goethe (1774) care s-a îndrăgostit de o femeie care era "de neatins" şi cu care nu ar fi putut fi împreună niciodată, ajungînd în final să se sinucidă. Publicarea cărţii s-a corelat în mod clar cu o creştere a comportamentului suicidar, cu oameni care au copiat suicidul lui Werther şi care chiar au făcut referire la carte în scrisoarea de adio. Prin urmare, în secolul XVIII, cartea a fost interzisă în multe ţări europene.

Pentru acele persoane care sunt deja în plin proces suicidar, o relatare a unui suicid ar putea acţiona ca un declanşator pentru intrarea într-un comportament suicidar. Mai exact, în special atunci când se prezintă metoda folosită, relatarea creşte riscul ca oamenii să folosească această metodă. Mai mult, când relatarea este despre sinuciderea unei celebrităţi, acesta creşte riscul de a copia comportamentul chiar mai mult, în special atunci când subiectul se identifică cu persoana celebră.

Caracteristicile efectului de imitare sunt: comportamentul de imitare este cu atât mai probabil cu cât victima suicidului este o celebritate sau o persoană de gen feminine; persoanele mai tinere par a fi cele mai vulnerabile în ceea ce priveşte comportamentul de imitare; efecte puternice ale comportamentului de imitare se regăsesc la pacienţii depresivi; efectul de imitare este mult mai probabil să aibă loc atunci când oamenii se identifică cu victima suicidului şi împărtăşesc aceleaşi caracteristici cum ar fi genul şi vârsta.

Efectul Werther poate fi agravat atunci cînd se caută sporirea atenţiei prin plasarea informaţiei pe prima pagină, se oferă detalii despre persoana în cauză, detalii despre metoda aleasă şi locul unde s-a întîmplat un act de suicid. Sau în unele cazuri se oferă detalii prin reconstrucţii video şi se dau explicaţii simpliste, fără a lua în calcul complexitatea actului suicidar.

Cu toate acestea, relatările despre suicid din media pot să aibă şi un efect protectiv, care îndepărtează oamenii de angajarea în comportamente suicidare, acest efect fiind cunoscut ca "*efectul PAPAGENO*". Acesta apare atunci cînd relatările din presă vorbesc despre metode, mecanisme şi modalităţi eficiente prin care persoanele vulnerabile pot face faţă şi pot depăşi situaţiile dificile. *Papageno* se referă la personajul "Papageno" din opera "Flautul fermecat" a lui Mozart. În poveste Papageno depăşeşte o criză suicidară cu ajutorul prietenilor. Cercetările au arătat că atunci când concentrarea este pe povestea oamenilor care au supravieţuit unei crize suicidare, prin descrierea abilităţilor pozitive a de face faţă situaţiei, aceasta se corelează pozitiv cu scăderea ratelor sinuciderilor [2].

Efectul Papageno poate fi consolidat atunci cînd sunt: descrise metodele prin care persoana a reuşit să depăşească o criză suicidară; relatate cazurile de suicid într-un mod empatic, prin descrierea plină

de compasiune a problematicii individuale, fără a prezenta cazul ca soluţie la o problemă singulară; menţionate soluţii alternative de rezolvare concretă a situaţiilor dificile, prin oferirea exemplelor şi interviurilor cu alte persoane; indicate serviciile de asistenţă specializată, etc.

Astfel, pentru a prezenta corect o ştire despre suicid este necesar de respectat următoarele cerinţe: evitarea poziţionării ştirei pe prima pagină a unui ziar sau în partea de sus a unei pagini web. În cazul televiziunii şi radioului această ştire nu se prezintă prima; furnizarea cifrelor corecte din surse de încredere; evidenţierea faptului că suicidul este determinat de o multitudine de factori; respectarea sentimentelor persoanelor afectate de suicide; accentuarea faptului că suicidul poate fi prevenit; referirea la serviciile de suport; evitarea dezvăluirii metodei şi locului unde a avut loc suicidul (sau tentativa); utilizarea cu atenţie a imaginilor senzaţionale de la locul suicidului; evitarea "normalizării" suicidului prin prezentarea lui ca fiind ceva normal; evitarea dramatizării suicidului prin cuvinte "epidemie", "creştere puternică", etc. [3]

Interesul public este ridicat atunci când o celebritate, cum ar fi un artist, muzician, actor sau sportiv a decedat prin suicid. Din nefericire, cercetările din toată lumea (Europa, Asia, SUA) au demonstrat în mod constant că reportajele despre suicidul unei celebrităţi au un impact foarte puternic, crescând riscul de apariţie a efectului de imitare. Suicidul unei celebrităţi ar putea avea un efect negativ pe termen lung în ceea ce priveşte ideaţia suicidară, atât în cazul persoanelor vulnerabile cât şi a celor care nu sunt vulnerabile.

Sunt necesare precauţii în plus atunci când se prezintă un suicid neobişnuit. Cu toate că sinuciderile neobişnuite, cum ar fi cele care utilizează o metodă nouă, sinuciderile într-o locaţie neobişnuită sau sinuciderea unei persoane foarte tinere pot părea interesante şi demne de a deveni o ştire, relatarea acestuia poate avea un impact foarte puternic. Relatări din Coreea referitoare la decesele accidentale neobişnuite şi la metode suicidare specifice (ex. arderea cărbunelui) au fost urmate de o serie de acte suicidare prin imitare ale persoanelor tinere.

In acest context de idei menţionăm că specialiştii media sunt puşi în faţa unei alegeri dificile între ce este o "ştire" şi ce este un "reportaj responsabil", încercând să ţină daunele sub control şi punând sub

semnul întrebării cât de sigură este relatarea. Sursele mass-media pot ajuta societatea în lupta pentru prevenirea suicidelor prin relatarea şi prezentarea cazurilor de suicid într-un mod non-senzaţional şi de sensibilizare:

- creşterea gradului de conştientizare a publicului în ceea ce ţine de complexitatea problemei suicidului şi a factorilor care contribuie la aceasta, precum şi înlăturarea prejudecăţilor asociate condiţiilor de ordin emoţional şi mental;
- menţionarea temei suicidului în media pentru a sparge stereotipul de subiect taboo;
- sugerarea metodelor alternative pentru a soluţiona situaţiile dificile şi combate problemele de sănătate mentală;
- oferirea informaţiilor despre serviciile de asistenţă specializată pentru a încuraja persoanele vulnerabile să ceară ajutor;
- oferirea sfaturilor atît pentru persoanele vulnerabile, cât şi pentru familia şi prietenii acestora;
- promovarea mesajului că suicidul este un fenomen care poate fi prevenit şi evitat prin oferirea ajutorului necesar şi asistenţei adecvate.

Referinţe:

1. PIRKIS, J., & BLOOD, R.W. (2001). Suicide and the media: (1) Reportage in nonfictional media. *Crisis*, 22(4), 146-154. 26 of 27 Euregenas – Suicide Prevention Toolkit for Media Professionals
2. NIEDERKROTENTHALER, T., VORACEK, M., HERBERTH, A., TILL, B., STRAUSS, M., ETZERSDORFER, E., EISENWORT, B., & SONNECK, G. (2010). Role of media reports in completed and prevented suicide: Werther v. Papageno effects. *The Britisch Journal of Psychiatry*, 197, 234-243.
3. www.euregenas.eu

NECESITATEA COMUNICĂRII DESPRE ADOPȚIE PERSOANELOR ADOPTATE

Neonila CIOINAC

Adopția, reprezintă o formă specială de protecţie, aplicată în interesul superior al copilului, prin care se stabileşte filiaţia între copilul adoptat şi adoptator, precum şi legăturile de rudenie între copilul adoptat şi rudele adoptatorului. Potrivit Legii privind regimul

juridic al adopţiei, Articolului 46, confidenţialitatea adopţiei, prevede ca: (1) Persoanele competente cărora le este cunoscut faptul adopţiei sunt obligate să păstreze confidenţialitatea informaţiilor obţinute în procesul de adopţie, inclusiv în ceea ce priveşte datele de identificare ale adoptatorului, precum şi ale părinţilor biologici. În caz contrar, ele poartă răspundere juridică conform legislaţiei în vigoare; (2) Părintele adoptiv va informa copilul că este adoptat, de îndată ce vîrsta şi gradul lui de maturitate o permit. [1, art.46]. Deşi legea prevede confidenţialitatea adopţiei şi purtarea răspunderii juridice pentru nerespectarea acesteia, totuşi în viaţa reală deseori se întîmplă că persoanele adoptate să afle despre adopţie întîmplător, ceea ce are consecinţe negative asupra relaţiilor cu părinţii adoptivi şi dezvotării personalităţii celui adoptat.

Problema comunicării despre adopţie în familia adoptivă îşi găseşte reflectare în literatura ştiinţifică sociologică. Pentru prima dată acest subiect este pus în discuţie de către sociologul american Kirk D. în 1964, care a condus prima cercetare în domeniul adopţiei, ce s-a desfăşurat din 1951-1961, unde au participat 2000 de familii adoptive din Canada şi SUA. Ulterior, din perspectiva comunicării despre adopţie cercetătorul american Weir K.N. identifică 3 categorii de părinţi adoptivi: [2, p. 50] **părinţi activişti,** care pledează pentru problema adopţiei în comunitate, ei sunt preocupaţi de percepţia şi atitudinea celorlalţi faţă de adopţie şi vorbesc deschis despre adopţie; **părinţi moderaţi** – vorbesc despre adopţie şi sunt pregătiţi să comunice despre adopţie societăţii şi copilului dacă este cazul; **părinţi reticenţi** – îşi dezvăluie rar statusul de părinte adoptiv în afara familiei, motivele fiind multiple (experienţe sociale negative, dorinţa de a evita stigmatizarea, adopţia este ceva intim şi nu trebuie comunicată cu alţii) şi aşteaptă maturitatea copilului, care va decide ce, cât şi cum comunică despre adopţie.

În România, o cercetare, care a avut în centrul atenţiei comunicarea adopţiei, este cea realizată şi coordonată de Buzducea D. [3, p. 32]. Eşantionul a cuprins 516 persoane (familii adoptive şi persoane adoptate). Cercetarea a constatat că 95% dintre părinţii consideră că este important să li se comunice copiilor despre adopţie.

În Republica Moldova comunicarea adopţiei ridică o serie de probleme care necesită cercetate. Astfel în aprilie-mai 2017 autorul a

realizat cercetarea „Probleme şi soluţii ale adopţiei în concepţia persoanelor adoptate”. În baza interviului în profunzime au fost intervievate 67 persoane care au fost adoptate. Una dintre problemele identificate a fost comunicarea despre adopţie.

Rezultatele cercetării denotă că în Republica Moldova, de obicei, comunicarea despre adopţie se întîmplă la vîrsta şcolară. Uneori există cazuri cînd persoanele adoptate îşi caută părinţii biologici abia după decesul părinţilor adoptivi. Conform studiului realizat deseori mediul social este cel care informează copilul despre adopţie*:„Am aflat că sunt adoptată la 8 ani de la un vecin. Pentru mine a fost un şoc extrem de mare pentru că nu-mi venea să cred (CA_36_f)”, „Aveam 11 ani eram în clasa V-a am aflat total întâmplător, dintr-o discuţie a unor rude, când am aflat mi-au dat lacrimile şi am fugit afară. Iniţial am încercat să învinuiesc toată lumea de ce toţi ştiu şi eu nu. Dar mi-am adus aminte că mama zicea că are un secret pe care mi-l va spune când voi creşte mare. Când s-a întors mama de peste hotare i-am spus că am aflat adevărul, mama nu ştia ce să spună. În acea zi mi-a povestit totul. (CA_39_f)”.*

Majoritatea celor intervievaţi consideră că fiecare copil trebuie să cunoască adevărul despre adopţie cât mai devreme: *„copilul trebuie să cunoască cine sunt părinţii care l-au născut (CA_10_f)”, „pentru mine nu a fost un secret, ştiam de mică, nu cred că este bine de ascuns (CA_16_f)”, „nu e bine să ţi-i secretul, ţin minte şi acum cuvintele mamei după ce mi-a spus adevărul – că sunt cel mai dorit copil şi niciodată să nu încerc să spun că nu sunt copilul lor (CA_18_f)”.*

Cel mai traumatizant pentru persoana adoptată este când cunoaşte despre adopţie din alte surse decât familia adoptivă şi nu ştie cum să se comporte faţă de părinţii adoptivi: *„părinţii mei adoptivi foarte mult mă iubesc, dar încă nu mi-au spus că sunt adoptat, am aflat acest fapt de la rude; este insuportabil că ei ascund de mine acest fapt, din spusele unui verişor, părinţii mei la sigur ştiu cine este mama mea biologică, dar eu nu pot să-i întreb mă tem să nu-i rănesc; poate se vor hotărî şi îmi vor spune adevărul, n-am decât să aştept. (CA_40_m)”, „cu părinţii mei adoptivi nici până în prezent nu am discutat pe această temă, deşi ştiu din alte surse, nu înţeleg de ce continuă să mă mintă, poate se tem că o să-mi schimb atitudinea sau o să mă piardă (CA_31_f); „eu nu am ştiut că sunt adoptată, am aflat*

întâmplător că sunt adoptată, când din curiozitate am examinat documentele familiei, părinţii declarându-mi că ar fi preferat ca eu niciodată să nu fi aflat de faptul că am fost adoptată. CA_1)".

Rezultatele cercetării relevă 3 perioade de comunicare a informaţiei despre adopţie: **până la vârsta de 7 ani copilul, care este cel mai potrivit moment de comunicare a adopţiei***: „Eu desigur consider că adopţia nu trebuie ţinută în secret, cu cât copilul este mai mic când află, cu atât mai bine va înţelege şi îi va fi mai uşor să accepte realitatea, desigur dacă i se va explica corect şi cu cuvinte potrivite." (CA_25_f); „mie părinţii mi-au spus înainte de a merge la şcoală, poate că se temeau să nu aflu din altă parte, am reacţionat normal (CA_25_f)"* **între 7 şi 13** ani:*„Sunt fericită că cunosc adevărul încă de la 7 ani, nu mai ţin minte toate detaliile în ce mod mi-au spus-o, pe parcurs ei nu mi-au dat motive să mă simt o „străină"ba din contra m-au umplut de educaţie, dragoste…" (CA_30_f); „Eu am aflat la 13 ani, bunica mă ajuta la teme, şi îmi spunea că trebuie neapărat să am rezultate bune ca nu cumva să spună cineva că un copil adoptat este mai slab ca alţii. A fost dureros, dar fiind copil nu m-am descurajat tare, deoarece părinţii mi-au acordat atenţia, necesară ca să nu mă simt străin" (CA_10_f);* **după 13 ani, când impactul aflării adopţiei este foarte dureros şi poate duce la distrugerea relaţiilor familiale***:* : *„am aflat la 16 ani că sunt înfiată, a fost un şoc, dar asta-i realitatea şi am încercat să o accept (CA_41_f)", „Eu cred că dacă aflam când eram mică că sunt adoptată, eram altfel, dar aşa acum mi – i indiferent de tot, fac ce doresc fără să le zic părinţilor, pentru că oricum nu-s chiar ai mei, aşa un pic (CA_22_f)".*

Savantul rus A. Neceaeva încă în 1986, făcând trimitere la legislaţia mai multor ţări consideră că tendinţa de a păstra taina adopţiei cu orice scop poate cu adevărat să creeze o situaţie dificilă în familia adoptivă. [4, p. 51]. Deşi suntem în 2018 încă problema dată mai este discutată.

Sunt însă părinţi care păstrează toată viaţa acest secret purtându-l ca pe o povară: *„Am aflat la 40 de ani că sunt adoptată, mama era pe patul de moarte şi mi-a zis: scumpa mea promite că mă vei ierta indiferent de ceea ce îţi voi spune; scuze că nu ţi-am spus până în ziua de azi că eşti adoptată, în momentul acela am crezut că deasupra mea*

s-a prăbuşit ceva greu; mă gândeam de ce Doamne anume cu mine s-a întâmplat asta, dar după 10 min mi-am revenit şi m-am gândit că am avut o copilărie fericită împreună cu părinţii mei adoptivi, am finisat studii superioare, am o familie, un soţ care mă iubeşte, deci nu-mi pare rău de nimic în viaţă şi nu sunt altfel (CA_49_f)"

În concluzie constatăm că, deşi legislaţia Republicii Moldova reglementează păstrarea secretului adopţiei, considerăm importantă cunoaşterea de către copil a faptului că a fost adoptat şi în cazul în care există posibilitatea, cunoaşterea părinţilor biologici, aceasta va favoriza o dezvoltare normală a personalităţii sale. Ascunderea acestui fapt poate crea o traumă majoră pentru copil şi uneori pierderea încrederii în părinţii adoptivi pentru totdeauna.

Referinţe:

1. Legea privind regimul juridic al adopţiei. Nr. 99 din 28.05.2010. În: *Monitorul Oficial*, nr. 131-134, art. 441.
2. WEIR, K.N. *Multidimensional aspects of adoptive family social Disclosure patterns. Adoption Quarterly* 5 (1), 2002, p.234.
3. BUZDUCEA, D., LAZĂR, FL., BEJENARU, A. GRIGORAŞ, V., PANAIT, B. *Strategii de comunicare despre adopţie între părinţii adoptivi şi copilul adoptat*. Bucureşti: Romprint paper S.R.L., 2013, p.132.
4. НЕЧЯЕВА, А. Правовые проблемы усыновления. В: *Советское государство и право*, №7, 1986, с.51.

CONCUBINAJUL ÎN VIAȚA TINERILOR

Luminița PASTUH

Societatea contemporană favorizează declinul familiei nucleare, oferind în loc o varietate de alternative, care mai de care deosebite și puternic diferențiate. Conceptului clasic de "structură a familiei", teoretizat și operaționalizat în literatura de specialitate astăzi i se asociază tot mai mult conceptual de" restructurare a familiei". Familia rămâne grupul social vital ce asigură îngrijirea, protecţia şi educaţia copilului. În contextul schimbărilor sociale, se constată o diversificare a modelelor familiale: frecvenţa crescândă a concubinajului, creşterea numărului divorţurilor, a familiilor cu un singur părinte, opţiunea unor femei de a avea un copil în afara căsătoriei, noile forme coexistând cu modelul „clasic" al familiei conjugale. Într-o lume în care toate

instituţiile şi toate tipurile de raporturi sociale se schimbă în ritm accelerat, familia nu poate rămâne neschimbată. Nu trebuie absolutizat un model sau altul de organizare familială. Toate aceste schimbări nu trebuie interpretate ca o criză a familiei, ci, mai degrabă, ca adaptări ale conduitei individuale la schimbările demografice, economice şi materiale ce afectează societăţile în ansamblul lor.

Familia contemporană, trece astăzi printr-o situaţie dificilă, marcată de schimbări dramatice atât pe plan material din punctul de vedere al resurselor economice, cât şi pe plan axiologic, prin confruntarea cu noi valori şi norme sociale impuse membrilor ei de un nou mod de viaţă care cere o revizuire la nivel comportamental. Tot mai mulţi tineri preferă să locuiască împreună fără a avea responsabilităţi unul faţă de altul. Acest mod de viaţă este adoptat de cuplurile tinere sau de persoanele care au trecut deja prin o căsătorie care a eşuat şi deja le este frică de oficializarea relaţiilor din nou. Tânăra genraţie este adeptă a uniunii libere, cel puţin până la o anumită vârstă, ceea ce pare a fi un reflex de apărare a cuplurilor în faţa constrângerilor materiale ori sociale, ale unor cadre tradiţionale depăşite. Opţiunea pentru o uniune liberă încearcă să îmbine nevoia de dependenţă şi de identificare cu cea de autonomie, nevând aspectul contractual al relaţiei şi exaltându-l pe cel al libertăţii şi plenarităţii de manifestare.

În majoritatea ţărilor dezvoltate, concubinajul a devenit chiar o modă de convieţuire. De ce? Pentru că îşi testează compatibilitatea înaintea căsătoriei, au companie, viaţă sexuală constantă, îşi adună veniturile în comun şi, în cazul unei despărţiri, nu mai trec pe la tribunal. Declinul mariajului a crescut, la fel şi rata cuplurilor care aleg concubinajul. După cum arată unele studii, multe adolescente cred că a locui împreună cu persoana iubită, înainte de căsătorie, este o idee foarte bună. Viaţa în uniunea consensuală este foarte scurtă. De obicei, dacă partenerii nu se căsătoresc în primii 5 ani, ei se despart. Foarte puţine cupluri de acest gen se menţin mai departe. Se spune că, economic e mai bine să locuieşti împreună cu partenerul. Pe de altă parte, la o despărţire, motivele economice nu mai contează. Dacă locuieşti cu persoana iubită înainte de căsătorie, ai posibilitatea să o cunoşti mai bine, ceea ce poate fi benefic relaţiei sau dimpotrivă, să ducă la despărţire.

Comparativ cu țările din spațiul european, unde concubinajul în multe cazuri a substituit definitiv căsătoria oficială, în Republica Moldova cuplurile conjugale neînregistrate sunt premergătoare căsătoriei și mai mult caracteristice pentru vârsta jevenilă. Practica arată că acceptarea noilor forme alternative nu duce la ștergerea tradiționalei familiei monogame. Căsătoriile neînregistrate sau concubinajul sunt binecunoscute și studiate pe larg în țările occidentale. În Republica Moldova amploarea fenomenului pentru prima dată a fost semnalată în timpul Recensământului din 2004. Numărul cuplurilor conjugale recenzate a constituit 58 mii, din care 7,2% au declarat ca trăesc în concubinaj. Cel mai mare număr de cupluri neînregistrate s-a constatat în mediul rural 68,7% [1,p.31].

Adevărul care se ascunde în spatele acestei probleme este acela că relația oamenilor care trăiesc în concubinaj nu este zidită pe temelia legământului dragostei, ci doar pe satisfacerea nevoilor lor. În consecință, nefiind legați printr-un act de căsătorie, ei folosesc amenințarea cu despărțirea, pentru a-și manipula partenerii în vederea obținerii a ceea ce-și doresc. Mesajul nerostit, dar foarte clar al trăirii în concubinaj este acesta: „Mă implic în această relație cu tine atâta vreme cât mă satisfaci. În momentul în care nu mă voi mai simți fericit lângă tine, voi pleca.” Altfel spus, oamenii care trăiesc împreună nu doresc să-și asume angajamente de lungă durată, deoarece aceasta ar însemna pierderea elementului de nesiguranță de care se folosesc pentru a-și ține partenerii sub presiunea de a le împlini nevoile. Celor care trăiesc în concubinaj le este foarte dificil să ia decizia de a se angaja pe viață într-o relație cu cineva, deoarece un astfel de angajament ar însemna un control minim asupra modului în care partenerii îi vor trata în viitor.

Tot mai mulți tineri consideră că concubinajul este ceva mai superior decât căsătoria, pentru că din lipsă de obligații oamenii oricum continuă să fie împreună. Decizia de a împărți spațiul și timpul este una liberă și necondiționată. Dacă oamenii simt ceva unul față de altul, nu cred că ei au nevoie de contracte precum cel de căsătorie. Fiecare poate pleca când simte că așa trebuie, iar această lipsă de obligație (care uneori poate fi teribilă, să fii cu cineva pentru că ești căsătorit/-ă) poate face ca relația să fie mult mai puternică și profundă [4]. Concubinajul ar putea fi o fază inițială, care precede căsătoria, dar

asta nu înseamnă că, în cazul în care un cuplu se află în statut de concubinaj, aceştia se vor căsători neapărat – este o alegere pe care o ia fiecare cuplu în parte.

Mulți tineri care locuiesc în concubinaj spun că încă nu au ajuns la vârsta pentru a merge la oficiul stării civile. Însă de fapt „vârsta potrivită" pentru căsătorie este doar un clișeu. Există o vârstă medie pentru un anumit teritoriu, întrucât știm cu toții că nu este un normativ de vârstă pentru toate popoarele de pe Terra. Te căsătorești atunci când ești gata din punct de vedere fizic, moral și, nu în ultimul rând, financiar. Totodată, nu aș putea susține ideea precum că concubinajul este o formă de relație mai instabilă, întrucât cineva se simte bine fiind într-o relație „neștampilată", iar cineva se regăsește făcând parte dintr-o căsnicie. De obicei, concubinajul poate fi o relație ce anticipează mariajul, atunci când partenerii de cuplu realizează că se potrivesc și își doresc o nouă etapă, pentru care purced spre căsătorie [4]. Indiscutabil, căsătoria e o etapă decisivă în viața unui cuplu, care în sinea ei poartă rolul de a „căli" partenerii, făcându-i imuni la tot soiul de conflicte minuscule, ce anterior ar fi atentat la integritatea relației acestora.

Dar observăm că tot mai mulți tineri preferă să locuească cu persoana iubită fără a purta responsabilități unul față de altul. Decizia cuplurilor de a nu-şi uni destinele şi de a trăi în concubinaj este influenţată în majoritatea cazurilor de aspectul juridic. Din punct de vedere legal, căsătoria presupune mai multe responsabilităţi, în timp ce concubinajul nu este recunoscut ca formă juridică de convieţuire. Chiar dacă nu există drepturi şi obligaţii de genul celor reglementate de lege pentru căsătorie, nimic nu mai împiedică un cuplu necăsătorit să locuiască şi să dobândească bunuri împreună, să contracteze datorii sau să dea naştere copiilor. Situaţia devine mai tensionată atunci când relaţia „nu mai merge", iar partenerii își pretind bunurile pe care le-au acumulat pe parcursul concubinajului. Coabitarea nu a fost dintotdeauna în atenția societății. Dar odată cu creșterea numărului celor care au ales această formă de convieţuire, coabitarea a intrat în atenția opiniei publice. În concluzie putem spune că oricât de mult nu am opune rezistență formei de convieţuire prin uniuni consensuale ea oricum o să existe. Cu atât mai mult că persoanele nu sunt conștiente de consecințele negative ale concubinajului, trăesc împreună și se simt atât de bine încât nu mai simt nevoia de a-și uni destinele.

Referinţe:
1. BULGARU, M., CHISTRUGA, I., *Familia tânăr. Aspecte ale adaptării la societatea în schimbare*. Chișinău: CEP USM, 2015.
2. MITROFAN, I., CIUPERCĂ, C. Uniunea liberă între posibilitate şi realitate. În: *Psihologia*, nr.8, 1998.
3. ILUȚ, P. *Sociopsihologia şi antropologia familiei*. Iaşi: Polirom, 2005.
4. *Familia tradiţională şi Familia modernă*. Disponibil:.https://ru.-scribd.com/doc/41054786/Familia-tradi%C5%A3ional%C4%83-%C5%9Fi-Familia-modern%C4%83. Accesat 10.09.2018.

SPECIFICUL CODĂRII DATELOR ÎN TEORIA ÎNTEMEIATĂ EMPIRIC

Aliona CHIRA

În ştiinţele sociale, cercetările care au la bază un demers metodologic calitativ sunt privite de cele mai multe ori cu neîncredere de către cercetătorii cantitativişti din considerentul că acest demers nu presupune canoane şi proceduri explicite pentru a garanta validitatea şi fidelitatea rezultatelor cercetării. În acest context, cercetătorii calitativişti împărtăşesc convingerea că pentru a limita subiectivismul imputat studiilor calitative, dar şi a respecta principiile metodologiei ştiinţifice este necesar de a redefini şi ajusta canonul (demersul) ştiinţific astfel încât acesta să corespundă realităţii cercetărilor calitative şi complexităţii fenomenelor sociale. Acest canon ştiinţific trebuie să includă semnificaţia, compatibilitatea dintre teorie şi observaţie, generalizarea, consistenţa, reproductibilitatea, precizia şi verificarea [2,p.4], cu precizarea de a nu cădea în plasa pozitivismului.

În cercetarea calitativă, fiecare mod de descoperire îşi dezvoltă propriile standarde; important este că acestea să fie explicite. Aşadar, şi în cazul teoriei întemeiate empiric, care este o metodă de cercetare calitativă, se foloseşte un set sistematic de proceduri şi tehnici pentru a construi o teorie derivată inductiv despre un fenomen [6]. Demersul de cercetare în baza metodei teoriei întemeiate empiric cuprinde următoarele elemente: formularea întrebărilor; eşantionarea teoretică; transcrierea interviurilor şi rezumatul contactelor; gruparea datelor şi

denumirea lor – codificarea; dezvoltarea categoriilor conceptuale; comparaţia constantă; memorarea analitică şi construcţia teoriei.

Teoria întemeiată empiric investighează fenomene din lumea reală şi analizează datele fără a avea idei sau ipoteze preconcepute. Cu alte cuvinte, metoda teoriei întemeiate empiric sugerează că teoria se dezvoltă inductiv din date. Aceste date pot proveni din surse variate – nu doar interviuri sau observaţii, ci şi documente guvernamentale, fotografii, imagini video, fragmente audio, ziare, scrisori, cărţi etc. – fapt ce impune gruparea acestora în categorii şi subcategorii prin procesul de codare a datelor. Procesul de codare a datelor presupune un anumit itinerariu, dar oferă, totodată, flexibilitate şi latitudine cercetătorului, în anumite limite.

Analiza datelor în vederea construirii unei teorii implică identificarea conceptelor din spatele realităţilor expuse prin căutarea unor coduri, apoi a unor concepte şi în final a unor categorii. Căutarea codurilor şi codarea este asemenea analizei de conţinut având scopul de a găsi şi a conceptualiza problemele subiacente din tumultul de date. În timpul intervievării, cercetătorul este conştient că intervievatul foloseşte cuvinte sau expresii ce evidenţiază o problemă de interes pentru cercetare şi prin urmare le notează descriindu-le printr-o scurtă frază. Problema în cauză poate fi menţionată din nou prin aceeaşi expresie sau cuvinte similare remarcându-se astfel. Acest proces se numeşte codare, iar expresia scurtă este un cod [1]. Iniţial au existat o oarecare incertitudine cu privire la ce a fost, ce este şi ce ar trebui să fie un cod. O clarificarea în acest sens este efectuată de cercetătoarea J. Saldaña [5] care menţionează că un cod în cercetarea calitativă este, în cele mai frecvente cazuri, un cuvânt sau o frază scurtă care atribuie simbolic un atribut sumativ, proeminent, capturând esenţialul şi care trebuie să fie evocator pentru un fragment de date scrise sau video. Codarea datelor trebuie făcută având o minte deschisă, fără idei preconcepute. De multe ori, însă, pot exista idei preconcepute referitor la un fenomen sau problemă ori, din contra, să existe o nesiguranţă în legătură cu procesul. În acest caz, B.Galser şi A.Strauss recomandă cercetătorilor calitativişti că atunci când există unele idei preconcepute să nu forţeze datele pentru a găsi dovezi care să susţină ideile stabilite, iar în al doilea caz – datele să fie analizate pur şi simplu şi să se scrie ceea ce se observă [4].

Codarea datelor presupune un proces cu un anumit itinerariu. Referindu-ne, în general, la codarea datelor în cercetările calitative menţionăm că aceasta se realizează în două cicluri. În *primul ciclu* – fragmentul de date care urmează să fie codate poate varia în magnitudine – de la un singur cuvânt la o frază. În timpul codării iniţiale trebuie avute în vedere cele şapte categorii sau profiluri ale datelor: gramatical, cel al elementelor, afectiv, literar şi lingvistic, explorator, procedural şi cel al tematicii datelor. În *al doilea ciclu* de codare porţiunile de date codate îşi pot păstra codurile, care pot fi chiar şi pasaje de text, dar se poate şi reconfigura anumite codurile deja dezvoltate. Codarea secundară a datelor este un pic mai dificilă pentru că necesită abilităţi analitice pentru a putea clasifica, ierarhiza, integra, sintetiza datele, care să permită abstractizarea, conceptualizarea şi, în cele din urmă, construirea teoriei

În varianta teoriei întemeiată empiric, procesul de codare a datelor se realizează în trei etape: codarea deschisă, codarea axială şi codarea selectivă. *Codarea deschisă* presupune procesul de descompunere, examinare, comparare, conceptualizare şi clasificare a datelor. Prin intermediul codării deschise evenimentele, acţiunile sau interacţiunile care se referă la fenomenul cercetat sunt comparate cu altele în termeni de asemănări şi diferenţe, pentru a le conferi, atunci când sunt similare, aceeaşi etichetă – cod. Această etapă reprezintă faza timpurie a dezvoltării conceptului, pentru că fiecare cod reprezintă un un cuvânt sau o frază ce conţine o idee semnificativă, iar un grup de coduri formează un concept care este o reprezentare abstractă a unui eveniment, a unui obiect sau acţiuni. *Codarea axială* este procesul de reasamblare a datelor fragmentate prin codarea deschisă. În codarea axială, categoriile sunt legate de subcategoriile lor, iar relaţiile dintre ele sunt testate prin date. De asemenea, are loc o dezvoltare ulterioară a categoriilor şi se continuă căutarea indiciilor despre ele. *Codarea selectivă* presupune procesul de integrare a categoriilor şi rafinarea teoriilor. Primul pas în acest sens este identificarea categoriei centrale care reprezintă tema principală a cercetării fenomenului studiat. Categoria centrală trebuie să apară în mod repetat în date, deoarece ea acţionează ca un maestru care îmbină categoriile împreună astfel încât să formeze o imagine completă şi explicativă a fenomenului cercetat. Integrarea nu se deosebeşte de codarea axială, cu excepţia faptului că

se face la un nivel mai înalt şi mai asbtract de analiză, iar subcategoriile sunt legate de categoria centrală. Rezultatul acestui proces este generarea unei teorii relevante pentru o anumită problemă sau grup de indivizi.

În versiunea teoriei întemeiate empiric dezvoltată de A. Strauss şi J.Corbin [6] se recomandă codarea datelor prin *microanaliză* care constă în analiza datelor „cuvânt cu cuvânt" şi codarea sensului găsit în cuvinte sau grupurile de cuvinte. Deşi această nouă abordare a codării datelor pare a fi mai evoluată, totuşi i se impută faptul că este consumatoare de timp - fiecare interviu conţine o masă mare de date care trebuiesc studiate pentru a localiza informaţiile relevante subiectului cercetării, iar analiza „cuvânt cu cuvânt" sau „rând cu rând" consumă mult timp, şi uneori duce la confuzie, deoarece etichetarea datelor prin cuvinte proprii determină pierderea unor detalii a datelor ceea ce poate şterbi din semnificaţie şi devia de la punctele de focalizare [1,p.3].

Cercetătoarea Kathy Charmaz [3, p.43], în varianta teoriei întemeiate empiric pe care o propune, reuneşte modalităţile de codare a datelor din versiunile anterioare: Glaser-Strauss şi Strauss-Corbin. Conform ei procesul de codare a datelor include patru etape: codarea iniţială, codarea focusată, codarea axială şi codarea teoretică. *Codarea iniţială* presupune explorarea oricărei posibilităţi teoretice care discerne din date şi se realizează prin analiza „cuvânt cu cuvânt", „linie cu linie" pentru textul scris şi „incident cu incident" pentru imagini video. *Codarea focusată* constă în utilizarea celor mai semnificative şi/sau frecvente coduri stabilite deja pentru a analiza cantităţi de date ulterior. *Codarea axială* se referă la categorii şi subcategorii a datelor, specifică proprietăţile şi dimensiunile unei categorii, precum şi reasamblează datele fragmentate în timpul codării iniţiale, pentru a da coerenţă analizei emergente. *Codarea teoretică* este un nivel sofisticat de codare, deoarece încearcă să identifice legăturile dintre categoriile dezvoltate în etapa codării focusate şi să specifice modul în care codurile se referă unul la altul ca ipoteză spre a fi integrate într-o teorie.

Într-o formulă mai concisă, codarea datelor presupune procesul de selectarea a categoriei centrale, legătura sistematică cu alte categorii, validarea acestor relaţii şi completarea categoriilor care necesită

perfecţionare şi dezvoltarea pentru a putea genera o teorie întemeiată pe date empirice. Metaforic spus codarea datelor presupune găsirea protagonistului care să împingă povestea înainte.

Referinţe:

1. ALLAN, G. *A critique of using grounded theory as a research method*. Electroni Journal of Businees Research Methods. [Accesat 15.05.2018] Disponibil pe: Allan, G. (2003). A critique of using grounded theory as a research method. Electronic Journal of Business Research Methods. 2(1).
2. CORBIN, J., STRAUSS, A.L. Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. In: *Qualitative Sociology*. 1990, Vol. 13, No. [Accesat 05.05.2018] Disponibil pe: http://med-fom-familymed-research.sites.olt.ubc.ca/files/2012/03/W10-Corbin-and-Strauss-grounded-theory.pdf
3. CHARMAZ, K. *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: SAGE Publications, 2006.
4. GLASER, B.G., STRAUSS, A.L. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Researcher*. New Brunswick and London: Aldine Transaction, 2006.
5. SALDAÑA, J. *The Coding Manual for Qualitative Researchers*.(Second Editions) SAGE Publications, 2013. 329 p.
6. STRAUSS, A., CORBIN, J. *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. (1 st ed.) Newbury Park. CA: Sage, 1990.

IMPACTUL NOILOR MEDIA ÎN VIZIUNEA OPINIEI PUBLICE

Tatiana SPĂTARU

Logistica şi tehnologiile de comunicare cunosc o dezvoltare ascendentă în ultimele decenii, determinând schimbări considerabile în diverse domenii ale activităţii umane. În acest context devine actuală abordarea problemei impactului noilor media. Noile media au subminat temeinicia sistemului mass-media tradiţional, schimbând completamente percepţia informaţiei. Epoca digitală schimbă modul de consum al mass-media. Contradicţiile în calea comunicării care existau între presa scrisă şi audiovizuală dispar în publicaţiile de pe reţeaua Internet. O dată cu trecerea mass-media tradiţionale în spaţiul

virtual şi depăşirea barierelor temporale, spaţiale, geografice, lingvistice etc., în mediul dezbaterilor academice se plasează problema impactului noilor media şi percepţia acesteia de către opinia publică.

Noile media este un termen ce aparţine secolului 21 şi este folosit în scopul de a defini procesarea contentului informaţional prin Internet. Definiţia *new media* este un concept ce se schimbă şi evoluează în mod continuu. Din multiplele definiţii date *new media* desprindem ideea că la baza acesteia este tehnologia digitală. Ceea ce distinge noile media de mass-media tradiţională este digitizarea conţinutului în biţi. *New media* semnifică contentul informaţional solicitat prin Internet. Conţinutul *new media* poate fi vizualizat de pe orice dispozitiv digital. *New media* oferă posibilitatea consumatorilor de a interacţiona cu conţinutul informaţiei în timp real, facilitează accesul online la informaţie atât în mod individual, dar şi colectiv. Noile media s-au materializat prin site-uri şi bloguri, fluxuri audio şi video, camere de chat, e-mail, comunicare on-line, social media şi platforme de partajare, aplicaţii mobile, publicitate pe internet, DVD-uri şi CD-ROM-uri, telefonia prin internet : Skyte, WhatsApp, Viber, medii de realitate virtuală, camere digitale etc. **Interactivitatea digitală multimedia** este condiţia obligatorie prin care identificăm *new media*.

Sinteza surselor bibliografice, ce studiază impactul *new media*, relevă amploarea publicului care poate fi atins prin intermediul acesteia. Astăzi, 75% dintre utilizatorii de Internet folosesc platforme sociale cum ar fi Facebook sau Twitter. Un studiu realizat de Centrul de Cercetare Pew şi Fundaţia John S. şi James L. Knight din 2015 a constatat că 52% dintre utilizatorii Twitter şi 47% din Facebook folosesc platforme sociale ca sursă de ştiri şi informaţii. La nivel mondial, pe lună există peste 2,20 miliarde utilizatori activi pe Facebook, reprezentând o creştere cu 13% anual. În Europa, peste 307 de milioane de persoane se află pe Facebook. La fiecare secundă sunt create câte cinci noi profile Facebook. Există 83 milioane de profiluri false, motivele fiind diverse, inclusiv profesioniştii care efectuează teste şi cercetări. Deşi Facebook continuă să domine popularitatea faţă de alte canale de comunicare, însă concurenţa este favorizată de WhatsApp (500 milioane), Twitter (284 milioane) şi Instagram (600 milioane) [1].

Analizele recente asupra conţinutului *new media* constată faptul că avalanşa de informaţie face dificilă percepţia a ceia ce este important

şi neimportant, atunci când aceasta este fragmentată şi nesistematizată. Analizele transversale scot în evidenţă la nivel global atât aprecieri pozitive, cât şi negative pentru *new media*. Potrivit cercetării Centrului YouGov-Cambridge, doar 14% dintre alegătorii britanici cred că social media este, în cele din urmă, bună pentru societate, comparativ cu un procent de 86% care afirmă contrariul. Dintre aceştia aproape jumătate (46%) consideră că mass-media socială are un efect negativ asupra societăţii în ansamblu, plus încă 24%, care spun că impactul este „nici pozitiv, nici negativ", iar 16% „nu ştiu"[2].

Cercetarea YouGov, realizată pentru Institutul Reuters, relevă o mare diferenţă în încrederea publică faţă de mass-media veche şi mass-media nouă, fiind mult mai probabil ca oamenii să aibă încredere în cei dintâi decât cei din urmă, inclusiv SUA (38%/20%), Regatul Unit (41%/18%), Canada (51%/24%), Irlanda (47%/28%), Austria (40%/27%), Germania (44%/20%) şi Danemarca (42%/15%) [3, p.22].

Digital News Report 2017 este cel de-al şaselea raport anual, care explorează schimbările intervenite pe piaţa media la nivel global. Abundenţa conţinutului de pe Internet combinat cu noi forme de distribuţie au contribuit la o criză de încredere în jurnalism, unde este greu de distins fapte verificate de la „fapte alternative" sau informaţii care sunt dresate [3, p.4]. Rezumatul celor mai importante constatări din studiul citat anterior scoate în evidenţă faptul că în toate ţările nivelul mediu de încredere în ştiri rămâne relativ stabil la 44%. Peste jumătate (54%) sunt preocupaţi de ceea ce este real şi fals pe Internet. Respondenţii sunt nemulţumiţi de preocupările legate de conţinutul fals al contentului informaţional. Acest indice este mai mare în asemenea ţări precum Brazilia (85%), Spania (69%) şi Statele Unite (64%), fiind cel mai scăzut în Germania (37%) şi Ţările de Jos (30%). Majoritatea eşantionului consideră că editorii (75%) şi platformele (71%) au cea mai mare responsabilitate de a repara problemele de fals şi ştiri nesigure. Opţiunea majoritară este pentru ca guvernul să oprească „ştirile false", în special în Europa (60%) şi în Asia (63%) [3, p.10].

Urmărind dinamica opiniei publice din Republica Moldova în baza Barometrelor de Opinie Publică, lansate de Institutul de Politici Publice, constatăm că în 2004 mai mult de jumătate din populaţie manifesta cea mai mare încredere în televiziune (56,5%), iar Internet-

ul acumula indicele minimal de 0,1 %. În 2011 foarte multă încredere în Internet au declarat 13,3%, multă încredere 24,9% şi oarecare încredere 44,6%, iar 11,6% deloc, 5,6% nu ştiu/nu au răspuns. În 2018, deşi televiziunea continuă să deţină prioritatea demonstrând cea mai mare încredere, însă indicatorul a devansat la 37,7%, în timp ce a avansat Internetul la 24,1% [4]. Televiziunea, spre deosebire de alte canale media, mai continuă să reprezinte o sursă importantă de informare şi încredere la populaţia republicii, deşi scăderea audienţei trezeşte multiple întrebări referitoare la viitorul acesteia. Mass-media veche cedează treptat în avantajul mass-media noi. Pe măsura diversificării modalităţilor de aplicare a spaţiului virtual din Republica Moldova, acesta devine un excelent instrument de manipulare a opiniei publice, iar reţelele de socializare sunt propulsoare de ştiri false. Segmentul *new media* moldovenesc este insuficient studiat, iar efectele acesteia cu întârziere sunt estimate. Interesul pentru mediile digitale şi evoluţiile rapide ale acestora, utilizarea mediilor „interactive" pe platforme digitale, aspectele contextuale şi sociale ale acestora necesită a fi înţelese şi explicate.

În pofida îngrijorărilor pentru efectele negative, astăzi noile media sunt preocupate de producerea unor conţinuturi inovative. Noile media evoluează şi se transformă în mod continuu, având un efect profund asupra politicii, economiei şi schimbului de idei. Dintre acestea, schimbul de idei şi imagini este de importanţă primordială atunci când luăm în considerare potenţialul noilor mijloace media. Datorită noilor media s-au extins activităţile politice şi economice, s-au lărgit preocupările artistice şi educaţionale. Noile media oferă utilizatorilor individuali o abilitate extraordinară pentru a face legături unul cu altul într-un mod ce le permite să depăşească limitele statale, restricţiile instituţionale şi să-şi valorifice potenţialul.

New media însăşi este o nouă tehnologie neutră, care evoluează în-continuu. Este o provocare pentru fiecare utilizator dacă o aplică în sens bun sau rău.

Referinţe:

1. The Top 20 Valuable Facebook Statistics. Updated June 2018. [Accesat: 03.07.2018] Disponibil: https://zephoria.com/top-15-valuable-facebook-statistics/.
2. Public opinion and the social media crisis. [Accesat: 01.07.2018] Disponibil: https://yougov.co.uk/news/2018/01/23/public-opinion-and-social-media-crisis.

3. NEWMAN, N., FLETCHER, R., KALOGEROPOULOS, A., LEVY, D. A.L., NIELSEN, R.K. Reuters Institute Digital News Report, 2017. 136 p. [Accesat: 09.07.2018] Disponibil: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk-/sites/default/files/Digital%20News%20Report%202017%20web_0.pdf.
4. Barometrul Opiniei Publice. Republica Moldova. [Accesat: 05.07.2018] Disponibil: http://www.bop.ipp.md/ro/result.

PSIHOLOGIE

REPERE PRIVIND EVALUAREA PROGRAMELOR DE INTERVENȚIE PSIHOSOCIALĂ ÎN ORGANIZAȚII[1]

Natalia COJOCARU

Organizațiile şi cercetătorii deseori se confruntă cu dificultăți în evaluarea programelor de intervenție organizațională. Mai mult chiar, atunci când intervenția eșuează, este greu de a înțelege dacă intervenția în sine a fost ineficientă sau eșecul a fost cauzat de procesul de implementare a acesteia [5]. Din aceste considerente, subliniază Nelson *et al.* [2], evaluarea programelor trebuie să vizeze atât *contextul* de intervenție, cât şi *procesul* de intervenție, ambele fiind raportate mai apoi la rezultatele propriu-zise ale programului de intervenție.

În linii generale, ***evaluarea programului de intervenție*** presupune un proces de colectare sistematică a datelor cu privire la eficiența activităților preconizate în program şi a beneficiilor produse. Evaluarea esențializează încercarea de a aprecia valoarea intervenției realizate, prin colectarea, în mod sistematic şi comparativ, a informației valide şi relevante în vederea luării unor decizii eficiente la nivel organizațional [3]. Datele pot fi colectate din trei surse [6]: (1) observațiile intervenientului; (2) interviuri semistructurate sau (3) chestionare pentru participanți. În ceea ce privește utilitatea surselor pentru evaluare, în funcție de tipul de date colectate, fiecare oferă informație relevantă privind rezultatele şi tehnicile utilizate, inclusiv, permit să evităm eventuale *bias*-uri în interpretarea datelor.

Bias-urile sunt datorate subiectivității pe care poate s-o manifeste intervenientul în evaluarea programului, intervenind ca un „filtru" în selecția şi analiza datelor [6].

[1] Studiul a fost elaborat în cadrul proiectului „*Interferenţe dintre viaţa profesională şi cea privată. Aspecte interculturale, experienţe locale şi strategii de intervenţie"* (proiect instituțional 2015-2018, direcția strategică „Patrimoniul național şi dezvoltarea societății", cifrul proiectului 15.817.06.06A).

În acest caz, putem judeca despre eficiența programului, analizând și răspunsurile din interviuri sau chestionare completate de angajați. De obicei, evaluarea implică și compararea rezultatelor cu cele înregistrate în alte situații de intervervenție[2]. Deoarece, atunci când avem un singur program, fără posibilitatea comparării, chiar dacă intervenția a produs rezultate pozitive, nu putem ști dacă alte situații de intervenție (pentru problema dată) ar putea da rezultate mai bune sau nu [6]. Autorii modelelor de evaluare a programelor de intervenție examinate de noi subliniază nevoia de a fi analizate atât rezultatele obținute și eficiența metodelor utilizate, cât și aspecte privind contextul și procesul de implementare a programului (*vezi* tab. de mai jos).

Randall (2013)	**Huz *et al.* (1997 *apud* Snabe, 2007)**
aspecte ale procesului (cum activitățile intervenției sunt transmise, percepute și trăite de participanți: nivelul de participare, aprecierile participanților privind acțiunile intervenției și reacțiile observabile la acțiunile intervenției); *aspecte ale contextului* (situații organizaționale în care intervenția se produce – locul de muncă, grupul de muncă, organizația în ansamblu, contextul economic național**)**	*evaluarea rezultatelor* (rezultate la nivel individual, rezultate la nivel de grup și rezultate la nivel organizațional) *evaluarea metodei și a factorilor* (evaluarea comparativă a metodei prin raportarea la alte strategii metodologice, precum și evaluarea factorilor care ar fi favorizat succesul acțiunilor de intervenție)

Studiile demonstrează că modalitatea în care programul este implementat, și nu doar conținutul acțiunilor prevăzute în program, este o condiție importantă în asigurarea eficienței intervenției. Factori precum participarea și implicarea angajaților, suportul managerial [4] sau percepția privind calitatea intervenției [2] influențează esențial rezultatele programului. Burke *et al.* [2006 *apud* 1], în cadrul unui

[2] În mod clasic, compararea rezultatelor din grupul de intervenție se face cu un grup de control. Autorii recomandă, atunci când este posibil, compararea rezultatelor obținute și cu cele înregistrate în programe de intervenție similare.

studiu metaanalitic ce raporta analiza a 95 de studii cvasiexperimentale privind programele de intervenție în asigurarea securității și sănătății la locul de muncă, identifică un succes limitat al acestor programe în situații de implicare și angajament scăzut din partea participanților. Implicarea, constată autorii, este în strânsă legătură și cu metodele utilizate, ei diferențiind între metode ce implică un nivel înalt de angajament și participare (activități interactive de training *face-to-face*), angajament și participare moderată (activități interactive de training mediate de computer și feedback) și angajament și participare scăzută (materiale printate).

Pe de altă parte, activitățile de intervenție ar putea asigura într-o mai mare măsură participarea indivizilor, dacă includ și acțiuni ce motivează indivizii să producă transferul noilor abilități achiziționate în activitatea de muncă propriu-zisă [1]. Una din modalitățile de a asigura acest transfer, sugerează Hammer *et al.* [1], este utilizarea *tehnicii automonitorizării* – participanților li se solicită să-și formuleze obiective, să-și monitorizeze comportamentul în timp și să discute despre efectele produse (indivizii observă, evaluează și raportează privind efectele înregistrate în propriul comportament). Eficiența acestei tehnici a fost dovedită și de Olson și Winchester [2008 *apud* 1], în cercetarea metaanalitică pe care au realizat-o (24 de studii privind monitorizarea de sine a comportamentului la locul de muncă). Rezultatele autorilor relevă necesitatea desfășurării, pe lângă programul de intervenție propriu zis, și a unui training de schimbare atitudinală și comportamentală, care ar ajuta angajații să producă transferul de cunoaștere în cadrul activității de muncă.

În evaluarea programului de intervenție, Snabe [6], pe lângă propriile observații, colectate pe parcursul desfășurării programului, a utilizat chestionare și interviuri cu participanții la program.

Autoarea a utilizat un chestionar scurt (1 pag.), pentru a spori rata răspunsurilor, prin care subiecții își expuneau opinia cu referire la rezultatele intervenției și mecanismul de implementare a acesteia. Întrebările din interviuri erau structurate la fel ca și cele din chestionare, doar că răspunsurile erau deschise, fiind desfășurate împreună cu alți doi colaboratori. Respectiv, grila de observație utilizată de intervenient a fost structurată după aceeași schemă ca și întrebările din interviuri și chestionare.

În studiul realizat de Nelson *et al.* [2] a fost utilizată la fel o strategie mixtă de evaluare, cantitativă şi calitativă, pentru a stabili în ce măsură implementarea unui program de intervenţie ce prevedea activitatea în echipă va determina creşterea satisfacţiei şi a stării de bine la locul de muncă. Au fost examinate atât efectele produse de programul de intervenţie, cât şi condiţiile care ar determina sporirea efectelor scontate. Rezultatele arată că, în ceea ce priveşte alte aspecte ale intervenţiei, cu referire la context (de ex., tensiunile organizaţionale sau percepţiile managerilor), rezultatele au fost mai puţin pozitive şi au influenţat semnificativ rezultatele finale ale intervenţiei. Într-un alt studiu, Hammer *et al.* [1] evidenţiază că trainingul privind comportamentul de suport din partea supervizorului în situaţii de conflict muncă-familie (CMF) determină scoruri mai mari la acei angajaţi care se confruntă cu un nivel înalt al CMF şi scoruri mici pentru cei care au un nivel scăzut al conflictului. Training-ul organizat de autori a dus la rezultate îmbunătăţite a sănătăţii fizice, comparativ cu grupul de control, dar nu a determinat schimbări semnificative asupra satisfacţiei în muncă şi a intenţiilor de a părăsi locul de muncă. Rezultate înalte în ceea ce priveşte creşterea satisfacţiei de muncă şi diminuarea intenţiilor de a părăsi organizaţia s-au întegistrat doar în cazul angajaţilor cu un nivel înalt de CMF.

Rezumând cele expuse mai sus, concluzionăm că, atunci când sunt gândite programe de intervenţie, trebuie să se ia în considerare faptul că acestea pot fi eficiente în cazul unor angajaţi şi mai puţin eficiente în cazul altora, în funcţie de interesul şi percepţia utilităţii acţiunilor vizate, inclusiv de nivelul de participare şi angajament al beneficiarilor programului.

Respectiv, nu doar acţiunile în sine sunt importante, eficienţa acestora depinde de anumite aspecte organizaţionale şi contextuale care facilitează transferul de cunoaştere şi achiziţie comportamentală. În acest sens, evaluarea concomitentă a *contextului, procesului* şi *rezultatelor intervenţiei* permite identificarea condiţiilor ce vor maximiza beneficiile şi eficienţa programului, inclusiv, înlăturarea rezistenţelor ce blochează implementarea cu succes a acestuia.

Referinţe:

1. HAMMER, L. B.; KOSSEK, E. E.; ANGER, W. K.; BODNER, T.; ZIMMERMAN, K. Clarifying work-family intervention processes: the

role of work-family conflict and family suporter supervisor behaviors. In: *Journal of Applied Psychology,* 2011, vol. 96, no. 1, pp. 134-150.
2. NIELSEN, K.; RANDALL, R.; CHRISTENSEN, K.B. Developing new ways of evaluting organizational-level interventions. În: J. Houdmont și S. Leka (coord.). *Contemporary Occupational Health Psychology: Global Perspectives on Reseach and Practice,* 2010, vol. I, pp. 21-45.
3. ØVRETVEIT, J. *Evaluating health interventions. An introduction to evalution of health treatments, services, policies and organizational interventions*. Maidenhead: Open University Press, 2005.
4. RANDALL, R. Process monitoring in intervention research: a „Dashboard" with six dimensions. În: BAUER, G.F. și GENNY, G.J. (coord.). *Salutogenetic organizations and change. The concepts behind organizational health intervention research*. Londra: Springer, 2013, p.259-272.
5. RANDALL, R.; NIELSEN, K.; TVEDT, S.D. The development of five scales to measure employess' appraisals of organizational-level stress management interventions. Work & Stress. In: *An International Journal of Work, Health and Organizations,* 2009, 23(1), pp. 1-23.
6. SNABE, B. *The usage of system dynamics in organizational interventions. A participative modeling approach supporting change management efforts*. Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag, 2007.

POLEMICI ASUPRA VALIDITĂȚII MEMORIEI TRAUMATIZANTE

Zinaida BOLEA

În cadrul Programului de stat „Recuperarea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din R.S.S. Moldovenească în perioada anilor 1940-1941, 1944-1953" sunt culese mărturiile persoanelor deportate, iar interviurile sunt realizate pe întreg teritoriul Republicii Moldova. În cadrul programului, memoria persoanelor deportate este recuperată și analizată din perspectivă multidisciplinară, valoarea istorică, culturală, psihologică a acestor mărturii fiind incontestabilă. Filosoful francez Tzvetan Todorov, în lucrarea sa *Abuzurile memoriei*, menționează că pentru regimurile totalitare controlul asupra informației și asupra memoriei reprezintă o prioritate. Dar, în pofida eforturilor depuse de sistemele represive pentru a manipula informația și pentru a anula memoria, relatările

orale și poezia rămân surse importante care reușesc să supraviețuiască acestor manevre, susține autorul [5, p. 9].

Întrebarea care apare frecvent în discuțiile privind valorificarea și validarea științifică a mărturiilor orale este cea referitoare la autenticitatea factuală și afectivă a acestor memorii – în ce măsură ele reprezintă o istorie reală și în ce măsură factori, precum vârsta mică a intervievaților în momentul deportărilor și diferența de timp cronologic între momentul deportării și al intervievării, pot deteriora realitatea și conținutul acestor memorii. Răspunsul la această întrebare, legitimă și clarificatoare în același timp, ține de felul în care este definită trauma și, mai ales dimensiunile subiective și temporale ale traumei. Fischer și Riedesser (1998/2001) vin cu clarificări și nuanțări importante privind fenomenologia și cercetarea traumei, analizând aspecte referitoare la relația dintre subiectivitate și obiectivitate, la fel, abordând și dimensiunea temporală a procesului de traumatizare: „Situația traumatică trebuie să fie înțeleasă ca o interacțiune între subiectiv și obiectiv, între perspectiva internă și cea externă, între condițiile traumatice de mediu și desemnările subiective de semnificații". Analizând dinamica în timp a traumatismelor, autorii concluzionează că o situație traumatică nu se încheie atunci când trece amenințarea reală, atunci când faptul obiectiv traumatic a fost consumat [3, p. 70]. O altă realitate care contribuie la perpetuarea și menținerea în timp a memoriei traumatizante este faptul că memoria nu este în totalitate individuală, ci este întotdeauna elaborată într-un cadru social și partajată cu un cadru social. Psihanalistul frances René Kaës deosebeşte trei memorii: memoria subiectului în singularitatea sa istorică, memoria speciei memoria comunităţilor transsubiective, care susţine identitatea noastră şi apartenenţa la grupuri.

Pornind de la premisa că suntem aparținătorii mai multor memorii, aceste memorii se intersectează și se mențin reciproc [4, p. 200].

În preocupările de a înțelege specificul memoriei, o realitate importantă este reprezentată de dimensiunea afectivă. Precizia memoriei este deseori proporțională cu excitația emoțională cauzată de eveniment, susțin studiile de specialitate. Respectiv, memoria traumatizantă face parte din categoria amintirilor marcante. Această categorie de amintiri din care fac parte atât amintirile intens pozitive, cât și amintirile intens negative sau traumatice, își păstrează acurateţea

pentru o perioadă foarte lungă de timp. În categoria amintirilor marcante sunt incluse amintirile de tip flash, amintirile de tip vivid şi amintirile de tip traumatic. Caracteristicile comune pentru amintirile marcante sunt persistenţa în timp, impactul emoţional ridicat, importanţa mare acordată evenimentului şi reactualizarea intensă [2, p.213]. Dat fiind faptul că memoria traumatizantă a deportărilor este una care aparţine foştilor copii şi adolescenţi, este important să menţionăm că studiile în domeniu relevă că adulţii localizează primele sale amintiri la vârsta de trei-patru ani – deja de la această vârstă copilul are capacitatea funcţională de aşi înregistra impresiile. Bohleber (2007) susţine că după trei ani, copii îşi amintesc bine evenimentele traumatizante şi descrierile elementelor esenţiale sunt, în general, de încredere. În plus, factori precum intensitatea emoţională, semnificaţia personală, elementul surpriză şi consecinţa generală sunt determinante pentru memorarea evenimentului traumatizant [1, p.813].

Ipoteza relevanţei mărturiilor deportărilor şi a altor traume sociale, şi care îşi au începutul în copilărie, este susţinută şi de conceptul de memorie autobiografică. Aceasta este un tip special de memorie, care permite individului să construiască şi să păstreze istoria vieţii sale. Psihologul ieşean Ticu Constantin în lucrarea sa *Memoria autobiografică* susţine că aceasta reprezintă un subsistem al memoriei care operează cu amintiri despre evenimente şi stări semnificative pentru individ şi care permite construirea şi păstrarea unei continuităţi în istoria individului. Astfel, memoria autobiografică reprezintă un efort continuu al fiecărui individ de a se îngriji de istoria sa personală, dar aceasta raportată întotdeauna la realităţile istorice şi sociale [2, p.21]. Raportând analiza bibliografică expusă *supra* la fenomenul deportărilor, putem formula anumite presupoziţii referitoare la statutul memoriei traumatizante în cazul deportărilor: 1) evenimentele traumatice din deportări nu au fost evenimente izolate, unice, deportările au făcut parte dintr-un periplu continuu de evenimente traumatice, care a presupus o traumă de durată, cumulativă.

Astfel, vorbim despre un lanţ de evenimente, fenomen care întăreşte memoria vie a amintirilor; 2) deportările reprezintă o traumă care a durat şi a presupus o viaţă comună în cadrul comunităţii deportaţilor. Memoria autobiografică a deportaţilor s-a format în baza unei comunicări continue în cadrul familiei, dar şi a comunităţii de

deportaţi în locurile deportării; 3) relevanţa istorică a acestor memorii a deportaţilor este validată şi prin similitudinile identificate în mărturiile deportaţilor. Citind materialele de istorie orală, identificăm un scenariu comun în memoria deportaţilor. Acest scenariu include o atât o similitudine factuală, cât şi una afectivă, realitate importantă pentru validarea memoriei traumatizante a deportaţilor.

Considerăm că încercările de a anula veridicitatea mărturiilor, obţinute retrospectiv, ţin de specificul traumei antropogene, în care *Celălalt* este întotdeauna actorul traumatogen – reprezentat de personaje concrete din comunitate, de grupurile de funcţionari şi militari ce reprezentau sistemul represiv sau însuşi sistemul represiv ca realitate gândită şi elaborată de o fiinţă umană. În acest sens, *Celorlalţi* le este dificil să reflecteze asupra disponibilităţii naturii umane pentru distructivitate.

Referinţe:

1. BOHLEBER, W. Remémoration, traumatism et mémoire collective. Le combat pour la remémoration en psychanalyse. In: *Revue Française de Psychanalyse*, 2007, vol. 71, p. 803-830.
2. CONSTANTIN, T. *Memoria autobiografică*. Iaşi: Institutul European, 2004. 388 p.
3. FISCHER, G., RIEDESSER, P. *Tratat de psihotraumatologie*. Bucureşti: Trei, 2001. 389 p.
4. KAES, R. Ruptures catastrophiques et travail de la mémoire. In: *Violence d'état et psychanalyse*. Paris: Dunod, 1989, p. 169-205.
5. TODOROV, T. *Abuzurile memoriei*. Timişoara: Amarcord, 1999. 67 p.

PROGRAME DE PREVENIRE A FENOMENULUI BULLYING

Tatiana TURCHINĂ

În ultimii ani, se atestă o creştere a atenţiei mediului educaţional faţă de fenomenul bullying-ului existent în şcoală. Şi acest lucru se datorează sensibilizării şi informării populaţiei referitor la necesitatea protecţiei copiilor de orice formă de violenţă. Comportamentul de tip bullying nu este o noutate, ci un fenomen care era perceput ca ceva obişnuit, fără a fi luate în seamă consecinţele asupra sănătăţii mintale şi fizice a copiilor. *Bullying* se referă la comportamentul de hărţuire constantă şi de durată a unui elev sau grup de elevi, de către un alt

elev sau grup de elevi, prin folosirea forţei, ameninţării cu forţa, intimidării, cu scopul menţinerii acestui dezechilibru de forţe.

Este considerat fenomen, deoarece, pe de o parte, implică suferința altora datorată hărţuirii verbale, asaltului fizic sau altor metode subtile de coerciţie cum ar fi manipularea, pe de altă parte, implică un număr mai mare de participanți, cum ar fi: victima, agresorul, apărătorul/ii victimei, susținătorii agresorului, observatorii activi și observatorii pasivi. Conform lui Olweus și altor oameni de știință, într-un „cerc de bullying" tipic sunt implicați o gamă întreagă de protagoniști. Important de notat este că distribuția rolurilor nu este statică, rolurile se pot schimba în mod dinamic între elevii care interacționează. [3]

Acest comportament este social prin natura sa, şi are loc în aproape fiecare grup social, în care există cel puțin o persoană *victimă,* care are şanse reduse de a evita suferința produsă, timp în care *agresorul* este susţinut de alţi membri ai grupului. Fenomenul bullying se diferențiază de alte acțiuni agresive prin caracteristicile: (a) există elementul răului *intenţionat*; (b) este *repetat* în timp; (c) relaţiile interpersonale se caracterizează printr-un *dezechilibru de putere*.

De menționat este și faptul că fenomenul bullying nu presupune existența unui conflict bazat pe o problemă reală.

Bulliyng-ul în şcoli reprezintă o problemă relaţionată cu vârsta copiilor şi până nu demult adulţii (părinţi şi profesori) priveau această problemă cu o atitudine relaxată de tipul „aşa sunt copiii" sau „copiii sunt copii*".* Tachinarea, poreclirea sunt comportamente circumscrise fenomenului de bullying care, de cele mai multe ori, trec neobservate, considerându-se că fac parte dintr-un aşa-numit obişnuit comportament de fiecare zi. În realitate, aceste forme uşoare reprezintă stadiile incipiente ale formelor mai grave. Cazurile de violenţă din şcoală, inluzând şi formele extreme de atac armat înregistrate în şcolile americane, relevă consecinţele grave şi uneori mortale ale comportamentului de bullying. Rezultatele mai multor studii denotă că în jur de 60 la sută din cazuri de bullying au loc în școală (în clasă, pe coridor, în curte, pe terenul de sport, în grupul sanitar). Școala este mediul cel mai potrivit pentru vitalitatea comportamentelor de tip bullying. Deloc surprinzător, după cum evidențiază Olweus (2002), expectațiile și presiunile adulților (cadre diadctice și părinți), pe de o parte, mediul mai puțin prietenos copiilor,

de altă parte, sunt factori importanți care facilitează bullying-ul în școală.

În funcție de resursele personalității lor, de mediul de proveniență cultural și social și de circumstanțele vieții, elevii sunt echipați în mod diferit să facă față provocărilor personale și sociale din partea școlii. Totuși, este vital să învețe să facă față cerințelor și provocărilor, pentru că este o competență cheie și o condiție obligatorie pentru o viață împlinită ca adult [3].

Din aceste considerente, școala devine primul spațiu potrivit pentru desfășurarea programelor de prevenție a fenomenului bullying. Au fost elaborate numeroase planuri de intervenție pentru prevenirea și gestionarea situațiilor de victimizare în școli. În unele dintre aceste programe, focusul intervenției este pe individ, respectiv se acordă un mare credit activității psihologului școlar. Alte programe conțin mai degrabă strategii de prevenire și control al violenței școlare din instituție, care se adresează managementului școlii și subliniază factori precum prevenirea, disciplina severă și asigurarea securității prin asistență specializată. O a treia categorie este reprezentată de programele de intervenție complexă, care au ca obiectiv principal restabilirea echilibrului social, intervenția ecologică, implicarea tuturor instanțelor responsabile, utilizarea majorității tehnicilor cunoscute și mobilizarea pe scară largă a resurselor umane disponibile. De obicei, programele proactive împotriva violenței în școală sunt recomandate mai mult, decât programele reactive [1].

Programele recomandate în prevenirea fenomenului bullying în școală sunt:

1. Programul anti-bullying dezvoltat de psihologul norvegian Dan Olweus (2002), construit pe patru principii-cheie, care implică crearea la nivelul şcolii a unui mediu caracterizat prin: (a) căldură, interes pozitiv şi implicarea adulţilor; (b) stabilirea de limite ferme cu privire la comportamentul inacceptabil; (c) aplicarea consecventă a unor sancţiuni nonpunitive pentru comportament inacceptabil sau de încălcare a regulilor; (d) oferirea, de către adulţii investiţi cu autoritate, a unor modele pozitive de comportament. Programul funcţionează atât la nivel de şcoală, la nivel de clasă şi la nivel individual. Pentru elevii în rolul de *victime* se oferă un training de dezvoltare a abilităţilor de gestionare a situaţiilor de expunere la

comportamentele agresive ale colegilor. *Elevii-agresori* sunt antrenaţi la managementul furiei, dezvoltarea asertivităţii şi alte abilităţi de autogestionare. Comportamentul lor are nevoie să fie monitorizat cu atenţie şi să primească cât mai frecvent recompense pentru comportamentele adecvate, aplicându-se consecinţe clare pentru actele de bullying. Părinţii la fel, sunt implicaţi înprogram de parenting pentru gestionarea comportamentului agresiv. Cel mai important şi eficient rol de prevenire a comportamentelor agresive îl are profesorul [3].

2. Programul *Steps to Respect* (Paşii Respectului) (2005), deține două componente: (a) crearea comunității pozitive în școală; (b) formarea competențelor sociale și emoționale ale elevilor. Programul are un dublu focus – bullying și prietenie. Este conceput pentru a reduce bullying-ul în școală și pentru a ajuta elevii să construiască mai relații pozitive bazate pe susținere reciprocă. Sunt abordate rolurile participative din bullying. Programul se concentrează pe dezvoltarea abilităților profesorilor, părinților și altor adulți pentru a elabora o politică școlară privind prevenirea bullying-ului. Pentru elevi focusul este pe dezvoltarea competențelor de formare și menținere a prieteniilor, precum și să recunoască, să reziste și să raporteze comportamentele de tip bullying [2].

3. Modelul Win-Win Classroom (Clasa câștig-câștig) propus de Jane Bluestein (2008). Modelul dat pornește de la premiza că provocările de comportament în clasă, practicile convenționale și codurile de disciplină bazate pe pedepse de multe ori eșuează în a-i motiva pe elevi să-și schimbe atitudinile și comportamentul. Strategiile de intervenție recomandate sunt: construirea responsabilității elevilor și diminuarea luptei pentru putere în dezamorsarea conflictului și opoziției; construirea unui climat pozitiv, grijuliu, de securitate emoțională; încurajarea cooperării elevilor, motivarea, autocontrolul și comportamentul de concentrare asupra sarcinii; înglobarea varietății stilurilor de învățare și preferințe într-o atmosferă prietenoasă; minimizarea eșecului academic și frustrării; eliminarea sfidării, dependențelor și a dezinteresului etc. [4].

Modelul win-win peomovează formularea pozitivă a limitelor, ca instrument de management. Limitele sunt formulate mai mult ca promisiuni, decât ca amenințări. De asemenea, limitele oferă o schimbare reconfortantă, de la strategiile orientate spre pedeapsă spre

strategii care abordează managementul comportamentului orientate spre recompense. Limitele ne permit să ne gândim la consecințele lucrurilor bune pe care elevii le obțin (sau ajung să le facă) ca rezultat al cooperării lor, schimbând conotația predominantă a cuvântului „consecințe" de la negativ la pozitiv. Limitele, pe de altă parte, iau în considerație dorințele și nevoile elevilor pe care încearcă să-i motiveze. Limitele sunt pro-active, încercând să prevină problemele în moduri pozitive. Regulile de obicei se concentrează pe reacțiile negative și de pedepsire ale profesorului (sau sistemului) atunci când un elev este prins. Atât regulile cât și limitele pot preveni comportamentele nepotrivite, dar deoarece cu regulile răsplata elevilor pentru ascultare este pur și simplu să evite consecințele negative, procesul de întărire al acestora devine inevitabil reactiv [4].

Referinţe:

1. ELINOFF, M.J., CHAFOULEAS, S.M., SASSU, K.A. Bullying: considerations for defining and intervening in school settings. In: *Psychology in the Schools*, 2004, 41, p. 887-897.
2. FREY, K.S., HIRSCHSTEIN, M.K., SNELL, J.L., VAN SCHOIACK-EDSTROM, L., MACKENSIE, E.P., & BRODERICK, C.J. Reducing playground bullying and supporting beliefs: An experimental trial of the Steps to Respect program. In: *Developmental Psychology*, 2005, 41, p. 479-491.
3. OLWEUS, D. Bully/victim problems in school. Basic facts and an effective intervention programme. In: EINARSEN, S., HOEL, H., ZAPF, D., COOPER, C.L. (Eds.). *Bullying and Emotional Abuse in the Workplace: International Perspectives in Research and Practice*, NY: Taylor and Francis, 2002.
4. https://creeracord.com/2017/10/28/limitele-sunt-mai-eficiente-decat-regulile/

MANIFESTAREA STILULUI DE COMUNICARE LA ADOLESCENȚII DIN FAMILII DEZINTEGRATE

Ana TARNOVSCHI

În viaţa fiecărui individ, familia constituie instituţia socială în care sunt satisfăcute primele necesităţi de bază, unde se fac primii paşi în lumea cunoaşterii. În familie obţinem cunoştinţe iniţiale despre oameni, despre normele de comportament şi cele morale. Familia influenţează asupra unui individ nu numai la o etapă concret determinată, ci de-a lungul întregii vieţi. Copilul devine matur pe parcurs ce primește permisiunea părinților de a avea responsabilități și devine independent și autosuficient. Pe parcursul vieții, ființa umană este în continuă schimbare datorită acumulărilor de experiențe și informații din familie – unele pozitive, altele negative. Își schimbă atitudinile, limbajul și mai ales se adaptează la diferite situații. Comunicarea este unica șansă prin care omul își exteriorizează intențiile și acțiunile, își menține eficient și armonios relațiile, atât în viața personală, cât și la muncă și în familie, iar lipsa comunicării perturbă echilibrul existențial. Astfel, este de la sine înțeles că, una dintre trăsăturile de bază ale naturii umane este comunicarea.

Definită în modul cel mai simplu, comunicarea constă dintr-un proces de transmitere a informațiilor, ideilor, opiniilor de la un individ la altul [1]. Existența umană, funcționarea societății este de neconceput în lipsa procesului de comunicare, pentru că relațiile umane în sine pot fi definite ca fiind simbolice, deci comunicaționale. Emil Verza [5] afirmă despre comunicare, că ar fi baza vieții psihice, prin care se dezvoltă și se exprimă comportamentul și personalitatea umană, marcând valențele acestora și nivelul expectațiilor individului în sistemul de integrare în comunitate, prin care se urmărește maximalizarea potențialului sociocultural. Acest proces începe de la naștere și evoluează în funcție de zestrea nativă, dar mai ales în raport de condițiile de mediu, mai mult sau mai puțin favorabile, astfel încât comunicarea și limbajul introduc note definitorii între persoane și contribuie la definirea în ansamblu a profilului psihologic al omului. Încă din copilăria timpurie, achizițiile din acest domeniu se produc în etape sau în trepte, iar calitatea şi cantitatea acestora constituie pietre

de temelie pentru construcția devenirii umane [4]. Comunicarea nu are loc într-un mediu steril, omogen și protejat, ci dimpotrivă, întrun mediu încărcat de influiențe dintre cele mai diverse: de la influențe naturale la cele sociale și culturale, de la cele individuale la cele de grup și de masă, de la cele tehnice și organizatorice la cele logice și lingvistice, de la cele obiective la cele subiective. Aceste influențe merg de la simpla întârziere sau cosmetizare a informației, până la completa denaturare sau chiar pierderea difinitivă a acesteia [1].

Adolescența reprezintă o etapă de tranziție ce face legătura între stadiul de copil și cel de adult. Ieșirea din copilărie și transformarea într-o persoană matură înseamnă de multe ori presiuni suportate cu greu, ce pot atrage după ele adevărate provocări.

Perioada adolescenței e marcată de probleme specifice, dintre care și procesele de formare ce au loc simultan, sub o dublă influență – interioară, prin presiunea de dezvoltare și maturizare firească, înscrisă în structura biologică predeterminată. În pofida aerului independent, adolescentul are nevoie de dragoste, înțelegere și respect. Toate aceste necesități, însă, sunt ascunse și de aceea este necesară o deosebită atenție la maniera în care se comunică cu adolescentul. Pentru ca adolescentul să-și dezvolte respectul de sine, ambii părinți trebuie să-l accepte așa cum este, cu forțele și limitele personale. Acest lucru nu-i împiedică pe părinți să aibă așteptări, în care ar fi bine să se țină cont și de personalitatea care se dezvoltă în fiecare zi sub ochii lor. Tânărul încearcă continuu să se definească, o face uneori într-un mod neașteptat, dar întotdeauna plin de energie și exuberanță [2] .

Nevoia de a comunica este o necesitate a adolescentului de a schimba informații cu semenii săi. Ea pune în mișcare un proces dinamic, verbal și nonverbal, permițând persoanelor să se facă accesibile unei alteia, să reușească să pună în comun sentimentele, opiniile, experiențele și informațiile. Pentru a se realiza din punct de vedere al nevoii de comunicare, adolescentul trebuie să aibă o imagine pozitivă despre sine, o cunoaștere a eului său material, adaptativ și social. Independența în satisfacerea nevoii de comunicare presupune integrarea individului, a organelor de simț, o dezvoltare intelectuală suficientă pentru a înțelege semnificația mesajelor. Toate schimbările caracteristice acestui stadiu îndreptățesc o interesantă concluzie a lui M. Debesse, care afirmă că adolescența este ultima și cea mai

complexă dintre marile etape ale dezvoltării umane, fiind caracterizată nu numai prin multiplele învățături care-l pregătesc pe tânăr pentru sarcinile maturității, ci și prin proiectele, aspirațiile unei personalități care în cunoștință de scopurile pe care ar vrea să le atingă, caută mijloacele adecvate pentru a ajunge la ele [2].

O problemă a societății de azi este determinată de faptul că plecarea părinților produce o ruptură între generații, înrăutățirea relațiilor cu copii lor, fapt ce ar putea contribui la distorsionarea sistemului maturizării în general, cât și a stilului de comunicare al adolescenților.

Actualitatea acestei probleme este dictată și de faptul că conform ultimelor sondaje și cercetări făcute de către psihologi, sociologi relațiile părinți-adolescenți în familiile dezintegrate devin din ce în ce mai conflictuale din diverse motive, ceea ce duce la distorsionarea procesului de maturizare, iar consecințele sunt inevitabile.

O comparaţie între adolescenții cu părinţi plecaţi (unul sau amândoi) şi cei care nu se află în această situaţie arată că există câteva diferenţe semnificative între cele două grupuri, în special în privinţa caracteristicilor socio-psihologice ale familiei şi a relaţiilor din interiorul familiei. Adolescenții cu părinţi migranţi provin în proporţie mai mare din familii destrămate (părinţi separaţi, divorţaţi sau văduvi) iar familiile lor au în medie un nivel educaţional mai scăzut şi ocupaţii cu prestigiu uşor mai mic, decât adolescenții fără părinţi migranţi. Având în vedere faptul că atât prezenţa unei familii intacte, cât şi statutul socioprofesional ridicat (nivel înalt de educaţie şi prestigiu ocupaţional ridicat) sunt în general factori cu influenţe pozitive asupra rezultatelor şcolare, asupra stilului de comunicare cât şi a maturizării în general, iar copiii cu părinţi emigranţi sunt mai dezavantajaţi din aceste puncte de vedere în comparaţie cu ceilalţi copii. Unele probleme cu care se confruntă adolescenții, cât şi copiii în general în perioadele de emigrare a părinţilor pot fi atenuate prin intermediul comunicării dintre ei sau prin revenirea periodică a părinţilor acasă. Cu cât mai mult timp părinţii dedică comunicării cu copiii, cu atât mai puţin resimt aceştia impactul migraţiei părinţilor şi cu atât mai rapid acceptă plecarea părinţilor. De remarcat că în pofida caracterului multidimensional al migraţiei şi efectele acesteia, examinarea fenomenului dat în Republica Moldova se axează în mod prioritar

doar pe aspectele socioeconomice (forţă de muncă, impactul remitenţelor etc.) [3]. Deşi, din punctul de vedere al necesităţilor dezvoltării durabile a ţării urmează să fie evaluate şi examinate şi aspectele mai puţin evidente în prezent ale migraţiei cum ar fi: schimbarea şi/sau preluarea altor modele de comportament familial, efectele psihologice şi schimbările comportamentale ale copiilor, relaţiile între copii şi persoanele în etate etc.

În consecinţă, acceptarea migraţiei generează în unele cazuri sentimente de separare dintre părinţi şi copii, care reprezintă în esenţă o modalitate de adaptare la realitatea dură, având consecinţe inevitabile.

Referinţe:

1. ABRIC, Jean-Claude. *Psihologia Comunicării. Teorii și metode*. Iași: Polirom: Editura Științifică și Enciclopedică, 2002.
2. BANDIU, Dan, RADULESCU, Sorin M. *Adolescenții și familia*. București, 2000.
3. CHEIANU, Andrei D. ș.a. *Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare*. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Chișinău, 2011.
4. CREȚU, T. *Psihologia vârstelor*. Iași: Polirom, 2009.
5. ȘCHIOPU, U., VERZA. E., *Psihologia vârstelor*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1982.

MANIFESTĂRI ALE CONFLICTULUI MUNCĂ-FAMILIE LA FEMEI CU FUNCŢIE DE CONDUCERE

Svetlana TOLSTAIA

Vremurile în care femeia era obligată să stea acasă și să se ocupe de gospodărie și de copii au trecut. Femeile cu o cariera de succes nu mai reprezintă astăzi ceva rar. În prezent, milioane de femei duc o viață „dublă”, fiind nevoite să se achite cu succes de două seturi de îndatoriri la fel de importante: cele de familie și cele legate de cariera lor. Nu contează care este motivația, dacă au nevoie de bani sau, pur și simplu, sunt conștiente de propria lor valoare și consideră că pot obține rezultate spectaculoase în domeniul pe care și l-au ales și pentru care s-au pregătit ani în șir [3]. Femeia modernă este o femeie

activă care se implică într-o sumedenie de activități, consumă timp și energie în activitățile sale profesionale, sociale, dar oare timpul și resursele energetice rămase sunt suficiente pentru a se implica, în egală măsură, și în viața de familie? Important pentru o astfel de femeie este să știe să manevreze hățurile în așa fel încât „trăsura" pe care o conduce să țină drumul drept: să nu o ia nici la stânga, către casă, nici la dreapta, către serviciu [2].

O femeie care se dedică exclusiv familiei, de cele mai multe ori, dezvoltă depresii, frustrări și drept urmare și educatia copilului va avea de suferit [1]. O astfel de femeie se închide în sine, este reținută față de schimbări, cercul de interese este restrâns, rezumându-se doar la activitățile casnice.

Este important pentru o femeie să aibă și un loc de muncă, deoarece acest lucru creează un echilibru psihic, aduce un mai mare aport de încredere în forțele proprii, iar acest lucru va fi simțit și de către copil. O familie împlinită îi conferă femeii siguranță în sine. Atunci când într-o familie predomină respectul și încrederea, femeia se simte încurajată și încrezută că va reuși și în alte domenii, precum serviciul [3]. Aceste două componente ale vieții: familia și cariera, pot fi combinate între ele, important fiind de a găsi echilbrul dintre ele. Deși, evident că apar situații în viața femeilor când trebuie să acorde prioritate unei laturi dintre aceste două, important fiind ca aceste cazuri să fie argumentate, justificate și să nu fie frecvente, deoarece poate strica echilibrul dintre aceste componente. În acest capitol, vom prezenta rezultatele obținute în urma demarării cercetării în scopul determinării interferenței dintre muncă/familie, și invers, interferența familie/muncă, precum și a gradului de satisfacție a femeilor cu privire la viața pe care o au. Pentru realizarea studiului, am utilizat: chestionarul lui Barnes-Farrell & Bulger – pentru a determina interferența familie/muncă și muncă/familie; chestionarul „Conflict muncă – familie" – pentru a determina dacă există vreun conflict între familie și muncă; chestionarul „Interferențe muncă și viața de familie" – pentru a determina modalitatea de stabilire a echilibrului muncă/familie, cum percep femeile echilibrul muncă/familie.

În cadrul cercetării au fost chestionate 27 de femei cu funcție de conducere din diferite instituții din Chișinău.

În urma aplicării chestionarului lui Barnes-Farrell & Bulger, a fost posibilă conturarea anumitor rezultate.

Primul aspect analizat în cadrul acestui chestionar este interferența muncă/familie. Rezultatele obţinute ne permit sa afirmăm că la femeile predomină interferența moderată (53,3%), ceea ce înseamnă că angajații acestei instituții în jur de 2-3 ori pe lună sunt nevoiți să facă modificări în programul de la serviciu pentru a da prioritate familiei. O altă parte a respondenților (33,4%) au o interferență slabă, adica mai rar de o dată pe lună au fost nevoiți să facă schimbări în programul de muncă în favoarea familiei (cea mai frecventă cauză fiind lipsa de la serviciu în cazul îmbolnăvirii copiilor), şi doar 4 din cei chestionati (13,3%) au expus o interferență maximă, adică foarte des problemele de familie îi schimbă activitatea de serviciu. O activitate cu implicația familiei, care este des realizată în cadrul orelor de serviciu, este vorbirea la telefon cu membrii familiei. Interferența familie/muncă arată cât de preocupate sunt femeile de problemele de la serviciu fiind acasă cu familia. Analizând acest aspect, am obținut anumite rezultate: la majoritatea respondenţilor predomină interferența moderată familie/muncă (57,5%).

Alt aspect analizat în cadrul cercetării noastre este conflictul muncă–famile. Munca şi familia sunt două domenii centrale în viaţa fiecărei femei. Conflictul muncă–familie este o formă de conflict inter-rol în care presiunea exercitată de rolurile legate de muncă şi, respectiv, cele legate de viaţa familială sunt incompatibile din anumite puncte de vedere. Acest lucru înseamnă că participarea la activităţile ce ţin de rolul legat de muncă (familie) este îngreunată de implicarea în activităţile legate de rolul din familie (muncă). Presiunile exercitate de cele două roluri (din activitatea profesională şi din viaţa personală) sunt intensificate, atunci când ambele roluri sunt importante pentru persoana vizată. Respectiv, trăirile afective dintr-un domeniu au un impact negativ asupra îndeplinirii activităţilor şi experienţelor din celălalt domeniu.

Conflictul rezultă ca urmare a supraîncărcării de roluri – când totalitatea solicitărilor de timp şi energie asociate cu activităţile prescrise de mai multe roluri este prea mare pentru a putea executa rolurile de o manieră adecvată sau confortabilă sau a interferenţei de roluri – când solicitările conflictuale fac dificilă îndeplinirea cerinţelor asociate cu roluri multiple. Cei care se confruntă cu asemenea situaţii manifestă dificultăţi la îndeplinirea responsabilităţilor familiale, din

cauza oboselii acumulate la serviciu, şi invers. Afirmăm ca cel mai intens conflictul muncă–familie a fost resimțit de 53,3%, cel mai des fiind situațiile când trebuie să sacrifice timpul care ar fi putut să îl petreacă în familie în favoarea serviciului, aceasta având loc din cauza specificului muncii desfășurate. La aceste persoane munca se interferează mult cu viața personală.

Cei mai mulți dintre cei chestionați (61%) au afirmat un conflict moderat muncă – familie. Ceva mai puțini, 58%, au afirmat un conflict muncă–familie slab, adică destul de rar aceste persoane sunt sustrase de la muncă cu probleme casnice, iar fiind acasă cu familia rar sunt deranjate cu problemele de la serviciu. Studiul empiric realizat ne demonstrează că conflictul muncă–familie, fiind considerat un conflict interrol, poate provoca epuizare emoţională, caracterizată ca o stare afectivă provocată de stres excesiv şi prelungit generată de sarcinile de la locul de muncă, ca urmare a suprasolicitărilor; este un rezultat al oboselii fizice, psihologice şi emoţionale [2, 3].

Epuizarea emoţională poate duce la insatisfacţie familială şi de viaţă, iar cu cât satisfacţia este mai redusă, cu atât angajaţii devin mai anxioşi, mai deprimaţi, crescând şi riscul apariţiei problemelor de sănătateconflictul muncă-familie poate genera insatisfacţii, stres, lipsa motivaţiei şi relativ scade performanţa şi randamentul în muncă [2].

Dacă ceva timp în urmă responsabilităţile femeilor şi ale bărbaţilor erau bine puse la punct şi divizate într-un mod convenabil pentru ambele părţi, şi anume, responsabilitatea de bază a bărbatului era venitul familiei şi responsabilitatea de bază a femeiei era creşterea şi îngrijirea copiilor, se ocupa de treburile casnice, avea grijă de starea de bine din familie şi de ambianţa placută în casă [1]. Acum însă cunoaştem că lucrurile s-au schimbat şi a avut loc o întorsătura la nivel global odată cu egalitatea drepturilor între femei şi bărbaţi. O familie modernă este acea unde ambii parteneri contribuie la starea financiară a familiei şi ambii îşi doresc o carieră de succes.

Referințe:

1. HEGEWISCH, Ariane & GORNICK, Janet C. Institute for Women's Policy Research & Center for WorkLife Law, Statutory Routes to Workplace Flexibility in Cross-National Perspective 15 (2008).
2. KELLOWAY, E.K., GOTTLIEB, B.H., & BARHAM, L.J. Variables Affecting Managers' Willingness to Grant Alternative Work Arrangements. In: *Journal of Social Psychology*, 1999, no.138 (3), p. 291-302.

3. COHEN, A. şi LIANI, E. Work-family conflict among female employees in Israeli hospitals. In: *Personnel Review*, 2008, vol. 38, no. 2, p. 124-141.

Lucrarea a fost elaborata în cadrul proiectului „Interferenţe dintre viaţa profesională şi cea privată. Aspecte interculturale, experienţe locale şi strategii de intervenţie" (proiect instituţional 2015-2018, direcţia strategică „Patrimoniul naţional şi dezvoltarea societăţii", 15.817.06.06A).

RELAȚIA DINTRE SPAȚIUL VIRTUAL ȘI COMPORTAMENTUL ADOLESCENȚILOR

Aliona PALADI

Internetul este un spațiu care a devenit foarte important în mai toate domeniile vieții sociale: este o sursă inepuizabilă de informații, un instrument indispensabil în muncă, un mod de a dobândi cunoștințe, dar și un mod de a petrece timpul liber în scop de a comunica ori a împărtăși anumite stări afective.

Beneficiile şi avantajele internetului sunt extrem de multe și diversificate, fiind o parte integrantă a vieții contemporane.

Spațiul virtual, pe lângă beneficiile enumerate supra, are și impact negativ atât asupra sănătății, dar și asupra stărilor psihoemoționale și comportamentale ale adolescenților. Consecințele influenței spațiului virtual corelează cu un comportament problematic, cu semne și simptome similare cu cele ale oricărui alt tip de adicții.

Astfel, se atestă conturarea din ce în ce mai bine a diferitelor manifestari psihologice și chiar dificultăți care trec de limita normalității. Studiile abordate anterior, au demonstrat corelații existente cu anumite stări sau comportamente ca: agresiunea, furia, timiditatea, anxietatea socială, frustrarea, tulburările alimentare, etc. Unele consecințe prezente la adolescenți sunt mai evidențiate şi le plasăm infra: Adolescenții au sentimentul că nimeni din viaţa reală nu-i înțelege mai bine comparativ cu prietenii din spațiul virtual.

Spațiul virtual este perceput ca fiind o modalitate de a scăpa de probleme sau de a masca unele sentimente și trăiri negative.

Tendința de a nega sau a diminua impactul spațiului virtual asupra vieții reale deseori dezvoltă sentimente de culpabilizare.

Adolescenţii au manifestări acute de procrastinare, ei amână îndeplinirea sarcinilor casnice sau şcolare şi lasă totul pe ultima sută de metri. Existenţa unui impuls puternic de a folosi internetul şi un sentiment de euforie atunci când adolescentul se află on-line.

Intenţia de reducere a timpului petrecut în spaţiul virtual, sau oprirea bruscă a timpului aflării pe internet, duce la simptome de sevraj (de exemplu: starea generală proastă, neliniște, iritabilitate, lipsă de concentrare, tulburări de somn), iar simptomele mai sus-menţionate pot fi ameliorate doar parţial prin înlocuirea cu dispozitive electronice similare (ex.: telefon, iPad, psp., etc.). Necesitatea de a prelungi incontinuu timpul de aflare în spaţiul virtual, precum şi gradul de implicare în activităţile pe internet pentru a atinge un sentiment de satisfacţie.

Preocuparea de activităţile din spaţiul virtual mai mult timp decât intenţionează. În situaţiile când ceilalţi încearcă să-l oprească, adolescentul apără cu înverşunare dreptul de a utiliza calculatorul aşa cum doreşte şi cât doreşte.

Spaţiul virtual se referă la un mediu sigur, în viziunea adolescenţilor, care le oferă posibilitatea de evadare, de escapism. *Escapismul* este un termen care se referă la evitarea unor aspecte neplăcute, plictisitoare, dificile, înfricoşătoare sau banale ale vieţii. Totodată, acest concept poate fi folosit pentru a defini acţiunile şi comportamentele pe care le adoptă persoana în scop de ameliorare a sentimentelor persistente de depresie, furie sau de nostalgie. Escapismul poate avea forme diferite, astfel, unii adolescenţi evadează în muzică, scrierea poeziilor, desen, dansuri ori în lumea digitală.

Astfel, J.Tolkien a argumentat că escapismul în literatura fantastică este benefic, este o expresie creativă a unei realităţi într-o lume imaginativă [1, p. 132-135]. În afară de literatură, muzica a fost văzută şi apreciată ca un mediu artistic de evadare. Din punct de vedere psihologic, aflarea în asemenea de spaţii „de retragere din realitate” oferă doar beneficii şi ne servesc în alimentarea rezilienţei proprii. Este absolut necesar să fie atrasă atenţia asupra timpului petrecut în acel spaţiu, să nu fie prea îndelungat şi să nu înlocuiască contextul real al adolescentului.

Vulnerabilitatea adolescenţilor se poate explica prin faptul că, creierul lor este încă în curs de dezvoltare. Cele mai multe modificări

au fost identificate în cortexul prefrontal (care reprezintă acea parte din creier responsabilă pentru planificarea acţiunilor, controlul impulsurilor, organizarea şi abilitatea de a lua decizii responsabile şi de a rezolva probleme). În acelaşi timp, centrul de control executiv al creierului mai este în curs de formare şi imaturitatea din anumite regiuni predispune adolescenţii la comportamente cu risc crescut.

Multe cercetări au demonstrat, că abia după vârsta de 25 de ani creierul dispune de toate mecanismele necesare pentru controlul adecvat al impulsurilor şi capacitatea de a lua decizii raţionale, iar în adolescență, mecanismele de control sunt mai puţin dezvoltate şi de aceea ei sunt mai predispuși să acționeze impulsiv şi instinctiv. Dacă un adolescent este pasionat de muzică, sport sau lectură, va avea celulele şi conexiunile care contribuie la însuşirea anume a acestor abilităţi şi anume ele vor fi cele mai dezvoltate.

Dacă interesele sale sunt pentru jocuri video, vor supravieţui celulele şi conexiunile activate în timpul solicitării acestora. Pierderea conexiunilor interneuronale, neutilizate în adolescenţă, este un proces de reorganizare a unor procese importante, cum ar fi: inhibiţia răspunsurilor, memoria de lucru, abilitatea de a opera cu mai multe concepte în acelaşi timp, de a acumula noi informaţii, ignorând cu mai multă uşurinţă informaţia irelevantă, de a înţelege logica argumentelor celorlalţi. Această pierdere este sănătoasă pe termen lung şi elimină reţele care nu sunt necesare, pentru a face loc unor lanţuri de celule nervoase mai eficiente şi mai rapide de procesare a informaţiilor pe măsură ce devenim adulţi. Oamenii, în general, au tendinţa de a-şi petrece mai mult timp în spațiul virtual în situațiile când sunt frustrați, ostili, îngrijorați, supărați ori plictisiți etc., situaţii care îi predispun spre evadarea de probleme în alte activități, cu valență hedonică. Cercetările recente au demonstrat că mai expuşi riscului de aflare excesivă în mediul virtual într-adevăr sunt adolescenţii, mai ales băieţii şi mai cu seamă cei care au particularități temperamentale predispozante, cum ar fi: timiditatea, stima de sine scăzută, competenţe emoţionale şi sociale scăzute, comportamente de risc (consum de alcool, droguri, joc de noroc patologic), competenţe slabe de gestionare a timpului etc.

Multe cercetări legate de impactul negativ al supraîncărcării cu informaţie şi utilizării excesive a mediului virtual au demonstrat efectele utilizării acestuia:

Starea de sănătate fizică perturbată: obezitate (prin lipsa activităţii fizice, rutine de masă şi comportament alimentar nesănătos); deformări ale coloanei vertebrale; crize de epilepsie; tulburări de vedere; dureri de cap, ameţeli. Modificări ale comportamentului şi tulburărilor emoţionale: anxietate; depresie; fobie socială; refuz/absenteism şcolar; comportament agresiv. Modificări în sfera socială: izolare socială; integrarea experienţelor virtuale în viaţa reală şi eşec în plan social, ei încep să simtă că nimeni nu îi înţelege, neagă existenţa trăirii în lumea virtuală.

Supraîncărcarea informaţională a adolescenților este o particularitate comună a comportamentului lor, care se manifestă prin cautarea compulsivă a informațiilor și are ca efect un randament scăzut și interacţiune socială redusă. Strategii pentru diminuarea efugionismului în spațiul virtual:

Spațiul virtual se referă la implementarea programelor de dezvoltare personală, de consiliere psihosocioprofesională, organizarea de proiecte și activități care să dezvolte comportamentul prosocial; (creșterea stimei de sine, îmbunătățirea abilităților psihosociale etc.) precum și la nivel macrosocial (integrare socială, performanță academică și la locul de muncă, creșterea nivelului de trai), siguranța în comunicarea on-line se referă la prevenirea riscului asociat mediului virtual și conștientizarea tinerilor cu privire la identitatea persoanelor cu care comunică.

Referințe:

1. HINDUJA, S., PATCHIN, J.W. Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization. In: *Deviant Behavior*, 2009, no. 29 (2), p.129-156.

MODELUL PSIHOPEDAGOGIC DE FORMARE A REZILIENȚEI CLIMATICE

Gabriela DAMIAN-TIMOȘENCO

Competența de reziliență climatică are un caracter complex, presupunând nu doar un amalgam de cunoștințe funcționale, valori, atitudini și modele de comportament, dar și îmbinarea a *trei dimensiuni: psihologică, pedagogică și socioculturală. Rezilența climatică* este capacitatea de a face față situațiilor climatice extreme, păstrând calmul, luciditatea, optimismul și acționând eficient, pentru siguranța fizică și psihică proprie și a celor din jur [1].

În opinia noastră, *competența de reziliență climatică* presupune:

- activarea cunoștințelor funcționale în caz de situații climatice extreme;
- mobilizarea resurselor interne pentru propria supraviețuire;
- empatizarea și implicarea în acțiuni de supraviețuire colectivă.

Anume prin cel din urmă component *rezilienta climatică* diferă de *rezilienta psihologică*: cea din urmă îi conferă persoanei un caracter individualist, orientat pe propria bunăstare fizică și mintală, pe când *rezilienta climatică* pune accent pe colectivitate și solidaritate datorită faptului că fenomenele climatice sunt trăiri colective și au consecințe atât individuale cât și comune [2, p. 81]. În procesul cercetării, am argumentat necesitatea includerii acestei competențe în registrul *competențelor de mediu*, am definit componentele cognitivă, de abilitate și atitudinală ale rezilienței climatice. Aceste valori științifice constituie repere teoretice, ce permit construirea unui *model psihopedagogic al formării competenței de reziliență climatică* la adolescenți. Modelul se bazează pe următoarele ***principii:***

- *Principiul centrării demersului didactic pe elev* – adaptarea unui demers de învățare activă, prin propunerea unor activități individuale sau în grup, în care elevii să-și dezvolte independența de gândire și acțiune, originalitatea și creativitatea, realizând/desfășurând activitățile în ritm propriu fiecăruia.

- *Principiul multidimensionalității* presupune recunoașterea interacțiunilor dintre gânduri, acțiuni și sentimente în contextul relațiilor interpersonale, sistemelor sociale și în context cultural.

- *Principiul eclectismului* le permite profesorilor să folosească o combinație de teorii pentru a formula propria conceptualizare, bazată pe nevoile individuale ale elevilor.

- *Principiul aplicabilității* vizează combinarea şi utilizarea strategiilor în funcție de specificul nevoilor, problemelor şi intereselor elevilor.

- *Principiul funcționalității/utilității sociale* a procesului didactic presupune elaborarea unor situații de problemă, rezolvarea cărora contribuie la autoactualizare.

- *Principiul corelației interdisciplinare* presupune abordarea unui demers didactic interdisciplinar cu geografia, educația civică, orele de dirigenție, ședințele cu psihologul școlar etc., care motivează şi condiționează caracterul sistemic al învățării.

Componentele modelului se condiționează reciproc şi constituie un ciclu continuu care, prin utilizarea diferitelor metode, forme, mijloace de învățare, are drept rezultat creşterea rezilienței.

Activitatea de învățare trebuie să înceapă de la un volum-suport de cunoştințe care, selectate şi corelate între ele, vor fundamenta instruirea ulterioară la un nivel mai înalt, prin operaționalizarea cunoştințelor şi formarea unor abilități, modele de comportament şi atitudini specifice, astfel asigurând dezvoltarea competenței de reziliență climatică la adolescenți.

Procesul de formare a *competenței de reziliență climatică* se întemeiază pe dezvoltarea cumulativă a nivelului de reziliență psihosocială la adolescenți. Nivelul de reziliență vizat prin programele şi activitățile formative este evaluat în funcție de:

a) capacitatea adolescenților de a mobiliza, combina şi utiliza în mod autonom capacitățile de cunoaştere, abilitățile şi atitudinile proprii în acord cu nevoile de formare;

b) capacitatea adolescenților de a da dovadă de flexibilitate cognitivă, de a se adapta și a face față schimbării şi situațiilor complexe. Garantul eficienței procesului de formare este centrarea pe nevoile, interesele şi experiențele adolescentului, permițând un ritm individual de învățare și asigurând o reuşită educațională direct proporțională cu factorii motivaționali și afectivi care ii definesc.

Modelul pe care îl propunem reprezintă o schemă procedurală care vizează realizarea demersului didactic în mod transdisciplinar, în

cadrul orelor de geografie, educație civică, dirigenție și psihologie, prin activitățile de autoformare în experiențe extracurriculare, fiind dimensionate, astfel încât să prefigureze o realitate educațională generatoare de cunoștințe, abilități şi atitudini necesare unui adolescent rezilient, şi activități de evaluare şi autoevaluare pentru cunoaşterea şi autocunoaşterea propriilor disponibilități şi limite în fața schimbării și în situații complexe.

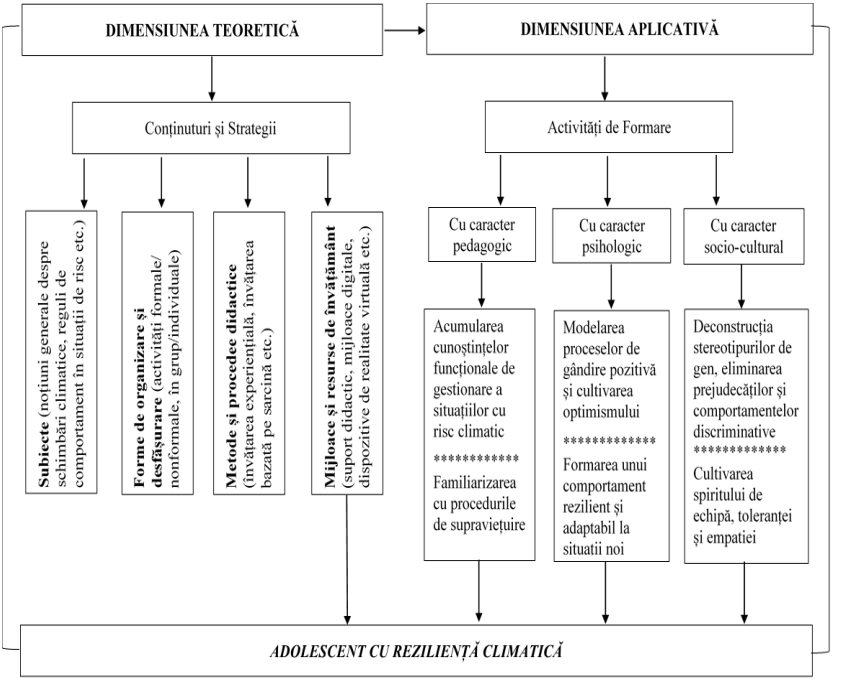


Fig. Modelul psihopedagogic de formare a rezilienței climatice

Modelul psihopedagogic de formare a competenței de reziliență climatică propus este unul complex, axat pe șase principii de bază și două componente: teoretică și aplicativă, și poate fi aplicat cu succes doar dacă inițial cadrul didactic este competent și motivat să continue cultivarea propriei rezilienţe pe tot parcursul vieții.

Cultivarea rezilienței psihosociale, adaptabilității comportamentale, gândirii pozitive şi optimismului se poate realiza prin strategii și metode didactice inovative, cum ar fi învățarea prin experiență

structurată şi învăţarea bazată pe sarcină. În acest mod, adolescentul îşi poate construi competenţa pas cu pas, trecând prin toate etapele de la observare, prelucrare/analizare, reflectare şi generalizare până la aplicare şi evaluare.

Referinţe:

1. *Teorii şi practici psihologice şi educaţionale*. Dezvoltarea rezilientă şi provocările societăţii actuale., http://proiectidsrc.acadiasi.ro (vizitat 02.03.18)
2. SIEBERT, Al. *Avantajul rezilienţei*. Bucureşti: Business Tech International Press, 2009. 318 p.

INTERVENŢIA ŞI SCHIMBAREA ORGANIZAŢIONALĂ ÎN SECTOARELE PUBLIC ŞI PRIVAT

Rodica PASCARI, Ana VRABII

În contextul unei perioade atât de dinamice de dezvoltare a tuturor ariilor de activitate umană, organizaţiile sunt permanent obligate să caute modalităţi de adaptare tot mai eficiente şi să-şi implementeze sisteme care să conducă la performanţe mai ridicate. Mulţi teoreticieni ce au analizat organizaţiile definesc organizaţia ca o structură socială creată de indivizi, ca un suport pentru atingerea unor scopuri specifice, dar, în contextul acestui articol putem să accentuăm ideea că orice organizaţie este un sistem structurat deschis, capabil de schimbare şi adaptare la mediu.

O organizaţie este un produs al activităţii omului, respectiv, poate fi considerat un organism viu care la fel luptă pentru „locul său sub soare”. Unica diferenţă vizibilă este că acest organism nu are drept scop doar supravieţuirea şi existenţa în forma sa cea mai primitivă, dar tinde spre o dezvoltare continuă, luptă cu concurenţa aprigă şi în fiecare zi lucrează pentru anumite performanţe. Altfel fiind spus, organizaţiile au un caracter dinamic, iar procesul intervenţiei organizaţionale presupune un teren vast de activităţi.

Organizaţiile sunt rareori într-o stare de echilibru. Ele parcurg stări dinamice, fluctuante, în care anumite modificari sau schimbări la o anumită componenta pot avea efect de bumerang în alte subsisteme ale organizaţiei. Uneori este nevoie de schimbări ca răspuns la

presiunile externe, alteori datorită unor necesități interne (eficiență scăzută, conflicte etc.).

Cele mai multe probleme în schimbarea organizațională apar în schimbarea mentalităților, a culturii organizaționale, la nivelul indivizilor. Schimbarea organizațională trebuie să înceapă cu abordarea oamenilor, pentru că, de regulă, acolo unde s-a obținut cooperarea acestora, schimbarea a fost acceptată, s-a realizat creșterea eficienței organizației și creșterea satisfacției anga-jaților. Refuzul dinamismului sau negarea necesității schimbării poate duce la stagnarea eficienței organizației și a activității ulterioare a acesteia [3]. Acțiunile de dezvoltare organizațională în sistemele mari (la nivel de organizație) au drept scop principal implementarea unei schimbări de durată în caracterul și performanțele organizației [1].

Felul de a fi a unei organizații poate fi descris prin modalitățile specifice prin care se desfășoară schimburile între organizație și mediul extern, dar și rezultatele sau performanțele pe care ulterior aceste schimburi permanente le generează. Respectiv, caracterul unei intervenții de dezvoltare organizațională este mereu foarte adaptat și orientat strict spre soluționarea unei probleme concrete, în funcție de specificul organizației și caracteristicelor individuale ale acesteia.

Totuși, ce presupune conceptul de intervenție organizațională ? Intervenţiile sunt „seturi de activităţi structurate în care anumite componente organizaţionale (grupuri ţintă sau indivizi) sunt angajaţi în îndeplinirea uneia sau mai multor sarcini ce au ca scop îmbunătăţirea organizaţională sau dezvoltarea individuală**”** [2].

Important totuși este de menționat că deși intervenția și schimbarea organizațională sunt prezentate în acest studiu ca două concepte separate, acestea totuși se află într-o strânsă relație de interdependență. Însăși ideea de intervenție presupune doar primul pas, în care se conștientizează o problemă sau o necesitate și se solicită o implicare din exterior, după care urmează o analiză minuțioasă a tuturor aspectelor și oferirea de soluții sau recomandări. Nivelul de implementare a acestora, ține deja de aspectul schimbării organizaționale, sau după cum o numesc alți autori – Dezvoltare organizațională. Schimbarea organizațională are și ea la bază o serie de asumpții și valori cu un impact puternic asupra desfășurării efective a diagnosticului și intervenției în cadrul organizațiilor.

Aceasta însă presupune un efor planificat, de durată, la nivelul întregii organizații, condus de către managerul superior, în scopul creșterii eficienței. Intervenția și schimbarea organizațională au devenit niște strategii uzuale pentru a produce schimbări în organizațiile din întreaga lume. Printre rezultatele obținute cu ajutorul intervențiilor de dezvoltare organizațională se numără: creșterea nivelurilor de performanță, creșterea acceptării noilor tehnologii de către angajați, creșterea motivației, a cooperării între angajați și schimbarea comportamentelor ineficiente ale acestora.

Filosofia dezvoltării organizaționale s-a dezvoltat din mișcarea relațiilor umane în anii 40-50. Ea este formată dintr-un corp de tehnici și metode dezvoltate în cadrul științelor comportamentale care se focalizează pe aspecte de învățare organizațională, motivație, rezolvare de probleme, comunicare și relații interpersonale.

Cu toată diversitatea de tehnici la care apelează și forme prin care se manifestă, schimbarea organizațională prin intermediul intervenției, rămîne cea mai eficace și coerentă abordare de schimbare planificată, garantînd flexibilitatea unui sistem organizațional, adaptabilitatea la situație, dar și progresul ulterior a acestuia.

În contextul organizațiilor din Republicii Moldova, manifestarea acestor două concepte încă nu are o imagine clar conturată. Din cauza unui mediu foarte instabil, în care sistemele organizaționale luptă pentru instaurarea unei stabilități pe piață și crearea unei siguranțe pentru ziua de mîine, schimbarea și dezvoltarea organizațională sunt plasate undeva pe locul doi în lista de priorități. Totuși, aceste fenomene se manifestă în forma sa specifică, adaptată spațiului nostru.

Referințe:

1. CUMMINGS, T.G., WORLEY, Ch.G. *Organization Development Change.* 9 th ed., 2013.
2. FRENCH, W., BELL, H.C. jr. *Organization Development*. Pranctice Hall, New Jersey, 1999.

EPUIZARE EMOȚIONALĂ, SATISFACȚIE DE VIAȚĂ ȘI CONFLICT MUNCĂ-FAMILIE LA ANGAJAȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Viorica ȘAITAN

În societatea contemporană, mai ales în ultimele decenii, constatăm o implicare din ce în ce mai mare în domeniul profesional, atât a bărbaților, cât și a femeilor și, respectiv, o creștere a responsabilităților profesionale și familiare a ambilor parteneri. Astfel, deseori, responsabilitățile ce țin de rolul familial și profesional interferează între ele, producând fie o îmbogățire de roluri [5], fie dificultăți în realizarea cu succes a ambelor roluri. Greenhaus și Beutell (1985) definesc *conflictul muncă-familie* drept „o formă de conflict între roluri, în care solicitările rolurilor de la locul de muncă și din familie sunt incompatibile în așa măsură, încât participarea, fie în rolurile legate de muncă, fie în cele de familie, este mai dificilă datorită participării în celălalt rol" [1]. Chiar dacă nu este întotdeauna pe deplin conștientizat, conflictul pare a fi un fenomen generalizat, fiind trăit atât de femei, cât și de bărbați. În prezentul studiu, ne-am propus să analizăm percepțiile privind epuizarea emoțională (EE), satisfacția de viață (SDV) și conflictul muncă-familie (CMF) la angajații din Republica Moldova. Astfel, scopul studiului a constat în determinarea diferențelor de gen în ceea ce privește percepția CMF la angajații din RM și, respectiv, a manifestărilor afective (epuizare emoțională, EE) și cognitive (percepția satisfacției de viață, SDV) ce derivă ca urmare a trăirii conflictului. Studiul a fost realizat pe un grup de 355 de subiecți, angajați din diverse domenii profesionale (207 femei și 148 bărbați). Pentru realizarea scopului propus, am utilizat metodologia tradusă, adaptată și validată în cadrul proiectului de cercetare „*Interferenţe dintre viaţa profesională şi cea privată. Aspecte interculturale, experienţe locale şi strategii de intervenţie"* (2015-2018), și anume: *Scala de percepție a epuizării emoționale* (Demerouti *et al.*, 2003) [2]; *Scala privind conflictul muncă-familie* (Grzywacz *et al.*, 2006) [5] și *Scala de percepție a satisfacției de viață* (Diener *et al.*, 1985) [3].

Rezultate. Conform rezultatelor statistice (testului *t-student*), nu se atestă diferențe semnificative în ceea ce privește manifestarea CMF la

participanții studiului. Cam același număr de subiecți, 27% femei și 26% bărbați, manifestă un nivel scăzut al CMF, ceea ce presupune că pentru ei nu există dificultăți în realizarea sarcinilor specifice rolului familial și cel ocupațional. Majoritatea subiecților (45% femei și 49% bărbați) înregistrează un CMF moderat, ceea ce indică tendința subiecților de a echilibra eficient responsabilitățile din ambele domenii (muncă-familie). Respectiv, aproximativ 1/3 din subiecți (28% femei și 25% bărbați) au înregistrat un nivel înalt al CMF (Fig. 1).

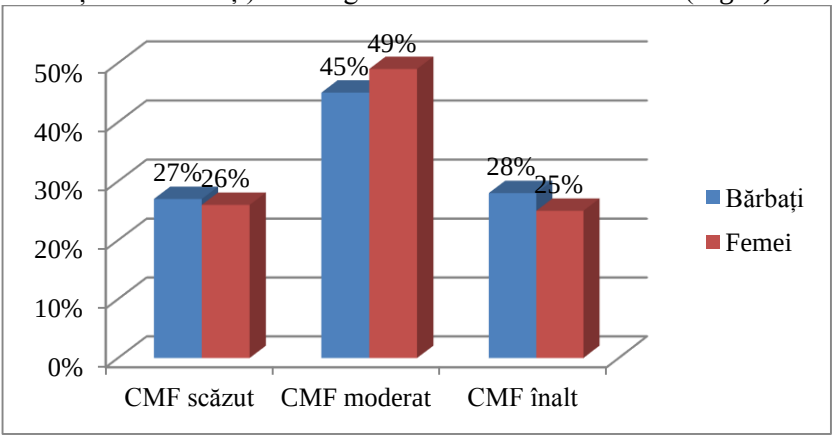


Fig. 1. Reprezentarea grafică a rezultatelor privind CMF în funcție de genul subiecților

Acest fapt arată că, uneori, munca interferează cu viața de familie. Astfel, responsabilitățile casnice nu permit realizarea cu succes a sarcinilor de la locul de muncă și invers: atât femeile, cât și bărbații se confruntă cu dificultăți în echilibrarea sarcinilor ocupaționale și maritale. Un studiu similar realizat de O. Dobriță ș.a., de asemenea nu a identificat diferențe de gen în manifestarea conflictului muncă-familie [4]. Acest fapt este explicat de cercetările anterioare care au demonstrat că deși atât bărbații, cât și femeile își alocă timp rolurilor muncii și familiale în funcție de așteptările normative, ambele categorii văd rolurile muncii și familiale la fel de importante din punct de vedere psihologic [Noor, *apud.* 4]. Dacă în ceea ce privește manifestarea CMF nu se înregistrează diferențe între cele două loturi de subiecți (bărbați și femei), în schimb se atestă diferențe semnificative cu referire la datele privind EE. Mai mulți subiecți de

genul masculin (86%), comparativ cu cei de gen feminin (69%) manifestă un nivel moderat al EE. În schimb, femeile (31%), comparativ cu bărbații (14%) înregistrează un nivel maxim al EE (Fig.2). Putem presupune că acest fapt s-ar putea datora solicitării de roluri: femeile, fiind implicate maxim atât în activitățile casnice, cât și în cele ocupaționale, sunt mai obosite și epuizate emoțional, ceea ce poate împiedica la realizarea cu succes a sarcinilor de la serviciu și cele casnice. Datele statistice confirmă diferența de medii în ceea ce privește EE la subiecții de sex feminin și masculin (t=2,82, p 0,005).

În ceea ce privește percepția SDV, datele statistice, la fel, ca în cazul CMF, nu atestă diferențe semnificative (Fig.3).

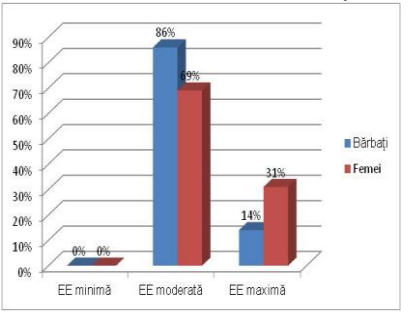


Fig. 2. Reprezentarea grafică a rezultatelor la scala *Epuizare emoțională*

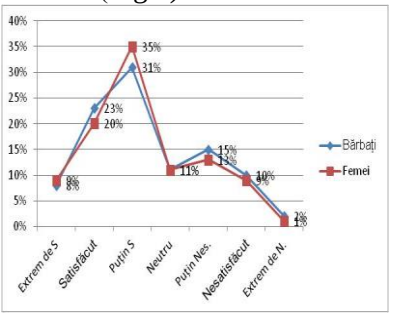


Fig. 3. Reprezentarea grafică a rezultatelor la scala *Satisfacția de viață*

Atât femeile (20%) cât și bărbații (23%) manifestă un nivel satisfăcut de viață cu tendințe spre puțin satisfăcut de viață (femei 35%, bărbați 31%).

Concluzii. Rezultatele demonstrează că nu există diferențe semnificative în ceea ce privește percepția CMF, atât bărbații, cât și femeile manifestă un nivel moderat și scăzut de conflict.

De asemenea, nu se atestă diferențe semnificative nici în ceea ce privește percepția privind gradul de satisfacție cu viața.

Diferențe între cele două loturi de subiecți se înregistrează doar în ceea ce privește percepția epuizării emoționale, femeile fiind mai epuizate emoțional decât bărbații.

În studiul ulterior, urmează să vedem cum corelează semnificația atribuită epuizării emoționale și satisfacției de viață cu intensitatea cu

care este trăit conflictul muncă-familie și cu strategiile adoptate de indivizi în situații de conflict.

Referințe:

1. GREENHAUS J.H, BEUTELL N.J. Sources of conflict between work and family roles. In: *The Academy of Management Review*, 1985; 10(1), p. 76-88.
2. DEMEROUTI, E., BAKKER, A., VARDAKOU, I. şi KANSAS, A. The convergent validity of two burnout instruments: A multitrait-multimethod analysis. In: *European Journal of Psychological Assessment*, 2003, 18, p.296-307.
3. DIENER, E., EMMONS, R.A., LARSEN, R.J. şi GRIFIN, S. The satisfaction with life scale. In: *Journal of Personality Assessment*, 1985, nr. 49, p. 71-75.
4. DOBRIȚA O. ș.a. Relația conflictului muncă-familie cu satisfacția în muncă, satisfacția maritală și satisfacția privind viața. In: *Revista de Psihologie Aplicată*, 2009, nr.2, p.97-102
5. GRZYWACZ, J.G., FRONE, M.R., BREWER, C.S. şi KOVNER, C.T. Quantifying work-family conflict among registred nurses. In: *Research in Nursing & Health*, 2006, no 29, p.414-426.

Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului de cercetare „Interferenţe dintre viaţa profesională şi cea privată. Aspecte interculturale, experienţe locale şi strategii de intervenţie" (proiect instituțional 2015-2018, direcţia strategică „Patrimoniul naţional şi dezvoltarea societăţii", cifrul proiectului 15.817.06.06A).

ASPECTE ALE COMUNICĂRII LA ŞCOLARII MICI

Maria ROŞCA

Introducere. Comunicarea şi relaţiile cu semenii au o influenţă definitorie asupra copilului. Din aceste considerente, ne-am propus să cercetăm în articolul de faţă aspectele legate de comunicare la şcolarul mic.

Aspecte teoretice. Conform autoarei N.Sarbu, comunicarea este „transmiterea de informaţii de la om la om, transmiterea sau comunicarea gândurilor şi sentimentelor, schimbul dintre idei şi sentimente; comunicarea – proces sau procese care au loc în interiorul

anumitei comunităţi sociale (grup colectiv, societate) – procese, care prin esenţa lor nu sunt interindividuale, ci sociale" [1, p.69].

După cercetătorii R.Tereşciuc, N.Berezovschi, aspectul psihologic al comunicării este abordat din perspectiva formării aptitudinilor comunicative. Autoarele susţin că „aptitudinile comunicative prezintă un complex de însuşiri individual-psihologice care, asigurând desfăşurarea cu succes a comunicării şi satisfacerea de către subiect a trebuinţelor comunicative ale partenerului, contribuie la formarea atitudinilor pozitive şi stabilirea relaţiilor interpersonale armonioase" [2, p.58]. După psihologul A.M. Schetinina, comunicarea este analizată din perspectiva capacităţii copiilor de a construi un dialog. Psihologul menţionat a elaborat o fişă de observaţie: Manifestarea capacităţii copiilor de a construi un dialog cu următoarele scale: *Abilitatea de a iniţia un dialog* şi cea de a doua scală: *Abilitatea de a menţine şi finaliza un dialog* [3].

Dezvoltarea psihosocială, experienţa personală (din familie, grădiniţă) pe care o au copiii în momentul înmatriculării sunt suficiente pentru ca şcolarul să se adapteze şi să poată relaţiona cu semenii din grupul-clasă.

Aspecte metodologice şi rezultate. În studiul de faţă am aplicat metoda: „Capacitatea de a construi un dialog". Este o metodă elaborată de A. M. Schetinina, propusă pentru măsurarea şi evaluarea nivelului de comunicare verbală. În continuare, ilustrăm datele obţinute: totalul clasei I şi a IV-a şi datele după gen: băieţi, fete.

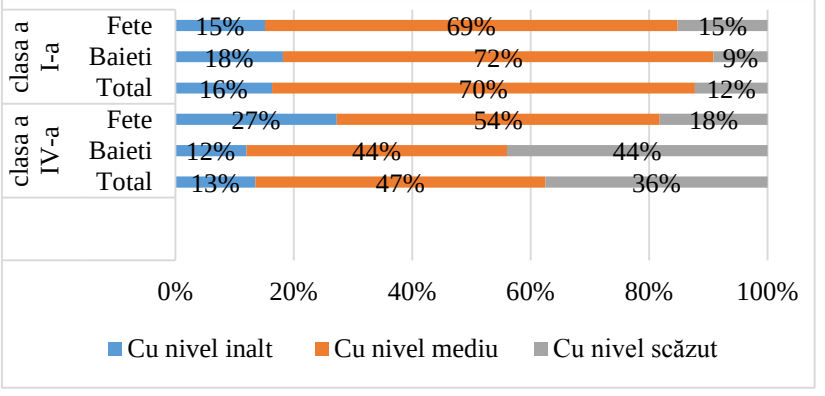


Fig. Metoda „Capacitatea de a construi un dialog"
după A.M. Schetinina

Rezultatele obţinute în ambele clase sunt determinate, întâi de toate, de particularităţile de vârstă şi gen. Elevii din **clasa I** vin la şcoală cu un nivel al comunicării verbale constituit în baza mai multor factori: nivelul comunicării în familie, în curte, la grădiniţă, în societate.

În clasa I, din totalul elevilor cu nivel mediu al comunicării verbale, sunt 70% elevi. Iar după criteriul gender: băieţii au obţinut – 72%, iar fetele – 69%. La nivelele înalt şi scăzut al comunicării verbale, după cum putem observa în diagram, am obţinut un procentaj nereprezentativ. Cunoaştem că, în clasa I, învăţătorul este cel care coordonează comunicarea, cooperarea şi relaţiile interpersonale ale elevilor. Socializarea copiilor **în clasa I** se realizează mai mult în baza tematicilor disciplinelor şcolare şi a activităţilor de învăţare.

În clasa a IV-a din totalul elevilor, nivel mediu al comunicării verbale au obţinut 47% elevi. Iar după criteriul gender: băieţii au obţinut – 44% iar fetele – 54%. La nivel înalt al comunicării verbale fetele au obţinut un rezultat de 27% faţă de băieţi care au obţinut 12%, rezultat determinat de particularităţile de gen. Nivel scăzut al comunicării verbale prezintă 44% băieţi faţă de fete care au obţinut 18%, putem argumenta acest lucru prin faptul că băieţii comunică mai puţin verbal în general cu grupul-clasă şi mai mult cu camarazii sau grupurile formate după principiul simpatiei, valorilor şi a intereselor comune.

În clasa I noţiunea de „prietenie" nu este percepută de copii ca atare. Deja în clasa a IV-a, socializând, copiii formează grupuri a câte 5-6 elevi, pe când în clasa I copiii formează grupuleţe mici aleatorii a câte 2-3 elevi, deseori grupurile sunt formate de învăţător. În continuare, prezentăm indicii statistici obţinuţi în urma comparării scalelor metodei aplicate. La calcularea şi compararea indicilor statistici referitoare la capacitatea de comunicare (abilitatea de a construi un dialog) a şcolarilor mici, comparând clasa I cu a IV-a, am obţinut diferenţe semnificative la scalele: *Abilitatea de a asculta* ($t=1,669$; $p\leq0,05$); la scala: *Capacitatea de a conclucra* ($t=1,115$; $p\leq0,14$); la scala: *Deţinerea vorbirii fluente în stabilirea contactului* ($t=1,703$; $p\leq0,05$); la scala: *Facilitatea contactării cu maturii* ($t= 2, 678$; $p\leq0,01$); la scala: *Facilitatea contactării cu colegii* ($t=2,469$; $p\leq0,01$).

Diferenţele obţinute la scala *Abilitatea a asculta* le putem argumenta în modul următor: elevii clasei I au atenţia mai scăzută faţă de

elevii de clasa a IV-a fapt ce determină în mod direct abilitatea de a asculta. Pe parcursul procesului instructiv-educativ atenţia şi, respectiv, abilitatea de a asculta a şcolarilor mici poate fi antrenată şi dezvoltată. Elevii clasei a IV-a pot comunica, iniţia şi menţine dialoguri mult mai uşor decât elevii clasei I. *Capacitatea de a conlucra* a elevilor de clasa I este mult mai scăzută decât capacitatea de a conlucra a elevilor din clasa a IV-a. Aceste diferenţe ne vorbesc despre faptul că la elevii clasei I, capacitatea de a conlucra o putem echivala cu altruismul sau sociabilitatea determinate, într-o oarecare măsură, de specificul vârstei lor. Capacitatea de a conlucra a elevilor de clasa I în adevăratul sens al cuvântului se realizează la îndemnul învăţătorului care coordonează activităţile şcolare.

Elevii clasei a IV-a, faţă de elevii clasei I, sunt mult mai autonomi şi conlucrează mai obiectiv şi mai eficient cu colegii şi semenii. Ei ştiu să respecte conduita şcolară, să-şi analizeze mai obiectiv comportamentul şi comportamentul colegilor. *Deţinerea vorbirii fluente în stabilirea contactului.* Şcolarii clasei I, în general, sunt destul de comunicativi şi sociabili, însă capacitatea de a vorbi fluent este direct determinată de nivelul de inteligenţă şi nivelul de dezvoltare a cogniţiei care se reflectă în modul de a comunica al elevilor. Se poate întâmpla uneori ca şcolarii mici ai clasei I să nu fie cei mai buni parteneri de dialog, ei manifestând puţină răbdare în ascultarea colegilor şi semenilor. Elevii clasei I comunică şi participă în discuţii mai mult la iniţiativa altora (a colegilor, a învăţătorului, părinţilor). Majoritatea elevilor de clasa a IV-a ştiu să comunice fluent, ştiu să opereaze cu noţiuni potrivite contextului, în funcţie de situaţie. Ei sunt capabili să-şi exprime în mod clar şi consecutiv gândurile cu ajutorul cuvintelor. În conduita lor elevii pot utiliza eticheta comunicării verbale. *Facilitatea contactării cu maturii şi colegii.* Diferenţele obţinute între clasele I şi clasa a IV-a le putem argumenta în modul următor: în general, se consideră că elevii clasei I în comunicarea şi relaţionarea cu ceilalţi sunt sinceri, leagă relaţii de prietenie dezinteresate în baza calităţilor de personalitate şi a sentimentelor morale: bunăvoinţă, sinceritate, compătimire, datorie, prietenie, ajutor reciproc, responsabilităţi. Deja în clasa a IV-a, copiii comunică şi relaţionează cu semenii în baza sentimentelor superioare (intelectuale): inteligenţă (suma cunoştinţelor), creativitate, curiozita-

te, bravură, admiraţie, umor şi deschidere faţă de nou (învăţare). În conduita sa, elevul din clasa a IV-a dă dovadă de amabilitate şi este respectuos nu numai faţă de învăţător, ci şi faţă de colegii săi, se adaptează şi îndeplineşte mai uşor activităţile şcolare şi sociale. Aceste aspecte ale maturităţii psihosociale se reflectă în rezultatele obţinute.

Concluzii. Comunicarea şi relaţiile interpersonale ale copiilor de vârstă şcolară mică se manifestă în cadrul clasei şi al grupurilor formate. În perioada micii şcolarităţi, în baza comunicării interpersonale din cadrul activităţilor de învăţare şi a procesului socializării, copiii îşi dezvoltă capacitatea de a comunica, abilitatea de a colabora, conlucra atât cu maturii cât şi cu colegii, se profilează anumite stiluri şi modele de comunicare, care sunt ca reper pentru viitoarele relaţii interpersonale.

Referinţe:

1. SARBU, N. Elevul contemporan: Schiţe de portret psihologic. În: *Culegere de articole ştiinţifice.* Institutul de ştiinţe Pedagogice şi Psihologice, 1999, p.69.
2. TEREŞCIUC, R., BEREZOVSCHI, N. *Dezvoltarea reflexiei ca mecanism de formare a aptitudinilor comunicative la elevii de vârstă şcolară mică*/ Teză de doctor în psihologie. Chişinău, 1999. 198 p.
3. ЩЕТИНИНА, А.М. Условия развития коммуникативной компетентности у детей. В: *Детский сад: теория и практика*, 2013, № 3, с. 37-45.

ROLUL MEMORIEI DE SCURTĂ DURATĂ ÎN ÎNVĂȚARE

Oxana GROSU

În psihologia tradițională, memoria era văzută ca o facultate psihică unitară, guvernată de câteva legități generale, iar procesele ei (întipărirea, stocarea, reactualizarea) desfășurându-se în același mod în toate formele sau tipurile sale. Analiza memoriei cu instrumentele psihologiei cognitive a infirmat teza caracterului unitar al memoriei și a pus în evidență existența unei memorii multiple, a unor adevărate sisteme mnezice. Daniel Schacter și Endel Tulving au arătat că „ceea ce numim memorie reprezintă un număr de sisteme separate care interacționează. Toate aceste sisteme au o funcție comună: ele fac posibilă utilizarea cunoștințelor achiziționate și reținute" [1].

Emilia Albu, în *Psihologia vârstelor*, evidențiază faptul că „memoria colectează nenumărate fenomene într-un tot unitar; și așa cum organismul nostru s-ar risipi într-un pulbere de particule componente, dacă ele nu ar fi ținute prin atracția materiei, la fel și conștiința ar fi divizată în tot atâtea fragmente, precum secundele trăite, dacă nu ar exista forța de legătură și unificare a memoriei" (Hering, cf. R.L.Atkinson, 2002, p. 352) [2].

O primă distincție, bazată pe modelul cu cea mai lungă carieră în psihologia cognitivă, datorat lui R. Atkinson și R. Shiffrin (1968), se face între memoria senzorială, memoria de scurtă durată și memoria de lungă durată. Potrivit acestui model, informația care provine de la diferite modalități senzoriale este reținută pentru un timp foarte scurt și sub o formă primitivă în registrul senzorial, apoi este transmisă memoriei de scurtă durată, care are o capacitate limitată atât ca timp, cât și ca volum; o parte a informației din memoria de scurtă durată este folosită în reacțiile curente ale individului, în timp ce o altă parte este transferată în stocul memoriei de lungă durată.

Memoria de scurtă durată asigură stocarea informației timp de 15-20 sec. care ne ajută să operăm cu informațiile noi, curente cotidiene exact atât timp cât este necesar. Ceea ce unii autori numesc *memorie de scurtă durată*, alții numesc *memorie operațională* (Bisseret) sau *memorie de lucru* (Baddley, Hitch) [*apud* 1].

Cercetarea lui Baddeley a scos la iveală existența unui sistem nervos „director central" situat în partea frontală a creierului responsabil de prelucrarea informației din memoria de lucru. El a inventat termenul „lanț articulatoriu" (*articulatory loop*) pentru procesul de repetiție verbală rapidă a informației ce urmează a fi reamintită, care ajută, în mare măsură, menținerea ei în memoria de lucru. Memoria pe termen scurt reține informația în minte doar pentru câteva secunde după ce este prelucrată. Memoria pe termen lung este ceea ce rămâne stocat permanent din informația prelucrată.

Slăbiciunile memoriei de lucru afectează totuși mulți copii de vârstă școlară și adulți. Memoria de lucru este cerută pentru a înțelege limbajul vorbit; pentru a scrie propoziții, povestiri; pentru a rezolva probleme și pentru a efectua operații de matematică.

Cercetările efectuate asupra copiilor cu probleme de citire arată că ei au probleme de înțelegere sintactică legate de capacitatea memoriei de lucru.

Memoria de lucru are un rol important și în matematică, atunci când un copil efectuează o pagină de operații cu o singură unitate, cu schimbarea rândurilor de operații de adunare cu cele de scădere, memoria de lucru este aceea care îl ajută pe copil să-și amintească să adune sau să scadă întregul rând. Unele cercetări au evidențiat că sporirea capacității de procesare sau de lucru a memoriei din creierul unui adult este rezultatul unei automatizări mai mari.

Maxine L.Young în lucrarea *Working memory, language and reading* (2000) prezintă modelul „unitar" de memorie de lucru care include interacțiunile dintre stocarea și procesarea informațiilor care sunt caracteristica centrală a unei tradiții alternative în cercetarea memoriei de lucru (Miyake și Shah, 1999) [3].

În ceea ce privește capacitatea memoriei de lucru, o sinteză a abordărilor teoretice și empirice în domeniu a fost realizat de către R.Balazsi, în lucrarea sa permite identificarea a două tipuri mari de modele: modele care explică performanța memoriei de lucru pe baza unor factori specifici în funcție de stimulul utilizat – *Modelul eficienței procesării* (Daneman și Carpenter, 1980) și *Modelul resurselor specifice* (Just și Carpenter, 1992) și modele care explică performanța memoriei de lucru pe baza unor mecanisme generale, care afectează procesarea, indiferent de stimulul utilizat [4].

V.Mih [5] explică implicațiile educaționale ale memoriei de scurtă durată afirmând faptul că reluarea informațiilor noi și integrarea acestora în diferite structuri cu sens reprezintă un principiu important al învățării. În schimb, predarea unui volum mare de informații noi într-un ritm rapid poate deveni contraproductivă, prin faptul că elevii nu au suficient timp să codeze fiecare din informațiile noi achiziționate. Atunci când profesorii se opresc în timpul lecției pentru a clarifica eventualele neînțelegeri, oferă elevilor oportunitatea de a regândi pentru câteva momente informațiile prezentate și oferă timp pentru a-și clarifica și reorganiza materialul în memorie de scurtă durată. Ambele oferă o codare mai eficientă a informației în memorie de scurtă durată și, implicit, facilitează trnsferul ulterior al acestuia în memorie de lungă durată [5].Conceptul de „memorie de lucru" descrie partea activă și flexibilă a memoriei de lungă durată, constituită din acele informații pe care le activăm și cu care operăm pentru a rezolva diferite sarcini mentale (Baddeley, 2000, cit. de V.Mih) [5]. Spre deosebire de conceptul tradițional de „memorie de scurtă durată", memoria de lucru se caracterizează prin următoarele aspecte:

1. Memoria de lucru prin faptul că integrează mai multe subsisteme diferite (auditiv, vizual etc.), nu funcționează ca un sistem modular, unitar. Totuși, activitatea fiecăruia dintre aceste subsisteme este monitorizată de sistemul executiv central. Unele din sistemele subordonate îndeplinesc funcția de stocare de scurtă durată, și astfel vor disponibiliza o parte din resursele sistemului în direcția execuției unor operații mai elaborate. În felul acesta, resursele cognitive și de timp vor fi alocate pentru analizarea și soluționarea problemelor noi și complexe.

2. Memoria de lucru joacă un rol crucial în sarcinile cognitive complexe, cum ar fi învățarea, înțelegerea limbajului și explică mecanismele implicate în aceste procese (Goldman-Rakic, 1996, cit.de V.Mih) [5].

3. Memoria de lucru pune accentul pe manipularea activă și pe integrarea informației acustice cu informația vizuală (respectiv pe mecanismele de operare) și nu doar pe memorarea și stocarea separată a acestora.

Una dintre implicațiile educaționale importante ale conceptului de memorie de lucru întărește ideea că solicitarea elevilor de a menține

activate informațiile și de a opera în același timp cu ele facilitează integrarea acestora în structurile dinamice ale memoriei de lungă durată. Ericson și Kintsch (1995) acreditează ideea că mărimea câmpului memoriei de lucru este un indiciu al expertizei unei persoane într-un anuit domeniu. Acest lucru înseamnă că memoria de lucru este dependentă atât de cunoștințele declarative dintr-un anumit domeniu, cât și de setul de abilități procedurale ale unei persoane. Aceste abilități generalizabile sunt independente de domeniul cunoștințelor declarative, fiind sisteme de operare care pot fi modificate și aplicate în diferite domenii. Astfel, antrenamentul memoriei de lucru ar trebui să vizeze ambele categorii de cunoștințe, atât cele declarative în scopul creșterii nivelului de expertiză, cât și cele procedurale, respectiv al proceselor automatizate [6].

În concluzie, memoria de lucru reprezintă un sistem cognitiv caracterizat printr-o varietate de resurse de procesare (imagistice, verbale) și constă în activarea și procesarea simultană a informațiilor, în scopul rezolvării unor sarcini momentane. Memoria de lucru are un rol important în toate formele complexe ale proceselor cognitive, cum ar fi deciziile, raționamentul, învățarea.

***Referințe*:**

1. SALĂVĂSTRU, D. *Psihologia educației*. Iași: Pilirom, 2004.
2. ALBU, E. *Psihologia vârstelor*. Târgu-Mureș, 2007.
3. https://www.brainresearch.us./Working-Memory.pdf [Accesat: 30.06.2018].
4. BALAZSI, R. *Implicarea mecanismelor memoriei de lucru în înțelegerea limbajului scris: analiza diferențelor individuale și de vârstă*/ Teză de doctor. Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, 2007.
5. MIH, V. *Psihologia educațională*. Cluj-Napoca: ASCR, 2010.
6. LICU, M. Abordări moderne ale memoriei. În: *Euromentor Journal*, 2012, vol.3, nr.1, p.64-73.

MANIFESTAREA MUNCII EMOȚIONALE LA DIFERITE CATEGORII DE ANGAJAȚI

Rodica PASCARI

Munca este un element întâlnit în viața fiecărui om, care ocupă un segment semnificativ și poate avea un impact atât pozitiv cât și negativ asupra sănătății fizice și psihice, cât și influența alte părți semnificative ale vieții angajaților. Acest element este constituit nu doar din partea intelectuală sau fizică, dar implică și partea emoțională, cu care unii angajați operează mai puțin, iar alții îl au ca element de bază [2]. Începând cu perioada antică, munca era divizată în cea manuală și intelectuală, fără a pune un accent aparte pe componenta emoțională. Treptat apare și termenul de muncă emoțională, descoperindu-se că acesta ocupă un segment semnificativ în domeniul muncii, necesită anumite abilități speciale pe care reprezentantul acesteia este obligator să le posede și, respectiv, are consecințe diferite [3].

Elementul esențial în munca emoțională le constituie controlul și stăpânirea propriilor trăiri de-a lungul confruntării cu clienți care au o stare de spirit stresantă, negativă, iritantă, exprimă neplăcere și poate genera conflicte. Astfel au loc două mecanisme de control – cel de la suprafață care presupune o „mască" cu emoții pozitive, un limbaj nonverbal, verbal și paraverbal artificial, menit să predispună receptorul spre comunicare, și mecanismul interior, care are vectorul îndreptat spre convingerea în aceea că persoana simte doar emoții pozitive, respectiv blocarea izvoarelor de emoții negative. Aceste mecanisme, fiind întrebuințate foarte des, pot trezi conflicte interioare care aduc la un nivel înalt de stres și îndepărtează de relații intrapersonale eficiente și sincere.

Deci, accentuăm faptul că importanța stabilității emoționale ocupă un loc determinatoriu al sănătății lucrătorului. Însăși expunerea emoțională este esențială în oricare ramură a muncii, având o influență asupra comportamentului atât individual, cât și de grup. Conform analizei cercetărilor, munca emoțională poate fi desfășurată în mai multe modalități și se manifestă diferit, în funcție de specificul sarcinilor de lucru.

Astfel, în urma realizării acestui studiu, am ajuns la concluzia că angajații cu profesii din domeniul umanist, cum ar fi medicii, chelnerii, sunt mult mai expuși la munca emoțională decât cei din domeniul realist, cum ar fi contabilii, deoarece aceştia se află în permanentă interacțiune cu oamenii și sunt puși în situația fie ca să exprime emoții pozitive, fie ca să reprime emoțiile negative.

O concluzie la fel de importantă este faptul că o bună parte a organizaţiilor din care fac parte angajații, în special ce ține de domeniul serviciilor, cum ar fi chelnerii, aşteaptă ca forţa de muncă să nu lase frâu liber emoţiei, fie ea pozitivă sau negativă, de teamă că acest fapt va dăuna politicilor şi culturii organizaţionale. În consecinţă, organizaţiile dezvoltă şi menţin anumite reguli ale expresivităţii emoţionale, ca parte componentă a culturii organizaţionale, ceea ce adesea dezvoltă disonanța emoțională care conform mai multor studii se asociaza cu stres, epuizare profesională, scăderea satisfacției la locul de muncă. Iar aceste consecințe pot conduce, pe termen lung, la absenteism și părăsirea locului de muncă.

De asemenea, ținând cont de rezultatele cercetării noastre, putem afirma că există diferenţe privind modul de manifestare a muncii emoționale la diverse categorii de angajați și există diferențe privind percepția angajaților vizavi de munca emoțională prestată în funcție de activitatea pe care o exercită sunt valide.

Conform rezultatelor obținute, există o diferență semnificativă unde t=1,403, p=0,032 între categoriile de angajați contabil-medic, unde t=1,102, p=0,027 între categoriile de angajați contabil-chelner și unde t=2,630, p=0,018 la categoriile medic-chelner. Astfel, putem afirma că există diferențe ce se referă la gradul de potrivire sau discrepanța dintre comportamentul afișat și trăirile afective simțite între toate categoriile de angajați. Putem argumenta prin faptul că un medic care s-a atașat de pacient interacționând cu el de mai mult timp va avea un nivel mult mai redus al disonanței emoționale în raport cu un chelner care afișează mereu un comportament pozitiv, el fiind persoana ospitalieră care trebuie să zâmbească clientului, indiferent de situație, ceea ce nu este în concordanță cu trăirile personale.

În concluzie, putem afirma că există diferenţe privind modul de manifestare a muncii emoționale la diverse categorii de angajați, și anume, că angajații din domeniul real sunt mai puțin expuși la munca

emoțională, spre deosebire de angajații din domeniul umanist. De asemenea, există diferențe privind percepția angajaților vizavi de munca emoțională prestată, și anume, că angajații din domeniul real, cum ar fi contabilii nu simt că sunt suprasolicitați emoțional și nici nu trăiesc o oarecare disonanță emoționlă, spre deosebire de angajații din domeniul umanist, cum sunt chelnerii și medicii. O concluzie la fel de importantă este că disonanța emoțională apare acolo unde angajații sunt puși în situația să mimeze în permanență emoțiile și să joace anumite jocuri emoționale.

În urma realizării acestui studiu, am demonstrat actualitatea și impotanța studierii și analizei fenomenului de muncă emoțională din motiv că o întâlnim cu siguranță nu doar în domeniile unde ea stă la suprafață, dar și în arii unde este mai puțin așteptată și deci unde are parte de o mai puțină atenție. Neglijența în timp a stării de bine interioare poate aduce consecințe drastice, care vor fi greu de restabilit, de aceea munca psihologului în acest sens este nu doar tratarea, dar și prevenirea fenomenelor care apar în urma unei munci emoționale solicitante.

Referinţe:

1. BROTHERIDGE, C.M., GRANDEY, A.A. Emotional labor and burnout: Comparing two perspectives of people work (PDF). In: *Journal of Vocational Behavior*, 2002, no.60, p. 17-39.
2. CROPANZANO, R., RUPP, D.E., BYRNE, Z.S. The relationship of emotional exhaustion to work attitudes, job performance and organizational citizenship behaviors (PDF). In: *Journal of Applied Psychology*, 2003, no. 88 (1), p. 160-169.
3. HOCHSCHILD, A. R. Emotion work, feeling rules, and social structure. In: *The American Journal of Sociology*, 1979, no. 85 (3), p. 551-575.
4. HOCHSCHILD, A.R. *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. Berkeley, CA: University of California Press, 1983.
5. GRANDEY, A.A. Emotion regulation in the workplace: A new way to conceptualize amotional labor. (PDF). In: *Journal of Occupational Health Psychology*, 2000, no. 5 (1), p. 59-100.
6. GROSS, J. The emerging field of emotion regulation: An integrative review (PDF). In: *Review of General Psychology*, 1998b, no. 2 (3), p.271-299. Archived from the original (PDF) on May 22, 2005.

MECANISME DE INFLUENȚĂ PSIHOLOGICĂ ASUPRA PROCESELOR PSIHICE ALE CONDUCĂTORILOR AUTO

Anamaria Nicoleta VLADU

Influența mesajelor cu scop prosocial în sfera siguranței rutiere. Deşi numărul accidentelor care au avut loc în ultimii cinci ani de zile în Republica Moldova este în descreștere conform Inspectoratului General al Poliției, cifra persoanelor care își pierd viața în accidente rutiere raportate la un milion de locuitori, rămâne în continuare aproape triplă față de cea a Marea Britanie (84 de persoane la 1 mil. de locuitori față de 28 de persoane la 1 mil. de locuitori în Marea Britanie), iar în România conform aceluiași raport al Comisiei Europene din 2016, cifra ajunge la 97 de persoane raportate la 1 mil. de locuitori. Asociației Naționale pentru Sprijinirea Victimelor şi Prevenirea Accidentelor Rutiere din România declară că 5 persoane își pierd zilnic viața şi alți 25 sunt grav răniți. Consiliului Naţional pentru Stabilirea Cauzelor Accidentelor din SUA a declarat că peste 80% dintre accidentele soldate cu morţi se produc pe fondul nerespectării regulilor de circulaţie [1].

Mesajele transmise în campaniile de conştientizare sunt:

1. generatoare de anxietate;
2. bazate pe coerciţia legii;
3. de stimulare a empatiei;
4. de tipul gândire globală: mindfulness – awareness.

Una dintre problemele frecvente care influenţează în sens negativ activitatea de a conduce o reprezintă anxietatea la volan.

Aceasta se poate manifesta atât în raport cu activitatea în ansamblul său cât şi cu elemente specifice acesteia. Condiţiile moderne de condus pot constitui un factor stresant extrem de puternic, ce se intensifică şi se potenţează adeseori prin condiţiile speciale de mers (zăpadă, ploaie, ceaţă, aglomeraţie etc.) sau prin evenimente rutiere ca incidentele sau accidentele [2]. În anul 2000, E.J. Taylor, F.P. Deane şi J. Podd au realizat un studiu prin intermediul căruia au demonstrat că nu există o corelaţie semnificativă între anxietatea la volan şi accidentele comise. De asemenea, ei au scos în evidenţă faptul că în cazul celor 190 de persoane investigate în cadrul studiului

există, mai degrabă, o corelaţie între vârsta obţinerii permisului de conducere şi problemele conexe anxietăţii la volan. Subiecţii ce obţinuseră permisul înainte de vârsta de 21 de ani manifestau probleme legate de depăşirea vitezei, în timp ce aceia care obţinuseră mai târziu dreptul de a şofa manifestau probleme legate de efectuarea unor manevre în trafic [3]. În ceea ce priveşte conducerea unui autovehicul, există o mare diversitate de moduri individuale de manifestare a abilităților la volan. În mod obiectiv, putem spune că nu există doi conducători auto care să aibă un comportament absolut identic la volanul automobilului de-a lungul unei perioade de timp. Schema de clasificare, generalizare şi tipizare devine totuşi posibilă pe baza unor similitudini şi intersectări ale comportamentelor individuale manifestate în conducerea autovehiculului.

Obiective generale. Obiectivul general al acestei lucrări îl constituie demonstrarea modificării comportamentului de respectare a normelor sociale la volan, în vederea păstrării climatului de siguranță rutieră în funcție de conținutul psihologic al mesajului cu scop prosocial primit de către conducătorul auto prin intermediul campaniilor şi politicilor de conştientizare.

Obiective specifice:

1. Demonstrarea efectelor campaniilor de conştientizare ce presupun factori anxiogeni, de forță coercitivă, de stimularea empatiei sau metode de training global, unificat, ce integrează variate metode coordonate la nivelul influenței sociale prin normare.

2. Al doilea obiectiv al acestei lucrări îl constituie observarea modificărilor reale ce pot fi obținute în condiții ecologice (în mediul pe care îl vizează trainingul), obținând astfel o raportare la realitatea nemijlocită prin metode investigative de tip autoraportare (*self-report*).

3. Nu în ultimul rând, obiectivul final este contribuția la o manieră aplicată de conturare a politicilor de siguranță rutieră prin aplicarea de proceduri bazate pe cercetarea științifică psihologică.

4. Un alt obiectiv cu tentă exploratorie îl constituie evidențierea unor posibile diferențe de recepționare a mesajelor sociale și de implementare a unor comportamente măsurabile, în funcție de mediul sociocultural de apartenență (țara de rezidență).

Ipoteze generale. Ipoteza generală de la care am pornit această lucrare este că există o corelație între tipul de mesaj social transmis in campaniile rutiere şi modificarea comportamentului la volan.

Ipoteze specifice:

1. Există diferențe semnificative în sfera modificării comportamentului social de respectare a normelor la volan, în funcție de tipul de mesaj al demersului de conștientizare.

2. Există diferențe de introiectare a normelor sociale, în funcție de modalitatea de training prin care se transmite mesajul prosocial.

3. Există diferențe semnificative în ceea ce privește agresivitatea la volan, în funcție de mesajul social la care subiecții sunt expuși în cadrul unui training.

4. Există diferențe semnificative în ceea ce privește apariția stărilor anxioase, în funcție de mesajul la care subiectul este expus.

5. Există o corelație între apariția stărilor cu încărcătură anxioasă și conversia acestora în comportamente cu conținut ostil-agresiv în comportamentul din traficul rutier.

Variabile:

v.i.1: Tipul de mesaj social la care subiectul este expus;

v.d.1: Comportamentul social în trafic;

v.i.2: Tipul de mesaj social la care subiectul este expus;

v.d.2: Introiectarea comportamentelor prosociale;

v.i.3: Tipul de mesaj social la care subiectul este expus;

v.d.3: Nivelul de agresivitate declarat/manifestat la volan;

v.i.4: Tipul de mesaj social la care subiectul este expus;

v.d.4: Nivelul de anxietate la volan.

Instumente:

1. Inventarul de agresivitate *(Buss, A.H., Perry, M.P., 1992).*

2. Inventarul de anxietate stare-trăsătură STAI*(Spielberg, 1968).*

3. Interviu situațional.

4. Observarea comportamentului real (montarea de camere video în autovehicul).

5. Măsurarea unor parametri fiziologici printr-un aparat de tipul biofeed-back.

6. Cercetarea se desfășoară pe un lot de 200 de subiecți, împărțiți în patru eșantioane experimentale a câte 50 de posesori ai permisului de conducere cu vechime de minim 1 an, testate în funcție de cele patru tipuri de mesaj:

E1 – eșantionul căruia îi este transmis tipul de mesaj anxiogen;

E2 – eşantionul căruia îi este transmis tipul de mesaj coercitiv;

E3 – eşantionul căruia îi este transmis tipul de mesaj empatic;

E4 – eşantionul căruia îi este transmis tipul de mesaj din sfera gândirii globale.

Procedura de recoltare a datelor este de tipul test-retest, retestarea având loc după expunerea la mesajele de campanie a conducătorilor auto.

Referinţe:

1. BLAJ, C.D. *Psihologia conducătorului auto*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,1978.
2. GÂTEJ, E. *Meditaţia creativă unificatoare în pregătirea conducătorului auto*. Bucureşti: Sper, 2013.
3. TAYLOR, J.E., DEANE, F.P., PODD, J.V. Determining the focus of driving fears. In: *Journal of Anxiety Disorder*, 2000, no 14(5), p.453-470.

METODE ALTERNATIVE DE INTERVENȚIE ÎN TERAPIA COPIILOR CU AUTISM

Roxana-Monica LUPUŞOR

Autismul este o afecțiune care se manifestă pe tot parcursul vieții și cuprinde trei zone specifice, în care persoana afectată poate experimenta dificultăți majore: comunicare socială, interacțiune socială și imaginație socială. Wing (1981) denumește aceaste probleme „triada invalidităților”[1, p.115]. Comunitatea medicală și ştiinţifică este de acord cu definiția dată autismului, care se bazează pe criteriile Organizației Mondiale a Sănătății (ICD-10): „sindromul autist este o tulburare de dezvoltare care începe înaintea vârstei de trei ani. Acestea din urmă acționează concomitent: interacțiunea socială (tendința să se retragă și izolarea), comunicarea verbală (limba vorbită) și non-verbale (gesturi, expresii faciale) și comportamental (gesturi repetitive, ritualuri, interese restrânse)” [2, p.147]. În autism se constată o „decuplare” a eului de la realitate concomitent cu introvertirea extremă a acestuia.

Autismul poate fi interpretat şi ca o formă atipică de narcisism, conţinutul gândirii autiste fiind de natură endrogenă [3, p.11].

La ora actuală, există diverse metode și terapii de reabilitare care le oferă celor, a căror viață este marcată de autism posibilitatea de a se

educa și dezvolta, dar acest lucru este posibil doar în cazul în care asistența oferită este cât mai timpurie, profesionistă și intensivă. De exemplu, studii realizate în SUA au demonstrat că acei copii cu autism, care urmează terapii de tip comportamental de la o vârstă fragedă, sunt recuperați considerabil, mulți ajung să fie foarte asemănători copiilor normali de vârsta lor [4, p. 64]. De-a lungul timpului au fost mediatizate diverse metode de intervenție în autism, dintre cele mai vechi și frecvent criticate fiind următoarele: *metoda ABA* (*Applied Behavior Analysis – Analiza comportamentului aplicată*) ce a fost concepută de către dr. O. Ivar Lovaas, ca un program de învățare, care își propune să modifice comportamentul autist al copilului, în mod sistematic și intensiv și *metoda TEACCH* (*Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children*) adică „tratamentul şi educaţia copiilor cu autism şi handicapuri de comunicare asociate" a apărut în anul 1964 la Universitatea din Carolina de Nord și este datorată profesorilor Schopler şi Reicher. Metoda se bazează pe principiul structurării și are scopul de a contribui la dezvoltarea nivelului de comunicare și autonomie ale copiilor cu TSA.

În ultimele decenii, au apărut multe schimbări în percepția autismului, investindu-se resurse ample în diverse studii de cercetare. Spectrul autismului a fost extins, se observă o creștere a gradului de conștientizare a publicului și o paletă diversificată de metode alternative de terapie.

Deși a luat naștere acum 30 de ani, *metoda Mifne,* nu este una foarte populară și practicată frecvent de terapeuți. Existența ei se datorează dr. Hanna A. Alonim, care a crezut că singura soluție pentru copiii cu autism este de a lucra cu aceștia și cu familiile lor punând accent pe atașamentul ființei umane, scopul principal fiind de a ajuta copilul autist să își formeze o percepție de sine, să învețe să comunice și să înțeleagă ce se întâmplă în jurul lui. Conceptul de bază al modelului terapeutic practicat la Mifne vede familia ca o unitate organică, ca un nucleu.

Metoda Mifne susține că înțelegerea copilului și a nevoilor speciale ale familiei sale îi ajută să-i îndrepte realizarea optimă a potențialului acestuia. Principiul călăuzitor al abordării terapeutice a metodei Mifne se bazează pe lucrul cu mediul familial în două planuri paralele simultane: cu copilul și familia [5].

Programul de intervenție timpurie Mifne cuprinde trei segmente: *primul segment,* intitulat *Incubatorul terapeutic,* cuprinde o perioadă de trei săptămâni de tratament care implică participarea întregii familii, *al doilea segment* este reprezentat de suportul primit de familie în momentul întoarcerii acasă, *al treilea segment* se referă la integrarea socială a copilului în învățământul de masă, scopul principal fiind interacțiunea cu ceilalți copii [6]. Metoda Mifne este una necomercială, fiind prea puțin cunoscută de către marea majoritate a specialiștilor în autism din lumea întreagă. Deși sunt multe metode și tehnici de recuperare a copilului cu autism pe glob, Mifne este unica metodă ce ia în considerare nevoile reale specifice ale copilului și ale familiei, ținând cont de esența autismului și de efectele produse în nucleul familial, intervenind direct în „inima" lui. O altă metodă este *Terapia 3C* (Concentrare. Coordonare. Conștientizare)**,** o metodă inovatoare de recuperare a deficienţelor întâlnite la copiii cu autism, dezvoltată de antrenorul de arte marţiale Paul Cojocaru: „Este prima terapie psihomotorie pentru persoane cu autism, inventată de un român şi înregistrată ca atare, la nivel mondial. Terapia 3C ajută copiii să devină conştienţi de propria corporalitate şi autonomi din punct de vedere psihomotor", arată Cojocaru [7].

Terapia 3C este o metodă prin care se realizează recuperarea psihomotrică a persoanelor cu tulburări din spectrul autist, cu ajutorul exerciţiilor fizice adaptate şi este formată dintr-un complex de exerciţii fizice menite să aducă persoană cu TSA în punctul în care apare dorinţa şi capacitatea de a iniţia acţiuni şi activităţi motrice independente. Terapia 3C pornește de la ideea optimistă că în fiecare copil autist există în stare latentă potențialul unui copil tipic. Terapia 3C este o alternativă, o nouă metodă de a trezi la viață acest potential, de a reda copilul autist lumii celor tipici – sau, cel puțin, de a-l aduce cât mai aproape de aceasta. Terapia nu se află în contradicție cu niciuna dintre terapiile utilizate în prezent în tratarea autismului [8].

Tot în sprijinul persoanelor cu autism vine și *Metoda VML* (*Verbal Motor Learning* – Învăţare verbală motorie) elaborată de dr. Elad Vashdi din Israel pe parcursul ultimilor 20 de ani şi folosită pentru tratarea copiilor cu autism şi apraxie. Metoda VML folosește o tehnică unică de analiză și intervenție, prin promt manual și principii de învățare motorie pentru a-l ajuta pe copil să pronunțe consoanele,

vocalele, silabele și, nu în ultimul rând, cuvintele. Oferă soluții și pentru o serie de abilități preverbale, precum: controlul oral-motor, tulburarea senzorială orală și controlul respirației. Metoda VLM tratează aspectele motorii ale vorbirii folosind o abordare interdisciplinară, luând în considerare toate aspectele dezvoltării copilului [9].

În concluzie, toate aceste metode vizează, prin procedee specifice şi adaptate copilului cu autism, stingerea unor comportamente nedorite, anormale, patologice şi formarea altora adaptative, dezirabile. Ne lovim de mentalităţile învechite şi de piedici inclusiv în momentul în care ajungem cu recuperarea copiilor cu autism la un nivel înalt, după multă intervenţie intensivă şi costisitoare şi ajungem la etapa în care copilul trebuie inclus într-o formă de învăţământ, sau alte grupuri cu scopul integrării sociale. Terapia are ca scop final integrarea în societate, iar acesta nu se poate întâmpla decât dacă cei de care depinde acest lucru au deschiderea necesară şi acceptă aceşti copii.

Referinţe:

1. WING, L. Asperger syndrome: A clinical account. In: *Psychological Medicine*, 1981, no.11. p.115-129.
2. OUSS, L. *L'enfant autiste*. Montrouge: J. Libbey Eurotext, 2008, vol. VIII. 363 p.
3. RUTER, M., SCHOPLER, E. *Autism: A Reappraisal of Concepts and Treatment.* New York: Plenum Press, 1978. 11 p.
4. LOVAAS, I. UCLA Project. In: *NY Times December*, 14, 2004. p. 34
5. Disponibil: http://mifne-autism.com/therapeutic-method/ [Accesat 23.06. 2018].
6. Disponibil: http://mifneusa.net/mifne-home-page/ [Accesat 23.06.2018].
7. Disponibilhttp://radioconstanta.ro/2017/09/27/constanteanul-care-initiat-terapia-3c-pentru-copiii-cu-autism-are-parte-de-recunoastere-internatio nala/ [Accesat 23.06.2018].
8. Disponibil: http://www.sportautism.ro/terapia-3c/ [Accesat 23.06.2018].
9. Disponibil: http://voicewithin.com.au/wp-content/uploads/2014/03/VML-method-background-2014.pdf [Accesat 25.06.2018].

SATISFACȚIA ȘI STABILITATEA CONJUGALĂ – INDICATORI AI CALITĂȚII RELAȚIONALE

Cristina DOLINSCHI

În contextul unei dinamici accentuate a societății, în care permanent se modifică relațiile atât la nivel valorico-atitudinal, cât şi la nivel comportamental, conjugalitatea se prezintă ca un concept destul de vag şi ambiguu, cotidianul influențând calitatea vieții relaționale. Cuplul conjugal reprezintă o entitate sinergetică, care se individualizează pe parcursul evoluției sale, fiecare partener reprezentând forța care într-o anumită măsură asigură funcționalitatea relațiilor de cuplu. Iolanda Mitrofan (1998) defineşte cuplul ca fiind „o structură bipolară, de tip biopsihosocial, bazată pe interdeterminism mutual (partenerii se satisfac, se stimulează, se dezvoltă şi se realizează ca individualităţi biologice, afective şi sociale, unul prin intermediul celuilalt) (8, p.7). Interacțiunea diadică presupune redimensionarea psihologiei individuale într-o psihologie relațională şi în acest sens e necesar de a prioritiza conceptul de calitate relațională. Studiile timpurii asupra calității relaționale au fost realizate de către Hamilton (1929) şi Terman (1938) (3, p. 253). După Amato, Booth, Johnson şi Rogers (2007), Hawkins şi Booth (2005), în mod tipic studiile privind această calitate se fundamentează esențialmente pe stabilitatea şi satisfacția partenerilor conjugali (7, p. 212). Termenul „calitate relațională" se referă la relații conjugale de bună calitate, cu un nivel ridicat de satisfacție şi stabilitate în cuplu. Aceşti doi indicatori sunt într-o interdependență semnificativă, conjugându-se sub aspectul unei multidimensionalități parteneriale. În plus, Glenn (1990), Myers şi Diener (1995) (3, p. 253), Proulx, Helms şi Buehler (2007), Umberson şi Williams (2005), Umberson, Williams, Powers, Liu şi Needham (2006) (7, p. 212) consideră că calitatea relațiilor conjugale are repercursiuni în bunăstarea fizică şi mintală a individului. Spre exemplu, Russell and Wells (1994) au stabilit că calitatea căsniciei este cel mai bun predictor al fericirii (3, p 253).

Se pare că nu e absolut necesar de a delimita conceptual calitatea conjugală de cea maritală, luând în considerație tendințele preferențiale pentru coabitare a tinerilor în societatea modernă.

În cercetările sale Hassebrauck M. şi Fehr B. (2002) au identificat patru dimensiuni ale calităţii relaţiilor conjugale: intimitatea, acordul mutual, independenţa şi sexualitatea. Corelaţia acestor dimensiuni cu satisfacţia în cuplu este determinată de centralitatea dimensiunilor şi importanţa relativă a acestora. Spre exemplu, s-a demonstrat că dimensiunea centrală este intimitatea, obţinându-se la această scală cele mai înalte scoruri. Un rol mai puţin important îi este atribuit sexualităţii şi independenţei (3). Cunoaşterea rolului acestor dimensiuni va contribui la elaborarea de pronosticuri şi demersuri ştiinţifice ulterioare în domeniul relaţiilor de cuplu, la creşterea nivelului de satisfacţie şi stabilitate conjugală.

Rusbult, Martz şi Agnew (1998) consideră că satisfacţia în relaţie reprezintă o evaluare subiectivă, fiind influenţată de măsura în care un partener îndeplineşte nevoile cele mai importante ale celuilalt (6). După Amato (2007) stabilitatea percepută poate fi privită ca o serie de atitudini şi comportamente asociate cu nivelul de disoluţie a cuplului (7, p. 212). Astfel, cu cât nivelul de stabilitate este mai scăzut, cu atât mai mult cuplul evoluează spre disoluţie, existând şi o corelaţie strânsă dintre stabilitatea şi satisfacţia partenerilor în cuplu: cu cât nivelul de satisfacţie este mai ridicat, cu atât creşte şi stabilitatea conjugală. Întradevăr, contextul psihosocial determină cercetătorii domeniului relaţional să lanseze tot mai multe studii privind raportul satisfacţie-insatisfacţie, stabilitate-instabilitate în cadrul relaţionării conjugale şi asocierea acestora cu alte variabile, luând în consideraţie şi diversificarea alternativelor de convieţuire. Printre aceste variabile menţionăm: empatia, ataşamentul, stima de sine, vârsta partenerilor, mediul cultural, distanţa geografică dintre parteneri, idealizarea etc. În acest context, e important de menţionat modelul propus de către Halford (2001) care rezumează într-un mod euristic literatura extensivă privind predictorii satisfacţiei şi stabilităţii în cuplu.

Astfel, după Halford (2001) există patru categorii mari de variabile cu impact asupra satisfacţiei şi stabilităţii conjugale: 1. variabilele contextuale; 2. evenimentele din viaţă; 3. caracteristicile individuale; 4. procesele adaptative în cuplu (5, p. 495). În plus, există cercetări care elucidează diverse conotaţii culturale ai acestor indicatori ai calităţii conjugale. Spre exemplu, Gerdvilyte Aiste şi Abhyankar Shobhana (2010) au studiat compatibilitatea dintre caracteristicile

partenerului romantic ideal și real, atașament și satisfacția relațională la femeile indiene (2). Legkauskas Visvaldas (2008) a realizat un studiu în Lituania, elucidând efectele coabitării premaritale asupra satisfacției și stabilității relaționale în coabitare și mariaj (4), iar Celenka O., Vijver F. și Goodwin R. (2011) au realizat o analiză comparativă a satisfacției relaționale la adulții britanici și turci (1). Aceste rezultate consolidează semnificativ cercetările care se axează pe îmbunătățirea și facilitarea relațiilor de cuplu, oferind o viziune mai comprehensivă și exhaustivă asupra caracterului evolutiv a diadei conjugale.

În concluzie, menționăm faptul că relațiile de cuplu nu reprezintă un produs finit, predeterminat și dependent în exclusivitate doar de anumite variabile. Astfel, procesualitatea relației conjugale determină un anumit traseu de dezvoltare a calității relației între parteneri, iar satisfacția și stabilitatea rămân indicatorii de bază ai acestei calități.

Referinţe:

1. CELENKA, O., VIJVER, F., GOODWIN, R. Relationship satisfaction among turkish and british adults. In: *International Journal of Intercultural Relations*, 2011, vol. 35, p. 628-640.
2. GERDVILYTE, A., ABHYANKAR, S. The compatibility of ideal and real romantic partner characteristics, attachment to partner and relationship satisfaction among indian women. In: *Psychological Studies*, 2010, vol. 55, no. 3, p. 188-194.
3. HASSEBRAUCK, M., FEHR, B. Dimensions of relationship quality. In: *Personal Relationships*, 2002, vol. 9, p. 253-270.
4. LEGKAUSKAS, V. Effects of premarital cohabitation on relationship satisfaction and stability of cohabiting and married couples. In: *Social Sciences/Socialiniai mokslai*, 2008, vol. 61, no. 3, p. 51-59.
5. NOLLER, P., FEENEY, J. *Understanding marriage: Developments in the study of couple interaction*. Cambridge University Press, 2002. 572 p.
6. RUSBULT, C., MARTZ, J., AGNEW, C. The Investment Model Scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. In: *Personal Relationships*, 1998, oo. 5, p. 357-391.
7. SHAFER, K., JENSEN, T., LARSON, J. Relationship effort, satisfaction, and stability: differences across union type. In: *Journal of Marital and Family Therapy*, 2014, vol. 40, no. 2, p. 212-232.
8. VASILE, D. *Introducere în psihologia familiei şi psihosexologie.* București: Editura Fundației „România de Mâine”, 2007.

STRATEGII DE MANAGEMENT AL IMPRESIILOR ÎN CADRUL INTERVIULUI DE ANGAJARE

Natalia GABATIUC

Aproape în fiecare organizație interviul este principalul instrument utilizat în vederea luării deciziei de angajare. Managerii resurselor umane și specialiștii în recrutare trebuie să fie conștienți și capabili să identifice strategiile de management al impresiilor prin care aplicanții încearcă să creeze impresii favorabile. Câteva exemple tipice de strategii de management al impresiilor la care se recurge în cadrul interviului de angajare includ autopromovarea verbală, ajustarea comportamentului nonverbal prin zâmbet și adoptarea unei poziții deschise a corpului sau adoptarea stilului vestimentar corespunzător companiei în cadrul căreia are loc interviul. În această situație, intervievatorii ar trebui să examineze profiul personalității aplicanților prin intermediul unor instrumente clare și bine definite, inclusiv să identifice comprtamentele de management al impresiilor.

Aspecte teoretice privind gestionarea impresiilor în cadrul interviului de angajare. Sociologul Goffman a fost primul care a văzut managementul impresiei ca un câmp obiectiv de studiu. El afirmă că managementul impresiei se referă la modul în care individul se prezintă altora pe sine și activitatea sa, modul în care el ghidează și controlează impresia pe care o formează, felul în care își promovează performanțele și abilitățile sale [5, p.2]. Managementul impresiei descrie eforturile depuse de un actor pentru a crea, menține, proteja, sau a modifica o imagine deținută de un public țintă [Bozeman și Kacmar, 1997, *apud* 2, p.1080]. Pentru a atinge acest scop, actorii utilizează o varietate de comportamente și tactici specifice de management al impresiilor, ca de exemplu, complimentele, concepute pentru a crea o imagine dorită [6]. În mod similar, Bilbow (1996), descrie strategiile discursive de management al impresiei ca fiind „acele comportamente lingvistice, intenționate sau neintenționate, care creează și mențin impresii, cu sau fără un scop conștient” [*apud* 1, p.406]. Managementul impresiei este definit ca o „tentativă conștientă sau inconștientă de a controla imaginile care sunt proiectate în interacțiunile sociale” [Schlenker, 1980, *apud* 3, p. 1200].

Motivația de a gestiona impresiile altora despre sine, depinde de valoarea pe care o are scopul pentru persoană și relevanța impresiilor pentru atingerea acestui obiectiv [8]. Jones (1964) susține că, cu cât mai favorable pot fi rezultatele acțiunilor unei persoane față de un alt individ, cu atât mai multe tactici de insinuare va manifesta acel individ față de persoana dată [*apud* 9, p.15]. De asemenea, este de așteptat ca și alți factori de personalitate, cum ar fi anxietatea socială și nevoia de aprobare, au influență asupra motivației individului de a se angaja în gestionarea impresiei [4]. Interviurile de angajare constituie un material de studiu excelent pentru identificarea strategiilor de management al impresiei. Kristoff-Brown, Barrick, și Franke (2002) au constatat că, candidații la pozițiile vacante care sunt extroverți utilizează mai intens tehnici de auto-promovare și de management al impresiei nonverbal în cadrul interviurilor de angajare [7]. Persoanele intervievate sunt conștiente că informația pe care o spun va influența decizia de angajare, astfel, aceasta îi motivează să-și prezente sinele într-o lumină cât mai favorabilă, eventual să îmbunătățească anumite aspecte ale sinelui social, prin justificații sau explicații.

Cadrul cercetării. Studiul, în mod special, se concentrează asupra strategiilor de management al impresiilor utilizate de candidați în cadrul interviurilor de angajare pentru diverse poziții în cadrul companiei, în funcție de niveul poziției și domeniul de activitate. Strategiile de management al impresiilor au fost analizate în baza discursului verbal și a comportamentelor nonverbale ale candidaților pe parcursul interviului. Pentru realizarea cercetării am analizat 48 de interviuri de angajare pentru poziții vacante din diverse domenii: marketing, domeniul tehnic, vânzări și serviciul suport clientelă. Aceste poziții sunt de nivele ierarhice diferite în cadrul companiei. Astfel, scopul cercetării a constat în identificarea principalelor strategii de management al impresiilor în cadrul interviului de angajare utilizate de candidați.

Rezultetele obținute. În urma prelucrării datelor obținute, am identificat că decizia de angajare a unui candidat și de refuz a altuia este influențată inclusiv de strategiile de management al impresiilor pe care le utilizează candidații dar și de cunoștințele sau experiența acestora. Candidații acceptați utilizează în discursurile lor, în medie 13 enunțuri asertive și câte 1-2 enunțuri defensive, cei care nu au

primit o ofertă de muncă se deosebesc prin faptul că primii utilizează 2-3 ori mai puține strategii asertive și de 2-3 ori mai multe atrategii defensive. Candidații refuzați nu zâmbesc și nu mențin contactul vizual în timpul interviului iar cei care au fost invitați la încă un interviu de angajare, recurg în medie la câte 10 enunțuri asertive și 2 defensive dar comportamentul non-verbal este în defavoarea lor. (Fig. 1).

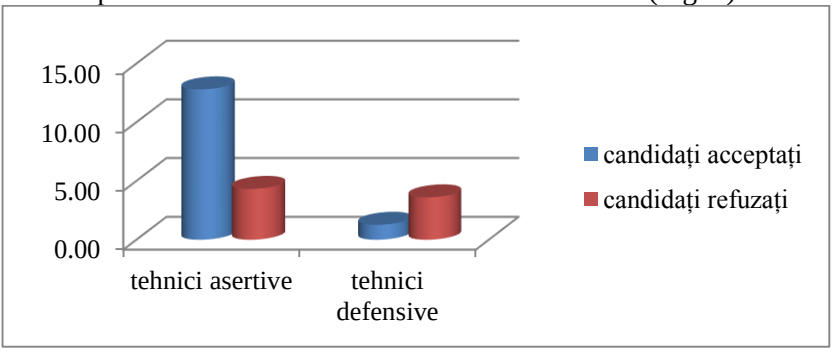


Fig. 1. Strategii asertive și defensive de management al impresiilor utilizate de candidați

Aplicanții pentru pozițiile de nivel ierarhic superior utilizează de 2 ori mai multe enunțuri asertive comparativ cu cei de la nivelurile ierarhice I și II, iar candidații acceptați pentru pozițiile din domeniul tehnic utilizează mai puține enunțuri de management al impresiilor comparativ cu aplicanții acceptați la pozițiile ce implică mai mult contact direct cu clienții companiei (Fig. 2).

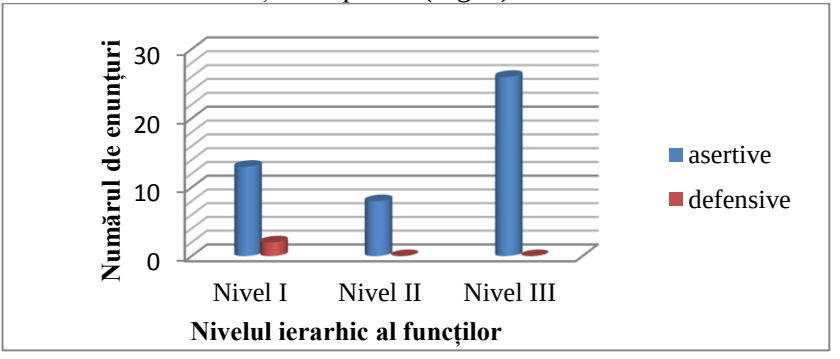


Fig. 2. Strategiile de management al impresiilor utilizate de candidați în funcție de nivelul ierarhic

Considerând rezultatele obținute, identificăm că acei candidați care manifestă comportamente asertive de management al impresiei vor obține mai multe oferte de angajare comparativ cu acei candidați care manifestă mai puține strategii asertive de managemet al impresiilor și candidații la pozițiile vacante de nivel ierarhic superior utilizează mai multe strategii asertive de management al impresiilor, comparativ cu acei candidați, care aplică pentru pozițiile vacante de nivel ierarhic inferior, au fost confirmate prin rezultatele cercetări noastre. Astfel, stabilim că există o diferență semnificativă între strategiile de management al impresiilor utilizate de candidați în dependență de rezultatul interviului, de nivelul ierarhic al funcției și de domeniul de activitate.

Referințe:

1. BILBOW, G., YEUNG, S. *Learning the pragmatics of 'successful' impression management in cross-cultural interviews*. Pragmatics 8:3, p.405-417.
2. BOLINO, M., TURNLEY, W.H. *Measuring impression management in organizations, Organizational Research Methods*. Vol. 2, no. 2, 1999, p.187-206.
3. ELLIS, A., WEST, B., RYAN, A., DESHON, R. The use of impression management tactics in structured interviews. In: *Journal of Applied Psychology*, 2002, vol. 87, no. 6, 1200-1208
4. GARDNER, W., MARTINKO, M. Impression management: an observational study linking audience characteristics with verbal self-presentations. In: *The Academy of Management Journal*. Vol. 31, no. 1, 1988, p. 42-65.
5. GOFFMAN E. *Viața cotidiană ca spectacol*. Ed. II. Trad. S.Drăgan, L.Albulescu, prefață de L. VLASCEANU. București: Comunicare.ro, 2007.
6. JONES, E., PITTMAN, T. *Toward a general theory of strategic self-presentation, Psychological Perspectives on The Sefl*. Vol. 1. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1982, 230-262.
7. KRISTOF-BROWN, A., BARRICK, M., FRANKLE, M. Applicant impression management: dispositional influences and consequences for recruiter perceptions of fit and similarity. In: *Journal of Management*, 2002, 28 (1), p.27-46.
8. LEARY, M., KOWALSKI, R. Impression management: a literature review and two-component model. In: *Psychological Bulletin*, 1990, vol. 107, no. 1, p. 34-47.
9. UITDEWILLIGEN, S., SAFAY, S. *Impression management in group situations*. Maastricht University, 2005, p. 95.

PERFECȚONISMUL – CONCEPTUALIZARE DIHOTOMICĂ

Valentina MIRON

Cuvântul „perfecționism” vine de la lat. *perfectio* și se traduce ca „desăvârșit” . Merriam Webster Dictionary definește perfecționismul ca „o dispoziție de a considera tot ce este lipsit de perfecțiune ca fiind inacceptabil” [8]. Studiile asupra perfecționismului au înflorit în ultimele trei decenii. Cercetările teoretice și empirice din această perioadă au adus insighturi în raport cu natura perfecționismului și a riscurilor asociate acestuia. Unii cercetători ai perfecționismului (E.T. Соколова, Т.Ю. Юдеева, Н.Б. Гаранян Холмогорова) îl consideră „patologia culturală a societății moderne”. Din copilărie societatea cultivă tendința către scopuri foarte înalte, către cele mai mari realizări în detrimentul „nevoilor și abilităților actuale” [10]. Căutarea excelenței este considerată, în general, un mod admirabil de gândire. Stabilirea standardelor înalte și încercarea conștiincioasă de a atinge obiective dificile, dar care pot fi atinse, de obicei, duce la sentimente de satisfacție. Cu toate acestea, atunci când acest mod de gândire alunecă spre „stabilirea unor standarde excesiv de ridicate de performanță, însoțite de tendința de prea multă autoevaluare critică” (Flett& Hewitt, 2002; Frost, Marten, Lahart, & Rosenblate, 1990; Hewitt & Flett, 1991), este însoțit de distres emoțional, putem vorbi despre un perfecționism nevrotic sau maladaptiv.

Inițial exista un consens vizavi de esența perfecționismului. Adepți ai diferitelor orientări teoretice precum Sigmund Freud (1926/1959), Karen Horney (1950), Aaron Beck (1976), Albert Ellis (1962), și W.H. Missildine (1963) erau destul de expliciți în interpretarea perfecționismului ca pe un construct unitar, patologic în esență. Ei au caracterizat perfecționiștii ca fiind persoane care stabilesc și se străduiesc în mod compulsiv să atingă standarde excesiv de înalte, dar nu din cauza dorinței de a atinge excelența, ci datorită fricii pedepsitoare de eșec care își are originea în stima de sine scăzută [2]. Acești teoreticieni clasici au mai observat că perfecționiștii au un control sever față de propria persoană, dar și față de ceilalți.

Gândirea lor este rigidă, de tip *Totul sau Nimic*. Acest lucru a fost cel mai bine ilustrat de Ellis (2002), care a declarat că „perfecționiștii

sunt mai rigizi şi mai persistenţi în credinţele lor iraţionale decât „nevroticii drăguţi”. K. Horney (1951) [6] afirmă că perfecţionismul reprezintă „tirania lui trebuie” care face persoana extrem de critică în raport cu comportamentul cuiva. În final, scrierile timpurii despre perfecţionism au subliniat faptul că perfecţioniştii nu au capacitatea de a savura bucuria sau de a primi satisfacţie chiar şi atunci când îşi ating standardele. Având la bază această perspectivă, o mare parte dintre cercetările timpurii ale perfecţionismului s-au axat pe investigarea relaţiei dintre nivelurile ridicate ale perfecţionismului şi diferite forme de psihopatologie, inclusiv depresie, tulburări de alimentaţie, anxietate socială, fobii, tulburarea obsesiv-compulsivă, tulburări somatice, (Shafran & Mansell, 2001, şi Hewitt & Flett, 2002) ca şi alte vulnerabilităţi psihologice la stres (Flett, Hewitt, Blankstein, & Gray, 1998; Hewitt & Flett, 2002) [3].

Cu toate acestea, ar fi incorect să presupunem că perfecţionismul este în întregime sinonim cu psihopatologia (Parker, 2000). Deşi unii teoreticieni proeminenţi ai teoriei personalităţii (de exemplu, Ellis, 1962; Freud, 1923/1959) au văzut indivizii cu tendinţe perfecţioniste ca pe un produs al dezvoltării intrapsihice anormale, alţii au subliniat că unele aspecte ale perfecţionismului sunt pozitive şi esenţiale pentru condiţia umană [7]. Adler (1956) este unul dintre primii psihologi care dezvoltă tema tendinţei nevrotice de excelenţă asupra altor persoane. El nu utilizează termenul „perfecţionism”, dar un concept cheie al teoriei sale este „tendinţa către excelenţă” care este în legătură strînsă cu perfecţionismul. Această tendinţă îşi are originea în „senzaţia de incompetenţă”, care apare din copilărie, atunci cînd copilul se compară cu adultul. Tendinţa către excelenţă, după Adler, este forţa motrică a comportamentului persoanei.

Această forţă poate stimula persoana să atingă succes şi întîietate în activitatea sa, să-şi dezvolte capacităţile. Dar această tendinţă poate lua o formă patologică prin evitarea situaţiilor în care se poate manifesta slăbiciunea, încercările de a se afirma înjosind alte persoane, tendinţa de a deveni impecabil, către excelenţa personală [9]. Murray (1938), a menţionat că o persoană sănătoasă deţine o nevoie puternică de realizare – o nevoie de a depăşi obstacolele şi de a îndeplini sarcini dificile. Pentru el, tendinţa de a excela şi a atinge standarde înalte nu doar că a fost adecvată dar şi necesară, esenţială în

dezvoltarea deplină a personalității. Maslow (1971), a echivalat realizarea deplină a potențialului cu absența nevrozei. Autoactualizarea include, în mod necesar, tendința de perfecționare a capacităților și talentelor personale (*apud* Kreger, 2007) [5].

În baza acestor opinii disparate, Hamachek (1978) a fost primul care se abate de la conceptualizarea unidimensională a perfecționismului și sugerează că perfecționismul este multidimensional și că diferite dimensiuni au efecte funcționale distincte, permițând atât poziționarea pozitivă, cât și pe cea negativă. Mai exact, el a postulat că există două tipuri distincte de perfecționism: normal și nevrotic [2].

Tabel

Caracteristicile perfecționismului sănătos și ale celui nevrotic după D. Hamachek (1977)

Perfecționiștii „sănătoși”	**Perfecționiștii nevrotici**
Tendința către succes	Frica de eșec
Capacitatea de a trăi satisfacție profundă în urma rezultatului obținut	Incapacitatea de a primi satisfacție de la efortul depus, rezultatul nu pare niciodată suficient de bun
Insuccesul duce la descurajare și la noi eforturi	Insuccesul duce la autocritică dură
Concentrarea asupra resurselor personale și asupra modalităților de executare corectă a sarcinilor	Tendința de a evita greșelile
Sentimente de neliniște ușoară și de azart în timpul efectuării sarcinilor	Sentimente permanente de anxietate, rușine și vinovăție
Stabilirea standardelor realiste în conformitate cu resursele și limitele personale	Așteptări nerealist de înalte de la sine
Tendința de a atinge desăvârșirea	Convingerea în trebuința de a atinge desăvârșirea

Perfecționiștii normali sunt persoane care stabilesc standarde ridicate pentru ei înșiși și sunt foarte motivați de nevoia de a le realiza, totuși, își recunosc și își acceptă limitele în încercarea de a atinge aceste standarde. Perfecționiștii nevrotici, pe de altă parte, își pun standarde înalte pentru orice situație și nu își acceptă limitele.

Ei sunt conduși mai mult de teama de eșec decât de urmărirea excelenței în realizare. Ca rezultat, perfecționiștii nevrotici nu sunt niciodată mulțumiți de ei înșiși și de performanțele lor [7].

Elementul distinctiv dintre aceste două dimensiuni opuse este atitudinea excesiv de autocritică și îndoiala specifică perfecționismului negativ.

Alte caracteristici discriminatorii se referă la organizare, acuratețe, exactitate. Persoanele pot fi foarte exigente sau din contra, să prezinte capacități minime de organizare. Procrastinarea în acest caz, constituie un mecanism neadaptativ adoptat din cauza trăirii sentimentului de frică relaționat performanței insuficiente. Atitudinea critică și așteptările înalte exprimate de părinți/ceilalți semnificativi, la fel, se înscriu în profilul persoanei perfecționiste ((Burns, 1980; Hamachek, 1978; Hollender, 1965) *apud*. [4. p.232]). Alte cercetări sugerează că cele două tipuri de perfecționism diferă în mecanimele de coping pe care le adoptă (Rice & Lapsley, 2001); afectele pozitive (Frost, Heim-berg, Holt, Mattia, & Neuberg, 1993); nivelurile de depresie (Rice, Ashby, & Slaney, 1998); stima de sine (Ashby & Rice, 2002; Flett, Hewitt, Blankstein, & O'Brien, 1991); și autoeficacitatea (LoCicero & Ashby, 2000). Frost et al (1993) menționează că „evaluarea maladaptivă" a perfecționiștilor nevrotici se referă la „greșeli și eșecuri și îngrijorarea cu privire la evaluarea sau la criticile altor persoane" [1]. Cu excepția câtorva cercetători care favorizează un construct unitar, ce se concentrează asupra aspectelor clinice ale perfectionismului (de exemplu, Shafran, Cooper, & Fairburn, 2002) [2] și care susțin că diferențele individuale în perfecționism reflectă mai degrabă o diferență de grad decât de tipul perfecționismului experimentat (Broman-Fulks, Hill & Green, 2008), *apud.* [3]) majoritatea cercetătorilor contemporani au pornit de la lucrarea lui Hamachek (1978) și au adoptat o concepție multidimensională a perfecționismului în lumina dovezilor convingătoare care demonstrează multidimensionalitatea perfectionismului și susținerea puternică a poziției că diferite dimensiuni ale perfectionismului au adesea consecințe funcționale distincte (Hewitt & Flett, 1991; Stoeber & Otto, 2006), *apud* [2]).

Referințe:

1. ASHBY, J., SLANEY, R., GNILKA, P., RICE, K. Differences between "Normal" and "Neurotic" Perfectionists: Innplications for Mental Health Counselors. În: *Research*, volume 34/Number 4/October 2012/ p. 322-340.
2. FUSCHIA, M., DANIELLE, S. *Perfectionism, Health and Well-Being.* Springer International Publishing Switzerland, 2016. cap.1, p.1-24.

3. JOSHUA, J., ROBERT, W., BRADLEY, A. Is Perfectionism Categorical or Dimensional? A Taxometric Analysis. In: *Journal of Personality Assessment*, 2008, 90(5), p.481-490.
4. KORNBLUM, M., AINLEY, M. Perfectionism and the gifted: A study of an Australian school sample. In: *International Education Journal*, 2005, 6(2), 232-239.
5. KREGER, S.L. Perfectionism: the crucible of giftedness. In: *Gifted Education International* 2007, vol 23, p. 233-245.
6. NADIA, S., SEEMA, G., SEEMAB, R. Perfectionism and perceived stress: The role of fear of negative evaluation. In: *Internațional Journal of Mental Health.* 2017, vol. 46, no. 4, p.312-326.
7. RICH, G., JEFFREY, S. Multidimensional perfectionism in a sample of middle school students: an exploratory investigation. In: *Psychology in the Schools.* 2003, vol. 40(6), p. 677-689.
8. *Merriam Webster Dictionary*. [Accesat 02.04.2018] Disponibil: https://www.merriam-webster.com/
9. АДЛЕР, А. *Практика и теория индивидуальной психологии.* М.: Прогресс, 1995, с. 224.
10. ПУШКИНА, А. *Особенности соотношения перфекционизма и нарциссизма.* 2015. [Accesat 09.03.2018] Disponibil: http://vestnik-pp.samgtu.ru/uploads/series/1/46/566/2015-4-28-0011.pdf

ABORDĂRI TEORETICE ALE COMPETENȚEI DE COMUNICARE INTERPERSONALĂ

Silvia NASTASIU
Universitatea de Stat de Medicină
și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

Noțiunea de „competență” o înțelegem ca o combinație de cunoștințe, aptitudini și atitudini adecvate contextului, care desemnează abilitatea de a aplica rezultatele învățării în mod adecvat într-un context stabilit. *Competența,* afirmă Gerard, „reprezintă capacitatea dovedită de a selecta, combina și utiliza adecvat cunoștințe, abilități și alte achiziții constând în valori și atitudini, pentru rezolvarea cu succes a unei anumite categorii de situații de muncă sau de învățare, precum și pentru dezvoltarea profesională ori personală în condiții de eficacitate și eficiență” [5, p.16].

Competența nu se referă doar la elementele cognitive – utilizarea teoriei, conceptelor sau cunoștințelor, dar însumă și aspectele funcționale care reclamă abilități tehnice, particularități interpersonale – abilităţi sociale sau organizatorice și valori etice.

Competența este „ansamblu structurat, articulat de cunoștințe, deprinderi, capacități și aptitudini care permit unei persoane să rezolve o problemă într-un domeniu profesional într-un timp scurt, cu cel mai bun rezultat” [10, p.3]. Competența mai poate fi definită și ca „un sistem de cunoștințe, abilități, deprinderi și aptitudini, bine structurat și temeinic însușit, care asigură elevului posibilitatea de a identifica și de a rezolva în mod eficient problemele dintr-un domeniu anume al activității umane” [9, p.57].

Competența este modul în care ființa umană însușește anumite deprinderi, abilități sau aptitudini pentru a face față unor anumite situații, este o caracteristică individuală care e indisolubil legată cu eficiența performanţei lor. Formarea și dezvoltarea competențelor, după Șoitu, „se realizează prin trei modalități recunoscute: *inițială*, înainte de viața activă; *continuă*, perarcursul întregii activități profesionale; și directă, impusă de o profesie anume,pentru care nu a existat o pregătire specială” [8, p.56]. Educaţia bazată pe competenţe presupune o serie de dimensiuni noi, cum ar fi: dezvoltarea la utilizatori a capacităților de rezolvare dependentă a problemelor, formarea experienței individuale de rezolvare a dificultăților cognitive sau comunicative, accentuarea urmăririi modului de realizare a finalităţilor asumate, acordarea unui sens nou procesului de învăţare etc. *Competența comunicativă*, la rândul ei, poate fi definită ca „abilitatea de a folosi coduri verbale sau nonverbale pentru a-și atinge scopurile într-un eveniment comunicativ, iar competența lingvistică vizează capacitatea de realizare a unor acțiuni, pe termen mediu și lung, integrate în activitate” [2, p.480]. Competența comunicativă este în corelație cu capacitățile lingvistice ale fiecăruia dintre noi, cunoscând regulile gramaticale, sintactice sau fonetice, devenim apți de a comunica eficient. Aici ar fi bine-venită explicarea noțiunii de competențe comunicative și competențe lingvistice.

Competența lingvistică este înțeleasă ca deținerea abilităților de folosire a cuvântului cu variate semnificaţii, de a crea limba şi a produce sau a înţelege enunţuri, de a manevra un limbaj în baza

cunoaşterii lingvistice, redat în formularea mesajului, iar prin competenţa comunicativă se are în vedere cumularea ansamblului de abilităţi personale: „a şti, a şti să faci şi a şti să fii şi să devii” [8, p.60].

Prin urmare, Şoitu vorbeşte despre „*competenţe directe,* competenţe lingvistice, discursive, situaţionale, paraverbale; *competenţe indirecte*, mediate: competenţe psiholingvistice, intelectuale, sociale, culturale, informaţionale” [8, p.60]. Cuvântul este primordial în comunicarea interpersonală, este modalitatea cea mai la îndemâna omului de a reprezenta sau simboliza emoţiile, gândurile şi sentimentele. Cuvintele aduc alinare şi mângâiere, transmit afecţiune şi respect, dar şi ură, furie şi intimidare, dispreţ.

Cuvintele (simbolurile) sunt elementele de bază ale comunicării verbale. Folosim cuvintele pentru a exterioriza emoţii, trăiri, sentimente, dar şi pentru a reprezenta idei, gânduri, observaţii. Ele pot fi reprezentate prin mesaje orale sau scrise.

Limbajul este „un sistem structurat de simboluri folosit pentru a comunica semnificaţii” [4, p.167]. Limbajul este un simbol al comunicării, cuvântul, ca element important în acest act, are o semnificaţie anume – „un obiect sau o idee, dar nu constituie respectivul obiect sau respectiva idee” [4, p.168], în diferite limbi aceleaşi cuvinte pot desemna diverse lucruri. În cea mai mare parte, cuvintele au doar o conexiune arbitrară cu semnificaţiile lor, putem atribui aproape oricărui cuvânt un anumit înţeles. Comunicăm diferit în funcţie de grupul din care facem parte şi de cultura ţării de unde provenim, putem şi să dobândim o cultură, care este determinată „de cine ne-a crescut, educat, de locul unde am crescut şi de simbolurile, limbajul, valorile şi normele locului respectiv” [4, p.59]. Multiplele culturi existente ne oferă posibilitatea de a înţelege diferit unele mesaje la nivel verbal, dar şi nonverbal; cum să evităm incertitudinile; însuşirea unor coduri de comunicare culturală – idiomurile, jargoanele, gesturile; înţelegerea genului şi comunicarea – feminin, masculin şi androgen; noţiunea de comunicare influenţată de gen. Dezvoltarea competenţelor de comunicare, „este una dintre problemele principale ale demersului educaţional contemporan, deoarece capacitatea individului de a se angaja eficient într-un act de comunicare şi negociere, pe temeiul unor cunoştinţe şi abilităţi profunde şi largi, constituie o trăsătură definitorie a specialistului modern” [7, p.207].

Competența, bazată pe cunoștințe, aptitudini și atitudini, este un deziderat primordial în actul educațional postmodern, în mod primordial – competența de comunicare interpersonală, care este temelia relațiilor umane cotidiene. Comunicarea interpersonală este un proces care intervine din necesitatea oamenilor de afecțiune, acceptare și recunoaștere, de aceea prin comunicare ne satisfacem cele cinci necesități cotidiene (acceptate de mai mulți cercetători – Adler, Schutz, Tofler, Floyd, Maslow) – fizice, relaționale, identare, spirituale și cele instrumentale. Prin necesitățile fizice, percepem comunicarea ca un proces care ne ajută să ne păstrăm sănătatea fizică și mintală prin exteriorizarea emoțiilor și trăirilor noastre cotidiene, necesitățile relaționale stau la baza formării relațiilor umane – sociale și personale, iar prin necesitățile identare, încercăm să aflăm adevărul despre sine – cine suntem, cine vrem să devenim, cum ne percepem pe noi înșine. Prin manifestarea convingerilor și valorilor noastre ne exteriorizăm necesitățile spirituale, pe când cele instrumentale ne ajută la construirea relațiilor zilnice, absolvindu-ne de multiplele obligații cotidiene [*ibidem*]. Astfel, comunicarea devine un proces contiuu și de cele mai multe ori – bilateral. Absolut tot ceea ce facem are valoare comunicativă – de la un gest de salut, de aprobare sau dezaprobare, de la un simplu mesaj scris sau transmis oral până la un gest neintenționat, dar expresiv – vin să ne comunice ceva, de care de cele mai multe ori, mulți dintre noi, nu suntem conștienți, se produce neintenționat, la nivel de comunicare nonverbală.

Totul se petrece la nivelul comparației cu semenii din jurul nostru și în raport cu viziunile noastre despre persoanele cu care relaționăm, „comunicarea interumană este ancorată adânc în lumea noastră interioară: în stările noastre afective, în motivațiile noastre, în părerea noastră personală despre viață, oameni, relații, fericire, noroc, Dumnezeu. De asemenea, comunicarea dintre noi are ca suport convingerile, credințele, valorile, prejudecățile, obiceiurile și educația noastră" [1, p.13].

Comunicarea interpersonală eficientă are consecințe semnificative asupra ființei umane și are loc în cadrul unei anumite relații (părinte – copil, medic – pacient, profesor – student etc). Persoanele care au competențe de comunicare eficientă sunt capabile de empatie, etică, adaptabilitate, de complexitate cognitivă, cât și de capacități de

monitorizare a emoțiilor. Comunicarea interpersonală „nu precede la propriu nici gândirea, nici munca, nici jocul, nici cultul, dar constituie o condiție a existenței și evoluției lor și se află într-o permanentă și benefică covarianță cu acestea” [3, p.5]. Limbajul ca și gândirea – sunt două componente inseparabile – „așa cum modul de a gândi al fiecărei persoane este unic, și modul de a vorbi este unic. Această unicitate a limbajuluilegată de fiecare persoană în parte poate fi înglobată sub denumirea de stil verbal” [6, p.86]. Competențele sunt comportamentele zilnice ale individului într-o anumită situație concretă, dar mai vizează și anumite teste pentru demonstrarea aptitudinilor și cunoștințelor într-un anumit domeniu al educației. Competența comunicativă include competențele de relaționare ale individului într-o anumită situație cu persoanele din anturaj, cu sine sau cu mediul înconjurător în general. Aceste competențe, definitorii pentru ființa umană, le acumulăm pe parcursul vieții – de la naștere, în procesul instruirii profesionale, dar și prin experiențele cotidiene de relaționare cu semenii, prin explicații, nenumărate încercări și greșeli.

Referințe:

1. ALBU, G. *Comunicarea interpersonală. Aspecte formative și valențe psihologice*. Iași: Institutul European, 2008. 306 p.
2. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Vol.I. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p.
3. DINU, M. *Comunicarea. Repere fundamentale*. București: Orizonturi, 2014. 439 p.
4. FLOYD, K., trad. ANDREESCU, M. *Comunicarea interpersonală*. Iași: Polirom, 2013. 502 p.
5. GERARD, F.-M., PACEARCA,St., trad. DRĂGHICESCU, F. *Evaluarea competențelor. Ghid practic*. București: Aramis Print., 2013. 208 p.
6. PÂNIȘOARĂ, I.-O. *Comunicarea eficientă*. Iași: Polirom, 2015. 478 p.
7. ȘEVCIUC, M.(coord.), GUȚU, Vl., GORAȘ-POSTICĂ, V. et al. *Didactica universitară: studii și experiențe*. Ed.II. Chișinău: CEP USM, 2013. 242 p.
8. ȘOITU, L. *Pedagogia comunicării*. București: Institutul European, 2002. 280 p.
9. ȘTEFAN, M. *Lexicon pedagogic*. București: Aramis, 2006. 383 p.
10. TANASE,O. *Obiectivele educației centrate pe competente*. https://www.academia.edu/30927466/obiectivele_educatiei_centrate_pe_competente (accesat 08.03.2018).

ASPECTE PSIHOLOGICE ALE PERICULOZITĂŢII LA DEŢINUŢI

Ion CUREA

Recuperarea psihologică a persoanelor care nimeresc într-un context infracțional reprezintă un obiectiv pe cât de important pentru integritatea comunității, pe atât de dificil de realizat. Însuşi fenomenul combaterii criminalităţii constă în a remodela, schimba şi orienta comportamentul infracțional al deţinuţilor în direcţia recuperării psihologice şi identificarea unor resurse interne, graţie cărora s-ar reîntoarce în societate în calitate de subiect integru.

Conceptul periculozității, în acest sens, vine să clarifice calea pe care o au de parcurs diverşi actori ai spațiului penitenciar în realizarea sarcinii primordiale a detenţiei – cea de a resocializa. Într-o formulare simplă şi accesibilă, vom spune că putem considera realizată această sarcină, numai atunci când gradul de periculozitate generală a unui deţinut scade la *nivelul general acceptabil al societăţii*, ceea ce ar presupune că fostul deținut poate coexista cu alţi membri ai societății şi, în acelaşi timp, nu prezintă un pericol mai mare în relaționarea umană decît oricare alt cetăţean. Or, cunoaşterea aspectelor psihologice ale periculozității este esenţială pentru realizarea obiectivului ce ține de diminuărea periculozității la deţinuţi.

Încă în anul 1890, Cezare Lombroso menționează necesitatea introducerii examenului medico-psihologic, pentru infractori, în vederea identificării comportamentelor periculoase, iar în 1907 apar primele laboratoare de psihologie clinică şi psihiatrie în penitenciare, ceea ce demonstrează încă o dată că interesul cercetătorilor şi a sistemului de justiție în definirea periculozității şi înțelegerii acestui fenomen a fost unul evident, şi totodată, de importanță majoră încă de la sfîrşitul secolului XIX [12]. Termenul de periculozitate a fost introdus de Rafaele Garofalo în 1878 care a descris noțiunea de temibilitate pe care a definit-o ca *periculozitate probabilă*, iar în 1880 același autor include în lucrările sale noțiunea de „stare periculoasă”, care implică și adaptarea infractorului la viața socială [18, p.8-9]. Astfel, putem menționa două elemente definitorii ale periculozității: capacitatea criminală şi adaptarea sa la mediu.

În opinia lui Jean Pinatel [9, p.130] aceste două componente combinate pot crea patru situaţii pentru diagnosticarea periculozităţii: 1) capacitatea criminală mare, adaptarea la mediu mare (ex. „gulerele albe", escrocul, pedofilul, criminalul în serie); 2) capacitatea criminală mică, adaptarea la mediu mare (ex. criminalul pasional); 3) capacitatea criminală mare, adaptarea la mediu redusă (ex. tâlharul, recidivistul); 4) capacitatea criminală mică, adaptarea la mediu redusă (ex. micii găinari). O altă viziune a periculozităţii o au cercetătorii ruşi I.Antonian şi V.Eminov [23, p. 8-77] care descriu acest termen din perspectiva pericolului social. Aceştia evidenţiază că încercările de tipologizare de acest tip realizate anterior au fost fundamentate pe paternuri comportamentale antisociale, cum ar fi experienţa infracţională. Dar, menţionează autorii, acest criteriu nu va reflecta în toate cazurile pericolul social – de exemplu, experienţa infracţională a unui hoţ de buzunar nu întotdeauna descrie periculozitatea acestuia. Autorii au pus la bază un alt indiciu: atitudinea infractorului faţă de valoarea supremă – viaţă umană, şi diferenţiază următoarele tipuri: infractorul excepţional de periculos, infractorul deosebit de periculos, infractorul periculos, infractorul cu grad de periculozitate scăzut.

Recomandarea nr. (82) 17 a Consiliului Europei [9, p. 211] cu privire la detenţia şi tratamentul deţinuţilor periculoşi a definit termenul de „periculozitate" ca fiind starea care cere încarcerarea în condiţii de securitate maximă a unor deţinuţi care, în funcţie de gravitatea delictelor comise de ei, de natura comportamentului lor în cadrul penitenciarului, de evadări sau tentative de evadare sau de violenţă manifestată de ei, prezintă risc notabil pentru populaţie în general. Studiile asupra etiologiei acestui fenomen au condus la concluzia că periculozitatea deţinuţilor este un efect de compoziţie emergent, în care vom regăsi mai mulţi factori implicaţi: atât personalitatea, cât şi contextul; atît problemele din trecutul acestuia, cît şi din prezent; atât aspecte ce ţin de individ, cât şi altele care aparţin grupului în care s-a format sau trăieşte în prezent [9, p. 141-162].

Respectiv, putem concluziona că periculozitatea este o expresie a personalităţii în ansamblul intrapsihic şi relaţional. În acelaşi timp, totalitatea diverselor conduite infracţionale nu conduce neapărat la identificarea periculozităţii, deoarece este nevoie de înţelegerea personalităţii prin aprecierea mentalităţii şi carierei sale infracţionale,

pentru ca pe această bază, să includem sau nu un individ în categoria „periculos” [8, p. 83-95].De cele mai multe ori deținutul periculos este produsul unui climat relațional interpersonal, în care valorile sociale sunt definite și ordonate greșit, centrate în exclusivitate pe satisfacerea nevoilor personale, deseori de nivel inferior.

În acest context, D.W. Winnicott [22, p.394-404], indică asupra tendinţei antisociale la minori, care include în sine aceleaşi aspecte, cauze şi caracteristici psihologice tipice fenomenului periculozităţii, dar care nu vor evolua neapărat spre o periculozitate. Lacan [5, p.164-167] reflectează asupra originii comportamentului criminal, pornind de la copilărie şi lupta dintre discordie şi iubire. Toate acestea vin să ne confirme faptul că periculozitatea poate fi generată sau amplificată de o serie de factori cum ar fi calitatea mediului familial din care provine, existența unei personalități dizarmonice, fenomenul înstrăinării în relații, dimensiunea intelectuală sub medie ș.a.

Dar, respectând etiologia multifactorială a periculozității, trebuie să menționăm ponderea semnificativă a dimensiunii psihologice și să pornim de la premisa că orice formă de deviere de la normele sociale are un substrat psihologic (excepție fac devierile accidentale, nepremeditate). Conform lui A. Bandura [14, p. 438] periculozitatea poate fi preîntâmpinată, prin stoparea de dezvoltare a obiceiurilor violente și prin asigurarea dezvoltării obiceiurilor nonviolente alternative. Teoria asocierilor diferențiale ne indică asupra necesității de a lua în calcul în procesul de explorare a periculozității, întreaga experiență de viață a individului [17, p. 94]. O alternativă asupra periculozității ne propune teoria etichetării sociale (Howard Saul Becker), care divizează periculozitatea în primară și secundară, unde cea primară este manifestarea conduitei ca atare, iar cea secundară reprezintă efectele reacției sociale față de conduită [17, p. 98].

Cu privire la condamnaţii periculoşi în practica penitenciară au fost identificate mai multe tipuri [10, p. 142-144]: deţinuţii înrăiţi cu comportament deschis, deținuți înrăiți cu comportament deghizat, inadaptaţii, psihopaţii şi sociopaţii, teroriştii, condamnaţii cu intenţie de evadare, crima organizată. O altă tipologie, elaborată de B.Bovin, se referă la gradul de periculozitate și identifică următoarele tipuri [24, p.55]: deținuți foarte periculoși; deținuți periculoși; deținuți dificili. Unul din subiectele sensibile și fundamentale pentru această

problematică este stabilirea gradului de periculozitate a deținuților, în acest sens în ultimii ani fiind studiate și propuse un șir de instrumente de evaluare a riscului de periculozitate. Evaluarea clinică are un rol important în înţelegerea factorilor de risc, prin stabilirea trăsăturilor de personalitate semnificative, care predispun persoana infractorului la manifestarea unui comportament riscant pentru săvîrşirea de infracţiuni. Este vorba, în special, de identificarea factorilor situaţionali de risc şi a motivaţiei infractorului de a comite acte riscante.

În contextul celor menţionate, este important de menționat că nici conceptul de periculozitate, nici categorii similare acestuia, nu sunt expuse în literatura de specialitate națională sau în legislația execuțional-penală, fapt care indică la o fisură consistentă pe acest domeniu în Republica Moldova. Această insuficiență științifică și legislativă creează riscuri de securitate atât pentru comunitate, cât și pentru instituțiile penitenciare, realitate care poate avea consecințe nefavorabile în timp. Utilitatea stabilirii periculozității delincvenților rezidă în posibilitatea de diagnosticare criminologică, de creare a programelor de tratament pentru infractori și de formulare a unui pronostic viabil, realități posibile doar dacă sunt luate în calcul aspectele psihologice ale periculozităţii.

Periculozitatea are un înțeles multidimensional, acest fenomen fiind abordat diferit de diferite grupuri sociale. Pentru societatea civilă acest termen se asociază, preponderent, cu un delict săvârșit de infractor. Pentru personalul penitenciar periculozitatea este un fenomen complex, care include riscurile ce le prezintă comportamentul deținuților atât în relația lor cu spațiul comunitar (continuarea comportamentului criminal, recidiva), cât și în relația cu spațiul penitenciar (tulburarea ordinii și securității instituției penitenciare). Astfel, pentru personalul penitenciar, cunoașterea aspectelor psihologice ale acestui fenomen poate reprezenta un reper fundamental pentru elaborărea politicilor execuțional-penale, stabilirea formelor de securitate instituțională, elaborarea instrumentelor de prevenire a comportamentelor delicvente.

Referinţe:

1. BARTOL, C.L. *Criminal Behavior: a psychosocial approach*. New Jersey, 2004, p. 672.
2. Bell, W.R., *Practical Criminal Investigation in Correctional Facilities*. CRC Press LLC, N.Y., 2004, p.328.

3. BUJOR, V., SÂRBU, P. *Detenţiunea pe viaţă*. Chişinău, 2001, p.72.
4. CARTWRIGHT, D. *Minţi criminale. Psihanaliza violenţei şi crimei*. Bucureşti: Trei, 2010, p.384.
5. COSTELLO, S.J. *Criminalul palid. Psihologie judiciară şi psihanaliză*. Bucureşti: Trei, 2017, p.234.
6. DRAGOMIRESCU, V. *Psihsociologia comportamentului deviant*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976, p. 308.
7. DURNESCU, I. *Reducerea riscului de recidivă după închisoare*. Bucureşti: Luminalex, 2009, p.150.
8. FLORIAN, Gh. *Dinamica penitenciară*. Bucureşti: Oscar Print, 1999, p.350.
9. FLORIAN, Gh. *Psihologie penitenciară*. Bucureşti: Oscar Print, 1999, p.319.
10. FLORIAN, Gh. *Fenomenologie penitenciară*. Bucureşti: Oscar Print, 1999, p. 328.
11. GOLEMAN, D. *Inteligenţa emoţională*. Bucureşti: Curtea Veche Publishing, 2008, p. 432.
12. LOMBROZO, C. *Omul delicvent*. Bucureşti: Maiastra, 1992, p. 158.
13. MASTRONARDI, V.M. *I serial killer*. Roma, 2013, p. 896.
14. NECULAU, A. *Psihologie socilă. Aspecte contemporane*. Iaşi: Polirom, 1996, p. 488.
15. OGIEN, A. *Sociologia devianţii*. Iaşi: Polirom, 2002, p.264.
16. PETCU, M. *Orientări psihologice privind etiologia fenomenului infracţional, Studii şi Crecetări din domeniul Ştiinţelor Socio-Umane*. Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2005.
17. PETCU, M. Teorii sociale privind geneza delincvenţei. În: *Anuarul Institutului de Istorie «George Bariţ» din Cluj-Napoca, Series Humanistica*, nr. 1, 2003, p. 87-100.
18. POLITIC, G. *Criminologie (note de curs)*. Iaşi: Editura Fundaţiei Chemarea, 1996, p.230.
19. RĂDULESCU, S. *Sociologia Devianţei*. Bucureşti: Victor, 1998, p.176.
20. Recomandarea CM/REC (2014) 3 a comitetului de Miniştri al Consiliului Europei către statele membre cu privire la infractorii periculoşi, [Accesat 02.04.2018] Disponibil: https://search.coe.int/cm/ Pages/result_ details. aspx?ObjectID=09000016805c649d.
21. STĂNIŞOR, E. *Universul carceral. Culegere de studii de criminologie şi penologie*. Bucureşti: Oscar Print, 2003, p.312.
22. WINNICOTT, D.W. *De la pediatrie la psihanaliză*. Bucureşti: Trei, 2003, p. 428.
23. АНТОНЯН, Ю.М., ЭМИНОВ, В.Е. *Портреты преступников. Криминолого-психологический анализ*. Москва: НОРМА, 2014, с.238.

24. БОВИН, Б. *Рабочая книга пенитенциарного психолога, пособие*. Москва: ВНИИ МВД России, 1997, с.109.
25. ГЛОТОЧКИН, А.Д,. ПИРОЖКОВ, В.Ф. *Психологические основы режима*. Москва, 1961, с. 24.
26. УШАТИКОВ, А.И., КАЗАК, В.В. *Основы пенитенциарной психологий*. Рязань: Академия права и управления Минюста России, 2001, с.536
27. ХАЙР, Д. *Лишенные совести и пугающий мир психопатов*, Москва: Вильямс, 2007, с.285.

DEMERS TEORETIC PRIVIND EDUCAȚIA PARENTALĂ (Repere psihopedagogice ale valorificării parteneriatului educațional din perspectiva educatiei parentale)

Maria LUPU

Actualitatea şi importanţa problemei abordate. Educaţia în familie este un mijloc eficient de inoculare a sistemului de valori tradiţionale ale societăţii, de valori morale. Tendinţa deplasării responsabilităţii educaţiei de la nivelul nucleului familial pe umerii sistemului educaţional instituţionalizat, oarecum explicabilă în contextul creşterii activităţii profesionale parentale inclusiv a ocupării mamei într-o activitate, alta decât cea domestică, este evidentă în societatea contemporană actuală şi explică evidentele carenţe educative ale copiilor din societatea contemporană.

Viaţa de familie, atmosfera familială şi relaţiile dintre membrii familiei au o influenţă directă şi hotărâtoare asupra formării elevului, astfel că familia determină personalitatea lui. Părinţii apar în faţa copilului ca oameni a căror autoritate şi prestigiu, în cele mai diferite domenii, sunt în afară de orice îndoială. Copiii urmăresc cu atenţie viaţa părinţilor, acţiunile lor, îşi însuşesc vorbele lor şi pe baza acestora îşi formează atitudinile. De aceea părinţii trebuie să constituie un exemplu de conduită pentru copii, având o responsabilitate majoră în procesul educativ. Pe lângă sănătatea şi dezvoltarea lui fizică, părinţii sunt obligaţi să-şi crească copilul îngrijindu-se şi de educarea, învăţătura şi pregătirea profesională a acestuia.

Noţiunea modernă de familie provine din latinescul *familia (ae)* care, iniţial, a desemnat proprietatea cuiva, pământul, casa, banii,

sclavii etc. şi mai apoi relaţiile de rudenie sau afiliere. Concepută ca „element fundamental şi natural al societăţii", în literatura juridică familia este privită ca o realitate biologică, prin uniunea ce se realizează între bărbat şi femeie şi prin funcţia procreaţiei, ca o realitate socială, prin comunitatea de viaţă ce se creează între soţi, între părinţi şi copii, precum şi între alte rude. În doctrină i s-a atribuit noţiunii de familie un înţeles restrâns, în sensul că familia este formată din soţi şi copiii lor minori, şi un înţeles larg, familia cuprinzând şi copiii lor minori şi alte persoane.

Astfel I.Imbrescu în *Tratat de dreptul familiei* face următoarea distincţie între:

Familia nucleară formată din părinţi şi copiii lor necăsătoriţi. Familia nucleară este structura preferată în prezent în cea mai mare parte a statelor. Se crede că familia nucleară a apărut recent, în ultimii 100 de ani şi chiar mai puţin. În cadrul ei, poziţia centrală aparţine legăturii conjugale, indicată şi de noţiunea de căsătorie/căsnicie sau cuplu conjugal. Familia nucleară reprezintă „nucleul" tuturor celorlalte forme de structuri familiale.

Familia extinsă sau lărgită, compusă cuprinde, pe lângă nucleul familial, şi alte rude şi generaţii, astfel încât alături de cuplul conjugal şi copiii lui mai pot figura părinţii soţului/soţiei, fraţii şi surorile soţului şi/sau soţiei (cu soţii, soţiile şi copiii lor), precum şi un unchi sau mătuşi de-ai cuplului. De regulă, într-o familie extinsă trăiesc şi gospodăresc împreună trei generaţii: părinţii, copiii acestora şi părinţii părinţilor. Pentru a stabili specificul acţiunilor educative familiale aplicate la vârsta elevului, este necesar să analizăm această perioadă de dezvoltare a copilului şi să facem o trecere în revistă a particularităţilor ei prin prisma teoriilor ce redau maturizarea personalităţii umane. Acţiunile educative familiale, raporturile elevilor cu părinţi, ca parte integrantă a intercomunicării şi relaţionării dintre elevi şi adulţi, merită o atenţie deosebită şi o examinare minuţioasă la nivel interdisciplinar. În ceea ce priveşte influenţa factorilor familiali – exteriori actului didactic propriu-zis – şi mediul familial îşi pune amprenta asupra succesului şi, mai ales, a insuccesului şcolar.

Această categorie de factori se exprimă prin:

- climatul educaţional familial;
- valenţele educative ale familiei;

- atitudinile proşcolare – educaţionale ale familiei;
- gradul de înzestrare logistică (calculator, Internet etc.) şi posibilităţi materiale-financiare;
- nivelul de instruire şi preocupare privind pregătirea şi autoeducaţia părinţilor;
- regimul de viaţă şi stilul de viaţă al părinţilor.

Sociologul francez Lautrey (1980) stabileşte trei tipuri de familii, în funcţie de structura internă a acestora:

• familii slab structurate care prezintă copilului puţine regularităţi, normele fiind aproape absente;

• familii cu structura rigidă care pun în faţa copilului regularităţi neschimbătoare şi a unor norme a căror aplicare nu admite nicio excepţie;

• familii cu structură suplă care furnizează copilului regularităţi şi norme flexibile, aplicabile în funcţie de situaţie.

Exercitarea rolurilor în familie este rezultatul unui proces de învăţare socială. Din punctul de vedere al raporturilor de autoritate, pot fi familii cu structuri autoritare sau egalitare. Funcţiile familiei în concepţia lui Murdock sunt: funcţia sexuală, reproductivă, economică şi socializatoare. J. Sabran stabileşte următoarele funcţii ale familiei: fizice (de reproducere, economică, de protecţie) şi culturale (de educaţie şi de asigurare a bunăstării membrilor familiei). Henri H. Stahl a identificat următoarele funcţii familiale:

- funcţii interne prin care se asigură membrilor familiei un climat de afecţiune, securitate şi protecţie:
- funcţii biologice şi sanitare;
- funcţii economice care constau în organizarea gospodăriei şi acumularea de resurse necesare funcţionării menajului pe baza unui buget comun;
- funcţii de solidaritate familială care se referă la ajutorul bazat pe sentimente de dragoste şi respect între membrii familiei;
- funcţii pedagogico-educative şi morale prin care se asigură socializarea copiilor;
- funcţii externe prin care se asigură relaţionarea familiei cu exteriorul.

Atmosfera familală variază puternic de la o familie la alta. Climatul familial este definit ca „formaţiune pshică foarte complexă,

cuprinzând ansamblul de stări psihice, moduri de relaţionare interpersonală, atitudini, nivel de satisfacţie ce caracterizează grupul familial o perioadă mai mare de timp" (Mitrofan, 1991, p. 72). Acesta acţionează ca un filtru între influenţele educaţionale exercitate de părinţi asupra copiilor şi personalităţii lor, prezintă o structură complexă, cu caracteristici comune de care părinţii trebuie să ţină cont în acţiunile lor educative. Climatul familial determină comportarea copilului, dă startul dezvoltării psihice a acestuia. Nu se poate vorbi despre un climat familial pozitiv decât în condiţiile înţelegerii copilului ca persoană ce are nevoie de consideraţie şi recunoaştere, de dragoste, îndrumare, sprijin şi respect.

Tipul de interacţiune familială şi comportamentul fiecăruia dintre membri contează mai mult decât prezenţa sau absenţa unuia dintre părinţi sau a fraţilor, un rol important având şi flexibilitatea familiei.

Climatul afectiv este o condiţie a îndeplinirii succesului acţiunilor educative exercitate de părinţi.

Dimensiuni de analiză şi caracterizare a climatului afectiv sunt:

• acceptare-respingere;

• permisivitate-restrictivitate;

• căldură afectivă-indiferenţă.

Totodată, acestea constituie şi criterii luate în considerare în stabilirea stilurilor parentale.

Copilul este un „compus complex" (Lahire cit. in Pourtois, 2000, p.55) şi deci „original" al experienţelor sociale şi socializatoare reletiv heterogene şi câteodată chiar contradictorii. Principiile educative invocate de părinţi, în ordine descrescătoare sunt:

• securizare afectivă – înţelegere familială, mediu familial cald şi protector, absenţa conflictelor);

• dialog (schimbul de mesaje dintre părinţi şi copii, „ascultarea" punctului de vedere al copilului);

• dragoste (tandreţe, înţelegere, manifestarea afecţiunii);

• stabilitate normativă (existenţa normelor, a unei discipline de viaţă, a unei constanţe în ritmurile familiei);

• valorizare (încredere în copil, aprecierea realizărilor sale, evidenţierea particularităţilor sale în raport cu alte persoane).

Afectivitatea este una dintre principalele caracteristici prin care familia se deosebeşte de alte tipuri de grupuri sociale. Famila este una

dintre principalele instituţii socializatoare ale societăţii, unde copilul îşi însuşeşte normele şi valorile sociale şi devine apt să relaţioneze cu ceilalţi membrii ai societăţii. J.M. Bouchard (1988), cit. din Stănciulescu (1997), descrie trei modele ale comportamentelor educative ale părinţilor:

• modelul raţional – gestiunea activităţii educative este ierarhică: părinţii deţin puterea, decid asupra devenirii copilului şi impun acestora aşteptările lor. Ierarhia se menţine şi la nivelul comunicării, părinţii distribuind ordine, impunând, ameninţând, controlând, interzicând, dând soluţii. De asemenea, părinţii au tendinţa de a le impune propriul sistem de valori, atitudini, credinţe.

• modelul umanist – părintele îşi orientează copilul, este ghidul acestuia, îl lasă să deţină propriile opţiuni şi să decidă autonom. Copilul are puterea şi gestionează resursele propriei educaţii, în timp ce părintele, interesat de dezvoltarea plenară a acestuia, îl secondează în tot ceea ce întreprinde, permiţându-i să se exprime, propunându-i soluţii şi oferindu-i sprijin, valorizându-l, stimulându-i încrederea în el însuşi.

• modelul simbioenergetic corespunde unei cogestiuni a puterii, părinţii şi copiii fiind parteneri în activităţi interesându-i în egală măsură. Un alt aspect ce se impune a fi luat în discuţie se referă la consecinţele adoptării de către părinţi a unor stiluri educative diferite. Literatura de specialitate prezintă două situaţii: prima se referă la stiluri parentale opuse – autoritar-permisiv, iar a doua se referă la stilurile parentale complementare – autoritar-democratic, democratic-permisiv.

Părinţii influenţează procesele de organizare a conduitelor şi de planificare temporală ale copilului. Conform teoriei atribuirii, copilul internalizează valorile parentale. Capacitatea sa de a-şi dirija şi controla propriile comportamente, de a se autoregla, provin din factori cognitivi şi afectivi fondaţi pe calitatea relaţiilor trăite în prima copilărie. Părinţii şi copiii sunt parteneri, iar relaţia educativă este bazată pe schimbare şi reciprocitate. Astfel, copilul se transformă în actor nu numai al propriei deveniri, dar şi al construcţiei continue a rolurilor parentale.

ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНОГО СТАТУСА И САМООЦЕНКИ В ЮНОШЕСКОМ ВОЗРАСТЕ

Жанна РАКУ

Социальный статус в группе и коллективе очень важен для личности и на каждом возрастном этапе он приобретает свою специфику. В психологии социальный статус личности определяется как положение индивида в социальной структуре группы, связанное с его правами и обязанностями [1]. Основой для формирования формального и неформального статуса старшеклассника, адекватного выполнения им определенных социальных ролей в коллективе является самооценка. Наряду с этим, самооценка является основным компонентом Я-концепции личности, а в юношеском возрасте она во многом определяет характер взаимоотношений, которые старшеклассник строит в группе со своими ровесниками [2]. Ролевое поведение личности обычно рассматривается как функция двух основных переменных – социальной роли и «Я». На основе взаимодействия старшеклассника с другими людьми формируется «Я-концепция» – представление индивида о самом себе [3]. В рамках нашего пилотажного исследования изучалась взаимосвязь социального статуса и самооценки в юношеском возрасте. Для реализации указанной цели были использованы следующие тесты: методика социометрического статуса Дж.Морена, методика уровня самооценки Будассии, методика самооценки Дембо-Рубинштейн. В исследовании приняли участие 52 старшеклассника в возрасте от 17 до 19 лет [4]. В продолжение кратко рассмотрим результаты испытуемых по методике социометрического статуса Дж. Морена, представленные в таблице 1.

Таблица 1

Распределение испытуемых в зависимости от их социометрического статуса

	Социометрический статус	Девушки		Юноши		По группе исп.	
		балл	%	Балл	%	Балл	%
1	Звезда	6	11,5	2	4	8	15,5
2	Предпочитаемый	7	13,5	3	6	10	19,5
3	Принятый	10	19,2	5	9,8	15	29
4	Непринятый	10	19,2	8	14,8	18	34
5	Отвергнутый	1	2	0	0	1	2

Отметим, что в исследуемой выборке 15,5% (8) старшеклассников обладают статусом «Звезды», из которых 11,5% (6) девушек и 4% (2) юношей. «Предпочитаемыми» старшеклассниками являются 19,5% (10), из которых 13,5% (7) девушек и 6% (3) юношей. К группе «принятых» были отнесены 29% (15) испытуемых, из которых 19,2% (10) девушек и 9,8% (5) юношей. В группе старшеклассников выявлено 34% (18) учащихся с более низким социальным статусом, т.н. «непри-нятых», из них 19,2% (10) девушек и 14,8% (8) юношей. Заслуживает внимания тот факт, что «отвергнутыми» среди старшеклассников были только 2% учащихся.

Исходя из полученных результатов был определен индекс сплоченности классов, который составивший 35%.

Данный показатель свидетельствует о недостаточно значительном количестве взаимных выборов испытуемых, что сказывается на благополучии взаимоотношений только у части старшеклассников. Проанализируем далее результаты уровней самооценки у испытуемых по методике Будассии, представ-ленные в таблице 2.

Таблица 2

Средние значения показателей уровня самооценки у старшеклассников

		Уровень самооценки	
		Балл	Уровень
1	Юноши	0,2	Тенденция к занижению
2	Девушки	0,36	Адекватный уровень
3	В целом по группе	0,31	Адекватный уровень

Этот вывод подтверждается и наличием в изучаемых классных коллективах большого количества непринятых и отвергнутых учащихся (36%). Полученные результаты свидетельствуют о том, что в изучаемой выборке уровень самооценки у девушек адекватный, а уровень самооценки юношей также адекватный, но с тенденцией к занижению. В целом по группе испытуемых уровень самооценки находится на среднем адекватном уровне. Анализируя полученные данные, следует отметить, что 32,5% (17) девушек обладают адекватной самооценкой, 19,5% (10) девушек обладают самооценкой с тенденцией к занижению. У 7% (4)

испытуемых зафиксирована завышенная самооценка, а у 5,5% (3) девушек выявлена заниженная самооценка.

Среди юношей были получены следующие результаты. Так, адекватной самооценкой обладают всего 5,5% (3) учащихся, у 17,5% (9) юношей зафиксирована самооценка с тенденцией к занижению, а для 7% (4) старшеклассников характерна самооценка с тенденцией к завышению и 5,5% (3) испытуемых обладают заниженной самооценкой. Рассмотренные данные представлены в таблице 3.

Таблица 3

Распределение испытуемых в зависимости от уровня самооценки

	Уровни самооценки	Девушки		Юноши		По группе исп.	
		Балл	%	Балл	%	Балл	%
1.	Заниженная самооценка	3	5,5	3	5,5	6	11
2.	Самооценка с тенденцией к занижению	10	19,5	9	17,5	19	37
3.	Адекватная самооценка	17	32,5	3	5,5	20	38
4.	Самооценка с тенденцией к завышению	4	7	4	7	8	14
5.	Завышенная самооценка	0	0	0	0	0	0

Для выявления взаимосвязи между социальным статусом и уровнем самооценки юношей и девушек использовался метод ранговой корреляции Спирмена.Этот метод позволяет определить тесноту и направление корреляционной связи между двумя признаками. Полученные результаты представлены в таблице 4.

Таблица 4

Корреляционный анализ взаимосвязи между показателями социометрического статуса и уровнем самооценки юношей и девушек

	Значение расчета корреляции Спирмена	Вероятность ошибки
Уровень самооценки	$\mathbf{r_s = 0.36}$	$p \leq 0{,}01$ (зона значимости)

Корреляционный анализ результатов, показанных юношами и девушками, выявил, что существует статистически значимая взаимосвязь показателей социометрического статуса старшеклассников и уровнем их самооценки. Наряду с последней изучался и уровень притязаний испытуемых в юношеском возрасте.

Таблица 5

Средние значения показателей уровня самооценки
и уровня притязаний старшеклассников

	Уровень самооценки		Уровень притязаний	
Девушки	67	Высокий уровень (норма)	85	Высокий уровень (норма)
Юноши	67	Высокий уровень (норма)	78	Средний уровень (норма)
По группе исп.	67	Высокий уровень (норма)	81,5	Высокий уровень (норма)

В результате проведенного исследования были получены результаты, согласно которым у девушек наблюдается высокий уровень самооценки и притязаний, которые соответствуют норме. В группе юношей был отмечен высокий уровень самооценки и средний уровень притязаний, которые также, в целом, соответствуют норме. Указанные результаты являются благоприятными с точки зрения личностного роста испытуемых [3].

При подведении итогов исследования социального статуса, самооценки и уровня притязаний у современных старшеклассников, выявлены следующие закономерности.

Процесс социализации проходит успешно не для всех старшеклассников. Так, более трети юношей и девушек являются непринятыми или отвергнутыми в своих школьных коллективах.

Для большинства старшеклассников характерна адекватная самооценка в пределах нормы, но для юношей, в сравнении с девушками, она обладает тенденцией к занижению. Существует взаимосвязь между социальным статусом и уровнем самооценки личности в рамках раннего юношеского возраста.

Литература:

1. БАДАРАЕВ, Д.Д. Социальный статус человека и критерии его определения в современном обществе. В: *Вестник Бурятского государственного университета,* 2009, № 5, с. 224-228.
2. БОРОЗДИНА, Л.В. Что такое самооценка. В: *Психологический журнал*, 1992, т.13, № 4, с. 99-101.
3. РАЙС, Ф. *Психология подросткового и юношеского возраста.* СПб.: Питер, 2000. 624 с.
4. САНДУ, Я. *Исследование взаимосвязи уровня самооценки и социального статуса в юношеском возрасте* / Дипломная работа. Кишинэу, 2016.

5. СУРДИН, Г. В. Статусное самоутверждение личности: его природа и сущность. В: *Известия Иркутской государственной экономической академии.* 2011, № 4 (78), с. 221-224.

ПРИЧИНЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕРНЕТ-ЗАВИСИМОСТИ У ПОДРОСТКОВ (Обзор психологических исследований)

Татьяна ГРАУР

На сегодняшний день интернет настолько доступен, так прочно утвердился в нашей жизни, что большинство людей воспринимают его как неотъемлемую её часть. Вместе с тем аудитория интернета молодеет – дети, подростки и молодежь составляют значительную ее часть, а одной из многочисленных опасностей при пользовании интернетом является риск формирования интернет-зависимости [1].

Зависимое поведение начинается тогда, когда появляется стремление к уходу от реальности путем изменения своего психического состояния посредством приема некоторых веществ или фиксации внимания на определенных видах деятельности, чтобы вызывать и поддерживать интенсивные переживания и эмоции [2, с.78]. Об интернет-зависимости можно говорить, когда удовлетворение реальных потребностей замещается новой потребностью к доступу в кибер-пространство. Подростковый возраст является возрастом активной социализации, интенсивного формирования Я-концепции и развития личности. Наряду с этим подросток нуждается в постоянном поддержании самооценки и авторитета на комфортном уровне. Таким образом, подростковый возраст является критическим для возникновения поведенческих изменений. В настоящее время интернет-зависимость среди подростков является насущной проблемой в образовательных и рекламных программах из-за наличия потенциальной взаимосвязи с сидячим образом жизни (в частности, использованием технологий) и пандемией ожирения. Интервенции для предотвращения длительного пребывания за компьютером являются в школах главным компонентом превентивных программ ожирения [10].

За последнее время в мире увеличилось не только количество пользователей интернета, но и время, проводимое онлайн – в среднем люди пользуются интернетом по шесть часов в день. В Молдове также наблюдается тенденция роста числа пользователей интернета. Так, в 2017 году количество пользователей мобильного интернет-доступа на основе технологии 4G увеличилось, по сравнению с 2016 годом, на 83,7% и превысило 692 тыс. человек [4]. Таким образом, фактор доступности может выступать причиной формирования зависимости у некоторых подростков. Представляет интерес понятие цифровой компетентности, от уровня развития которой зависит успешность во многих видах деятельности, в том числе в учебе, общении и др. [5, с.3-4]. В связи с этим нельзя не отметить важность формирования данной компетенции в школе и семье. Ведь первыми, которые вводят ребенка в мир интернета, а потом становятся для него первыми, к кому он обращается за помощью, являются все же родители. Однако в Молдове этому не уделяется должного внимания. Следствием является отсутствие приемлемого уровня развития цифровой компетентности подростков и значимых близких, что может послужить причиной интернет-зависимости. Общение в интернете для подростка имеет ряд преимуществ: широкий выбор партнеров по общению; анонимность и др. Следовательно, интернет является практически идеальным способом быстрого удовлетворения нереализованных потребностей [6]. В исследовании, Ж.Раку установлено, что значимыми факторами для попадания в группу риска являются низкая самооценка, низкое оценивание таких личностных качеств, как «авторитет у сверстников», «внешность», «умение многое сделать своими руками» [7]. Этим может объясняться факт предпочтения подростками виртуального общения реальному, что впоследствии может приводить к развитию зависимости от интернета. В исследовании В.Буровой отмечается важность преморбидных характеристик личности для возникновения интернет-зависимости, которые, по ее мнению, формируются в семье с большим количеством созависимых моделей поведения [8]. В более поздних исследованиях подростков также можно проследить зависимость поведения в сети в

большой мере от определенного набора основных черт личности. Многие исследования подтверждают тот факт, что черты личности могут не только предсказать усвоение новых технологий, но и являются пусковым механизмом негативного использования интернета, например, формирования зависимости [9]. Так, экстраверсия и нейротизм были выявлены как предрасполагающие факторы формирования интернет-зависимости у иранских старшеклассников [10]. Р.Ф. Теперик и М.А. Жукова отмечают, что для интернет-зависимых пользователей свойственны проблемы с коммуникацией, вызванные выраженной эмоциональной нечувствительностью и эгоцентризмом, что позволяет использовать интернет-коммуникацию в качестве компенсаторного механизма. Результаты их исследования позволяют предположить шизоидный тип личности у испытуемых с интернет-зависимостью. [6]. Особенности коммуникации, типичные для шизоидов, могут быть следствием взаимоотношений, принятых в семье. Подводя краткие итоги проведенного обзора исследований, отметим, что наиболее значимыми причинами формирования интернет-зависимости у подростков являются следующие: доступность и легкость в использовании интернета; низкий уровень цифровой компетентности; возрастные особенности подростка; определенный склад личности; особенности семейных взаимоотношений.

Литература:

1. СОЛДАТОВА, Г.В., ЗОТОВА, Е.Ю., ЧЕКАЛИНА, А.И., ГОСТИМСКАЯ, О.С. *Пойманные одной сетью: социально-психологическое исследование представлений детей и взрослых об интернете*. Под ред. Г.В. Солдатовой. Москва, 2011. 176 с.
2. МЕНДЕЛЕВИЧ, В.Д. *Психология девиантного поведения*: Учебное пособие. СПб.: Речь, 2005. 445 с.
3. ORZACK, M.N. Computer addiction: What is it? In: *Psychiatric Times*. August, 1998, v.15, no8.
4. http://aif.md/mobilnaja-moldova-chislo-polzovatelej-mobilnym-internetom -rezko-vyroslo-za-god/ (01.05.2018).
5. СОЛДАТОВА, Г.У., НЕСТИК, Т.А., РАССКАЗОВА, Е.И. и др. *Цифровая компетентность российских подростков и родителей: результаты всероссийского исследования.* Москва: Фонд развития Интернет, 2013.

6. ТИТОВА, В.В. Компьютерная зависимость: механизмы формирования, диагностика, подходы к лечению и профилактике. В: *Теория и практика психотерапии*, 2015, №1, с. 52-56.
7. РАКУ, Ж.П. Психологические аспекты феномена интернет-зависимости и его влияние на характеристики личности в молодом возрасте. В: *STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE*, 2016, nr.5(95), с.215-223.
8. ЛОСКУТОВА, В.А. *Интернет-зависимость как форма нехимических аддитивных расстройств:* Дисс. … канд. мед. наук. Новосибирск, 2004. 157 с.
9. HARDIE, E., MINGЮ Y.T. (2007). Excessive Internet use: The role of personality, loneliness and social support networks in Internet addiction. In: *Australian Journal of Emerging Technologies and Society*, 5(1), p.34-47.
10. KAKULTE, A., SHEJWAL, B. (2017). Internet addiction and personality differences among adolescents. In: *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 8(4), p.315-318.

ОСОБЕННОСТИ РЕФЛЕКСИВНОСТИ У МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ

Ольга БОНДАРЕНКО, Светлана ТОЛСТАЯ

Внимание к понятию рефлексии продиктовано ритмом современной жизни, предполагающей растущую автономию личности и эмансипацию современного человека, а также его потребности в понимании своей личности и на основе этого – в выстраивании своих отношений с окружающим миром. Рассматривая рефлексию как свойство или качество, можно позиционировать ее как одну из подсистем регуляции, базовую характеристику психики человека. Сама она обладает сложной структурой и осуществляется посредством различных механизмов. Различая внутренний мир человека в пределах целого, рефлексия раздваивает границы, создавая тем самым их напряженность, изменяя смыслы и ценности. Это позволяет поставить вопрос о том, всегда ли рефлексирующий человек способен легко адаптироваться, заставляет задуматься о том, насколько удается ему жить в согласии со своим внутренним миром. Обратная сторона рефлексивных процессов может представлять собой некий вариант самокопания, при котором постоянное анализирование и переживания замыкаются в круг «мыслительной жвачкой». В рамках диссертацион-

ного исследования «Особенности рефлексии и личностной зрелости у людей с разным уровнем субъективного переживания одиночества» нами было проведено исследование рефлексивности на выборке молодых людей, занятых профессиональной и учебной деятельностью. В исследовании приняли участие 224 молодых человека в возрасте 20-34 года, из них 76 студентов в возрасте 20-23 года, 60 молодых людей в возрасте 20-25 лет, не имеющих высшего образования и состоящих в разных сферах деятельности (бармены, официанты, курьеры, менеджеры-консультанты, операторы), а также 88 молодых специалистов в возрасте 26-34 года, работающих в сфере IT-технологий, HR- направлений.

Согласно опроснику «Дифференциальный тип рефлексии» Д.А. Леонтьева, Е.М. Лаптевой, Е.Н. Осина и А.Ж. Салиховой, выделяются три формы рефлексии, каждая из которых представляет собой различные процессы: сосредоточение на собственных состояниях (интроспекция), фантазирование, оторванное от реальности (квазирефлексия), а также процесс, объединяющий эти два полюса в интегральный и продуктивный механизм саморегуляции – системная рефлексия, основанная на самодистанцировании и взгляде на себя со стороны [1, с. 148].

Анализируя результаты данного опросника, можно отметить, что системная рефлексия преобладает у группы работающих молодых людей без высшего образования 66% (40 чел.).

Она также выражена у 61% (54 чел.) молодых специалистов. Группа студентов показала 18% (12 чел.) испытуемых с преобладающей системной рефлексией. Среди данной группы выражена интроспективная рефлексия – 53% (40 чел.), далее следует квазирефлексия, которая отмечена у 32% опрошенных.

Статистически различия в данных группах проверялись с помощью t-критерия Стьюдента. Средние показатели в группе студентов и молодых специалистов отличаются по типу «системная рефлексия» ($t=6,435$; $p=0,00$), что доказывает качественную достоверность различий наряду с количественной.

Схожими количественными показателями данные группы молодых людей обладают по интроспективным и квазирефлексивным формам самосознания. Интроспекция составляет 17% у ра-

ботающих молодых людей и 19% у молодых специалистов, квазирефлексией характеризуются, соответственно, 17% и 20%. Данные подтверждены разницей средних по типу преобладающей интроспективной рефлексии у работающих молодых людей и студентов (t=2,175; p=0,01), а также у работающих молодых людей и молодых специалистов (t=2,689; p=0,00). Комментируя полученные результаты, важно учитывать роль рефлексии в регуляции жизнедеятельности человека. Определяя ее ведущей в оформлении сознания, мы можем отметить ее влияние на ценностно-смысловую сферу жизнедеятельности современного человека. Так, системная рефлексия, оказавшаяся недоступной формой самосознания для большинства респондентов из группы молодых людей, становится результатом приобретения автономности в современном мире, где приходится учитывать множество внутренних и внешних сил, склоняющих личность в одно или другое направление [2, с. 112-114].

Сознательная рефлексия становится тем важным компонентом, который сопровождает высокую степень ответственности человека перед самим собой, называемую самостоятельностью, чем и характеризуются две другие группы испытуемых. Нельзя не отметить интроспективную форму самосознания у большинства (53%) студентов. Она представляет собой процесс концентрации на собственных переживаниях, связана с сосредоточенностью на собственном состоянии и переживаниях по поводу актуальной ситуации, выступает промежуточным звеном между системной рефлексией и квазирефлексией.

У сегодняшнего студенчества отмечается зачастую несформированность профессиональных приоритетов, продиктованных неосознанностью выборов, и переменчивость не только профессиональных, но и личностных желаний. С каждым поколением процесс взросления становится все более затянутым во времени и сопровождается влиянием различных факторов, как внутренних, так и внешних. У тех, кто выбрал профессию не вполне продуманно, в дальнейшем часто возникают трудности: одни не справляются с учебой, другие разочаровываются в специальности или сомневаются в правильности выбора вуза.

Адаптация к новому статусу на начальных стадиях обучения может сопровождаться отрицательными переживаниями, связан-

ными с неумением осуществлять психологическое саморегулирование собственного поведения и деятельности. Положение может усугубляться отсутствием привычного, повседневного контроля педагогов или родителей, поиском оптимального режима труда и отдыха в новых условиях, а также налаживанием быта и самообслуживания, особенно при переходе из домашних условий в общежитие и т.п. [3, с. 301].

Возможно, для группы студентов наступает переломный момент, когда приходится разбираться, что для них важно и ценно. Обращенность к собственной персоне может характеризовать процесс углубленного самопознания, берущий свое начало в юношестве.

Вместе с тем, выраженное присутствие двух других форм рефлексивной деятельности у группы студентов может говорить о том, что данная категория молодых людей еще пока не интегрировала эти процессы в единую объемную и многогранную характеристику, именуемую системной рефлексией.

Литература:

1. ЛЕОНТЬЕВ, Д.А., ЛАПТЕВА, Е.М., ОСИН, Е.Н., САЛИХОВА, А.Ж. Разработка методики дифференциальной диагностики рефлексивности. В: *Рефлексивные процессы и управление:* Сб. материалов VII Междунар. симп., Москва, 15-16 окт. 2009 г. / Под ред. В.Е. Лепского. Москва: Когито-Центр, 2009, с. 145-150.
2. ШАРОВ, А.С. Онтология рефлексии: природа, функции и механизмы. В: *Рефлексивный подход: от методологии к практике.* Под ред. В.Е. ЛЕПСКОГО. Москва: Когито-Центр, 2009, с. 112-132.
3. СЛОБОДЧИКОВ, В.И., ИСАЕВ, Е.И. Основные ступени развития субъектности человека. В: *Основы психологической антропологии. Психология развития человека: Развитие субъективной реальности в онтогенезе:* Учебное пособие для вузов. Москва: Школьная Пресса, 2000, с. 212-385.

ПОДХОДЫ К ИССЛЕДОВАНИЮ ФЕНОМЕНА «ЖЕРТВА» В ПСИХОЛОГИИ

Анастасия КОВРОВА

Несмотря на подчеркиваемую многими исследователями актуальность изучения феномена «жертва» для верного понимания

и разработки корректных решений и подходов в рамках психологического консультирования, психотерапии, психопрофилактической деятельности, социальной работы и социальных политик, данные в этой области остаются достаточно противоречивыми, лишенными достаточной системности и целостности. Во многом это обусловлено ходом развития научной мысли, а также социально-психологическими и культурными факторами. В данной статье рассмотрим основные значения, вкладываемые исследователями в феномен «жертва», а также классифицируем подходы к его практическому изучению в психологической науке. В психологических концепциях в понятие «жертва» вкладываются различные значения, в некоторых случаях – не согласующиеся между собой:

✓ «жертва» как компонент невроза, нерешенного внутриличностного конфликта [9];

✓ «жертва» как результат негармоничного развития личности, застревание на инфантильных стадиях вследствие нерешенных задач того или иного возрастного периода взросления [8], в том числе – в результате дефицитарного опыта развития (под дефицитарным опытом развития мы понимаем отсутствие в достаточной степени удовлетворения потребностей ребенка в надежной привязанности, любви, внимании, принятии, призна-нии, одобрении и др.) [4]. В рамках данного взгляда на феномен, «жертва» представляет собой одну из ролей, которую использует психологически инфантильная (незрелая, несамостоятельная) личность для адаптации в социуме и удовлетворения ранее неудовлетворенных детских потребностей в принятии, одобрении и др.;

✓ «жертва» как «выученная беспомощность», наступившая в результате пережитого личностью травматического опыта бессилия (невозможности изменить негативную или психотравмирующую ситуацию) [6], как стратегия пассивности в результате отказа от поисковой активности [5]. При этом подчеркивается, что личность, пережившая психотравмирующий опыт, бессознательно стремится его преодолеть через стратегию повторения данного опыта с попыткой совладания [7]. Этим феноменом может объясняться «повышенная виктимность» как явление, определяющее попадание человека в схожие психотравмирующие обстоятельства на протяжении жизни;

✓ «жертва» как человек, пострадавший от того или иного вида насилия (в том числе от буллинга) и/или преступления [10, 11];

✓ «жертва» как манипулятивная стратегия, применяемая индивидом с целью получения материальной и психоэмоциональной выгоды [1, 3].

Подходы к прикладным психологическим исследованиям феномена «жертва» базируются на теоретических концепциях и могут быть разделены на следующие группы:

- изучение феномена «жертва» как личностного комплекса (выражающегося в определенном типе мышления, стратегии поведения и преобладающем спектре эмоций), выступающего устойчивой индивидуально-личностной характеристикой. В рамках этого же подхода могут быть выделены и предпринимаемые исследователями попытки выявить и описать «виктимный тип личности» [2];
- изучение феномена «жертва» как результата воздействия на личность пережитого (переживаемого) насилия. В рамках данного подхода изучаются психоэмоциональные и поведенческие изменения, наступившие под влиянием опыта подверженности насилию [10]. Исследователи также опровергают существование личностного профиля «жертвы» и предлагают специалистам сосредоточить внимание на самом феномене насилия, его причинах и возможностях преодоления [11].

Выделенные подходы к прикладному исследованию «жертвы» различаются в контексте причинно-следственных связей и источников возникновения феномена: первая группа предполагает внутренний, индивидуально-личностный источник, вторая группа рассматривает «жертву» как результат внешнего неблагоприятного социального воздействия (насилия). Предпринята также попытка исследовать пересечения данных типов. Российский исследователь М.А. Одинцова предложила психодиагностическую методику, чувствительную к обоим типам «жертв»: «жертвы» как индивидуальной стратегии и как последствия воздействия на личность негативных внешних факторов, а также позволяющую выявить личность, которая объединяет в себе оба типа [3].

На наш взгляд, разделение «жертвы» на два основных указанных типа правомерно для проведения прикладных исследований

и выбора психотерапевтических интервенций. Мы предполагаем также, что первый тип («жертва» как индивидуально-личностная характеристика) требует дополнительного разъяснения возможных причин (мы склонны рассматривать это как результат дефицитарного опыта развития и переживания раннего психотравмирующего опыта). Очень важно выявить и изучить этические дилеммы, возникающие при работе с феноменом «жертва» у психологов и других специалистов помогающих профессий, а также разработать алгоритм прикладной работы по оказанию психологической помощи, учитывающий принципиальные различия, существующие между двумя указанными типами «жертв».

Литература:

1. БЕРН, Э. *Игры, в которые играют люди: Психология человеческих взаимоотношений*. Москва: Издательство «Э», 2017. 352 с.
2. ОДИНЦОВА, М.А. Проблема виктимного личностного типа в психологии. В: *Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Философия. Психология. Педагогика*, 2014, т.2, вып.2, с.73-79.
3. ОДИНЦОВА, М.А. *Типы поведения жертвы. Диагностика ролевой виктимности.* Самара: Издательский дом «Бахрах-М», 2013. 160 с.
4. ПЕРЛЗ, Ф. *Гештальт-семинары. Гештальт-терапия дословно*. Москва: Институт общегуманитарных исследований, 1998. 326 с.
5. РОТЕНБЕРГ, В.С., АРШАВСКИЙ, В.В. *Поисковая активность и адаптация*. Москва: Наука, 1984. 193 с.
6. СЕЛИГМАН, М.Э.П. *Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни*. Москва: Издательство «София», 2006. 368 с.
7. ТОЛСТАЯ, С. *Методы арттерапии при работе с людьми, пережившими психотравмирующее событие*. Chişinău: CEP USM, 2017. 233 p.
8. ЭРИКСОН, Э. *Идентичность: юность и кризис*. Москва: Флинта, 2006. 342 с.
9. ФРЕЙД, З. *Введение в психоанализ*. СПб.: Алетейя СПб, 1999. 278 с.
10. BLAZHEVSKA, V., STOIMENOVSKA, K. Personality profile differences among women victims of domestic violence and women who are not victims of domestic violence. В: *Международный научно-исследовательский журнал*, 2017, №09(63), часть 2 (Сентябрь), с. 62-64.
11. GLASO, L., MATTHIESEN, S.B., NIELSEN, M.B. & EINARSEN, S. Do targets of workplace bullying portray a general victim personality profile. В: *Scandinavian Journal of Psychology*, 2017, no.48, p. 313-319.

САМОПОНИМАНИЕ ЛИЧНОСТИ И СКЛОННОСТЬ К ПРОЯВЛЕНИЮ МАКИАВЕЛЛИЗМА

Екатерина ПОСТОЛАТИЙ

Одним из ключевых факторов, необходимых для полноценного развития и формирования личности, является процесс самопонимания, направленный на то, чтобы «дифференцировать личность от общества», подчеркнуть ее индивидуальность, неповторимость, непохожесть на других (В.Дэймон и Д.Харт, С.Кук-Грейтор, Кодол). В ряде работ В. В. Знаков рассматривает самопонимание как сложный психологический феномен, выделяя в нем когнитивную и экзистенциальную составляющие [3].

С когнитивной точки зрения успешное самопонимание определяется исследователем как система представлений человека о своих индивидуально-психологических особенностях, своем типе отношения к другим людям, типе рефлексивного отношения других к себе, своих мотивах, своем месте в мире; интроспективные представления человека о собственных индивидуальных интеллектуальных ресурсах. Экзистенциальные аспекты самопонимания направлены на поиск смысла своего существования, поступков и мысленный выход за пределы не только конкретной коммуникативной ситуации, но и за пределы собственной жизни, включение ее в какую-то иную систему координат, в которой жизнь наделяется смыслом. Знаков полагает, что самопонимание как психический процесс представляет собой постепенное выявление, открытие человеком правды о себе, т. е. соотнесение с внутренними критериями развития личности, представлениями о социальных и этических долженствованиях [2].

В свою очередь макиавеллизм определяют обычно как склонность человека манипулировать в межличностных отношениях другими людьми, и др. Макиавеллизм – это стратегия социального поведения, включающая манипуляцию другими в личных целях. Главными же психологическими составляющими макиавеллизма как черты личности считается убеждение в том, что при общении с другими можно в целях достижения собственного результата манипулировать. Макиавеллисты убеждены, что не

только можно, но даже нужно использовать манипуляции, так как такая стратегия – это не только естест-венный, но и наиболее эффективный способ взаимодействия, и они не видят в этом ничего предосудительного.

Возможно, самопонимание, как и взаимопонимание, является одним из условий противостояния манипулятивному способу взаимодействия, так как по определению макиавеллист относится к другому как к бездушной вещи. Процесс же индивидуализации, или психологическая зрелость и психическое здоровье, предполагает качественные изменения в ценностно-смысловом и нравственном развитии, исключая такую форму взаимодействия с миром, как *обладание* (по Фромму). Целью данного исследования является анализ различий проявления самопонимания у личностей, склонных и не склонных к макиавеллизму.

Методами исследования послужили методика САМОАЛ А.В.Лазукина в адаптации Н.Ф.Калина и «Мак-шкала IV» Р.Кристи и Ф.Гейз, в адаптации В.В. Знакова (для выявления склонности к макиавеллизму). В исследовании приняли участие 100 человек, учащиеся 11 и 12-х классов Н.В. Гоголя, А.С. Пушкина и Алеку Руссо, а также студенты Молдавского Государственного Университета, средний возраст 18.2 года.

Самопонимание в контексте данного исследования рассматривалось с экзистенциальной точки зрения, как умение быть самим собой, которое связано с независимостью от «общественных стандартов» (но не норм и правил поведения, а как процесс принятия себя). Принятие себя во всей полноте свойств, присущих личности, характеризуется высокими баллами по таким шкалам САМОАЛ, как аутосимпатия, спонтанность, автономность. Для изучения различий в проявлении самопонимания испытуемые были поделены на две группы, в зависимости от склонности к макиавеллизму: так называемые «макиавеллисты» (средний показатель по Мак-шкале – 62.59 балл, 44 респондента) и «немакиавеллисты» (средний показатель по Мак-шкале – 48.8 баллов, 56 респондентов). Проведенный статистический анализ полученных данных (t-критерий Стьюдента) показал ряд значимых различий в проявлении самопонимания, спонтанности и аутосимпатии. Так, уровень самопонимания у макиавеллистов

ниже чем у немакиавеллистов (М=5.35 и М=7.15; t = 3.7 при при p≤0,01). Несмотря на то, что макиавеллисты лучше замечают слабые места других людей и успешно пользуются этим умением, трудно представить себе, что они именно *понимают* партнера по общению (т.е. разделяют его ценности), иначе в межличностном взаимодействии им бы не пришлось прибегать к манипулятивным приёмам. То же самое относится и к процессу самопонимания. Самопонимание способствует человеческой активности, являясь причиной и следствием этой активности, повышая тем самым внутренние резервы для преодоления трудностей любого плана (личностного, межличностного, социального, духовного и др.). В свою очередь макиавеллист зачастую не имеет представления о том, что же он представляет собой на самом деле и чаще всего не понимает, чего же он хочет, что думает о себе на самом деле. Наблюдаются также различия к проявлении спонтанности, данный показатель выше у немакиавеллистов чем у макиавеллистов (М=7.37 и М=5.86; t = 2.9 при при p≤0,01). Макиавеллисты чаще пытаются произвести впечатление на окружающих, но не позволяют себе естественного поведения, при этом они проявляют склонность к пренебрежению условностями. Такая сложная, неоднозначная система взаимосвязи факторов, опосредованная уровнем сформированности ценностно-смысловой сферой личности, может спровоцировать такое поведение, которое идет вразрез с предписаниями и нормами. Показатели по шкале аутосимпатии у немакиавеллистов также выше, чем у макиавеллистов (М=7.87 и М=5.72; t = 4.1 при при p≤0,01), что указывает на то, что причина отрицательного отношения к другому, скорее всего, проявляется в том, что макиавеллисты не очень-то и высокого мнения и о собственной личности. Они чаще используют в качестве взаимодействия «манипуляцию», так как отрицательно воспринимают не только других людей, но и самих себя. Поэтому высокие макиавеллисты не полагаются на внутренние источники роста и развития, на свой собственный потенциал. Проблема становления процесса самопонимания является одной из характеристик уровня зрелости психического развития, которая может противостоять макиавеллизму и манипулятивному поведению личности. Самопонимание является

высшим уровнем развития самопознания, при котором человек достигает наиболее зрелого и истинного понимания себя, своей общественной сущности. Осознание подлинного собственного достоинства исключает отношение к Другому как к вещи. Именно этот путь, как отмечает Л.М. Анцибор, и является одним из наиболее перспективных путей профилактики манипулятивного поведения [1].

Литература:

1. АНЦИБОР, Л. *Макиавеллизм в структуре современного психологического знания: проблемы теории и методологии анализа: Монография.* Кишинэу, CEP USM, 2014. 292 с.
2. ЗНАКОВ, В.В. Понимание как проблема психологии человеческого бытия. В: *Психологический журнал.* 2000, т. 21, № 2, с. 7-15.
3. ЗНАКОВ, В.В. Самопонимание субъекта как когнитивная и экзистенциальная проблема. В: *Психологический журнал,* 2005, т. 26, №1, с. 18-28.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О МАТЕРИНСТВЕ У ДЕВУШЕК И МОЛОДЫХ ЖЕНЩИН

Ирина ТОЛМАЧ

Введение. Представления занимают особое место среди психических познавательных процессов. Уже в раннем детстве у нас складываются смутные представления и образы о том, какими мы будем родителями. Представления о материнстве – это отражение образов, эталонов материнского поведения в сознании девушки (потенциальной матери), формирующиеся с первых дней жизни в диадической системе «мать -дочь».

В настоящее время мы нередко сталкиваемся с фактами неготовности женщины к материнству, депривацией у нее определенных потребностей, отказом от собственных детей, отмечается расцвет «эпидемии» материнской холодности [1]. Эти негативные явления обусловлены многими причинами. Исходя из анализа литературы, мы полагаем, что одной из мощных причин является образ материнства в сознании некоторых женщин.

Методология исследования

Объектом нашего исследования являются представления о материнстве у девушек и молодых женщин. ***Цель*** исследования: изучить представления о материнстве у девушек и молодых женщин. В ходе данной работы была выдвинута следующая ***гипотеза:*** существуют различия между представлениями о матери («Образ собственной матери») и представлениями о себе в роли будущей матери («Образ себя в роли будущей матери»).

Для реализации поставленной цели была использована ***методика*** Р.В. Овчарова и Ю.А. Дегтярева «Представления об идеальном родителе» [2]. Этот опросник содержит три показателя представления о материнстве [24, с. 372-378]: когнитивный; эмоциональный; поведенческий показатель представлений об идеальном родителе. Следуя решению пос-тавленных задач, нами была несколько модифицирована мето-дика Р.В. Овчаровой. В инструкции (А) респондентам были предложены пары противоположных характеристик, и они должны были выбрать по одной из каждой пары, которые наиболее точно описывали бы их реальных матерей, опираясь на воспоминания из детства (только о матери). В инструкции (В) респондентам были предложены те же пары противоположных характеристик и они должны были выбрать по одной из каждой пары, которые наиболее точно будут описывать их образ себя в роли матери в будущем (только о себе). Для статистического анализа результатов исследования был использован t-критерий Стьюдента. ***Выборка***. В исследовании приняли участие 130 девушек и молодых женщин в возрасте от 16 до 33 лет: как замужние, так и не замужние, не беременные и без детей.

Анализ и обсуждение результатов исследования. Основной задачей констатирующего эксперимента было исследование представлений о материнстве: «Образ собственной матери» и «Образ себя в роли будущей матери». В гистограмме отображены полученные данные (средние значения). Гистограмма (рис.1.) демонстрирует различия между результатами представления о своей матери и представлениями о себе в роли будущей матери. Респонденты приписывают более высокие баллы своему будущему образу (33.14), следовательно, они оценивают себя

позитивнее реального образа своих матерей (24.34). Так как в выборке участвовали девушки и молодые женщины, не беременные и не имеющие детей, можно сказать, что в реальной действительности они еще не смогли примерить к себе материнскую роль. Несмотря на это, они хотят реализовать эту роль успешнее своих матерей.

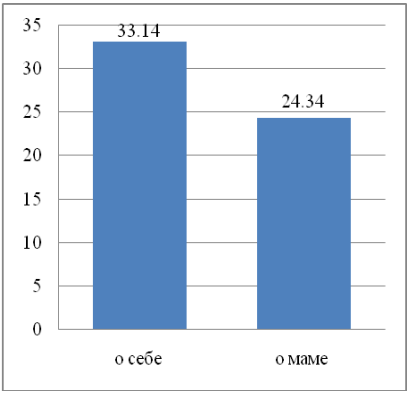


Рис. 1. Представления о материнстве о маме и о себе

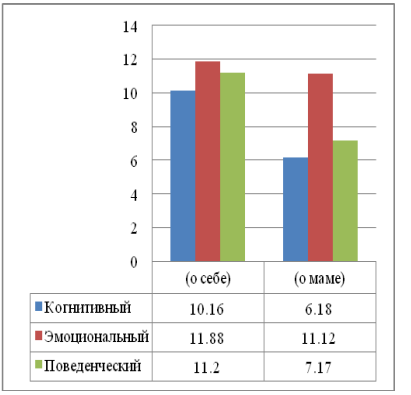


Рис. 2. Представления о материнстве по компонентам

Кроме того, прослеживаются различия по каждому аспекту в отдельности (рис.2). Так, эмоциональный образ матери практически полностью совпадает с личным ожидаемым эмоциональным образом. Эмоциональный аспект будущей матери включает глубокие личностные переживания и чувства по отношению к ребенку, а также чувства по отношению к себе как к родителю. Однако результаты когнитивного и поведенческого аспектов значительно различаются. Респонденты оценивают себя позитивнее в контексте когнитивного и поведенческого аспектов материнства. Когнитивный аспект материнства проявляется в оценках, установках, ценностях, ожиданиях и восприятии женщиной самой себя в роли матери и будущего ребенка. Поведенческий аспект представлений материнства отражается в выборе стратегии материнского поведения.

Для более точного анализа результатов мы использовали метод статистической обработки t-критерий Ч.Стьюдента (см.таблицу).

Таблица

Результаты по t-критерию Ч. Стьюдента

№	Представления о материнстве	Коэффициент корреляции ($t_{эмп.}$)	Значимость связи (Р)
1	Когнитивный аспект	-6,2195	Значим при p < 0,00001
2	Эмоциональный аспект	-1,11652	Не значим p = 0,26524
3	Поведенческий аспект	-6,9137	Значим при p < 0,00001
4	Суммарный показатель	-27,68405	Значим при p < 0,00001

Проанализировав полученные данные, мы выявили различия в представлениях о себе и о матери, соответственно, с вероятностью более 99,99999%, кроме эмоционального компонента, где различия являются незначительными.

Выводы. Опираясь на результаты исследования, мы подтвердили выдвинутую нами гипотезу. Существуют различия между представлениями о своей матери и представлениями о себе в роли будущей матери. Девушки и молодые женщины репродуктивного возраста полагают, что смогут успешнее реализовать материнскую роль. Анализ результатов выявил значимые различия в представлениях о материнстве (когнитивный и поведенческий аспекты). Однако эмоциональный образ матери практически полностью совпадает с личным ожидаемым эмоциональным обра-зом. Следовательно, эмоциональный образ матери удовлетворяет респондентов, в отличие от когнитивного и поведенческого аспектов.

Полученные нами результаты дают основу для дальнейших исследований в этом направлении с целью изучения психологических детерминант готовности к материнству.

Литература:

1. ОВЧАРОВА, Р.В. *Психология родительства*. Москва: МПС, 2006. 496. с.
2. ТОЛМАЧ, И.И. Представление о материнстве как фактор формирования репродуктивных установок. В: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistenţă socială,* p.47-55. 2017, nr. 3(48).

ОПТИМИЗМ, КАК ФАКТОР МОТИВАЦИИ ДОСТИЖЕНИЯ УСПЕХА У ПОДРОСТКОВ

Стела ВЫРТОСУ

Современные неблагоприятные тенденции, обусловленные как кризисным периодом в нашем обществе, так и в мире, оказывают воздействие на развитие личности, способствуя несамостоятельности, низкой стрессоустойчивости, неуверен-ности в своих силах и возможностях, отсутствию веры в успех любой деятельности, пессимизму, что ведет к пассивности и неэффективности деятельности и в свою очередь может привести к депрессии и отсутствию позитивных ожиданий от жизни.

Подростковый возраст характеризуется специалистами как переходный, трудный, критический, имеющий важнейшее значение в становлении личности. От того, как пройдет формирование личности на этом этапе, будет зависеть как личная успешность, так и эффективность деятельности и межличностных отношений. Одним из качеств личности, помогающим справляться с различными жизненными трудностями, является оптимизм. Оптимизм – это один из двух основных видов восприятия мира, выражающий позитивное, доверительное отношение к нему. В обыденном понимании – это склонность видеть и подчеркивать во всех жизненных событиях положительные стороны, не впадать в уныние из-за неурядиц, верить в успех, в счастливый исход любого начинания и конечное благополучие [1]. М.Шейер и Ч.Карвер ввели понятие диспозиционного оптимизма, под которым понимают широкое, диффузное, проявляющееся в разных ситуациях чувство уверенности, связанное с обобщенными, касающимися разных сфер жизни положительными ожиданиями [2]. Исходя из этого оптимистам свойственно ожидание в будущем более позитивных событий, им присуща надежда на то, что будущее в целом будет складываться успешно. В свою очередь пессимисты, наоборот, не ожидают в будущем ничего хорошего. Установка на позитивное влечет за собой высокую поисковую активность, поэтому люди, настроенные оптимистично, чаще создают ситуации, которые ведут к успеху и удаче, способствуют формированию мотивации, направленной на достижение успеха.

Мотивация достижения успеха – это одна из разновидностей мотивации деятельности, связанная с потребностью индивида добиваться успехов и избегать неудач. В основе такой мотивации лежат эмоциональные переживания, обусловленные социальным принятием успехов, достигаемых индивидом [3].

Реалии современной жизни диктуют необходимость формирования активной личности, нацеленной на успех, уверенной в своих силах, не опускающей рук, при малейшей неудаче, верящей, что в итоге все будет хорошо.

Желание подростка найти позитив в окружающем мире и самом себе, добиваться поставленных целей, улучшать свою жизнь, добиваться успеха создают условия для пробуждения способности мыслить позитивно в различных жизненных ситуациях, что является насущной необходимостью развитой личности и человеческого существования в целом. Подверженный многочисленным влияниям подросток, переживающий «чувство взрослости», стремясь к взаимодействию со сверстниками, испытывает на себе огромное количество противоречий, что делает необходимым изучение и целенаправленное формирование таких качеств, как оптимизм и мотивация достижения успеха.

Целью нашего исследования было определить, является ли оптимизм фактором, влияющим на мотивацию достижения успеха у подростков. Мы предположили, что оптимизм, как свойство личности, является фактором, влияющим на выраженность мотивации достижения успеха у подростков. Кроме того, мы предположили, что существуют гендерные различия в выраженности оптимизма и мотивации достижения у подростков. Для проверки выдвинутых нами гипотез были использованы следующие методы исследования: 1) «Тест диспозиционного оптимизма» К. Шеера и М. Карвера в адаптации Т.О.Гордеевой, Сычева и Е.Н. Осина [4]; 2) Опросник «Мотивация успеха и боязнь неудачи» А.А. Реана [5]. Исследуемая выборка включала 84 старших подростка (41мальчик и 43 девочки), учащихся 10-11 классов.

Анализируя полученные результаты, можно констатировать, что высокие показатели оптимизма как свойства личности отмечены у 23,8% подростков, средние с тенденцией к высокому

– у 26,2%, средние с тенденцией к низким – у 21,4% подростков, а низкие – у 28,6%. Высокий уровень диспозиционного оптимизма отмечен у 28,8% девочек и лишь у 19,5% мальчиков. Показатели среднего оптимизма, с тенденцией к высокому, у девочек составили 34,0%, у мальчиков – 27,8%. Уровень средний с тенденцией к низкому выражен и у мальчиков, и у девочек приблизительно одинаково – 17,3% и 17,1%, соответственно, а низкий уровень оптимизма больше выражен у мальчиков – 35,6%, в отличие от девочек – 19,9%. Для выявления статистических различий в выраженности оптимизма у мальчиков и девочек-подростков, нами был применен медианный критерий (0,029) и, соответственно, можно заключить, что высокий уровень оптимизма чаще встречается у девочек-подростков, а низкий уровень оптимизма чаще встречается у мальчиков.

В нашем исследовании 57% подростков показали высокий уровень мотивации достижения успеха, 26,3% – склонность к достижению успеха, 14,3% – склонность к избеганию неудач, 2,4% подростков показали выраженный страх неудачи. Анализ результатов с гендерных позиций позволил констатировать, что наиболее выраженной оказалась мотивационная направленность личности на достижение успеха у 67,8% девочек-подростков и у 42,6% мальчиков. Склонность к мотивации достижения успеха показали 45,4% мальчиков-подростков и лишь 10,3% девочек. Склонность к мотивации избегания неудач отмечена у 12,0% мальчиков и 17,3% девочек. Страх неудачи, или мотивация избегания неудач, зафиксирован у 4,6% девочек и вовсе не был обнаружен у мальчиков-подростков. Для выявления гендерных различий в выраженности мотивации достижения был применен статистический критерий U Манна-Уитни для независимых выборок и были обнаружены достоверные различия в выраженности мотивации достижения у мальчиков и девочек подростков ($u=0,031$). Таким образом, у девочек-подростков мотивационная направленность на достижение успеха выражена больше, чем у мальчиков.

Нами была выявлена прямая взаимосвязь между оптимизмом и мотивационной направленностью подростков на достижение успеха (0,461 при $p \leq 0,01$). Таким образом, чем больше выражен

оптимизм у подростков, то есть позитивные ожидания в отношении своего будущего, тем в большей мере они стремятся к достижению цели, активны, продуктивны, настойчивы, нацелены на успех, ставят реально достижимые цели, в меньшей степени зависят от внешнего контроля, при выполнении заданий проблемного характера, в условиях дефицита времени обычно результативность их деятельности улучшается, планируют свое будущее на большие промежутки времени.

Полученные результаты исследования интересны специалистам в области возрастной и педагогической психологии, а также школьным психологам с целью развития позитивного мышления и формирования оптимизма личности подростков, а также мотивации достижения, что, в свою очередь, будет способствовать эффективности деятельности и оптимизации взаимоотношений в подростковой среде.

Литература:

1. СЫЧЁВ, О.А. *Психология оптимизма:* Учебно-методическое пособие к спецкурсу. Бийск : БПГУ им. В.М. Шукшина, 2008. 69 с.
2. CARVER, C.S. *Optimism* / C.S. Carver, M.F. Scheier // *Handbook of Positive Psychology* / Eds. Snyder C.R., Lopez S.J. Oxford, N.Y.: Oxford University Press, 2002, p.231-243.
3. ХЕКХАУЗЕН, Х. *Психология мотивации достижения.* СПб., 2001.
4. ГОРДЕЕВА, Т.О., СЫЧЕВ, О. А., ОСИН, Е. Н. Разработка русскоязычной версии Теста диспозиционного оптимизма. В: *Психологическая диагностика*, 2010, № 2, с. 36-64.
5. ИЛЬИН, Е.П. *Мотивация и мотивы*. СПб.: Питер, 2002. 512 с.

ЮМОР В СТРУКТУРЕ МЕХАНИЗМОВ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ ЛИЧНОСТИ В МОЛОДОМ ВОЗРАСТЕ

Наталья БУРАГА

Юмор – это интеллектуальная способность подмечать в явлениях их комические стороны. Чувство юмора связано с умением субъекта обнаруживать противоречия в окружающем мире, в самом себе и пошутить над этим [1]. Во все времена мыслители обращались к проблеме юмора, пытаясь выяснить его природу, понять его значение и функции, при этом каждый находил что-то новое и оригинальное в подходе к решению этой задачи. Одним из первых сделал попытку объяснить феномен юмора древнегреческий философ Платон.

Он считал юмор негативным явлением, «ибо чувство это основано на злобе и зависти, в особенности смех, вызванный несчастьем или неудачей других, или насмешки над стоящими ниже по положению» [2]. Цицерон привел первую классификацию приемов остроумия. Он выделил два основных типа остроумия: «…или равномерно разлитое по всей речи, или едкое и броское» [3]. Словесная форма остроумия включает в себя, по Цицерону: двусмысленность, неожиданные умозаключения, каламбуры, необычные истолкования собственных имён, пословицы, аллегорию, метафоры, иронию. Это первая формальная классификация приёмов остроумия.

Г. Гегель связывает юмор с мышлением, Р.Декарт рассматривает юмор как один из аффектов. Представители гуманистической концепции (А.Маслоу, К.Роджерс, Г.Олпорт, Э.Фромм) рассматривают чувство юмора как одно из качеств зрелой, самоактуализирующейся личности. Со слов В. Франкла, юмор – это «еще одно психическое оружие в борьбе за самосохранение» [4]. З.Фрейд называл юмор «одним из высших защитных механизмов» и описывал его как «нечто тонкое и поднимающее настроение» [5]. Канадский психолог Р.Мартин [6] утверждает, что с помощью юмора могут решаться внутрипсихологические проблемы или улучшение взаимоотношений с окружающими.

Таким образом, психологический подход к юмору, в отличие от философского, часто рассматривает этот феномен с позиции теории высвобождения, разрядки или психологической защиты. В этом контексте наша работа является попыткой рассмотреть роль и место юмора в структуре механизмов психологической защиты личности. В исследовании приняли участие 72 человека в возрасте от 19 до 36 лет. В качестве методик исследования были использованы: методика «Индекс жизненного стиля», автор

Р.Плутчик, Х.Келлерман; Шкала совладания с помощью юмора; анкета на выявление чувства юмора, разработанная на основе опросника Свебака.

При диагностике чувства юмора было выявлено, что 43% участников исследования обладают развитым чувством юмора, 57% – средним уровнем выраженности чувства юмора, что является относительным большинством в данной выборке. Респондентов с низким чувством юмора не было выявлено. Учитывая тот факт, что исследование проводилось среди молодежи, можно констатировать, что молодые люди поощряют использование юмора в процессе коммуникации, они стараются быть веселыми, остроумными, что позволяет им более уверенно чувствовать себя в кругу сверстников.

При анализе юмора как совладающего поведения можно отметить, что половина респондентов (50%) обладают средним уровнем выраженности юмора как совладающего поведения, т.е. для преодоления стресса они прибегают как к юмор, так и к другим копинг-стратегиям. 44% выборки характеризуются высоким уровнем выраженности юмора как совладающего поведения, таким образом они используют юмор для ослабления стресса, при этом юмор играет подбадривающую функцию и регулирует уровень напряжения. Низкий уровень юмора как совладающего поведения был констатирован в 6% случаев.

По методике «Индекс жизненного стиля» были получены следующие результаты: 53% от общей выборки – с высокой напряженностью психологических защит; 7% обладают средним уровнем использования защит и 40% – низким уровнем. Это можно объяснить тем, что люди помимо применения психологических защит используют и другие методы для борьбы

с фрустрирующими ситуациями и стрессом. Среди преобладающих механизмов психологической защиты можно выделить проекцию, рационализацию и отрицание. Таким образом, молодые люди в большей степени склонны приписывать собственные (обычно вытесненные) побуждения и чувства другим людям, а также переживая психическую травму, они защищают себя тем, что обесценивают значимость травмирующего фактора в сторону его снижения.

Анализируя результаты, можно сделать вывод о том, что механизмы психологической защиты используются всеми респондентами в той или иной степени, т. к. они необходимы для минимизации отрицательных переживаний, оберегают психику от травм, которые могут причинить жизненные ситуации. Механизмы психологической защиты играют большую роль в нашей жизни, мы постоянно сталкиваемся с противоречиями, стрессами, неудачами и в обществе мы стараемся не показывать этого. Следовательно, юмор может выступать как механизм психологической защиты в ситуациях взаимодействия с другими людьми.

Проведенный корреляционный анализ по методу Пирсона между чувством юмора и механизмами психологической защиты показал, что между этими психическими образованиями нет взаимосвязи. Следовательно, чувство юмора само по себе не оказывает влияния на выбор психологической защиты. Мы можем предположить, что использование юмора в качестве стратегии совладания с трудными жизненными ситуациями возможно при целенаправленных попытках интеллектуализировать сложившуюся ситуацию и придать ей юмористический оттенок.

Статистический анализ взаимосвязи юмора как совладающего поведения и механизмов психологической защиты показал, что молодые люди, использующие юмор как совладающее поведения, снижают тем самым уровень общей напряженности психологических защит ($r=-0,274$ при $p=0,02$). Таким образом, юмор становится более «здоровой» психологической защитой. Была выявлена и значимая взаимосвязь с таким механизмом защиты, как замещение ($r=-0,237$ при $p=0,45$), т.е. молодые люди, использующие юмор в качестве совладающего поведения, не склонны направлять неотреагированные эмоции (как правило,

гнев, обиду, враждебность) на объекты, представляющие меньшую опасность или более доступные, чем те, что вызвали отрицательные эмоции и чувства.

Между вытеснением, отрицанием, проекцией, регрессией, компенсацией, гиперкомпенсацией, рационализацией не было выявлено выраженных связей. Юмор не скрывает содержание представлений, связанных с мучительным аффектом от сознательного внимания, как это делает вытеснение или другие механизмы, он преодолевает защитный автоматизм. Многие исследования показали, что особенность юмора как психологической защиты состоит в автоматическом преобразовании чувств. Локализация юмора в предсознании делает его непохожим на классические виды защитных механизмов. Как говорил З.Фрейд, юмор может быть понят как высшая из защитных функций.

Литература:

1. *Психология:* Словарь. Под ред. А.В. ПЕТРОВСКОГО, М.Г. ЯРОШЕВСКОГО. Москва, 1990, с.451.
2. ПЛАТОН. *Государство.* Москва, 2005, с. 46.
3. ЦИЦЕРОН, М. Т. *Три трактата об ораторском искусстве.* Москва: Наука. 1972. 472 с.
4. ФРАНКЛ, В. *Теория и терапия неврозов: Введение в логотерапию и экзистенциальный анализ.* Пер. с нем. СПб.: Речь, 2001.
5. ФРЕЙД, З. *Остроумие и его отношение к бессознательному.* Москва, 2013, с. 114.
6. МАРТИН, Р. *Психология юмора.* СПб.: Питер, 2009. 480 с.

СОВРЕМЕННЫЕ ДЕТИ ИЛИ ДЕТИ ГРУППЫ СОЦИАЛЬНОГО РИСКА

Инна ТЕЛЮКОВА

Введение. По мнению Т.И. Шульга, В.Слот, Х.Спаниярд, в группу социального риска входят ***социально запущенные дети и социально незащищенные дети***. Социально запущенные дети отчуждаются не только от школы, но и от семьи.

Они усваивают искаженные ценностно-нормативные представления и криминальный опыт в асоциальных подростковых компаниях и группировках. Социально незащищенными детьми называют детей и подростков, оказавшихся в критической ситуации или в неблагоприятных условиях для жизни. Социальная незащищенность возникает в результате действий различных факторов риска: экономических, экологических, медицинских, психологических, социальной и педагогической запущенности, криминогенных и др.

Дети «группы риска» проживают совершенно другой путь развития, чем дети из благополучных семей; они переносят множество травмирующих ситуаций, стрессов, насилие и т.д. Все пережитое детьми в любом возрасте не проходит бесследно, а оставляет свой отпечаток на психическом развитии ребенка.

Уход, «потеря» родителя в детстве может стать травмой для ребенка, оставив глубокую рану в детской душе: здесь выявляются более глубинные эмоциональные травмы, при которых не помогут лишь тренинг или консультация.

При эмоциональных нарушениях психического развития дети проявляют реакции злости, агрессии, ослепления миром супергероев, могущественных персонажей, фантазии о величии собственного «Я» и т.д. По мнению психологов (В.М. Слуцкий, Ф.Е. Василюк, Л.А. Петровская и др.), усвоенные однажды формы поведения в тех социальных условиях, в которых вырос ребенок, остаются неизменными очень долгое время и могут сохраниться на всю жизнь.

Травмированный, переживший чрезвычайно сильные и разрушительные эмоции человек очень опасается их повторения.

Если эмоции прорываются наружу, человек теряет контроль над собой, своим поведением и совершает непоправимые поступки. Дети, пережившие травму, становятся рассеянными, у них ухудшается память, внимание, что сказывается на их низкой успеваемости. Эмоциональное напряжение влияет на физическое здоровье, приводит к возникновению психосоматических нарушений, расстройств, болезней на «нервной почве». При долговременных стрессах возникает потребность в искусственных успокоительных средствах, поэтому дети начинают довольно рано курить, употреблять наркотики, алкоголь, транквилизаторы, токсические вещества. Под воздействием травмы, у ребенка меняется восприятие прошлого, настоящего и будущего, в результате чего он остается таким же по возрасту, каким был во время получения травмы. Если травма была в более раннем возрасте, то ребенок не становится психологически зрелой личностью, а долгое время остается инфантильным. По данным статистики, люди, пережившие психологические травмы, более часто совершают самоубийства, увлекаются алкоголем, наркотиками, с ними чаще происходят несчастные случаи. Ряд исследователей (М.К. Бардышевская, И.В. Дубровина, Э.А. Минкова) отмечают, что общее физическое и психическое развитие детей, оказавшихся без попечения родителей, отли-чается от их сверстников, растущих в семьях.

Темп психического развития замедлен, имеется ряд негативных особенностей: ниже уровень интеллектуального развития, беднее эмоциональная сфера, воображение, позднее формируются навыки саморегуляции и управления своим поведением, затруднено понимание требований взрослых, проявляются инфантильность, неумение строить отношения с другими, иллюзии простоты жизни, неуверенность в себе, неверие взрослым, обидчивость на весь мир и т. д.

Методология исследования. Объектом исследования были учащиеся ТЛ им. Н.Георгиу, г.Кишинэу, в 4 классе. Респондентов – 23 учащихся, средний возраст – 10 лет. Результаты представлены в Таблице и на Диаграммах 1, 2). Из таблицы (заполнить таблицу помог классный руководитель, лучше знающий того или иного ребенка) явствует, что из 23 детей:

Таблица

Группа критерия	Критерии, определяющие «группу риска»	Кол-во учеников в данном классе (4 класс, всего 23)
Социальные	Живут в асоциальной семье (пренебрежительное или агрессивное отношение к ребенку)	6
	Живут в малообеспеченной семье	-
	В семье беженцев, переселенцев (проблемы адаптации и языковые)	-
	Семья мигрантов (1/2 родителей работают за границей)	2 (один родитель, отец)
	Проблемы адаптации при смене местожительства, школы, класса	5
	Самовольный уход из дома	5
	Родители чрезмерно заняты работой, при этом нагружают детей кружковыми занятиями, курсами и др.	20

Живут в асоциальной семье 6 (пренебрежительное или агрессивное отношение к ребенку, речь не идет о какой либо зависимости – алкогольной, наркотической и др.). Мы не подразумеваем более серьезных форм насилия (избиения), вроде со стороны положительная семья, но ребенок обуза, много дел, работы, вообще не вовремя появился и т.д.

Родители чрезмерно заняты работой, при этом нагружают детей кружковыми занятиями, курсами и др. – 20 детей. Таким образом, родители стремятся воплотить свои несбывшиеся амбиции и мечты в детях, при том что один из этих детей имеет физический дефект (недоразвитость верхних конечностей – одна рука нормальная, другая меньше и без пальчиков). Сам по себе коллектив слаженный, сплоченный, выделяется только один ученик, у которого мать в разводе, причем периодическом.

Семья мигрантов (1/2 родителей работают за границей) – часто встречающийся факт в нынешнее время, но отцы, уехав на заработки, достаточно обеспечивают семью и интересуются ею. Дети, по сути, особого дискомфорта не ощущают, их больше заботит с кем провести время на выходных и после школы.

Проблемы адаптации при смене местожительства, школы, класса Самовольный уход из дома (школы): в данной категории одни и те же дети, у которых полные семьи, где царит

материальный достаток, но нет одного родителя, который бы поиграл, поговорил, провел время с ребёнком.



Диаграмма 1

При диагностике мотивации успеха и боязни неудач у учащихся 4-го класса, было констатировано, что у 52% мотивационный полюс не выражен, он ближе к неудачам.

Только у 48% развита мотивация на успех (диаграмма 1).

Схожая картина наблюдается при обработке результатов диагностики школьной мотивации (Диаграмма 2).

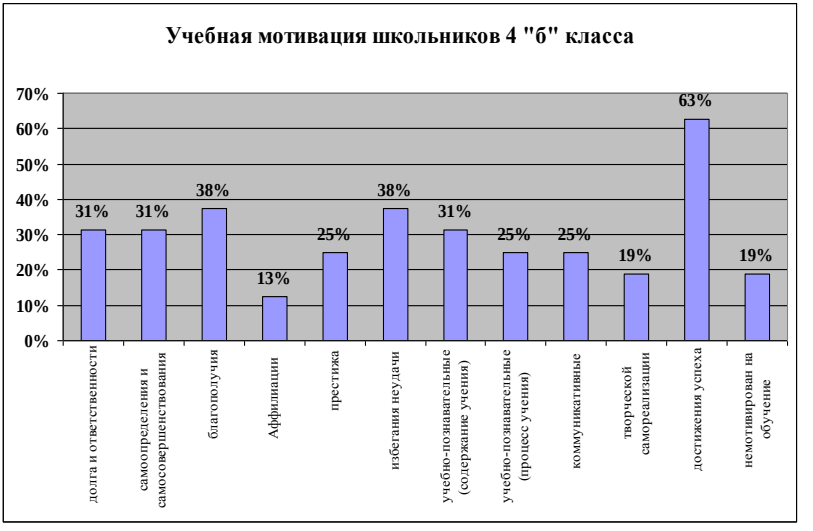


Диаграмма 2

Выявлено, что в учебной деятельности нацелены или мотивированы на успех 63%, а мотив избегания неудач и благополучия – у 38%.

Из чего следует, что желание быть одобренным родителями больше желания учиться. Остальные учебные мотивации носят поверхностный или однозначный характер для учащихся.

Итак, для учеников 4-го класса характерно желание достижения успеха при одобрении взрослого: если этого не будет, соответственно и достигать будет нечего.

Выводы: исходя из результатов, можно констатировать, что эти дети подпадают под термин «социально незащищенные и запущенные». Совместно с классным руководителем мы решили провести общий тренинг родители-дети. В данном тренинге были использованы методики «Рисуночная терапия», «сказкотерапия».

Данный тренинг предполагал выявление дисфункций семьи, а также конфликтов, невербализированых во взаимодействии с ребенком. Всего лишь одно такое занятие может дать большой сдвиг в отношении родителей к детям. После тренинга были проведены занятия с детьми на нравственные и эмоциональные ценности как внутри коллектива, так и с направленностью на взаимоотношения с родителями.

В нашем случае снизилась нагрузка в требованиях родителей к детям, дети стали спокойнее, прекратились мелкие потасовки, отчужденность, снизилось демонстративное поведение и др. Можно сказать, что поставленные нами задачи были частично достигнуты. В классе продолжается работа как с учениками, так и с родителями.

Литература:

1. ШУЛЬГА,Т.И., СЛОТ, В., СПАНИЯРД, Х. *Методика работы с детьми «группы риска».* Москва: Изд-во УРАО, 1999. 104 с.
2. Интернет ресурс www.ya-roditel.ru
3. Интернет ресурс http://pedlib.ru
4. КАРАБАНОВА, О.А. *Игра в коррекции психологического ребенка.* Москва, 1997. 86 с.
5. САКОВИЧ, А. *Практика сказкотерапии.*

Приложение 1

Рисуночная терапии (показания) по мнению О.А. Карабановой, являются: трудности эмоционального развития, актуальный стресс, депрессия, снижение эмоционального тонуса, импульсивность эмоциональных реакций; эмоциональная депривация детей, переживания ребенком эмоционального отвержения и чувства

одиночества; наличие конфликтных межличностных ситуаций, неудовлетворенность внутрисемейной ситуацией, ревность к сиблингам; повышенная тревожность, страхи, фобические реакции; негативная "Я-концепция", низкая, дисгармоничная, искаженная самооценка, низкая степень самопринятия. По мнению О.А. Карабановой, "применение... рисуночной терапии буквально незаменимо в случаях тяжелых эмоциональных нарушений, несформированности у ребенка коммуникативной компетентности, а также при низком уровне развития игровой деятельности и отсутствии у ребенка игровых мотивов и интереса к игре" (Игра в коррекции психологического ребенка. М., 1997. С. 86).

Сказкотерапия – метод, использующий сказочную форму для интеграции личности, развития творческих способностей, расширение сознания, совершенствования взаимодействий с окружающим миром. К сказкам обращались в своем творчестве известные зарубежные и отечественные психологи: Э. Фромм, Э. Берн, Э.Гарднер, А. Менегетти, М. Осорина, Е. Лисина, Е. Петрова, Р.Азовцева, Т. Зинкевич-Евстигнеева и т.д.

Тексты сказок вызывают интенсивный эмоциональный резонанс как у детей, так и у взрослых. Образы сказок обращаются одновременно к двум психическим уровням: к уровню сознания и подсознания, что дает особые возможности при коммуникации. Особенно это важно для коррекционной работы, когда необходимо в сложной эмоциональной обстановке создавать эффективную ситуацию общения. Выделяют следующие коррекционные функции сказки: психологическую подготовку к напряженным эмоциональным ситуациям; символическое отреагирование физиологических и эмоциональных стрессов; принятие в символической форме своей физической активности.

Тренинг. (Проводился в паре с классным руководителем, для того чтобы изначально снять возможные барьеры при совместной работе с детьми, т.е. показать себя с лучшей стороны и др.)

Задачи:

Создание благоприятных условий для работы группы;

Обучению активному стилю общения, методом передачи и приема обратной связи;

Гармонизация отношений.

Упражнение. Знакомство. Примечание, данное упражнение желательно чтоб провел классный руководитель.

Каждый из участников называет свое имя и говорит свое настроение, переживаемое на данный момент, ожидание от занятия. Воспоминания о сказках, что для родителей они значили в детстве, может, расскажет о любимой сказке,, читают ли сказки своим детям.

Упражнение. Паутина. (Ритуал входа в сказку). Примечание, данное упражнение желательно чтоб провел классный руководитель.

Необходимые материалы. Паутина, связанная из веревок таким образом, чтобы в ней было столько отверстий сколько участников в группе. Отверстия в паутине должны быть разного размера, натягивается как волейбольная сетка и закрепляется, либо ведущие держат ее с двух сторон.

Ход работы. «Мы попали в заколдованную страну, где царит недопонимание, обитает страшная колдунья Ничто, и которая пытается завладеть нашими семьями. Чтобы пройти через нее мы должны преодолеть ряд препятствий, вот первое из них…..»

Это паутина, ваша задача пробраться через нее вместе с вашими родителями, тем самым мы окажемся в сказочной галерее. Где нам дадут очередное задание для прохождения трудного но интересного пути, и где каждый сможет обрести гармонию с самим собой.

Упражнение. Сказка «Озеро» (Участники закрывают глаза, включается спокойная музыка). Элемент релаксации снятие эмоционального напряжения у участников.

«Озеро». Однажды после сильного дождя умытое озеро замерло в ожидании чуда. Никого из людей не было вокруг. Казалось, время остановилось. Но вдруг из полураскрытых цветов, растущих на берегу, вылетели маленькие крылатые существа. Они стряхивали с себя дождевые капельки и перемигивались друг с другом. Конечно, это были лесные. Эльфы, они взялись за руки и со смехом полетели к озеру.

От глади воды поднимался пар. И эльфы принялись играть в прятки, то теряя, то находя друг друга в тумане.

Их звонкий смех разбудил русалок, дремавших под шум дождя на дне озера. Они выгнули из воды и зажмурились. Дело в

том, что смешинки эльфов превращались в радужные искорки, которых стало так много, что воздух вокруг светился.

Выглянули из норы гномы, чтобы вдохнуть последождевую свежесть. Их тоже поразили искорки – смешинки. Гномы подумали, что их драгоценные камни начали летать, и обеспокоились этим. Еще бы! Все их сокровища могли разом разлететься! Гномы принялись ловить искорки и складывать в мешки. Это так развеселило эльфов, что искрящихся смешинок становилось больше и больше. Вскоре часть их осела на берегу и превратилась в маленький огонек. Огонек поселился в корнях старого дерева и своим теплом отогрел их.

Так после дождя ожил чудесный мир, и случайно попавший в это место странник мог бы сказать: «Я знаю, что такое волшебство!» Сказку можно оставить без комментария, для самоанализа а также для того чтоб участнки могли унести позитивные образы и чувства возникшие во время прочтения с собой.

Упражнение. Клубок добра. Участники могут оставаться на местах, так как их достаточно много бывает (родители + дети), каждый перекидывает клубок кому хочет и говорит при этом доброе пожелание, можно ассоциировать как игру эльфов у озера. Образуется своеобразная сетка, которую мы сравниваем с взаимодействием друг с другом и что нам очень нужно помощь друг друга и т.д.

Вот мы побывали на поляне с эльфами и гномами теперь пройдя долгий и интересный путь мы с вами попали в сказочную галерею которую будем создавать сами.

Упражнение. Рисунок семьи. Это задание участники выполняют вместе, из предложенных красок выбирают вместе (парами) те которые более им нравятся после чего они рисуют свою семью вместе с родителями договорившись кто является членом семьи, кто будет на первом месте и т.д. Рисуют пальцами без использования подручных средств.

СОЦИАЛЬНЫЙ ЭФФЕКТ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОГРАММ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ

Регина ЕРХАН

В условиях высокой безработицы и низкого уровня жизни в сельской местности, стремительно набирает обороты отток сельского населения и, как следствие – высокий уровень урбанизации. Приток сельского населения в города опережает потребность в рабочей силе, что часто приводит к росту безработицы, обострению социально-экономических проблем. В 1800 году лишь 3 % мирового населения проживало в городах, и уже 47 % – к концу XX века. По состоянию на 2014 г., более половины населения Земли проживает в городах – 3,9 млрд. человек, и количество горожан продолжает расти [1].

Очевидно, что проживание вне городов теряет свою социально-экономическую привлекательность по причине нехватки рабочих мест и низкого уровня благосостояния в сельских населенных пунктах, что и приводит к вымиранию сел. Согласно данным Национального бюро статистики по итогам переписи населения Молдовы, проведенной в 2014 году, за последнее десятилетие число опустевших сел удвоилось, а также увеличилось количество сел, в которых проживает менее 50 человек, составив 63 села [2]. Спасительной мерой в данной ситуации могут стать программы развития сельской местности, основанные на социальном инвестировании, которое набирает все большую популярность в мире. Социальные инвестиции – вложения в объекты социальной сферы с целью получения дохода и улучшения качества жизни людей посредством удовлетворения их материальных, духовных или социальных потребностей [3]. Цель этих вложений – повышение уровня жизни граждан и снижение общественной напряжённости [4].

Следуя данному определению, следует отметить, что эффект от реализации социального проекта достигается, прежде всего, не финансовый, а социальный, маркетинговый, организационный, экологический и т.д. Достижение финансовых целей при реализации социального проекта также возможно, но это не является

его основной задачей [5]. В методике расчета показателей и применения критериев эффективности региональных инвестиционных проектов выделяются следующие показатели социального эффекта: повышение уровня занятости населения в трудоспособном возрасте; повышение уровня обеспеченности населения благоустроенным жильем; улучшение состояния окружающей среды; повышение доступности и качества предоставляемых населению услуг в сфере транспорта, здравоохранения, образования, физической культуры и спорта, культуры, жилищно-коммунального хозяйства. Таким образом, для достижения социального эффекта инвестиционный проект должен содействовать решению целого ряда социальных задач [6].

При оценке социального эффекта инвестиционного проекта следует различать прямой и косвенный его виды. Под прямым понимается эффект, непосредственно связанный с реализацией инвестиционного проекта – строительством (реконструкцией, модернизацией) проектируемых объектов и их последующей эксплуатацией. Косвенный эффект возникает вследствие налоговых поступлений, дополнительных инвестиций, развития производства, инициированных реализацией проекта.

В результате, инвестиции, вложенные непосредственно в проект, индуцируют дополнительный прирост инвестиций в различные отрасли экономики. Косвенный социальный эффект реализации проекта воспроизводится, постоянно увеличиваясь. Так, полученная благодаря дополнительным инвестициям прибыль вновь реинвестируется; рост доходов населения означает повышение уровня внутреннего платежеспособного спроса, что становится добавочным фактором экономического развития, создания рабочих мест, увеличения налоговых поступлений [6]. Для программ развития сельской местности положительным социальным эффектом может стать [6]:

а) создание рабочих мест, заключающееся в расширении занятости, сокращении безработицы. Эффект реконструкции рабочих мест проявляется в улучшении условий труда и как следствие – в улучшении здоровья, уменьшении случаев общей и профессиональной заболеваемости, производственного травматизма и в повышении продолжительности жизни;

б) повышение уровня жизни населения за счет роста доходов населения и расширения платежеспособного спроса, являющихся результатом оплаты труда занятых на рабочих местах;

в) предоставление населению продукции (услуг), производимой непосредственно в рамках проекта (если он на это направлен), в сопряженных отраслях, а также в результате дальнейшего развития производства;

г)улучшение экологической ситуации вследствие модернизации производства, внедрения природоохранных технологий; тем самым повышается и качество среды обитания;

д) улучшение здоровья населения, улучшение демографической ситуации (в результате сокращения смертности, повышения рождаемости, увеличения продолжительности жизни);

е) повышение образовательного и квалификационного уровня рабочей силы (в случае, если проектируемое (реконструируемое) предприятие предъявляет спрос на рабочую силу высокой квалификации);

ж) оптимизация миграционных потоков: создание рабочих мест и повышение уровня жизни в регионе либо стимулируют дополнительный миграционный приток населения, либо сдерживают миграционный отток;

з) снижение социальной напряженности в обществе, обеспечение социальной стабильности и социальной поддержки институциональных преобразований.

В то же время социальный эффект может быть как положительным, так и отрицательным. Среди возможных негативных социальных последствий реализации инвестиционных проектов можно выделить следующие [6]: сокращение рабочих мест вследствие модернизации производства; разорение конкурирующих производств и как следствие – высвобождение рабочей силы; вытеснение с рынка дешевых товаров и услуг; возникновение локального дефицита рабочей силы в результате ее оттока из соседних регионов, а также с предприятий данного региона на проектируемые объекты; ухудшение экологической ситуации; возникновение социальной напряженности за счет увеличения плотности застройки, миграционного притока населения в густонаселенных регионах; появление современных

высокооплачиваемых рабочих мест в депрессивных регионах и в регионах с низким уровнем жизни, не сопровождающееся увеличением отчислений на социальные нужды и вложением прибыли в развитие местной экономики, что может привести к жесткой сегментации рынка труда и усилению социальной напряженности.

Литература:

1. Урбанизация. *Википедия:* Свободная энциклопедия. 6 марта 2018, 05:24 [Дата обращения: 01.07.2018] Доступно: https://ru.wikipedia.org/wiki/Урбанизация.
2. *Rămânem tot mai puţini. Numărul satelor pustii din Moldova a crescut până la 9. 2017* [Дата обращения: 01.07.2018] Доступно: юhttps://www.prime.md/ro/ramanem-tot-mai-putini-numarul-satelor-pustii-din-moldova-a-crescut-pana-la-9_54258.html.
3. ГАЛОЧКИНА, О.А. Социальные инвестиции как элемент социальной ответственности бизнеса. В: *Инвестиции, бизнес и право*, 2008. [Дата обращения: 01.07.2018] Доступно: http://www.ibl.ru/konf/-041208/28.htmlю
4. *Социальные инвестиции: особенности, виды, сущность и значение*. Интернет-портал BusinessMan.ru. [Дата обращения: 01.07.2018] Доступно: https://businessman.ru/sotsialnyie-investitsii-osobennosti-vidyi-suschnost-i-znachenie.html.
5. ЛУКЬЯНЧИКОВ, И.В. Социальные инвестиции в корпоративной социальной ответственности организаций: альтруизм или разумный эгоизм? В: *Креативная экономика,* 2014, №8, с.88-98.
6. СИНДЯШКИНА, Е.Н. Вопросы оценки видов социального эффекта при реализации инвестиционных проектов. В: *Экономический портал,* 2010. [Дата обращения: 01.07.2018] Доступно: http://institutiones.com/investments/1718-investicionnye-proekty.html.

CUPRINS

ŞTIINŢE ECONOMICE

Maria COJOCARU
Diferenţierea preţurilor la medicamente
(Avantaje şi dezavantaje) 3
Alexandru SCUTARU, Anastasia SIVOCONI
Succesul şi eşecul – baza pe care putem
să ne construim drumul spre propria afacere 7
Iulia CAPRIAN
Adaptarea companiilor de asigurare
la schimbările mediului tehnologic 12
Natalia STEFANCO
Rolul ştiinţelor economice în societatea modernă 17
Margareta PERDELEANU
Studiu descriptiv asupra apariţiei şi dezvoltării
corporaţiilor în lume şi influenţa acestora
pentru mediul antreprenorial din Republica Moldova 20
Oxana COSTEȚCHI-JUȘCA
Particularităţile organizaţionale ale activităţii
de turism şi influenţa acestora asupra contabilităţii 22
Iulia CAPRIAN, Ghenadie TIMOFTE
Teoria tratării noţiunii de controlling la nivel internaţional 25
Lilian MARIN
Academia de Studii Economice a Moldovei
Abordări conceptuale privind eficienţa asigurărilor 30
Ionuţ LOM
Realizarea produselor de asigurare
de către băncile comerciale 34
Elena RUSU
Mecanismul financiar al achiziţiilor publice
(Aspecte teoretice) 38
Rodica POPUŞOI, Iulia CAPRIAN
Evaluarea iniţială a elementelor patrimoniale
de activ şi impactul acestora asupra calităţii
informaţiei economico-financiare 42

Zrikat AWNY
The model of quality management
system in public organizations of constructions 46
Ульвия МАММАДОВА
Финансовый механизм слияний и поглощений 48

RELAŢII INTERNAŢIONALE, ŞTIINŢE POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE

Vasile CUJBĂ
Semnificaţia ontică a problemelor
democraţiilor contemporane 52
Tatiana CIOBANU
Incompatibilităţile pentru funcţia publică
legate de exercitarea activităţii ştiinţifice 54
Vladimir BORŞ
Conducerea ministerială 58
Olesea GARBUZ
Comportamentul politic de masă ca formă a
comportamentului politic (Cazul Republicii Moldova) 63
Igor BUCATARU
Publicitatea informaţiei privind integritatea
instituţională a autorităţilor publice locale de nivelul II 67
Violeta COTILEVICI
Contribuţia cooperării moldo-franceze la modernizarea
Republicii Moldova în baza modelului european 70
Victor SACA
Consideraţii privind modernizarea
sociopolitică a societăţii în transformare
(Cazul Republicii Moldova) 74
Cristina EJOV
The phenomenon of suicide terrorism 78
Alexandr EJOV
Rolul strategiei de brand în promovarea oraşelor 81
Ion CIOBANU
Statul de drept – condiţie obligatorie
în edificarea democraţiei în Republica Moldova 85

Cristina PAUNESCU
Influenţa factorilor geoeconomici asupra
procesului de integrare europeană 88
Vladimir STERPU
Organizaţiile internaţionale în viziunea experţilor naţionali 93

ŞTIINŢE ALE EDUCAŢIEI

Vladimir GUŢU
Cadrul situaţional al competenţei: logica acţiunii,
logica curricalară, logica învăţării 97
Viorica GORAŞ-POSTICĂ
Leadership-ul, ca dimensiune a culturii organizaţionale 101
Mihail PAIU
Politici privind serviciile de carieră şi viaţa studenţească –
strategii de motivaţie a studenţilor pentru noi performanţe 105
Maia ŞEVCIUC, Daniela LEAŞENCO
Motivaţia pentru învăţarea autodirijată
la persoanele de vârstă economic-activă 109
Tatiana REPIDA
Interconexiunea şi continuitatea dintre ciclurile
învăţământului superior: cadrul conceptual 113
Carolina ŢURCANU
Cadrul situaţional în formarea personalităţii:
interacţiune şi cooperare 117
Corina VASILACHE
Impactul manifestării anxietăţii la gestante 120
Nadejda BUTNARI, Nina BÎRNAZ
Gândirea critică, capital intelectual
al cadrelor didactice universitare 124
Olga DICUSARĂ
Edificarea apexului intelectual prin raliere
la finalităţile educaţionale 127
Eugenia GANEA, Valentina BODRUG-LUNGU
Contextul de integrare a dimensiunii
de gen în învăţământul profesional
tehnic în Republica Moldova 131

Maria DONȚU
Repere teoretice pentru competența investigațională 133
Valeria BOTEZATU
Feed-up, dimensiune operațională a evaluării formative 137
Marcel BÂLICI, Nadejda BÂLICI
Principi per l'elaborazione del discorso didattico 140
Nadejda BÂLICI, Marcel BÂLICI
Incursioni teoriche riguardanti
le interferenze linguistiche 144
Lidia STRAH, Marcel BÂLICI
Competenze conseguite dai tandemisti in seguito
alla realizzazione del progetto proposto 147
Lidia STRAH, Nadejda BÂLICI
La descrizione delle competenze
che l'utente acquisisce durante
la realizzazione del progetto 151
Laurenția DUTOVA
Learning strategies 154
Ina BOTNARI
Sinteze teoretice privind percepția
riscului la conducătorii auto 158
Veaceslav IORDACHESCU
Ora de religie creștin-ortodoxă într-o societate
plurireligioasă 163
Ana EREMEI-BEREZOVSCHI
Motivaţia pentru autoformare la cadrele didactice 167
Ioana BOGHIAN
Intercultural education: a pedagogical
approach to cultural diversity 172
Angela SÎRGHI
Utilizarea TIC în predarea limbilor străine la adulți 176
Olesea MOISEEV
Servicii moderne în instituţia infodocumentară:
extinderea accesului la informaţia publică 180
Olesea MUNTEANU
Comunicarea organizațională:
definire și contextualizare managerială 183

Lilian RAȚĂ
Comunicarea oratorică din perspectiva
teoriei generale a sistemelor 187
Oana Gabriela ȘORODOC
Conceptele operaționale ale unei abordări interdisciplinare 191
Tatiana SPĂTARU
Impactul noilor media în viziunea opiniei publice 194

SOCIOLOGIE ŞI ASISTENŢĂ SOCIALĂ

Maria BULGARU, Oleg BULGARU
Familia şi copilul – valori de importanță primordială
(În baza rezultatelor cercetării „Comportamentul
reproductiv al femeilor din Moldova”) 198
Stela MILICENCO
Strategii de reducere a sărăciei
în Republica Moldova:
obiective şi dificultăți de promovare 202
Maria BULGARU, Oleg BULGARU
Migrația externă va influența scăderea populației din
Republica Moldova (În baza cercetării „Comportamentul
reproductiv al femeilor din Moldova”) 206
Angela MIRON
Factori de risc şi factori protectori privind
consumul de droguri în rândul tinerilor 210
Liliana SALCUȚAN
Egalitatea de șanse şi excluziunea socială
a persoanelor vârstnice 213
Valentina MOVILA
Rolul valorilor în formarea profesională a tinerilor 217
Oxana ISAC
Reportaje despre suicid: oportunități şi riscuri 221
Neonila CIOINAC
Necesitatea comunicării despre
adopție persoanelor adoptate 224
Luminița PASTUH
Concubinajul în viața tinerilor 228

Aliona CHIRA
Specificul codării datelor în teoria întemeiată empiric 232

PSIHOLOGIE

Natalia COJOCARU
Repere privind evaluarea programelor
de intervenție psihosocială în organizații 237
Zinaida BOLEA
Polemici asupra validității memoriei traumatizante 241
Tatiana TURCHINĂ
Programe de prevenire a fenomenului bullying 244
Ana TARNOVSCHI
Manifestarea stilului de comunicare
la adolescenții din familii dezintegrate 249
Svetlana TOLSTAIA
Manifestări ale conflictului muncă-familie
la femei cu funcție de conducere 252
Aliona PALADI
Relația dintre spațiul virtual și comportamentul
adolescenților 256
Gabriela DAMIAN-TIMOȘENCO
Modelul psihopedagogic de formare a rezilienței climatice 260
Rodica PASCARI, Ana VRABII
Intervenția și schimbarea organizațională
în sectoarele public și privat 263
Viorica ȘAITAN
Epuizare emoțională, satisfacție de viață
și conflict muncă-familie la angajații
din Republica Moldova 266
Maria ROȘCA
Aspecte ale comunicării la școlarii mici 269
Oxana GROSU
Rolul memoriei de scurtă durată în învățare 274
Rodica PASCARI
Manifestarea muncii emoționale la diferite
categorii de angajați 278

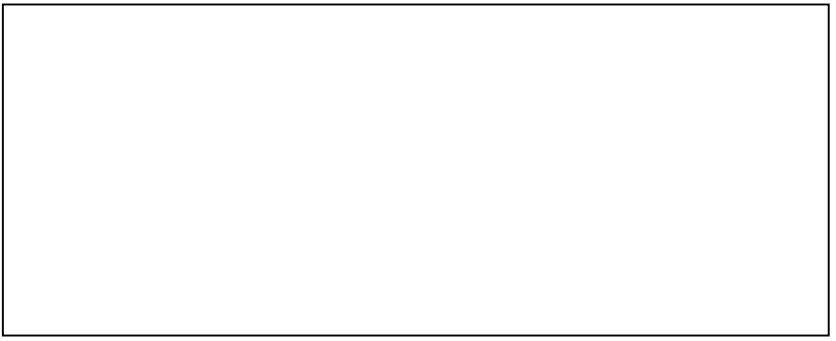
Anamaria Nicoleta VLADU
Mecanisme de influenţă psihologică asupra
proceselor psihice ale conducătorilor auto 281
Roxana – Monica LUPUȘOR
Metode alternative de intervenție
în terapia copiilor cu autism 284
Cristina DOLINSCHI
Satisfacția și stabilitatea conjugală – indicatori
ai calității relaționale 288
Natalia GABATIUC
Strategii de management al impresiilor
în cadrul interviului de angajare 291
Valentina MIRON
Perfecționismul - conceptualizare dihotomică 295
Silvia NASTASIU
Abordări teoretice ale competenței
de comunicare interpersonală 299
Ion CUREA
Aspecte psihologice ale periculozităţii la deţinuţi 304
Maria LUPU
Demers teoretic privind educația parentală
(Repere psihopedagogice ale valorificării parteneriatului
educațional din perspectiva educatiei parentale) 309
Жанна РАКУ
Особенности социального статуса
и самооценки в юношеском возрасте 314
Татьяна ГРАУР
Причины формирования интернет-зависимости у
подростков (Обзор психологических исследований) 318
Ольга БОНДАРЕНКО, Светлана ТОЛСТАЯ
Особенности рефлексивности у молодых людей 321
Анастасия КОВРОВА
Подходы к исследованию феномена
«жертва» в психологии 324
Екатерина ПОСТОЛАТИЙ
Самопонимание личности и склонность
к проявлению макиавеллизма 328

Ирина ТОЛМАЧ
Особенности представления о материнстве
у девушек и молодых женщин 331
Стела ВЫРТОСУ
Оптимизм, как фактор мотивации
достижения успеха у подростков 335
Наталья БУРАГА
Юмор в структуре механизмов психологической
защиты личности в молодом возрасте 339
Инна ТЕЛЮКОВА
Современные дети или дети группы социального риска 343
Регина ЕРХАН
Социальный эффект инвестиционных программ
развития сельской местности 351

Conferinţa ştiinţifică
naţională cu participare internaţionlă
„Integrare prin cercetare şi inovare”
8-9 noiembrie 2018
Rezumate ale comunicărilor
Ştiinţe sociale

Redactori literari:
Antonina Dembiţchi
Valentina Mladina

Procesare computerizată: *Tatiana Bulimaga*
Marianna Savva
Cristina Cebanu
Violeta Macovei
Margareta Prohin



Semnat pentru tipar 10.10.2018

Formatul 60x84 $^{1}/_{16.}$

Coli de tipar 22,7. Coli editoriale 22,0.

Comanda . Tirajul 110 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM

str. Al.Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009

363